

SVERIGES OFFICIELLA STATISTIK

SOCIALSTATISTIK

LÖNESTATISTISK ÅRSBOK

FÖR

SVERIGE

1938

UTGIVEN AV

KUNGL. SOCIALSTYRELSEN

STOCKHOLM 1940

ISAAC MARCUS BOKTRYCKERI-AKTIEBOLAG

399184

INLEDNING

TILL

Lönestatistisk årsbok för Sverige / Socialstyrelsen. – Stockholm, 1931-1953. - (Sveriges officiella statistik).

Täckningsår: 1929-1951.

1929-1949 med innehållsförteckning, sammanfattning och parallelltitel på franska: Annuaire statistique des salaires de la Suède. - 1950-1951 med innehållsförteckning, sammanfattning och parallelltitel på engelska: Year book of wage statistics in Sweden.

Föregångare:

Arbetartillgång, arbetstid och arbetslön inom Sveriges jordbruk / Socialstyrelsen. – Stockholm, 1912-1929. - (Sveriges officiella statistik).

Täckningsår: 1911-1928.

Sociala meddelanden. – Stockholm : Norstedt, 1912-1967. – 1912-1953 utgör

Statistiska meddelanden. Ser. F, Sociala meddelanden.

Här publicerade Socialstyrelsen uppgifter om löneförhållandena inom industri och hantverk m.m.

Efterföljare:

Löner. Del. 1: Tjänstemän inom privat sektor / Statistiska centralbyrån. – Stockholm, 1954-1986. – (Sveriges officiella statistik).

Täckningsår: 1953-1985

Löner. Del 2: Arbetare inom privat sektor / Statistiska centralbyrån. – Stockholm,

1954-1986. – (Sveriges officiella statistik).

Täckningsår: 1952-1985

Översiktspublikation:

Historisk statistik för Sverige. Statistiska översiktstabeller : utöver i del I och del II publicerade t.o.m. år 1950 / Statistiska centralbyrån. – Stockholm, 1960.

Lönestatistisk årsbok för Sverige 1938. – (Sveriges officiella statistik).
Digitaliserad av Statistiska centralbyrån (SCB) 2011.

SVERIGES OFFICIELLA STATISTIK

SOCIALSTATISTIK

LÖNESTATISTISK ÅRSBOK

FÖR

SVERIGE

1938

UTGIVEN AV

KUNGL. SOCIALSTYRELSEN

STOCKHOLM 1940

ISAAC MARCUS BOKTRYCKERI-AKTIEBOLAG

399184

Annuaire statistique des salaires de la Suède en 1938.

Pour la table des matières voir page	6
Pour le résumé français voir page	7

Den i föreliggande publikation ingående redogörelsen för arbetslönerna inom Sveriges jordbruk och skogsbruk samt för löneförhållandena inom industri och hantverk, handel och transportväsen, allmän tjänst m. m. år 1938 ansluter sig i fråga om uppställning och innehåll i allt väsentligt till Lönestatistisk årsbok för år 1937. Däremot avviker framställningen i fråga om arbetslönerna inom trädgårdsnäringen rätt väsentligt från motsvarande redogörelse för föregående år. Socialstyrelsen har nämligen fr. o. m. redogörelseåret gått i författning om att insamla individuella uppgifter rörande utbetalda löner inom handelsträdgårdsverksamheten m. m., vilka föranlett betydande omläggningar av såväl text som tabeller.

Preliminära siffror rörande löneförhållandena inom jordbruk, trädgårdsodling, skogsbruk och vägarbete samt inom industri, handel, samfärdsel m. m. år 1938 ha tidigare publicerats i Sociala Meddelanden.

Den närmaste ledningen av hithörande arbeten handhaves inom styrelsen av förste aktuarien A. Twengström och amanuens C. Olsson, av vilka den förre utarbetat avd. II och den senare avd. I av föreliggande berättelse.

Stockholm i januari 1940.

KARL J. HÖJER.

ALF JOHANSSON.

Innehållsförteckning.

	Sid.
<i>Sammanfattning på franska</i>	7
I. Löneförhållandena inom jordbruk, trädgårdsodling, skogsbruk och vägarbete	
A. Lantarbetare	
a. Undersökningens primärmaterial	11
b. Lönenivåns förändringar åren 1913—1938 (1939)	19
c. Avtalsenliga och faktiska löner år 1938	
1. Kollektivavtalens lönesatser	23
2. Löneinkomster per år	25
3. Löneinkomster per dag	32
4. Lönenivån bland lantarbetarna inom olika områden och egendoms kategorier	33
5. Arbetslöner inom olika åldrar	36
6. De individuella lönevariationerna	37
B. Trädgårdsarbetare	40
C. Skogsarbetare	50
D. Vägarbetare	53
II. Löneförhållandena inom industri och hantverk, handel och transportväsen, allmän tjänst m. m.	
A. Undersökningens primärmaterial	58
B. Löneförhållandena för privatanställda (förvaltningspersonal o. d.)	63
C. Löneförhållandena för arbetare inom industri och hantverk, handel och transportväsen, allmän tjänst m. m.	
a. Antal redovisade arbetare	71
b. Löneutvecklingen i allmänhet	71
c. Löneinkomster per timme	76
d. Löneinkomster per dag, vecka och år	89
e. Arbetslöner inom olika dyrortsgrupper, inom konkurrens- och hemmamarknadsindustri samt å olika orter	91
f. Löneförhållandena för sjöfolk, hotell- och restaurangpersonal samt hembiträden	107
g. Löneinkomster vid statens anläggningsarbeten	107
D. Industriens sysselsättningsvolym och lönebudget åren 1929—1938	110
Bilaga:	
Formulär till uppgifter för trädgårdsarbetarstatistiken	116

Table des matières.

	Page
<i>Résumé en français</i>	7
I. Salaires dans l'agriculture, l'horticulture, l'exploitation forestière et les travaux de voirie	
A. Ouvriers agricoles	
a. Matériel primaire de l'enquête	11
b. Aperçu général sur les fluctuations des salaires de 1913 à 1938 (1939)	19
c. Taux des salaires selon les contrats collectifs et salaires réels en 1938	
1. Taux des salaires des contrats collectifs	23
2. Salaires par année	25
3. Salaires journaliers	32
4. Le niveau des salaires parmi les ouvriers agricoles de différentes régions et catégories de propriétés	33
5. Variations des salaires selon l'âge de l'ouvrier	36
6. Variations des salaires individuels	37
B. Ouvriers jardiniers	40
C. Ouvriers forestiers	50
D. Ouvriers des travaux de voirie	53
II. Salaires dans l'industrie, les métiers manuels, le commerce, les services de transport, les services publics, etc.	
A. Matériel primaire de l'enquête	58
B. Salaires des employés dans les entreprises privées (personnel technique, employés de bureau et employés de magasin)	63
C. Salaires des ouvriers dans l'industrie, les métiers manuels, le commerce, les services de transport, les services publics, etc.	
a. Nombre d'ouvriers touchés par l'enquête	71
b. Aperçu général sur le mouvement des salaires	71
c. Salaires horaires	89
d. Salaires journaliers, hebdomadaires et annuels	91
e. Variations des salaires suivant le coût de la vie des différentes localités, salaires dans l'industrie d'exportation et dans l'industrie travaillant pour le marché intérieur	107
f. Salaires des marins, du personnel d'hôtel et de restaurant ainsi que du personnel domestique	
g. Salaires des ouvriers des travaux de construction de l'état	107
D. Nombre d'heures de travail effectuées et somme globale des salaires dans l'industrie pendant la période 1929—1938	110
Annexe:	
Questionnaire employé pour la statistique des salaires des jardiniers	116

Résumé.

I. Salaires dans l'agriculture, l'horticulture, l'exploitation forestière et les travaux de voirie.

La statistique des salaires des ouvriers agricoles, réorganisée depuis 1937, se base pour l'année 1938 sur les données nominatives émanant de 3 907 exploitations agricoles choisies comme représentatives. De celles-ci, environ $\frac{2}{3}$ étaient des exploitations de paysans propriétaires d'une superficie en terres labourables de 20 à 49 hectares, tandis qu'un peu plus de $\frac{1}{3}$ contenaient 50 hectares ou davantage et $\frac{1}{3}$ moins de 20 hectares.

Le nombre total des ouvriers agricoles attachés à ces propriétés et visés par l'enquête était de 21 062, dont 86·7 % étaient des hommes et 13·3 % des femmes. Un tiers de la main-d'œuvre masculine consistait en *journaliers* touchant un salaire quotidien ou horaire, tandis que les *domestiques* nourris aux frais du patron en représentaient un quart et les *ouvriers à salaire mixte* (*statare*) deux cinquièmes. Les ouvriers de ces deux dernières catégories sont engagés à l'année ou au mois et reçoivent, outre un salaire fixe, une rétribution en nature. Celle-ci consiste, pour les domestiques généralement célibataires, en nourriture et logement, tandis que les ouvriers à salaire mixte dits «statare», qui presque toujours sont mariés, obtiennent, sous le nom de «stat», un logement pour eux et leur famille ainsi qu'un petit jardin et certains produits alimentaires, tels que lait, céréales, etc.

Les résultats principaux de l'enquête sont figurés dans les tabl. 8—12, tandis que les diagrammes 1 et 2 montrent les variations dans le niveau des salaires de certaines catégories d'ouvriers agricoles depuis 1913 et depuis 1936.

En ce qui concerne les salaires annuels, ceux-ci se basent seulement sur les données fournies par 14 375 ouvriers ayant effectué un minimum de 250 journées de travail durant l'année. Les salaires moyens ainsi obtenus sont, dans leurs traits généraux, indiqués dans les tabl. 8—11. Le salaire annuel en espèces et en nature des ouvriers hommes adultes s'élevait en moyenne à 1 540 cour., celui des jeunes gens mineurs à 931 cour. et celui des femmes à 783 cour. Le salaire annuel en espèces à lui seul se montait en moyenne, pour chacune de ces catégories d'ouvriers, à 1 033, 656 et 527 cour. Parmi les ouvriers hommes adultes, le salaire total annuel moyen était, pour les domestiques de 1 259 cour., pour les ouvriers agricoles à salaire mixte de 1 653 cour., pour les journaliers recevant aussi une rétribution en nature de 1 637 cour. et pour ceux n'en recevant pas de 1 466 cour.

Les salaires annuels moyens figurés dans les tabl. 8—11 varient selon l'âge et l'emploi des ouvriers et l'on remarque aussi des différences sensibles d'une région à l'autre. Le niveau des salaires est plus élevé dans les propriétés situées dans des districts industriels que dans des communes proprement agricoles, de même qu'il est plus élevé dans les exploitations où sont pratiqués les contrats collectifs que dans les autres. Par contre, les salaires moyens ne sont que très peu influencés par la grandeur des exploitations.

A l'égard des domestiques et des ouvriers à salaire mixte qui se sont liés par contrat collectif pour l'année suivante aussi à une même propriété, l'enquête a recueilli des données sur l'augmentation ou la diminution dans les taux des salaires convenus pour 1939. Le salaire moyen en espèces et en nature, calculé sur la base de ces chiffres, était pour les domestiques de 1 318 cour. et pour les ouvriers à salaire mixte de 1 706 cour., ce qui constitue une augmentation par rapport à 1938 de 4·7 et 3·2 % respectivement.

Outre ces calculs de moyennes, le tabl. 12 fournit des chiffres sur les variations des salaires individuels pendant 1938. Environ $\frac{1}{4}$ des ouvriers adultes avaient un salaire total annuel de moins de 1 400 cour., tandis que près de $\frac{1}{3}$ recevaient de 1 400 à 1 599 et que le salaire des autres ouvriers, soit environ $\frac{1}{6}$ de leur nombre, dépassait 1 600 cour.

Le gain moyen journalier en 1938 était de 5·06 pour les journaliers ne recevant pas de rétribution en nature et de 5·32 pour ceux en recevant une. Cette dernière catégorie d'ouvriers consistait, pour la plupart, en journaliers à qui étaient fournis le logement, le bois de chauffage et un lopin de terre à cultiver et en journaliers nourris par le patron; le salaire par journée de travail s'élevait pour les premiers à 5·53 et pour les seconds à 5·00 cour. Celui des domestiques était de 4·12 et celui des ouvriers à salaire mixte de 5·36 cour.

Finallement, certaines données ont été réunies à l'égard de telle main-d'œuvre occasionnelle qui, pendant 1938, a effectué moins de 50 journées de travail sur une même propriété. Ces journées se chiffraient à 274 000 et avaient été rétribuées d'un salaire moyen de 4·92 cour. Pour des ouvriers engagés occasionnellement, le gain journalier était en moyenne de 5·53 pour les hommes et de 3·58 pour les femmes et les enfants.

Pour la statistique des salaires des ouvriers jardiniers, réorganisée depuis 1937, des données ont été fournies pour l'année 1938 par 992 exploitations occupant un total de 5 341 ouvriers; de ces données, on a utilisé celles visant environ $\frac{1}{3}$ des entreprises et $\frac{1}{3}$ du total des ouvriers. Le gain horaire moyen pour les hommes, comprenant contremaitres, ouvriers professionnels, manœuvres, élèves et ouvriers spécialisés (chauffeurs de chaufferie, conducteurs d'automobiles, etc.) était de 77 öre. Le gain journalier correspondant s'élevait à 6·37 cour. et pour les ouvriers ayant effectué un minimum de 250 journées de travail, le salaire annuel était de 1 957 cour. Les femmes recevaient en moyenne 52 öre par heure et 4·35 cour. par jour.

Dans les *régions forestières* les ouvriers, qui travaillent pendant l'été dans l'agriculture, s'embauchent habituellement pendant l'hiver dans les exploitations forestières. Ce travail est payé presque exclusivement à la pièce. D'après les renseignements fournis par les inspecteurs des forêts, le gain moyen par jour dans l'ensemble des inspections se serait élevé pendant l'hiver 1938/1939 à 12·96 cour. pour les ouvriers chargés du charroi (y comprise la rémunération pour la mise à disposition d'un cheval) et à 6·92 cour. pour les ouvriers chargés de l'abatage des arbres (page 52).

Les travaux de *voirie* constituent ainsi que les travaux forestiers une source de revenu très importante pour la population agricole. D'après les renseignements recueillis auprès des administrations régionales des routes et auprès de certains entrepreneurs de travaux de voirie, les ouvriers occupés à l'entretien des routes auraient gagné, en moyenne pendant l'été de 1939, 0·98 cour. par heure (pages 53 et 55). Cependant, la rémunération varie considérablement selon les régions, le gain moyen par heure le plus bas étant de 0·80 cour. et le gain le plus élevé de 1·48 cour. (ordinairement 0·89—1·03 cour.).

II. Salaires dans l'industrie, les métiers manuels, le commerce, les services de transport, les services publics, etc.

L'enquête a été basée sur un questionnaire auquel ont répondu 11 148 chefs d'entreprise. De ceux-ci, 6 812 ont fourni des renseignements à la fois sur les employés et sur les ouvriers, 1 376 sur les employés seulement et 2 960 sur les ouvriers seulement. Les données primaires visent un total de 639 310 salariés, dont 133 581 employés et 505 729 ouvriers. Parmi ces derniers, 78·9 appartiennent à l'industrie proprement dite et le reste, soit 21·1 %, aux services des tramways et des chemins de fer (privés), à l'arrimage, au bâtiment, ainsi qu'au commerce et aux entrepôts.

De même que l'année précédente, le questionnaire ne portait, en ce qui concerne les employés, que sur la somme totale payée sous forme de salaires par chaque entreprise et sur le nombre moyen, réparti en hommes et femmes, des employés attachés à l'entreprise pendant l'exercice envisagé. Par contre, en ce qui concerne les ouvriers, les questionnaires prévoyaient la répartition de la somme globale sur les ouvriers à l'heure et sur les ouvriers à forfait, ainsi que l'indication du nombre d'heures correspondant. On demandait en outre aux intéressés de mentionner le nombre total de journées de travail, de semaines de travail et le nombre moyen par jour des ouvriers pendant la période d'emploi.

Les employés touchés par l'enquête ont été, comme l'année précédente, répartis en trois groupes: le personnel technique, les employés de bureau proprement dits et les employés de magasin. Pour l'ensemble de ces employés, le salaire annuel moyen s'élevait en 1938 à 3 575 cour. Si, afin de comparer le niveau des salaires en 1938 avec celui des années précédentes, on refait le calcul des moyennes antérieures en supposant le personnel réparti sur groupes professionnels et sur sexes dans les mêmes proportions qu'en 1938, on trouve que le salaire annuel moyen de cette dernière année implique sur celui de 1913 une augmentation de 89 %, tandis que par rapport à l'année 1937 il a augmenté d'environ 3 %.

Comme précédemment, le traitement moyen a été pendant l'année le plus élevé pour le personnel technique (5 416 cour.) et le plus bas pour le personnel de magasin (2 164 cour.), tandis que le traitement moyen des employés de bureau tient à peu près le milieu entre les deux autres (3 632 cour.). Les changements survenus dans le niveau des salaires pendant la période 1913—1938 diffèrent assez sensiblement pour les trois groupes. Ainsi, les salaires des employés de magasin ont augmenté de 103 % depuis 1913, tandis que le traitement du personnel technique et celui des employés de magasin a augmenté de 78 et de 93 % respectivement. En outre, on constate que

l'augmentation a généralement été plus grande pour les femmes (102 %) que pour les hommes (85 %).

En ce qui concerne les *ouvriers*, les gains moyens horaires pendant l'année 1938 ont été de 1.37 pour les hommes et de 0.80 cour. pour les femmes. L'augmentation est donc assez sensible depuis l'année précédente où les salaires moyens correspondants étaient respectivement de 1.29 et 0.77 cour. Cette augmentation a aussi, malgré le nombre un peu réduit des heures de travail pendant l'année, amené une légère élévation des gains moyens annuels (respectivement 3 et 1 %).

Pour le groupe des *ouvriers* considéré dans son ensemble, on constate que, par rapport à l'année 1913, le gain moyen horaire a augmenté de 207 %, le gain journalier de 156 % et le gain annuel de 150 %. Les différences que l'on observe dans l'évolution des salaires, considérés par heure, par jour ou par an, tiennent en majeure partie à la réduction survenue au cours de la période envisagée dans la durée du travail journalier en raison de la loi de 8 heures.

De même que pour les employés, on constate pour le personnel ouvrier une tendance à l'égalisation des salaires pour les deux sexes. C'est ainsi que, de 1913 à 1938, le salaire horaire des hommes a augmenté de 204 %, le salaire journalier de 155 % et le salaire annuel de 148 % tandis que, pendant la même période, les salaires des femmes ont augmenté de respectivement 233, 169 et 170 %. Si l'on limite l'enquête à l'industrie proprement dite et si l'on exclut, par conséquent, certains groupes d'*ouvriers* pour lesquels la hausse des salaires a été relativement forte, comme ceux employés par les communes et par l'Etat, dans les transports, le bâtiment, etc., on trouve que, pour les hommes, la hausse a été notablement inférieure, par exemple en ce qui concerne les salaires horaires où elle a été de 187 %, tandis que, pour les femmes, le chiffre correspondant, 233 %, est demeuré inchangé.

Les calculs effectués ici ne portent cependant que sur les salaires-argent et ne concernent, par suite, que les modifications nominales survenues dans les salaires au cours de la période envisagée. En faisant la comparaison entre le niveau des salaires et celui du coût de la vie, exprimés tous deux en nombres indices avec l'année 1913 comme base, on a cherché à établir dans quelle mesure les fluctuations des salaires en espèces sont vraiment effectives et comportent un pouvoir d'achat d'une quantité plus ou moins grande de marchandises. En divisant les nombres indices des salaires nominaux avec l'indice du coût de la vie pour les années correspondantes, on a obtenu des nombres indices exprimant les fluctuations des salaires réels depuis l'année 1913. On trouvera dans le tableau ci-dessous les nombres indices ainsi établis. (V. aussi le diagramme IV, p. 74.)

Nombres indices (1913 = 100)	1913	1914	1915	1916	1917	1918	1919	1920	1921	1922	1923	1924	1925
Salaire nominal:													
par heure . . .	100	105	109	118	147	213	284	371	366	266	253	257	265
» jour	100	102	108	119	145	206	265	309	306	223	213	214	219
» an	100	101	109	119	142	198	256	295	271	209	203	211	216
Coût de la vie .	100	102	115	130	162	225	261	269	241	195	177	174	176
Salaire réel:													
par heure . . .	100	102	95	91	91	95	109	138	152	137	143	148	151
» jour	100	100	94	91	90	92	102	115	127	114	120	123	125
» an	100	99	95	92	88	88	98	110	112	107	115	121	123

Nombres indices (1913 = 100)	1926	1927	1928	1929	1930	1931	1932	1933	1934	1935	1936	1937	1938
Salaire nominal:													
par heure . . .	268	270	274	281	289	289	284	274	274	278	281	290	307
» jour	223	223	225	233	241	238	235	227	228	235	235	243	256
» an	220	224	220	232	233	225	212	213	221	226	232	242	250
Coût de la vie .	172	171	171	169	164	159	156	153	154	156	158	162	166
Salaire réel:													
par heure . . .	156	158	160	166	176	182	182	179	178	178	178	179	185
» jour	130	130	132	138	147	150	151	148	148	150	149	150	154
» an	128	131	129	137	142	141	136	139	144	145	147	150	150

Il ressort de ce tableau que, jusqu'à 1918, l'augmentation des salaires a été inférieure à l'augmentation du coût de la vie, en sorte que les salaires réels correspondants ont été, pendant ces années, inférieurs à ceux de l'année 1913, mais qu'à partir de 1919 c'est l'inverse qui s'est produit. Le salaire annuel a été sujet à une évolution analogue, à cette différence près que l'équilibre entre le salaire et le coût de la vie ne s'est établi qu'un an plus tard, c'est-à-dire en 1920.

Après avoir dépassé le niveau de l'année de base (100), les salaires réels ont continué à monter pendant le reste de la période envisagée, à l'exception d'une ou deux années seulement. — En 1938, les salaires réels par heure, par jour et par an étaient supérieurs au niveau de 1913 de respectivement 85 %, 54 % et 50 %. Si, comme on l'a fait auparavant au sujet des salaires en espèces, on limite les calculs sur les salaires réels à l'industrie proprement dite, on constate que l'augmentation par rapport à l'avant-guerre est quelque peu inférieure, puisqu'elle s'élève pour les salaires horaires à 72 %, pour les salaires journaliers à 45 % et pour les salaires annuels à 44 %.

Les nombres indices concernant les salaires annuels ainsi que les moyennes correspondantes se rapportent — à cause de la nature des données fournies par les chefs d'entreprise — à des ouvriers occupés pratiquement toute l'année ou du moins durant la partie de l'année pendant laquelle l'industrie en question a été en pleine activité. Si on avait pu calculer le salaire annuel par ouvrier en tenant compte du temps que chacun a eu du travail, les chiffres figurés au tableau ci-dessus auraient certainement montré de bien plus grandes variations, à cause du chômage.

De plus, certains calculs ont été effectués concernant, d'une part, la somme totale des salaires payés dans l'industrie proprement dite pendant les années 1929 à 1938, d'autre part, le nombre total d'heures de travail effectuées. En 1938, pour 5 955 entreprises occupant au total 385 151 ouvriers, la somme totale des salaires payés s'est élevée à 979.3 millions de cour. et le nombre d'heures de travail effectuées à 859.7 millions. En comparant, d'année en année, les entreprises qui ont fourni des données pour deux années consécutives, on a pu établir que le nombre moyen d'ouvriers occupés dans l'industrie proprement dite avait augmenté de 1 % depuis 1937 et de 10 % depuis 1929. Le nombre total d'heures de travail effectuées pendant la même période montrait une diminution depuis 1937 de 2 % et une augmentation depuis 1929 de 8 %, tandis que l'augmentation correspondante dans la somme totale des salaires payés était respectivement de 4 % et de 21 %. Dans ces calculs, on n'a pu tenir compte ni de la création de nouvelles, ni de la cessation d'anciennes entreprises.

I. Löneförhållandena inom jordbruk, trädgårdsodling, skogsbruk och vägarbete.

A. Lantarbetare.

a. Undersökningens primärmaterial.

Primärmaterialets insamling och bearbetning. Föreliggande redogörelse utgör en fortsättning av socialstyrelsens årliga undersökningar angående lantarbetarnas löneförhållanden och har utförts efter i huvudsak samma plan som motsvarande för år 1937. Enligt kungl. kungörelsen den 8 oktober 1937 angående uppgifter till lantarbetarstatistiken ha hushållningssällskapen att från omkring en tjugondel av samtliga brukningsdelar med mera än 10 hektar åker årligen anskaffa uppgifter angående där anställda jordbruksarbetares arbetstid och arbetslön. I och med att denna kungörelse trädde i kraft den 13 oktober 1937 upphörde den anordning, som tillämpats alltifrån den officiella lantarbetarstatistikens början år 1911, nämligen att primäruppgifterna utgjordes icke av faktiskt utbetalade löner utan allenast uppskattningar av inom vissa områden gängse löner för de vanligast förekommande grupperna av manliga och kvinnliga lantarbetare. Ifrågavarande uppgifter insamlades till och med år 1928 från kommunalstämмоordförandena i rikets samtliga landskommuner men sedan år 1929 från hushållningssällskapens högre underavdelningar eller häradsombud. Sistnämnda omläggning av primäruppgifternas insamling medförde, att antalet uppgifter minskades från nära 2 200 till omkring 400 per år.

Enligt nu gällande kungörelse skola uppgifterna före den 15 november insändas till hushållningssällskapet, som har att efter granskning och erforderlig komplettering av uppgifterna före den 15 december insända desamma till socialstyrelsen.

1938 års frågeformulär,¹ som fastställts av socialstyrelsen i samråd med lantbruksstyrelsen, upptog en avdelning för statare och tjänstefolk och en annan för daglönare, torpare och mjölkerskor. För bägge grupperna efterfrågades ålder, civilstånd och yrkesspecialitet, antal utgjorda dagsverken under året samt uppburen lön i kontant och naturaförmåner. Vidare begärdes uppgift om egendomens storlek samt om kollektivavtal tillämpades eller icke, varjämte tillgången på lantarbetare å orten skulle uppgivas. — Med hänsyn till de inom vårt jordbruk tillämpade arbetsavtalen för ett helt år har det dessutom varit möjligt att individuellt efterfråga, huruvida avtal träffats om ökad eller minskad kontantlön för nästa tjänsteår (d. v. s. merendels för tiden 1 november 1938—31 oktober 1939).

¹ Se Lönestatistisk Årsbok för Sverige 1937, sid. 108—109.

Detta frågeformulär utsändes av socialstyrelsen i oktober 1938 till samtliga hushållningssällskap och genom deras förmedling inkommo lönestatistiska uppgifter från 4 252 brukningsdelar. Vid bearbetningen uteslötos av olika anledningar 345 formulär, varför undersökningens primärmaterial utgjordes av uppgifter från 3 907 brukningsdelar. Å dessa voro tillhopa 21 062 arbetare mera fast anställda under år 1938 eller det bokförings- eller tjänsteår, som närmast sammanföll därmed (i regel 1 november 1937—31 oktober 1938). Utöver nu angivna arbetare ha redovisats 1 333 torpare, varjämte c:a 274 000 dagsverken utgjorts av tillfälliga arbetare, om vilka senare vissa uppgifter lämnas i det följande.¹

På grundval av de under december 1938 inkomna uppgifterna utarbetades en preliminär redogörelse för arbetstillgång och arbetslön inom jordbruket år 1938, vilken publicerades i Sociala Meddelanden (årg. 1939, sid. 214).

Antal redovisade brukningsdelar. De redovisade egendomarnas antal och belägenhet meddelas i tab. 1. De flesta uppgiftslämnande gårdarna återfinnas inom de mera utpräglade jordbruksområdena i mellersta och södra Sverige. De undersökta egendomarna ha vidare fördelats efter åkerarealens storlek samt på socknar av olika näringstyp. Härvid ha särskilt dels jordbrukskommuner (med minst 75 % av befolkningen inom huvudgruppen jordbruk med binäringar), dels blandade kommuner (50—75 %), dels slutligen industrikommuner (mindre än 50 %). Huru de redovisade gårdarna fördela sig på dessa kommuntyper samt inom olika storleksgrupper av brukningsdelar, framgår av nedanstående tab. 1.

Tab. 1. Översikt över uppgiftslämnande brukningsdelar.

Landsdelar ²	Antal brukningsdelar	D ä r a v (i %)								Redovisade egendomar i % av	
		belägna i			med en åkerareal (i ha) av				med kollektivavtal	samtliga ³	egend. med över 10 ha åker ³
		jordbr.-kom.	blandkom.	ind. kom.	intill 20	20—49	50—99	100 o. däröver			
Östra Sverige	934	49.7	36.9	13.4	7.2	35.2	29.1	28.5	43.9	1.6	3.9
Småland o. öarna	538	40.9	43.7	15.4	16.2	53.9	21.0	8.9	14.5	0.9	4.2
Södra Sverige	696	29.2	47.4	23.4	14.0	52.7	19.1	14.2	37.2	1.2	3.9
Västra Sverige	1 335	48.2	35.6	16.2	20.3	41.9	21.8	16.0	19.7	1.0	4.4
Norra Sverige	404	25.2	50.5	24.3	55.2	35.2	7.9	1.7	5.9	0.3	4.1
Hela riket	3 907	41.8	40.7	17.5	19.1	43.2	21.5	16.2	26.5	0.9	4.1
därav:											
med koll.-avtal	1 034	39.3	40.1	20.6	0.7	18.4	32.9	48.0	.	—	—
utan	2 873	42.7	40.9	16.4	25.7	52.1	17.4	4.8	.	—	—

¹ Angående torparnas förmåner och skyldigheter hänvisas till den utförliga redogörelsen i »Undersökning rörande löneläget och lönevariationerna inom jordbruket 1935—1936», sid. 56.

² Härvid sammanföras Stockholms, Uppsala, Södermanlands, Östergötlands och Västmanlands hushållningssällskap till östra Sverige; Jönköpings, Kronobergs, Kalmar norra, Kalmar södra och Gotlands hushållningssällskap till Småland och öarna; Blekinge, Kristianstads och Malmöhus hushållningssällskap till södra Sverige; Hallands, Göteborgs och Bohus, Älvsborgs norra, Älvsborgs södra, Skaraborgs, Värmlands och Örebro hushållningssällskap till västra Sverige; Kopparbergs, Gävleborgs, Västernorrlands, Jämtlands, Västerbottens och Norrbottens hushållningssällskap till Norra Sverige.

³ Enligt 1932 års jordbruksräkning.

Kollektivavtal uppgives ha tillämpats å 1 034 eller 26·5 % av de redovisade egendomarna. Det var framför allt å större gårdar, som arbetsvillkoren reglerades av kollektivavtal. Omkring $\frac{1}{5}$ av brukningsdelarna med kollektivavtal hade sålunda mer än 50 ha åker, medan detsamma var fallet med blott $\frac{1}{5}$ av brukningsdelarna utan kollektivavtal. Sin största utbredning ha kollektivavtalen därför i östra och södra Sverige, där storjordbruken äro vanligast förekommande, medan för Småland och öarna samt västra och norra Sverige proportionen är vida lägre. Gårdar med kollektivavtal äro vidare vanligare i industrikommuner än i mer eller mindre utpräglade jordbrukssocknar.

Antalet redovisade egendomar utgör icke fullt 1 % av samtliga brukningsdelar i riket enligt 1932 års jordbruksräkning. Ifrågavarande proportion varierar dock väsentligt för olika storleksklasser, vilket belyses av nedanstående siffrer:

Redovisade brukningsdelar i % av totala antalet enl. 1932 års jordbruksräkning . . .	därav med en åkerareal (i ha) av				
	Samtliga intill 20	20—49	50—99	100 o. däröver	
	0·9	0·2	6·0	16·5	26·5

Som synes, är undersökningen representativ företrädesvis för de storleksklasser av jordbruk, vilka i mera betydande utsträckning sysselsätta lejd arbetskraft.

Av betydelse för materialets representativitet är de redovisade brukningsdelarnas geografiska fördelning. Jämför man ur denna synpunkt antalet brukningsdelar i den förevarande undersökningen med det, som jordbruksräkningen år 1932 utvisar, finner man, att de olika länen äro ganska likformigt företrädade (jfr tab. 1). I förhållande till samtliga brukningsdelar äro länen i östra och södra Sverige bäst representerade, medan länen i norra Sverige uppvisa de lägsta relationstalen. Bortser man från de talrika småbruken med en åkerareal av under 10 hektar, minskas emellertid dessa olikformigheter rätt väsentligt. I förhållande till brukningsdelar, som överhuvud sysselsätta lejd arbetskraft, synes därför den geografiska fördelningen av de redovisade egendomarna på det hela taget väl överensstämma med de verkliga förhållandena.

Antal redovisade arbetare. Å de 3 907 brukningsdelarna ha redovisats 21 062 arbetare, sålunda i genomsnitt 5·4 per egendom. Härvidlag ha medräknats förmän, som deltaga i arbetet, medan annat arbetsbefäl samt förvaltningspersonal uteslutits. Beräknas totalantalet arbetare inom det större jordbruket till c:a 100 000, ha sålunda till förevarande statistik redovisats c:a $\frac{1}{5}$ av dessa.

Av tab. 2 och 3 framgår, att 86·7 % voro män och 13·3 % kvinnor. Att döma av uppgifterna skulle kvinnlig arbetskraft komma till användning i relativt sett betydligt större utsträckning å mindre egendomar än å större. Denna omständighet är delvis förklaringen till att kollektivavtal var mindre vanligt bland kvinnliga arbetare. Häri torde man även ha att söka för-

Tab. 2. Översikt över antalet redovisade lantarbetare.

Landsdelar	Antal redovisade arbetare			Därav (i %) anställda å brukningsdelar						
				belägna i			med en åkerareal (i ha) av			
	män	kvinnor	tillhopa	jordbr.-kom.	bländkom.	ind.-kom.	intill 20	20—49	50—99	100 o. däröver
Östra Sverige	6 330	584	6 914	50·5	32·5	17·0	1·7	13·5	23·1	61·7
brukningsdelar med koll.-avtal	4 654	356	5 010	51·3	29·9	18·8	0·0	3·2	17·1	79·7
» utan »	1 676	228	1 904	48·3	39·6	12·1	6·0	40·9	38·8	14·3
Småland och öarna	2 099	331	2 430	33·7	49·2	17·1	7·9	37·9	25·3	28·9
brukningsdelar med koll.-avtal	737	55	792	18·8	55·4	25·8	0·5	10·8	28·7	60·0
» utan »	1 362	276	1 638	40·9	46·2	12·9	11·5	50·9	23·7	13·9
Södra Sverige	3 134	807	3 941	34·0	44·1	21·9	4·7	31·1	21·2	43·0
brukningsdelar med koll.-avtal	1 991	512	2 503	37·5	41·0	21·5	0·2	11·3	23·6	64·9
» utan »	1 143	295	1 438	28·0	49·6	22·5	12·7	65·6	16·8	4·9
Västra Sverige	5 407	615	6 022	46·0	35·0	19·0	7·6	24·8	25·2	42·4
brukningsdelar med koll.-avtal	2 435	204	2 639	42·6	36·1	21·3	0·1	7·9	20·1	71·9
» utan »	2 972	411	3 383	48·8	34·0	17·2	13·5	37·9	29·1	19·5
Norra Sverige	1 284	471	1 755	22·2	50·7	27·1	38·4	36·7	15·6	9·3
brukningsdelar med koll.-avtal	290	30	320	20·6	40·3	39·1	2·5	17·5	29·1	50·9
» utan »	994	441	1 435	22·6	53·0	24·4	46·4	41·0	12·6	—
Hela riket	18 254	2 808	21 062	41·8	38·9	19·3	7·7	24·8	23·0	44·5
brukningsdelar med koll.-avtal	10 107	1 157	11 264	43·0	35·9	21·1	0·2	7·0	20·4	72·4
» utan »	8 147	1 651	9 798	40·5	42·2	17·3	16·4	45·2	25·9	12·5

klaringen till att kvinnorna omfattade en jämförelsevis stor andel av lantarbetarkåren i norra Sverige (26·8 %) samt Småland och öarna (13·6 %). I dessa landsdelar äro nämligen de mindre gårdarna särskilt starkt representerade. Det höga procenttalet kvinnliga arbetare i södra Sverige (20·5 %) torde däremot närmast bero på sockerbetskötselns utbredning m. m.

Löneformer. I tab. 3 redovisas lantarbetarnas fördelning efter löneformer i tjänare, statare samt dagsverkare med och utan naturaförmåner. De båda första grupperna äro års- eller månadsavlönade arbetare, vilkas lön utgår dels kontant och dels in natura. Naturaförmånerna utgöras för de nästan alltid ogifta tjänarna av fri kost och logi, medan statarna, som vanligen äro familjeförsörjare, erhålla s. k. stat, bestående av vissa förnödenheter, såsom spannmål, mjölk och vedbrand, samt bostad jämte potatisland. Som dagsverkare betecknas lantarbetare, vilka erhålla sin avlöning i form av daglön, timlön eller ackordsbetalning med eller utan tillskott in natura. Medan dagsverkare utan naturaförmåner i fråga om anställningsvillkor och avlöningsform nära överensstämma med industriarbetare, representera dagsverkare med naturaförmåner i viss mån en övergångsform till tjänar- och statargrupperna. Det finnes sålunda daglönare, vilka ha fri kost eller erhålla andra livsförnödenheter, ävensom sådana vilka åtnjuta fri bostad eller bostad jämte vissa livsförnödenheter.

Tab. 3. Redovisade arbetare fördelade efter löneform.

	Antal manliga arbetare	därav (i %)					Antal kvinnliga arbetare	därav (i %)				
		tjänare i arbetsg. kost	statare	dagsverkare		tjänare i arbetsg. kost		statare	dagsverkare			
				utan nat.-förm.	med nat.-förm.				utan nat.-förm.	med nat.-förm.		
<i>a) Landsdelar m. m.</i>												
Östra Sverige	6 330	15·3	50·1	19·1	15·5	584	27·4	1·5	56·7	14·4		
Småland och öarna	2 099	32·7	39·1	15·8	12·4	331	58·0	0·6	32·9	8·5		
Södra Sverige	3 134	30·2	30·6	29·2	10·0	807	23·8	0·5	63·3	12·4		
Västra Sverige	5 407	26·6	39·4	19·5	14·5	615	40·5	1·6	44·7	13·2		
Norra Sverige	1 284	40·3	4·4	20·3	35·0	471	70·7	1·9	10·4	17·0		
Hela riket	18 254	25·0	39·1	20·7	15·2	2 808	40·1	1·2	45·4	13·3		
därav anställda å egendomar:												
med koll.-avtal	10 107	7·8	50·1	27·3	14·8	1 157	8·1	1·1	74·4	16·4		
utan »	8 147	46·3	25·5	12·4	15·8	1 651	62·5	1·3	25·1	11·1		
belägna i:												
jordbr.-kom.	7 677	24·9	43·0	18·8	13·3	1 135	40·4	1·0	45·6	13·0		
bland. kom.	7 029	26·9	36·8	20·6	15·7	1 150	42·6	1·4	43·0	13·0		
ind.-kom.	3 548	21·2	35·1	25·0	18·7	523	34·0	1·3	50·3	14·4		
med nedanstående areal:												
under 20 ha	1 148	69·4	3·5	5·0	22·1	483	84·5	0·4	4·1	11·0		
20—49 »	4 328	56·3	18·4	9·9	15·4	888	62·8	1·6	26·2	9·4		
50—99 »	4 265	21·9	43·8	20·6	13·7	570	20·4	0·9	64·0	14·7		
100 ha o. däröver	8 513	4·6	52·0	28·3	15·1	867	5·1	1·5	75·3	17·6		
<i>b) Yrkesgrupper.</i>												
Jordbruksarbetare	12 180	28·9	27·5	26·3	17·3	242	3·3	—	79·3	16·9		
Stall- och ladugårdspersonal	4 818	19·8	67·0	4·8	8·4	1 508	6·6	2·1	70·1	21·2		
Yrkesmän	925	6·9	51·2	21·2	20·7	36	11·1	5·6	50·0	33·3		
Landsjungfrur	—	—	—	—	—	1 009	100·0	—	—	—		
Övriga arbetare	331	6·6	25·1	42·6	25·7	13	38·5	—	53·8	7·7		

Vid de redovisade egendomarna utgjordes, som tab. 3 utvisar, omkring en fjärdedel av den manliga arbetskraften av tjänare i arbetsgivarens kost och två femtedelar av statare, medan dagsverkarna tillsammans uppgingo till något över en tredjedel, av vilka inemot tre femtedelar voro enbart kontantavlönade. Vid mindre brukningsdelar utgjordes den redovisade arbetskraften till övervägande del av tjänare i arbetsgivarens kost, medan statarsystemet däremot var mest utmärkande för storbruket. Dagsverkare förekommo ungefär i samma utsträckning inom olika storleksklasser, men avlöning utan naturaförmåner anträffades oftare vid stora gårdar än vid mindre brukningsdelar.

Statarsystemet synes ha sin största utbredning i östra Sverige men saknades nästan helt i Norrland, där i stället tjänar- och dagsverksgrupperna dominerade. Det kan vidare konstateras, att dagsverkarsystemet vunnit sin största utbredning i industrialiserade trakter, medan statarsystemet var starkast representerat inom de mera utpräglade jordbruksbygderna. — Av de kvinnliga arbetarna tillhörde praktiskt taget samtliga tjänar- eller dagsverkargrupperna. De enbart kontantavlönade dagsverkarna voro särskilt

utmärkande för storbruket i södra och östra Sverige, medan de kvinnliga tjänarna voro småbrukets typiska arbetskraft, framför allt i Norrland samt Småland och Öarna.

Yrkesgrupper. Inom varje löneform ha arbetarna fördelats på fyra huvudgrupper av yrken, nämligen jordbruksarbetare, stall- och ladugårdspersonal, yrkesmän och övriga arbetare, varjämte för kvinnliga arbetare landsjungfrurna särskilts från den egentliga ladugårdspersonalen. Dessa huvudgrupper ha sedan uppdelats på specialgrupper, såsom närmare framgår av tab. 8 (sid. 29). En ingående redogörelse angående yrkesspecialiteternas systematiska gruppering är publicerad i förenämnda »Undersökning rörande löneläget och lönevariationerna inom jordbruket 1935—1936» (sid. 33 o. f.).

Av de manliga arbetarna betecknades enligt tab. 3 flertalet eller 66·7 % såsom jordbruksarbetare i egentlig mening, 26·4 % som stall- och ladugårdspersonal samt 5·1 % som yrkesmän, medan återstoden 1·8 % hänförts till gruppen »övriga arbetare».

Med egentligt jordbruksarbete sysselsatta arbetare voro nära hälften dagsverkare, en fjärdedel tjänare och lika många statare. Stall- och ladugårdspersonalen liksom yrkesmännen voro i regel statare. Stall- och ladugårdspersonal förekom även i viss utsträckning bland tjänarna (c:a $\frac{1}{5}$), medan dagsverkarna däremot mera sällan voro sysselsatta med djurskötsel.

De kvinnliga lantarbetarna ha en från de manliga väsentligt avvikande yrkesfördelning. De dominerande yrkesgrupperna äro ladugårdspersonal och s. k. landsjungfrur, vilka tillsammans utgöra 89·6 % av samtliga kvinnliga lantarbetare. Ladugårdspersonalen består huvudsakligen av tid- eller ackordsavlönade mjölkerskor, medan landsjungfrurna äro årsanställda tjänare i arbetsgivarens kost, vilka förutom mjölkning även ha andra såväl ute- som innesysslor. Omkring 70 % av ladugårdspersonalen utgjordes av enbart kontantavlönade dagsverkare, medan landsjungfrur endast förekommo som tjänare i arbetsgivarens kost.

Ålder. Åldersfördelningen bland redovisade manliga lantarbetare framgår av tab. 4. Bortser man från 8·1 %, för vilka saknas uppgift om ålder, befunnos 14·7 % ej ha uppnått myndig ålder (21 år), medan för 6·4 % åldern översteg 60 år. I de arbetskraftigaste åldrarna 21—59 år voro nära $\frac{3}{4}$ eller 70·8 % av samtliga lantarbetare.

Inom de olika löneformerna var fördelningen efter ålder ganska olika. Till de yngre hörde i regel tjänarna, av vilka omkring hälften var under 25 år och det stora flertalet ($\frac{2}{3}$) ännu ej uppnått 30 års ålder. Även dagsverkare utan naturaförmåner voro väl representerade i de yngsta åldersklasserna. Bland statarna var relativa antalet arbetare inom de mera arbetskraftiga åldrarna högre än inom någon annan grupp, i det att omkring $\frac{2}{3}$ befunno sig i åldern 25—50 år. Den växlande åldersfördelningen inom olika lönegrupper sammanhänger givetvis med att arbetarna i viss utsträck-

Tab. 4. Redovisade arbetare efter ålder.

	Antal arbeta- re	D ä r a v (i %) i å l d e r n (år)													Me- del- ålder, år
		under 18	18— 20	21— 24	25— 29	30— 34	35— 39	40— 44	45— 49	50— 54	55— 59	60— 64	65 o. där- över	ej an- givet ålder	
<i>Män.</i>															
Tjänare	4 558	11.0	19.0	20.3	18.6	9.7	5.9	3.3	2.1	1.8	1.3	0.9	0.4	5.7	26.6
Statare	7 137	0.1	0.7	3.0	10.8	15.5	16.2	13.0	10.3	9.1	6.8	4.6	2.1	7.8	41.0
Dagsv. u. nat.-förm.	3 774	13.5	10.8	11.8	11.6	10.5	7.0	5.3	3.8	4.6	3.2	3.8	3.2	10.9	32.3
» m. »	2 785	6.2	6.0	7.7	11.1	11.3	10.5	6.6	6.5	6.8	5.2	5.7	7.4	9.0	38.7
Samtliga	18 254	6.5	8.2	9.8	13.0	12.4	10.9	8.0	6.3	6.0	4.4	3.7	2.7	8.1	35.2
därav:															
jordbruksarbet.	12 180	7.6	10.1	11.7	13.7	12.1	9.9	7.0	5.7	4.7	3.5	3.2	2.5	8.3	33.5
stall- o. ladug.-p.	4 818	4.0	4.7	6.3	12.2	13.1	13.4	10.8	7.4	8.2	5.8	4.0	2.1	8.0	37.9
yrkesmän . . .	925	3.6	2.4	4.9	8.5	12.1	11.9	9.0	8.8	10.5	7.9	6.8	6.4	7.2	42.1
övriga	331	13.0	5.1	6.9	8.5	10.3	8.2	3.9	6.6	7.3	9.1	6.6	8.8	5.7	39.3
<i>Kvinnor.</i>															
Tjänare	1 126	15.3	29.3	21.0	13.9	6.3	4.2	2.8	1.5	0.9	0.4	—	0.3	4.1	23.9
Statare	34	—	2.9	—	—	2.9	11.8	5.9	29.4	8.8	8.8	11.8	—	17.7	47.4
Dagsv. u. nat.-förm.	1 275	1.9	2.2	3.9	11.0	13.5	12.8	13.5	9.2	5.3	2.8	1.6	0.1	22.2	37.3
» m. »	373	1.6	4.3	4.0	6.7	9.4	8.3	11.3	14.5	12.3	8.8	2.7	1.3	14.8	41.5
Samtliga	2 808	7.2	13.4	10.7	11.5	9.9	8.7	8.8	7.1	4.5	2.7	1.2	0.4	13.9	32.0
därav:															
jordbruksarbet.	242	6.2	5.4	5.4	8.3	12.0	7.8	11.6	4.9	5.4	0.8	2.1	0.4	29.7	34.5
stall- o. ladug.-p.	1 508	1.1	3.4	4.6	10.3	12.4	12.4	12.6	11.3	6.6	4.5	1.9	0.5	18.4	38.3
yrkesmän . . .	36	19.4	5.5	8.3	11.1	8.3	5.6	5.6	5.6	11.1	5.6	—	—	13.9	32.3
landsjungfrur .	1 009	16.1	30.3	21.1	14.0	5.8	3.5	2.6	1.5	0.9	0.5	—	0.2	3.5	23.6
övriga	13	—	15.3	15.4	7.7	7.7	15.4	15.4	—	7.7	—	7.7	—	7.7	34.4

ning cirkulera mellan de olika lönesystemen. De unga, i föräldrahemmen ännu kvarboende sönerna taga i regel sin första anställning som dagsverkare med kontantlön eller också bli de tjänare i arbetsgivarens kost. När de efter några år bilda familj, bli de ofta statare eller daglönare med fri bostad etc.

Av tab. 4 kan vidare utläsas, att inom de olika yrkesgrupperna de äldre arbetarna voro relativt talrikare bland yrkesmän samt stall- och ladugårdspersonal än bland egentliga jordbruksarbetare, vilkas arbete ju också ställer större krav på rörlighet och kroppskrafter.

För de båda huvudgrupperna av kvinnliga arbetare — ladugårdspersonal och landsjungfrur — är åldersfördelningen helt olika. Ladugårdspersonalen består nämligen huvudsakligen av lantarbetarhustrur, vilka genom mjölkning bidra till familjens uppehälle, under det att landsjungfrurna i regel äro ogifta. Sålunda var nära hälften av landsjungfrurna under 21 år, medan detsamma var fallet med knappt en tjugondel av ladugårdspersonalen.

I vad mån de redovisade lantarbetarnas åldersfördelning kan anses representativ framgår av efterföljande sammanställning med 1930 års folkräkningsuppgifter.

	Antal arbetare	Därav (i %) i nedanstående ålder (år)							65 och däröver
		under 25	25—30	30—40	40—50	50—60	60—65		
<i>Män:</i>									
Enligt folkräkningen 1930 . . .	175 242	38·9	14·5	17·7	11·5	9·2	3·2	5·0	
Enligt löneundersökn. 1938 . . .	18 254	26·7	14·1	25·3	15·7	11·3	4·0	2·9	
<i>Kvinnor:</i>									
Enligt folkräkningen 1930 . . .	65 818	46·0	12·0	15·4	12·1	8·6	2·5	3·4	
Enligt löneundersökn. 1938 . . .	2 808	36·4	13·3	21·6	18·5	8·4	1·4	0·4	

Löneundersökningens material ger någon övervikt åt åldersklasserna 30—60 år, medan de yngre åldrarna äro starkt underrepresenterade. Då storbruket troligen i mindre utsträckning än småbruket använder sig av unga arbetare, överensstämmer denna åldersfördelning relativt väl med förut anförda representativitetskalkyler (jfr sid. 13).

Arbetstid. Tab. 5 meddelar en procentuell fördelning av arbetarna efter antalet utgjorda dagsverken per år, varjämte genomsnittliga antalet arbetsdagar per år angives för olika arbetarkategorier.

Tjänare och stutare voro i regel årsarbetare, även om det förekom, att speciellt tjänares anställningstid i vissa fall inskränktes till att avse endast sommarhalvåret. Beträffande dagsverkarna voro arbetstidsförhållandena mera växlande. Dagsverkare med livsförnödenheter eller med bostad synas i regel utgöras av årsarbetare, medan daglönare med fri kost till största delen

Tab. 5. Redovisade arbetare fördelade efter antalet utgjorda dagsverken per år.

	Antal arbetare	Därav (i %) arbetare, som utgjort följande antal dagsverken per år								Genomsnittl. antal dagsv. pr år
		under 50	50—99	100—149	150—199	200—249	250—299	300—349	350 o. däröver	
<i>A. Manliga arbetare.</i>										
Tjänare i arbetsgiv. kost	4 558	0·7	5·5	7·1	13·0	6·8	11·7	50·9	4·3	255
Stutare	7 137	—	0·5	1·9	3·9	1·3	19·8	69·3	3·3	298
Dagsverkare utan naturaförmåner	3 774	6·8	17·2	12·4	11·0	10·8	20·8	19·7	1·8	196
» med »	2 785	9·6	13·8	9·6	8·7	6·6	19·7	29·5	2·5	209
därav: med livsförnödenheter	232	1·3	3·5	9·1	8·6	8·6	22·8	41·4	4·7	260
» livsf. o. bostad	424	0·2	1·9	7·1	6·8	9·7	28·1	41·5	4·7	268
» bostad	1 174	0·3	3·0	4·0	8·6	6·8	29·7	44·6	3·0	269
» fri kost	955	27·2	34·9	17·7	9·8	4·4	3·0	2·7	0·3	95
Samtliga	18 254	3·1	7·2	6·5	8·4	5·4	18·0	48·4	3·0	252
därav: jordbruksarbetare	12 180	4·1	9·3	8·0	9·7	6·6	21·2	39·7	1·4	234
stall- o. ladng.-personal	4 818	0·2	2·0	3·2	5·7	2·5	6·4	73·6	7·4	299
yrkesmän	925	2·5	2·9	3·8	5·5	5·6	32·6	45·6	1·5	265
övriga arbetare	331	9·1	17·8	10·3	10·3	4·5	26·3	20·5	1·2	196
<i>B. Kvinnliga arbetare.</i>										
Jordbruksarbetare	242	24·8	35·1	19·0	12·0	5·0	1·2	2·5	0·4	98
Stall- o. ladngårdspersonal	1 508	3·1	6·4	8·7	13·5	5·6	4·0	17·5	41·2	266
Yrkesmän	36	—	25·0	2·8	19·4	2·8	2·8	36·1	11·1	223
Landsjungfrur	1 009	0·2	4·7	4·8	10·4	6·4	6·8	45·1	22·1	279
Övriga arbetare	13	30·7	15·4	7·7	23·1	—	—	7·7	15·4	149
Samtliga	2 808	4·0	8·5	8·1	12·4	5·8	4·6	26·3	30·3	255

bestod av tillfällig arbetskraft. Av yrkesgrupperna hade $\frac{4}{5}$ av kreaturskörtarna, vilkas arbete av förklarliga skäl pågår även under sön- och helgdagar, mer än 300 arbetsdagar under året, medan detsamma var fallet för blott $\frac{2}{5}$ av jordbruksarbetarna. — Det genomsnittliga antalet dagsverken synes vara högre för kvinnor än för män, varvid emellertid är att märka, att flertalet kvinnliga ladugårdsskötare äro mjölkerskor, vilkas arbete endast upptager en del av arbetsdagen.

För att kunna jämföra olika löne- och yrkesgruppers årslöner har förutsatts viss minimiarbetsdags, nämligen lägst 250 dagsverken per år. Samtliga i det följande anförda årslönesiffror grunda sig sålunda på löneuppgifter för arbetare, som utgjort minst 250 dagsverken under året.

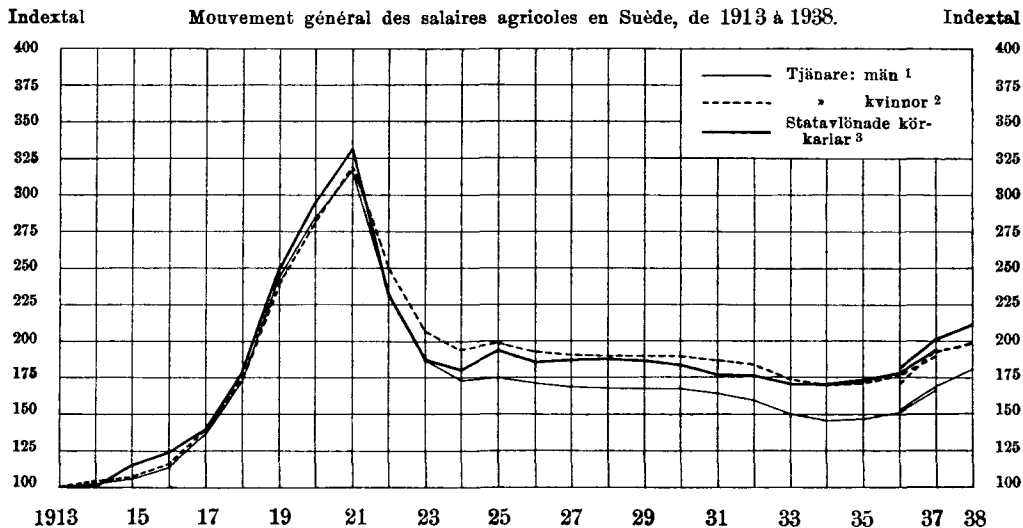
b. Lönenivåns förändringar åren 1913—1938 (1939).

Löneutvecklingen i allmänhet. I efterföljande tab. 6 meddelas löneinkomster per dag och år för vissa huvudgrupper av lantarbetare från år 1913 fram till år 1938. På grund av förenämnda omläggning av lantarbetarstatistiken år 1937 från summariska ortsuppgifter till individualuppgifter för samtliga anställda å vissa representativa gårdar förefinnes emellertid ej längre något direkt jämförelsematerial för belysande av löneutvecklingen. Som motsvarighet till gruppen manliga tjänare i de äldre ortsuppgifterna har av individualuppgifterna i tab. 6 upptagits kördrängar i arbetsgivarens kost, medan gruppen kvinnliga tjänare motsvaras av landsjungfrur. Beträffande dagsverkare meddelas i stället för kontant sommardaglön för fasta och tillfälliga daglönare i egen eller arbetsgivarens kost genomsnittlig total (kontant och naturaförmåner) daglön under året för dagsverkare utan naturaförmåner resp. dylika med fri kost, varvid i bägge fallen avses jordbruksarbetare, som ej köra hästar (»övriga jordbruksarbetare»).

Vid en av socialstyrelsen verkställd specialundersökning av löneläget inom jordbruket år 1936,¹ vilken nära anslöt sig till den nuvarande på individuella uppgifter omlagda lantarbetarstatistiken, överensstämde emellertid de genomsnittliga individuallönerna för årsanställda arbetare (tjänare och statare) relativt väl med motsvarande ortsuppgifter för samma år. Genom att använda båda slagen av löneuppgifter för år 1936 är det därför möjligt att anknyta de nya löneserierna med de förutvarande för dessa lantarbetargrupper, varvid som motsvarighet till grupperna manliga och kvinnliga tjänare upptagits resp. kördrängar och landsjungfrur i arbetsgivarens kost i den nya serien. En översikt av löneutvecklingen för ifrågavarande lantarbetare sedan år 1913 lämnas i diagram I samt i efterföljande tablå, som redovisar den genomsnittliga årsavlönningens storlek för vart och ett av åren 1913, 1921, 1925, 1930, 1934, 1936 samt 1937 och 1938, varjämte lönenivåns förändringar mellan 1913—1921, 1921—1938 samt 1913—1938 belyses. Härvid ha individualuppgifterna för åren 1937 och 1938 anknutits till motsvarande ortsuppgifter för de tidi-

¹ Se not 1, sid. 12.

Diagram I. Löneutvecklingen för lantarbetare åren 1913—1938.

gare åren med användande av båda slagen av uppgifter för år 1936 efter sedvanliga metoder för kedjeindexberäkningar. Till jämförelse har även inlagts motsvarande utveckling av sommardaglönen för tillfälliga dagsverkare i egen kost, varvid serien framskrivits till år 1938 genom att antaga att den procentuella stegringen sedan år 1936 varit densamma för sommardaglönen som för den genomsnittliga daglönen under hela året.

Lantarbetargrupper	Löneinkomst per år resp. dag (kr.) ⁴								Löneökning (+) eller löneminskning (—) i %		
	1913	1921	1925	1930	1934	1936	1937	1938	1913- 1921	1921- 1938	1913- 1938
Tjänstefolk:											
Mänliga tjänare	667	2 105	1 164	1 123	971	1 010	1 107	1 231	+216	-43	+ 81
Kvinnliga »	470	1 495	933	893	798	826	895	912	+218	-37	+ 99
Statare:											
Körkarlar	710	2 352	1 371	1 308	1 208	1 263	1 378	1 526	+231	-36	+111
Dagsverkare i egen kost:											
Tillfälliga	2·97	6·74	4·74	4·69	4·86	4·85	5·91	6·28	+127	- 7	+111

En jämförelse med 1921 års löner, som för lantarbetare i regel ange det hittillsvarande toppläget, visar, att den totala medelinkomsten per år då synes ha legat i genomsnitt 200 % över 1913 års nivå.⁵ De tre följande åren medförde en lönereduktion av 40—50 % från nämnda topplöner. Därefter skedde en stabilisering under åren 1925—1930, under vilken tid lönenivån förblev i huvudsak orubbad. Under åren 1932—1934, då verkningarna av

¹ Domestiques hommes. — ² Servantes. — ³ Charretiers à salaire mixte (»statare»).

⁴ Då tjänsteåret i regel omfattar tiden $\frac{1}{11}$ — $\frac{31}{10}$, ha vid omläggningen av lantarbetarstatistiken år 1937 löneuppgifterna hänförs till det senare av tjänsteårets bägge kalenderår. Detta förfaringsätt har medfört, att samtliga föregående års löneuppgifter för årsanställda arbetare (tjänare och statare) blivit framflyttade ett år.

⁵ Siffror rörande den motsvarande utvecklingen av reallönen kunna ej lämnas i avsaknad av fortlöpande statistik över pris- och levnadskostnadsförhållanden på landsbygden. — Vid jämförelser med nominallöneuppgifterna för år 1921 bör beaktas det dåvarande låga penningvärdet.

Tab. 6. Lönenivåns förändringar inom jordbruket åren 1913—1933.

	T j ä n a r e				Statavlönade körkarlar		Tillfälliga daglönare		Beräknad total avlöning per år för samtliga arbetare	
	kontant årslön		total årslön				i egen kost	i arbetsgiv. kost		
	män	kv.	män	kv.	kontant årslön	total årslön	sommardaglön	män	kv.	
Ortsuppgifter, absoluta tal (kr.)										
Årligen 1913/15 . . .	334	204	713	511	336	805	3·04	2·11	735	467
› 1916/20 . . .	707	413	1538	1 084	673	1 689	6·77	4·60	1 607	994
› 1921/25 . . .	619	454	1 251	981	665	1 388	5·21	3·63	1 277	902
› 1926/30 . . .	562	426	1 116	891	628	1 312	4·71	3·33	1 169	830
› 1931/35 . . .	532	412	1 005	822	626	1 232	4·44	3·18	1 092	784
År 1913 . . .	318	190	667	470	320	710	2·97	2·05	698	447
› 1921 . . .	1 075	661	2 105	1 495	1 047	2 352	6·74	4·75	2 218	1 392
› 1936 . . .	545	423	1 010	826	643	1 263	4·85	3·54	1 111	795
› 1937 . . .	626	476	1 107	895	723	1 378	.	.	1 220	872
Ortsuppgifter, indextal (1913 = 100)										
Årligen 1913/15 . . .	105	107	107	109	105	113	102	103	105	104
› 1916/20 . . .	222	217	231	231	210	238	228	224	230	222
› 1921/25 . . .	195	239	188	209	208	195	175	177	183	202
› 1926/30 . . .	177	224	167	190	196	185	159	162	167	186
› 1931/35 . . .	167	217	151	175	196	174	149	155	156	175
År 1921 . . .	338	348	316	318	327	331	227	232	318	311
› 1936 . . .	171	223	151	176	201	178	163	173	159	178
› 1937 . . .	197	251	166	190	226	194	.	.	175	195
Individualuppgifter, absoluta tal (kr.)										
År 1936 . . .	555	389	1 020	805	698	1 286	3·88	3·97	1 291	713
› 1937 . . .	650	429	1 144	882	801	1 457	4·73	4·64	1 456	747
› 1938 . . .	718	459	1 221	912	862	1 526	5·03	5·00	1 540	780
Individualuppgifter, indextal (1936 = 100)										
År 1937 . . .	117	110	112	110	115	113	122	117	113	105
› 1938 . . .	129	118	120	113	123	119	130	126	119	109

den ekonomiska depressionen allt starkare gjorde sig gällande, inträdde en ganska allmän lönesänkning. Fr. o. m. år 1935 har lönenivån åter visat en stigande tendens.

Beträffande utvecklingen fr. o. m. 1936, då betydande löneförhöjningar genomfördes, föreligga möjligheter att belysa denna mera ingående genom förenämnda specialundersökning av löneläget inom jordbruket, som utfördes för tjänsteåret 1935/36. Ökningen av medellönen i kontant och naturförmåner per år under tiden 1936—1938 framgår av diagram II (sid. 25) samt följande sammanställning:

Löneökning (kontant och nat.-förm.) i % under perioden 1936—1938	Tjänare	Statare	Dagsverkare		Samtliga
			med nat.-förm.	utan nat.-förm.	
Manliga arbetare	20·5	17·7	13·8	28·5	18·6
Jordbruksarbetare	20·8	18·1	16·0	30·0	19·7
Stall- och ladugårdspersonal	20·6	18·6	6·9	15·4	17·3
Yrkesmän	19·5	8·3	9·6	26·4	11·3
Övriga arbetare	26·8	16·1	15·7	21·8	19·1
Kvinnliga arbetare	12·9	17·8	5·5	13·7	9·8

Sedan år 1936 ha de manliga lantarbetarnas årsförtjänster i genomsnitt stigit med nära en femtedel, medan motsvarande ökning för de kvinnliga arbetarna blott uppgått till en tiondel. Störst har ökningen varit för dagsverkare utan naturaförmåner och tjänare, d. v. s. för de lantarbetargrupper bland vilka de mera mobila yngre arbetsföra åldrarna voro starkast företrädda (se sid. 17). Stegringen för ifrågavarande grupper måste dock även ses mot bakgrunden av att begynnelselönera 1936 voro relativt låga. — Vid bedömande av lönestegringen sedan tjänsteåret 1935/36 bör hänsyn även tagas till minskningen av antalet arbetstimmar per år genom antagandet av lantarbetstidslagen vid 1936 års riksdag samt omarbetningen av densamma 1937 och 1939. I förhållande till den tidigare gällande arbetstiden kan antalet arbetstimmar sedan tjänsteåret 1935/36 genom ifrågavarande lagstiftning beräknas ha blivit nedsatt med c:a 11 % för jordbruksarbetare och 17 % för djurskötare.

Avtalade kontanta årslöner 1939. Den lönestatistiska undersökningen avser de bokförda arbetsförtjänsterna år 1938 eller det bokförings- eller tjänsteår, som närmast sammanföll med nämnda kalenderår. Som förut omnämnts (sid. 11), ha emellertid dessutom erhållits uppgifter om avtalade lönesatser för tjänsteåret 1938/39 (1 nov. 1938—31 okt. 1939) för sådana arbetare, som träffat nytt avtal å samma egendom. Här nedan har gjorts en sammanställning av den genomsnittliga kontanta årslönen för dessa arbetare 1938 samt motsvarande enligt avtalsuppgörelserna år 1939. I de anförda siffrorna ingå ej några extrainkomster, såsom provision, ersättning för övertid, rykt o. d.

Kontant årsavlönning i kr. (exkl. extraförtjänster) för arbetare fyllda 18 år, vilka träffat avtal om kontantlön för år 1939		Rättare	För- drängar	Kör- drängar	Övr. jord- bruks- arbetare	Ladu- gårds- förmän	Övr. ladu- gårds- personal	Foder- marskar	Övr. stall- perso- nal	Smeder, snickare, maskin- skötare
1938										
tjänare . . .	{ m. k. ¹	1 094	823	696	663	.	888	.	750	.
	{ u. k.	937	822	696	640	.	732	—	723	—
	{ tillh.	1 050	823	696	642	938	776	.	734	.
statare . . .	{ m. k.	1 181	846	767	793	1 125	959	935	883	987
	{ u. k.	1 148	877	838	796	1 166	977	941	889	948
	{ tillh.	1 173	853	777	794	1 133	964	936	884	984
samtliga . . .	{ m. k.	1 168	844	759	778	1 124	954	931	877	986
	{ u. k.	1 112	858	744	675	1 130	893	941	851	948
	{ tillh.	1 153	848	754	714	1 125	931	932	871	984
1939										
tjänare . . .	{ m. k.	1 149	844	729	679	.	924	.	795	.
	{ u. k.	946	865	730	661	.	777	—	764	—
	{ tillh.	1 092	858	730	663	954	819	.	777	.
statare . . .	{ m. k.	1 218	866	786	805	1 172	986	966	902	1 060
	{ u. k.	1 185	909	864	819	1 210	1 024	950	923	966
	{ tillh.	1 209	875	798	809	1 180	997	964	906	1 054
samtliga . . .	{ m. k.	1 207	865	780	790	1 170	981	961	897	1 058
	{ u. k.	1 144	893	775	697	1 172	940	950	886	966
	{ tillh.	1 191	873	778	732	1 171	966	960	895	1 053

¹ m. k. = med kollektivavtal, u. k. = utan kollektivavtal.

Tillhoppa beröra uppgifterna 4 889 årsarbetare,¹ därav 3 358 med och 1 531 utan kollektivavtal. För 65·2 % av dessa arbetare ha avtalen medfört löneökning, medan 34·4 % träffat uppgörelse om samma lön som föregående år och endast 0·4 % erhållit löneminskning. Såsom framgår av tablån, blir dock själva lönestegringen relativt ringa. I allmänhet ha jordbrukets kontantlöner till 1939 höjts med omkring 3 % utom för gruppen snickare, smeder m. m., för vilka löneökningen har uppgått till 7·0 %. Tjänarna uppvisa en något starkare lönestegring än statarna. Sålunda har ökningen för t. ex. kördrängar och kreatursskötare i arbetsgivarens kost uppgått till resp. 4·9 och 5·5 %, men för motsvarande grupper med stat stannat vid resp. 2·7 och 3·4 %. Vidare finner man, att de redovisade arbetarkategorierna i regel utvisa en något större höjning av minimilönerna å gårdar utan kollektivavtal än å gårdar med dylikt avtal.

Såsom förut framhållits, avse ifrågavarande löneuppgifter endast lantarbetare, som tecknat avtal om ny lön å samma gård, där de hade anställning under år 1938, men icke sådana arbetare, som fått annan anställning, eller dylika, som ej träffat bestämd uppgörelse om lönevillkoren, varför de angivna stegringstalen ej kunna göra anspråk på att giva någon fullständig bild av lönenivåns fluktuationer i allmänhet (jfr nedan kollektivavtalens lönesatser).

c. Avtalsenliga och faktiska löner år 1938.

1. Kollektivavtalens lönesatser.

Gällande kollektivavtal för jordbruket torde reglera löne- och arbetsförhållandena, förutom för den organiserade delen av lantarbetarkåren (för närvarande c:a 40 000 arbetare), även för en stor del oorganiserade lantarbetare. En av svenska lantarbetareförbundet företagen beräkning ger vid handen, att för närvarande i runt tal 60 000 löneanställda vid jordbruket ha sina löner direkt eller indirekt reglerade genom kollektivavtal. Särskilt inom östra och södra Sverige utöva kollektivavtalen ett dominerande inflytande på lönebestämningen. I tab. 7 ha sammanställts dels de kontanta minimilönerna för årsanställda manliga arbetare med stat eller fri kost, dels minimilönerna för timavlönade arbetare enligt de mellan svenska lantarbetareföreningen och svenska lantarbetareförbundet ingångna kollektivavtalen för tjänsteåret 1937/38 samt för innevarande år, d. v. s. för tiden från och med den 1 november 1938 till och med den 31 oktober 1939.

Genom det senast ingångna kollektivavtalet ha lantarbetarna erhållit något förbättrade lönevillkor. Löneökningen har i jämförelse med de båda föregående åren dock varit relativt ringa. För statavlönade körkarlar, stallare och kreatursskötare uppgick ökningen av den kontanta årslönen till resp. 2·5, 1·7 och 2·6 %. Beträffande arbetare i kost voro motsvarande siffror något högre eller 7·2, 5·6 resp. 5·7 %. Den största löneförhöjningen tillkom gruppen

¹ D. v. s. arbetare, som utgjort minst 250 dagsverken under år 1938.

Tab. 7. Lönebestämmelser enligt kollektivavtal för manliga lantarbetare, fyllda 18 år.¹

1938 avser tiden 1 nov. 1937—31 okt. 1938; 1939 avser tiden 1 nov. 1938—31 okt. 1939.

	Årspanställning med stat eller fri kost				Anställning mot timlön							
	Statare		Arbetare i kost (tjänare)		Utan naturaförmåner		Med bostad, bränsle o. potatisland		Med bostad o. bränsle		Med kost, logi o. tvätt	
	1938 kr.	1939 kr.	1938 kr.	1939 kr.	1938 öre	1939 öre	1938 öre	1939 öre	1938 öre	1939 öre	1938 öre	1939 öre
Kördräng	2 790	2 810	2 690	2 740	63	65	54	55	56	57	33	36
Fördräng	2 860	2 880	2 780	2 820	63	67	54	57	56	59	33	38
Stallare	2 880	2 895	2 800	2 845	65	66	56	56	58	58	35	37
Kreaturskötare	950	975	875	925	65	66	56	56	58	58	35	38
Lastbilsförare	950	1 000	875	925	67	71	58	61	60	63	37	41
Fodermarsk (m. skoning)	1 050	1 070	950	970	—	69	—	59	—	61	—	41
Slöjdare, smed och maskinskötare	950	1 070	875	970	67	73	58	63	60	65	37	43
Ladugårdsförman	1 050	1 100	950	1 000	—	71	—	61	—	63	—	43
Rättare	1 050	1 100	950	1 000	—	74	—	64	—	66	—	44
Eg. byggnadsarbetare	—	—	—	—	—	85	—	75	—	77	—	55

slöjdare, smeder och maskinskötare, för vilka årslönerna höjts med 12,6 % för statavlönad och med 10,9 % för arbetare i arbetsgivarens kost.

En nyhet i 1939 års avtal är, att timlöner angivits för samtliga arbetargrupper samt att även byggnadsarbetare intagits i avtalet. Den största höjningen har även beträffande timlönerna tillkommit gruppen slöjdare, smeder, m. fl., för vilka timlönssatserna höjts med 5 å 6 öre, medan för de icke specialutbildade lantarbetargrupperna ökningen inskränkte sig till 1 å 2 öre per timme.

För de lantarbetargrupper, vilkas avlöning till stor del utgår in natura, beror totalavlönings storlek och stegring i väsentlig grad på naturaförmånernas värde. Beträffande naturaförmånernas omfattning ha i avtalen ändringar förekommit endast i några enstaka, mindre betydelsefulla punkter. Sålunda ha icke företagits några förändringar beträffande de i avtalen ingående kvantiteterna av spannmål och mjölk. Riksavtalets allmänna bestämmelser rörande normalstaten samt naturaförmånernas beskaffenhet finnas återgivna å sid. 28.

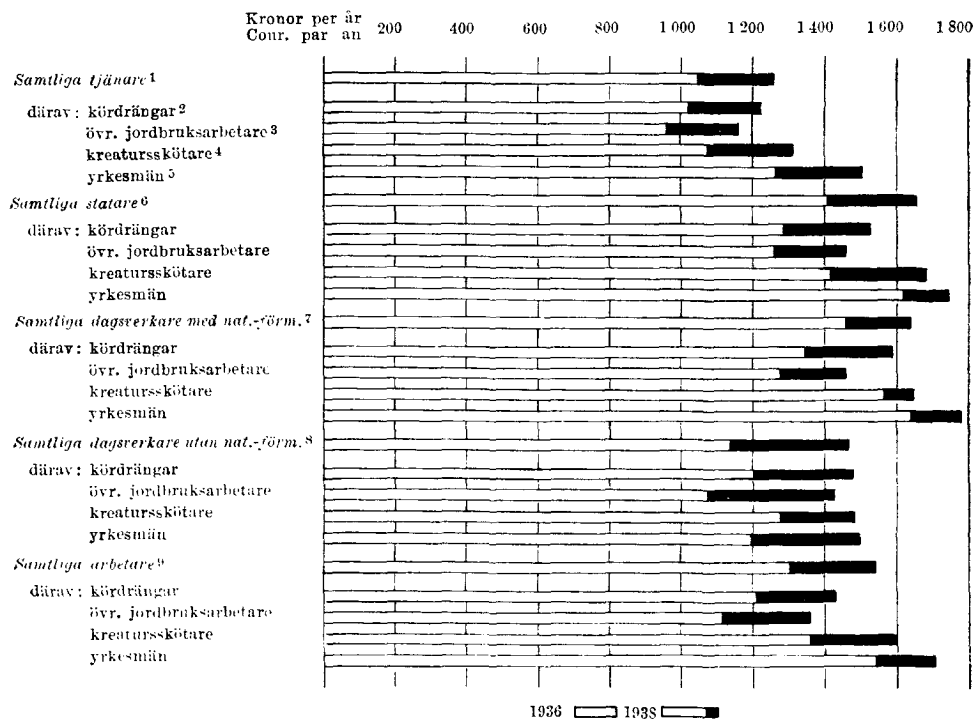
För fullt arbetsför och duglig kvinnlig arbetare är betalningen $\frac{1}{12}$ 1938— $\frac{31}{10}$ 1939 för handmjölkning antingen 1,4 öre per liter mjölk eller — för arbeterska utan naturaförmåner — en lön av 60 kronor i månaden. För maskinmjölkning inklusive eftermjölkning är betalningen 0,65 öre per liter mjölk eller också 60 kronor i månaden. För annat arbete erhåller kvinnlig lantarbetare en timlön av 43 öre. Gällande löneförmåner äro desamma som föregående tjänsteår, med undantag av att månadslönen höjts med 5 kr.

¹ Ifrågasvarande lönesatser gälla för alla icke industribetonade avtalsområden, d. v. s. Uppland, Södermanland, Östergötland, Kalmar län, Gotland, Skåne, Halland, Älvsborgs samt Göteborgs och Bohus län, Skaraborgs län, Värmland, Örebro län och Västmanlands län. I bergslagsdistrikten (Gävle-Dala och Bergslagen) ligga timlönerna i regel 5 å 8 öre högre än i övriga avtalsområden.

² Inberäknat garanterad inkomst av minst 60 kr. för rykt.

Diagram II. Genomsnittliga löneinkomster i kontant och naturaförmåner åren 1936 och 1938 för vuxna manliga arbetare.

Salaires annuels moyens pour les ouvriers hommes de 1936 et 1938.

2. Löneinkomster per år.

Löneuppgifternas beskaffenhet. I den kontanta årslönen inberäknas städ- sel, provision, ackords-, rykt- och övertidsersättning o. d., utom för årsanställda, för vilka dylika extra förtjänster särskilts från den avtalade minimilönen. Beträffande naturaförmånerna skulle fördelning ske å tre huvudposter, nämligen livsförnödenheter, bostad och bränsle samt kost och logi. Enligt formulärets anvisningar skulle naturaförmånernas värde upptagas efter ortens försäljningspris (icke självkostnadspris eller »bokpris»). Vid beräkningen av värdet av fri bostad, jordupplåtelse o. dyl. torde de i orten gängse eller vid skattetaxering o. dyl. tillämpade hyres- eller arrendevärdena varit vägledande. Det kan framhållas, att man i fråga om uppgifter av denna art alltid måste räkna med en viss osäkerhetsmarginal, varför de redovisade totallönerna icke helt invändningsfritt angiva de naturaavlönade lantarbetargruppernas faktiska arbetsinkomster.

Medelavlönning för olika löneformer och yrkesspecialiteter. I tab. 8 föreligger en redogörelse för den genomsnittliga årsförtjänsten år 1938 i kon-

¹ Domestiques. — ² Charretiers. — ³ Autres ouvriers agricoles. — ⁴ Personnel d'étable. — ⁵ Ouvriers spécialisés. — ⁶ Ouvriers à salaire mixte. — ⁷ Charretiers avec rétribution en nature. — ⁸ Journaliers sans rétribution en nature. — ⁹ Ensemble des ouvriers hommes.

tant samt i kontant och naturaförmåner inom olika löneformer och yrkesspecialiteter med fördelning på anställda vid gårdar med och utan kollektivavtal. Endast medellöner, som grunda sig på uppgifter för minst 10 arbetare, äro medtagna.

För att kunna jämföra årsinkomsterna inom olika löneformer har förutsatts viss minimiarbets tid, nämligen lägst 250 arbetsdagar under året (se sid. 19). Antalet arbetare, som utgjort detta minimiantal dagsverken, har enligt tab. 8 uppgått till 14 375, därav 12 130 vuxna och 527 minderåriga manliga arbetare samt 1 609 vuxna och 109 minderåriga kvinnor. Den i tab. 8 beräknade genomsnittliga årsförtjänsten för samtliga manliga arbetare uppgick år 1938 till 1 515 kr. Då motsvarande tal föregående år var 1 431 kr., har under mellantiden skett en stegring med 5·9 %. Begränsar man undersökningen till enbart vuxna manliga arbetare, blir stegringen något lägre (5·8 %) eller från 1 456 kr. år 1937 till 1 540 kr. år 1938. De minderåriga arbetarnas årsförtjänst har samtidigt stigit från 902 kr. till 931 kr., motsvarande en höjning med 3·2 % sedan föregående år.

En mer detaljerad granskning av lönerna inom olika arbetargrupper enligt tab. 8 ger vid handen, att lönevillkoren i betydande utsträckning växlade efter arbetarnas anställningsform och yrkeskvalifikation. Av de olika löneformerna kommo bland de vuxna årsavlönade arbetarna statarna högst med en genomsnittlig totalavlönning per år av 1 653 kr., medan tjänarna icke uppnådde mer än 1 259 kr. eller 23·8 % lägre. Av de tim- eller ackordsavlönade arbetarna kommo dagsverkare med naturaförmåner upp till ungefär samma lönestandard som statarna eller i genomsnitt 1 637 kr. i totalavlönning, medan årslönen för dylika arbetare utan naturaförmåner utgjorde 1 466 kr. eller 10·4 % lägre.

Av de olika huvudgrupperna av yrken voro yrkesmännen de högst avlönade och därefter stall- och ladugårdspersonalen, medan årsinkomsterna för jordbruksarbetare och »övriga arbetare» kommo icke oväsentligt lägre. Betraktar man vidare de olika yrkesspecialiteterna, framgår det, att de högsta lönerna uppnåddes av arbetare med kvalificerat arbete. Inom samtliga löneformer kommo bland jordbruksarbetarna rättarna högst (1 919 kr.), därefter fördrängar (1 558 kr.), kördrängar (1 431 kr.) och lägst jordbruksarbetare, som ej köra hästar (1 361 kr.). Bland statarna utgjorde de sistnämndas genomsnittliga årslön 77·6 % av rättarnas. Även bland stall- och ladugårdspersonalen hade ladugårdsförmän (1 996 kr.) och fodermarskar (1 682 kr.) genomgående högre lön än vanliga kreatursskötare (1 595 kr.) och stalldrängar (1 574 kr.). Bland yrkesmännen redovisade trädgårdsmästare den högsta årsinkomsten (1 879 kr.), därefter lastbilsförare (1 766 kr.), smeder och snickare (1 680 kr.) samt sist trädgårdsarbetare (1 322 kr.), vilka tillsammans med »övriga jordbruksarbetare» utgjorde den lägst betalade yrkesgruppen inom jordbruket.¹

Den genomsnittliga arbetsförtjänsten under år 1938 var för kvinnliga arbetare 783 kr. mot 747 föregående år, d. v. s. en höjning med 4·8 %.

¹ Beträffande trädgårdsarbetare jfr sid. 44.

Årsförtjänsten låg vidare lägre för kvinnliga arbetare fyllda 18 år (780 kr.) än för den minderåriga kvinnliga arbetskraften (818 kr.). Kvinnornas årsinkomst utgjorde sålunda föga mer än hälften av männens. Beträffande de kvinnliga arbetarna måste emellertid beaktas, att deras årsförtjänster ej äro direkt jämförbara med männens, då över hälften av kvinnorna bestod av tids- eller ackordsavlönade mjölkerskor, vilkas göromål icke omfatta hela arbetsdagen. De heltidsanställda kvinnliga tjänarnas (landsjungfrurnas) arbetsförtjänst utgjorde däremot 924 kr. eller c:a $\frac{3}{4}$ av de manliga tjänarnas årslön.

Kontant- och naturaavlöning. Betraktar man i tab. 8 de kontanta årslöner, erhålles i stort sett samma bild av lönestandarder inom olika löneformer och yrkesgrupper som beträffande de totala årsförtjänsterna. För samtliga manliga arbetare uppgick den kontanta årslönen till 1 017 kr. mot 935 kr. föregående år, vilket motsvarar en stegring med 8·8 %. För vuxna manliga arbetare utgjorde den kontanta årslönen 1 033 kr. och för minderåriga 656 kr. För den kvinnliga arbetskraften voro motsvarande siffror 536 och 392 kr. Den kontanta årslönen för samtliga kvinnliga arbetare var 527 kr. mot 512 kr. föregående år, en stegring på sålunda 2·9 %.

Såsom redan omnämnts, utgår avlöningen vid olika löneformer i växlande utsträckning i kontant och in natura. Förhållandet mellan kontantlön och naturalön framgår av tab. 8 samt i mera överskådlig form av nedanstående översikt.

	Manliga arbetare fyllda 18 år			Kvinnliga arbetare fyllda 18 år		
	total årslön kr.	därav nat.-förm. kr.	%	total årslön kr.	därav nat.-förm. kr.	%
Tjänare	1 259	519	41·2	924	453	49·0
Statare	1 653	666	40·3	1 125	416	37·0
Dagsverkare utan nat.-förm.	1 466	—	—	563	—	—
Dagsverkare med nat.-förm.	1 637	238	14·5	868	233	26·8
därav:						
med livsförnödenheter	1 458	189	13·0	787	117	14·9
med livsförnödenheter och bostad	1 717	333	19·4	922	299	32·4
med bostad	1 659	205	12·4	858	154	17·9
med fri kost	1 278	411	32·2	773	388	50·2
Samtliga arbetare	1 540	507	32·9	780	244	31·3
därav:						
exkl. dagsv. utan nat.-förm.	1 550	573	37·0	916	396	43·2

För samtliga arbetare, såväl män som kvinnor, utgjorde naturaförmånernas genomsnittliga värde c:a $\frac{1}{3}$ av totallönen. Såväl manliga som kvinnliga tjänare och statare föredro dock högre tal. För dagsverkare med naturaförmåner var förhållandet mellan kontant- och naturaavlöning i hög grad varierande, men i genomsnitt beräknades naturaförmånerna utgöra c:a $\frac{1}{7}$ av totalavlöningen bland männen och c:a $\frac{1}{4}$ bland kvinnorna.

Naturaförmånernas viktiga roll beror särskilt på statsystemet, som alltjämt är vanligt inom det större svenska jordbruket. Statens sammansättning torde vara rätt skiftande i olika delar av landet, men har under

senare år till en viss grad påverkats av de i kollektivavtalen uppställda normalstaterna. En översikt över de i hel stat ingående varukvantiteterna enligt de för tjänsteåren 1937/38 och 1938/39 gällande lokala avtalen lämnas i efterföljande tablå:

	Uppland o. Öster- götland	Söder- manland o. Väst- manland	Kalmar län	Got- land	Ele- kinge	Skåne	Halland	Göteborgs o. Bohus samtÄlvs- borgs län	Skara- borgs o. Värmlands län	Örebro län
Mjök, oskum. l	1 460	1 460	1 460	1 460	1 460	1 460	1 460	1 460	1 460	1 460
Råg . . . . . kg	500	500	900	800	900	700	720	600	600	500
Vete . . . . . >	400	400	200	300	200	100	180	300	300	400
Korn . . . . . >	200	100	—	—	—	600	—	200	—	—
Värsäd . . . . . >	—	—	—	—	—	—	—	—	450	450
Blandsäd . . . . . >	200	300	250	250	250	—	450	200	—	—
Arter . . . . . >	50	50	—	—	—	—	—	50	—	—

I riksavtalets allmänna bestämmelser regleras närmare beskaffenheten av ovanstående naturaförmåner och angives storleken av potatisland samt kvantiteten bränsle, varjämte vissa bestämmelser angående bostadens storlek och kvalitet givas. Beträffande statarbostaden ha i förevarande undersökning begärts uppgifter om antalet rum. Härvid erhållna medeltal rum per bostad (exkl. kök) utgjorde 1.6 för riket i dess helhet. Lägst var siffran i norra Sverige och högst i södra Sverige med resp. 1.3 och 2.1 rum i medeltal per bostad. Medelvärde per familj och år av bostad inklusive bränsle och trädgård beräknas till 247 kr., varav c:a 70—90 kr. kan anses motsvara värdet av bränsle. Statförmånernas sammanlagda värde per år, vilket ingår i den i tab. 8 redovisade totalavlönningen för statare, utgjorde i genomsnitt 666 kr. för landet i dess helhet.

I tab. 8 har för årsanställda arbetare (tjänare och statare) lörens sammansättning även belysts beträffande ordinarie kontantlön per år och extraförtjänster i form av provision, ersättning för rykt, ersättartjänstgöring, övertid o. dyl. Fördelningen och storleken av dessa extra inkomster framgår i sammandrag av nedanstående tablå:

Genomsnittl. extra förtjänster under år 1938 för manliga arbetare fyllda 18 år, kr.	Tjänare	Statare	Tillhopa	jord- bruks- arbetare	d ä r a v			
					stall- o. ladug- personal	yrkes- män	övriga arbetare	
Per arbetare (samtl.) . . .	m. k. ⁵	50	76	74	76	75	56	50
	u. k.	8	35	20	10	36	62	6
	tillh.	16	64	50	43	60	57	46
Per arbetare med sådan extra förtjänst	m. k.	104	122	120	109	143	110	77
	u. k.	52	103	86	52	120	156	25
	tillh.	75	118	112	96	136	116	75

För samtliga manliga tjänare och statare uppgick extraförtjänsten till 75 resp. 118 kr. i genomsnitt per år och arbetare. Fördelas denna extraförtjänst på samtliga arbetare, oavsett om de erhållit sådan eller ej, stannar motsvarande tal vid 16 och 64 kr., vilket innebär en ökning av totalinkomsterna med resp. 1.3 och 3.9 %.

¹ Ev. havre. — ² Ev. korn eller havre. — ³ Fodersäd. — ⁴ Ev. vete.

⁵ m. k. = med kollektivavtal, u. k. = utan kollektivavtal.

Tab. 8. Genomsnittliga löneinkomster för lantarbetare år 1938.

Löneformer och yrkes- specialiteter	Redovisade arbetare		Genomsnittlig löneinkomst kronor										
	samt- liga	med minst 250 arbets- dagar under året	per dag			ordi- narie- lön	per år ¹						
			kon- tant (inkl. kon- tant och na- tura- förmä- ner ²)	total, kon- tant	kontant inkl. extraförtj. ²		total, kontant(inkl. extra förtjänster ²) o. naturaförmåner	därav vid egendomar med koll- avtal	utan koll- avtal	samt- liga arbe- tare	därav vid egendomar med utan koll- avtal		
Manl. arbetare fyllda 18 år.													
<i>Tjänare i arbetsgivarens kost</i>	4 057	2 770	2:45	4:12	724	740	869	709	1 259	1 430	1 217		
Jordbruksarbetare . . .	3 138	2 098	2:42	4:08	708	721	840	697	1 232	1 382	1 202		
däruv:													
rättare	103	80	3:64	5:67	1 080	1 101	1 124	1 068	1 712	1 755	1 651		
födrängar	141	131	2:70	4:43	802	818	864	803	1 348	1 352	1 347		
ködrängar	1 908	1 312	2:41	4:05	702	718	800	701	1 221	1 333	1 199		
övr. jordbruksarbetare	986	575	2:27	3:92	649	654	732	647	1 162	1 266	1 153		
Stall- och ladugårdsp.	845	620	2:51	4:19	768	794	906	754	1 334	1 501	1 274		
däruv:													
ladugårdsförmän . . .	33	28	3:54	5:48	949	1 081	1 212	951	1 720	1 907	1 532		
kreatursskötare . . .	690	496	2:47	4:13	759	779	886	748	1 312	1 467	1 268		
fodermarskar	14	12	2:92	4:77	878	910			1 485				
stalldrängar	98	79	2:37	4:06	737	758	814	725	1 298	1 413	1 231		
övr. djurskötare . . .	10	5	3:20	4:77									
Yrkesmän	61	46	3:02	4:94	884	913	989	740	1 503	1 586	1 312		
däruv:													
trädgårdsmästare . . .	12	12	3:50	5:51	975	1 026			1 619				
smeder, snickare m. fl.	9	7											
lastbilsförare	10	8	2:80	4:86									
trädgårdsarbetare . . .	25	15	2:40	4:29	709	722	745		1 313	1 332			
mejeripersonal	1	1											
övr. yrkesmän	4	3											
Övriga arbetare	13	6	2:65	4:48									
<i>Stutare</i>	7 127	6 584	3:19	5:36	923	987	989	984	1 653	1 670	1 612		
Jordbruksarbetare . . .	3 331	3 083	3:06	5:30	850	914	917	905	1 577	1 597	1 526		
däruv:													
rättare	403	381	4:02	6:30	1 174	1 203	1 226	1 152	1 881	1 930	1 773		
födrängar	497	483	3:13	5:39	867	935	937	929	1 605	1 625	1 551		
ködrängar	2 157	1 971	2:91	5:15	790	862	864	855	1 526	1 543	1 481		
övr. jordbruksarbetare	294	248	2:82	4:89	802	841	840	842	1 459	1 477	1 429		
Stall- och ladugårdsp.	3 219	2 970	3:28	5:36	989	1 056	1 060	1 046	1 723	1 745	1 679		
däruv:													
ladugårdsförmän . . .	543	516	4:03	6:19	1 151	1 299	1 310	1 267	1 988	2 004	1 938		
kreatursskötare . . .	1 867	1 690	3:17	5:21	977	1 021	1 016	1 028	1 679	1 694	1 657		
fodermarskar	287	279	3:09	5:23	944	988	985	996	1 670	1 675	1 649		
stalldrängar	456	421	2:96	5:08	884	943	953	914	1 612	1 640	1 531		
övr. djurskötare . . .	66	64	3:19	5:27	904	1 039	1 030	1 072	1 720	1 731	1 679		
Yrkesmän	474	452	3:58	5:86	1 009	1 069	1 056	1 149	1 741	1 736	1 774		
däruv:													
trädgårdsmästare . . .	76	73	4:16	6:43	1 102	1 254	1 209	1 426	1 922	1 886	2 061		
smeder, snickare m. fl.	291	276	3:45	5:76	985	1 017	1 013	1 052	1 692	1 694	1 671		
lastbilsförare	79	77	3:58	5:79	1 017	1 085	1 085	1 086	1 753	1 765	1 708		
trädgårdsarbetare . . .	14	13	2:96	5:08	854	894	866		1 525	1 507			
mejeripersonal	2	1											
övr. yrkesmän	12	12	4:13	6:51	1 123	1 224			1 930				
Övriga arbetare	83	79	2:87	5:10	795	843	839		1 506	1 504			

¹ Årsinkomsterna grunda sig på uppgifter för arbetare med minst 250 arbetsdagar under året.² Uppburen kontant ersättning för övertid, ackord, ersättartjänstgöring, rykt o. d.

Tab. 8 (forts.). **Genomsnittliga löneinkomster för lantarbetare år 1938.**

Löneformer och yrkes- specialiteter	Redovisade arbetare	Genomsnittlig löneinkomst, kronor								
		per dag			per år ¹					
		med minst 250 arbets- dagar under året	kon- tant (inkl. extra för- tjän- ster) ²	total, kon- tant och na- tura- förmå- ner	kontant inkl. extra förtjänster ²		total, kontant (inkl. extra förtjänster ²) och naturaförmåner		därav vid egendomar	
samt- liga			samt- liga arbe- tare	därav med koll.- avtal	vid utan koll.- avtal	samt- liga arbe- tare	därav med koll.- avtal	utan koll.- avtal		
<i>Dagsverk, utan naturaförm.</i>	3 264	1 393	5·06	5·06	1 466	1 510	1 281	1 466	1 510	1 281
Jordbruksarbetare . . .	2 794	1 125	5·04	5·04	1 451	1 491	1 290	1 451	1 491	1 290
därav:										
rättare	10	9	5·91	5·91						
födrängar	15	14	5·59	5·59	1 641	1 659		1 641	1 659	
kördrängar	625	398	5·07	5·07	1 480	1 529	1 289	1 480	1 529	1 289
övr. jordbruksarbetare	2 144	704	5·03	5·03	1 427	1 467	1 253	1 427	1 467	1 253
Stall- o. ladugårdsp. . .	188	147	4·79	4·79	1 560	1 650	1 190	1 560	1 650	1 190
därav:										
ladugårdsförmän . . .	10	9	6·57	6·57			—			—
kreatursskötare . . .	128	97	4·63	4·63	1 483	1 585	1 132	1 483	1 585	1 132
fodermarskar	8	8								
stalldrängar	34	26	4·58	4·58	1 484	1 540		1 484	1 540	
övr. djurskötare . . .	8	7								
Yrkesmän	169	88	5·49	5·49	1 497	1 530	1 361	1 497	1 530	1 361
därav:										
trädgårdsmästare . . .	3	2								
smeder, snickare m. fl.	82	45	5·87	5·87	1 586	1 629		1 586	1 629	
lastbilsförare	18	14	5·62	5·62	1 745	1 753		1 745	1 753	
trädgårdsarbetare . .	38	23	3·93	3·93	1 130	1 139		1 130	1 139	
mejeripersonal	2	2								
övr. yrkesmän	26	2	6·62	6·62						
Övriga arbetare	113	33	5·19	5·19	1 461	1 485		1 461	1 485	
<i>Dagsverkare med livsförm.</i>	208	142	4·24	4·85	1 269	1 298	1 218	1 458	1 481	1 417
<i>Dagsv. med livsförm. o. bost.</i> ³	493	297	4·47	5·65	1 384	1 444	1 262	1 717	1 778	1 595
<i>Dagsverkare med bostad</i> ³	1 154	894	4·81	5·53	1 454	1 470	1 374	1 659	1 677	1 571
<i>Dagsverkare med fri kost</i>	848	50	3·61	5·00	867	851	871	1 278	1 278	1 278
<i>Samtl. dagsv. med nat.-förm.</i>	2 613	1 383	4·32	5·32	1 399	1 444	1 259	1 637	1 676	1 520
Jordbruksarbetare . . .	1 973	926	4·21	5·24	1 349	1 389	1 240	1 584	1 614	1 500
därav:										
rättare	62	59	7·02	8·10	2 121	2 096	2 216	2 462	2 418	2 633
födrängar	41	35	4·77	5·64	1 405	1 528	1 333	1 661	1 756	1 605
kördrängar	558	379	4·38	5·26	1 358	1 398	1 263	1 589	1 618	1 522
övr. jordbruksarbetare	1 312	453	3·99	5·08	1 237	1 282	1 077	1 458	1 499	1 316
Stall- o. ladugårdsp. . .	373	294	4·54	5·41	1 505	1 585	1 267	1 757	1 835	1 524
därav:										
ladugårdsförmän . . .	44	41	6·04	7·13	1 919	1 924		2 250	2 255	
kreatursskötare . . .	235	172	4·27	5·12	1 403	1 501	1 170	1 645	1 735	1 430
fodermarskar	26	21	4·99	5·78	1 658	1 733		1 883	1 969	
stalldrängar	52	45	4·36	5·19	1 508	1 556		1 747	1 798	
övr. djurskötare . . .	16	15	4·29	5·01	1 328	1 369		1 551	1 587	
Yrkesmän	188	135	5·17	6·10	1 541	1 544	1 517	1 778	1 779	1 774
därav:										
trädgårdsmästare . . .	9	5								
smeder, snickare m. fl.	107	86	5·12	5·92	1 488	1 492	1 462	1 704	1 712	1 653
lastbilsförare	24	23	5·39	6·26	1 674	1 653		1 931	1 884	

¹ Se not 1 sid. 29. — ² Se not 2 sid. 29. — ³ Utom bostad i regel även bränsle och jord.

Tab. 8 (forts.). **Genomsnittliga löneinkomster för lantarbetare år 1938.**

Löneformer och yrkes-specialiteter	Redovisade arbetare		Genomsnittlig löneinkomst, kronor							
	samtliga	med minst 250 arbets-dagar under året	per dag			per år ¹				
			kon-tant (inkl. extra för-tjänster) ²	total kon-tant och na-tura-förmå-ner	kontant inkl. extra förtjänster ²		total kontant (inkl. extra förtjänster ²) och naturaförmåner			
					samtliga arbetare	därav vid egendomar	samtliga arbetare	därav vid egendomar		
med koll-avtal	utan koll-avtal	med koll-avtal	utan koll-avtal	med koll-avtal	utan koll-avtal					
trädgårdsarbetare . . .	18	7	4.25	5.12	.	.	.	.	.	.
mejeripersonal . . .										
övr. yrkesmän . . .	30	14	5.85	7.21	1 706	1 743	.	2 018	2 045	.
Övriga arbetare . . .	79	28	4.15	5.21	1 236	1 251	.	1 471	1 466	.
Samtl. arbetare fyllda 18 år. därav:	17 061	12 130	3.55	5.00	1 033	1 123	892	1 540	1 629	1 401
jordbruksarbetare . . .	11 256	7 232	3.58	4.89	997	1 113	842	1 458	1 559	1 323
stall- och ladugårdsp. . .	4 625	4 031	3.30	5.13	1 066	1 124	972	1 660	1 732	1 541
yrkesmän . . .	892	721	4.24	5.78	1 199	1 201	1 189	1 703	1 712	1 653
övriga arbetare . . .	288	146	4.12	5.14	1 049	1 072	813	1 475	1 492	1 310
Manliga minderåriga arb.										
Tjänare i arbetsgivarens kost	501	278	1.65	3.18	489	606	469	949	1 098	922
Statare . . .	10	7	2.59	4.53	.	.	—	.	.	—
Dagsverkare utan nat.-förm.	510	185	2.99	2.99	890	915	805	890	915	805
Dagsverkare med nat.-förm.	172	57	2.27	3.37	697	779	568	929	1 011	798
Samtliga minderåriga . .	1 193	527	2.32	3.14	656	832	523	931	976	897
Kvinnliga arb. fyllda 18 år.										
Tjänare i arbetsgivarens kost	954	709	1.45	2.84	471	530	465	924	983	918
Statare . . .	34	33	2.16	3.49	709	760	676	1 125	1 207	1 072
Dagsverkare utan nat.-förm.	1 251	619	2.20	2.20	563	627	442	563	627	442
Dagsverkare med livsförm.	87	64	2.21	2.63	670	719	533	787	830	668
Dagsv. med livsförm. o. bost. ³	152	127	1.93	2.88	623	670	529	922	968	830
Dagsverkare med bostad ³	55	42	2.13	2.61	704	815	482	858	969	637
Dagsverkare med fri kost .	73	15	1.93	3.14	385	—	385	773	—	773
Samtl. dagsv. med nat.-förm.	367	248	2.03	2.83	635	710	498	868	928	759
Samtliga kvinnliga arbetare därav:	2 606	1 609	1.90	2.54	536	641	467	780	749	801
jordbruksarbetare . . .	227	9	4.06	4.28	.	.	.	.	.	.
stall- och ladugårdsp. . .	1 491	935	1.81	2.09	574	645	465	673	716	606
yrkesmän . . .	29	18	2.58	3.20	818	803	.	1 085	1 055	.
landsjungfrur . . .	846	644	1.45	2.84	471	517	467	924	953	921
övriga arbetare . . .	13	3	2.47	3.15	.	.	.	.	.	.
Kvinnliga minderåriga arb.	202	109	1.38	2.59	392	453	384	818	804	820
Samtl. arbet. år 1938 män	18 254	12 657	3.47	4.88	1 017	1 115	870	1 515	1 610	1 371
kv.	2 808	1 718	1.86	2.54	527	637	460	783	750	803

¹ Se not 1 sid. 29. — ² Se not 2 sid. 29. — ³ Se not 3 sid. 30.

3. Löneinkomster per dag.

Genomsnittliga dagsförtjänster. På grundval av uppgifterna om årslön och antal utgjorda dagsverken föreligga i tab. 8 även beräkningar om den genomsnittliga löneinkomsten per dagsverke för samtliga löneformer och yrkesspecialiteter.

För samtliga redovisade vuxna arbetare utgjorde genomsnittliga löneinkomsten per dagsverke för män 5·00 kr. och för kvinnor 2·54 kr. Den kontant uppburna ersättningen per dagsverke var för män 3·55 kr. och för kvinnor 1·90 kr. För dagsverkare utan naturaförmåner uppgick dagsförtjänsten i genomsnitt till 5·06 kr. För ett klarläggande, hur motsvarande siffror variera för de redovisade yrkesspecialiteterna, hänvisas till tabellen.

I syfte att närmare belysa i vad mån lönerna inom olika anställningsformer sammanhånga med olikheter i arbetstidens längd per dag, har med ledning av dagsförtjänsterna samt antalet arbetstimmar för olika arbetargrupper enligt lantarbetstidslagen beräknats löneinkomster per timme. Beräkningarna, som omfatta såväl årsanställda arbetare som dagsverkare, framgå av nedanstående tablå.

Kontant timlön (kr.) för manliga arb. fyllda 15 år	Jordbruksarbetare	Stall- o. ladugårdspersonal	Yrkesmän	Övriga arbetare	Samtliga grupper
Tjänare	0·30	0·30	0·36	0·32	0·30
Statare	0·35	0·38	0·42	0·33	0·37
Dagsv. med nat.-förm.	0·49	0·54	0·60	0·46	0·50
» utan » »	0·59	0·56	0·66	0·60	0·59
Samtliga arbetare	0·42	0·39	0·50	0·47	0·42
därav: med koll.-avtal	0·47	0·41	0·50	0·47	0·45
utan » »	0·37	0·35	0·50	0·49	0·37

Någon väsentligt ny bild av löneförhållandena inom jordbruket erhålles icke. För dagsverkare utan naturaförmåner uppgick timlönen till 59 öre. Man observerar, att för ifrågavarande arbetargrupp stall- och ladugårdspersonalens genomsnittliga timlön understeg jordbruksarbetarnas. De förstnämndas högre årsinkomster bero således i detta fall på längre arbetstid.

Löneförhållandena för tillfällig arbetskraft. För sådan tillfällig arbets hjälp, som under året utförd mindre än 50 dagsverken å egendomen, skulle enligt formuläret endast lämnas uppgifter om sammanlagda antalet dagsverken och totala avlöningssumman, helst med fördelning på vardera av grupperna män, kvinnor och minderåriga. En sammanställning av på grundval härav beräknade genomsnittliga dagsförtjänster (i kr.), vilka avse tillhoppa c:a 274 000 dagsverken, meddelas här nedan:

	Östra Sverige	Småland och Öarna	Södra Sverige	Västra Sverige	Norra Sverige	Hela riket
Genomsnittlig dagsförtjänst för tillfälliga dagsverkare	5·01	4·56	5·04	4·83	5·06	4·92
därav						
män	5·87	5·09	5·65	5·31	5·81	5·53
kvinnor (och barn under 15 år)	2·82	3·28	3·92	3·74	3·19	3·58

Åt tillfällig dagsverkare betalades år 1938 i genomsnitt 4·92 kr. mot 4·52 kr. föregående år, sålunda en ökning med 8·8 %. För män uppgick dags-

förtjänsten 1938 till 5·53 kr. och för kvinnor och minderåriga till 3·58 kr. mot resp. 5·10 och 3·39 kr. år 1937. Jämföres priset för mansdagsverke med motsvarande genomsnittslön för mera fast anställda dagsverkare utan naturaförmåner (5·06 kr.), befinnes det förra ligga 9·3 % högre än det senare.

4. Lönenivån bland lantarbetare inom olika områden och egendoms kategorier.

Arbetslöner vid egendomar med och utan kollektivavtal. Av intresse för jordbrukets arbetsmarknad är kollektivavtalens inflytande på lönesättningen (jfr sid. 23). En redogörelse härför lämnas i tab. 8, vilken anger årslönen i kontant samt kontant och naturaförmåner för olika yrkesspecialiteter vid brukningsdelar med och utan kollektivavtal.

Vid egendomar utan kollektivavtal uppgick den totala årslönen till i genomsnitt 1 401 kr. för vuxna manliga arbetare men vid kollektivavtalsgårdar var den 228 kr. eller 16·3 % högre. Härvid medverkar dock löne- och yrkesgruppernas olika sammansättning vid gårdar med och utan kollektivavtal. Löneskillnaden inom de olika yrkesspecialiteterna voro nämligen i regel mindre. Motsvarande storleksordning utgjorde sålunda för statavlönade kördrängar och kreatursskötare 4·2 % resp. 2·2 %. Att lönedifferensen var så betydande beträffande enbart kontantavlönade kreatursskötare (40 %) torde sannolikt bero på att de ej organisationsanslutna arbetarna här i jämförelsevis stor utsträckning utgjordes av mycket unga personer eller åldringar med nedsatt arbetsförmåga.

Arbetslöner inom olika län, landsdelar och orter m. m. För att ge en bild av de ej sällan avsevärda regionala variationerna i lönesatserna har i tab. 9 och 10 det lönestatistiska materialet fördelats på landsdelar resp. län och hushållningssällskap.

För manliga arbetare var lönenivån i stort sett högst i norra Sverige och lägst i Småland och öarna, medan de östra, södra och västra landsdelarna intogo en mellanställning (se tab. 9). Särskilt utpräglad var denna lönegeografiska fördelning beträffande dagsverkare. Den relativt höga lönenivån i norra Sverige hade sålunda närmast avseende på dessa; för tjänare framträdde däremot ej någon högre lönenivå, och beträffande statarna i norra Sverige torde dessa kunna lämnas utan avseende, när dylika lantarbetare där äro fåtaliga.

Liknande lokala differenser kunna även iakttagas bland kvinnorna. Bland den i regel enbart kontant avlönade ladugårdspersonalen var lönenivån lägst i Småland och öarna samt högst i norra och södra Sverige. Lönerna för landsjungfrur i arbetsgivarens kost lågo däremot i stort sett på samma nivå inom olika landsdelar med undantag för norra Sverige, där den var icke oväsentligt lägre.

En mer detaljerad granskning av lönebyggnaden möjliggöres av tab. 10, där det lönestatistiska materialet för vissa viktigare arbetarkategorier fördelats på län och hushållningssällskapsområden. Härvid ha för årsanställda arbetare

Tab. 9. Arbetsförtjänsten per år (kontant och naturaförmåner) inom olika landsdelar, kommuntyper och storleksgrupper av egendomar år 1938. Kronor.

Löneformer och yrkesgrupper	Antal arb. med minst 250 arbetsdagar	Östra Sve- rige	Små- land och öar- na	Söd- ra Sve- rige	Väst- ra Sve- rige	Nor- ra Sve- rige	Hela riket	Därav å egendomar						
								belägna i			med en åkerareal av			
								jord- br.- kom.	blan- dade kom.	ind.- kom.	un- der 20 ha	20—49 ha	50—99 ha	100 ha o. där- över
<i>Manliga arbetare fyllda 18 år.</i>														
Tjänare i arbetsgiv. kost.	2 770	1 294	1 239	1 261	1 255	1 215	1 259	1 251	1 253	1 296	1 146	1 235	1 312	1 462
därav: jordbruksarbetare . . .	2 098	1 250	1 233	1 224	1 237	1 195	1 232	1 224	1 230	1 257	1 140	1 219	1 286	1 435
stall- o. ladug.-pers.	620	1 374	1 256	1 382	1 304	1 294	1 334	1 320	1 330	1 380	1 210	1 286	1 368	1 485
yrkesmän	46	1 487	.	.	1 402	.	1 503	1 428	1 480	1 668	.	.	1 555	1 521
övriga arbetare	6	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.
Statrare	6 584	1 659	1 584	1 711	1 643	1 820	1 653	1 634	1 655	1 703	1 655	1 626	1 636	1 666
därav: jordbruksarbetare . . .	3 083	1 585	1 518	1 609	1 568	1 783	1 577	1 557	1 578	1 627	1 677	1 554	1 550	1 591
stall- o. ladug.-pers.	2 970	1 733	1 636	1 803	1 705	1 893	1 723	1 704	1 723	1 776	.	1 683	1 716	1 737
yrkesmän	452	1 734	1 717	1 778	1 741	.	1 741	1 717	1 751	1 804	.	.	1 765	1 736
övriga arbetare	79	1 488	.	1 627	.	.	1 506	1 493	1 500	1 565	.	.	.	1 514
Dagsv. utan nat.-förm.	1 393	1 429	1 356	1 551	1 406	1 743	1 466	1 440	1 441	1 546	.	1 438	1 366	1 494
därav: jordbruksarbetare . . .	1 125	1 420	1 360	1 522	1 397	1 720	1 451	1 435	1 435	1 509	.	1 463	1 374	1 471
stall- o. ladug.-pers.	147	1 461	.	1 636	1 470	.	1 560	1 457	1 485	1 721	.	.	1 259	1 653
yrkesmän	88	1 471	.	1 792	1 412	.	1 497	1 484	1 510	1 509	.	.	1 401	1 518
övriga arbetare	33	1 442	.	.	.	.	1 461	1 420	1 371	.	.	.	.	1 486
Dagsv. med nat.-förm.	1 383	1 611	1 390	1 662	1 577	1 926	1 637	1 517	1 629	1 794	1 449	1 690	1 602	1 645
därav: jordbruksarbetare . . .	926	1 547	1 387	1 621	1 528	1 897	1 584	1 470	1 589	1 729	1 369	1 680	1 564	1 581
stall- o. ladug.-pers.	294	1 779	1 305	1 701	1 710	1 961	1 757	1 660	1 682	1 911	.	1 733	1 633	1 812
yrkesmän	135	1 798	1 651	1 835	1 672	2 050	1 778	1 631	1 788	1 983	.	.	1 838	1 770
övriga arbetare	28	1 454	.	.	.	.	1 471	1 367	1 543	.	.	.	.	1 457
Samtliga vuxna arbetare	12 130	1 580	1 448	1 542	1 518	1 583	1 540	1 518	1 526	1 617	1 193	1 387	1 542	1 625
därav: jordbruksarbetare . . .	7 232	1 500	1 382	1 448	1 437	1 502	1 458	1 435	1 445	1 535	1 179	1 327	1 463	1 554
stall- o. ladug.-pers.	4 031	1 688	1 540	1 693	1 639	1 815	1 660	1 635	1 651	1 738	1 318	1 509	1 653	1 727
yrkesmän	721	1 706	1 656	1 784	1 643	2 004	1 703	1 660	1 720	1 789	.	1 553	1 695	1 707
övriga arbetare	146	1 470	.	1 592	1 538	.	1 475	1 450	1 463	1 564	.	.	1 445	1 497
<i>Manliga minderåriga arbetare .</i>	527	957	762	984	944	921	931	910	948	956	881	910	927	970
<i>Kvinnliga arbetare fyllda 18 år</i>	1 609	713	778	840	723	854	780	771	802	753	853	834	681	746
därav: jordbruksarbetare . . .	9	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.
stall- o. ladug.-pers.	935	577	465	790	580	843	673	645	709	654	750	650	595	716
yrkesmän	18	.	.	.	.	1 085	.	.	.	.	.	.	.	1 066
landsjungfrur	644	963	942	957	926	850	924	935	913	926	877	941	940	1 024
övriga arbetare	3	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.
<i>Kvinnliga minderåriga arbetare</i>	109	875	811	888	792	714	818	804	834	800	787	855	801	.
<i>Samtliga arbetare 1938 .</i> { män	12 657	1 557	1 417	1 516	1 495	1 544	1 515	1 490	1 503	1 593	1 160	1 354	1 521	1 607
kv.	1 718	723	782	842	726	843	783	773	804	755	845	836	687	747
<i>Samtliga arbetare 1937 .</i> { män	12 926	1 479	1 342	1 416	1 403	1 513	1 431	1 399	1 422	1 517	1 122	1 268	1 435	1 531
kv.	1 899	668	749	774	729	820	747	743	759	731	823	804	640	720

Tab. 10. Genomsnittliga löneinkomster för vissa yrkeskategorier av lantarbetare fyllda 18 år inom olika län och hushållningssällskapsområden m. m. år 1938.

L ä n och hushållnings- sällskapsområden m. m.	Kör- drängar i arbetsgiv. kost		Kör- drängar med stat		Kreaturs- skötare med stat		Lands- jung- frur ¹		Manliga dagsverkare ²		Kvinnliga dagsverkare ³		
	kon- tant års- lön, ⁴ kr.	total års- lön, kr.	kon- tant års- lön, ⁴ kr.	total års- lön, kr.	kon- tant års- lön, ⁴ kr.	total års- lön, kr.	kon- tant års- lön, ⁴ kr.	total års- lön, kr.	utan nat.- förm.	med nat.- förm.	utan nat.- förm.	med nat.- förm.	
									dag- lön, ⁴ kr.	total dag- lön, kr.	dag- lön, ⁴ kr.	total dag- lön, kr.	
Stockholms	667	1 166	861	1 540	1 005	1 692	447	951	4 90	4 12	5 03	1 54	2 72
Uppsala	666	1 183	878	1 563	1 018	1 722	503	984	5 09	3 56	4 74	2 02	2 64
Södermanlands	710	1 217	863	1 536	973	1 644	.	.	4 92	4 14	4 93	1 44	2 15
Östergötlands	765	1 291	847	1 496	988	1 632	447	908	4 91	3 88	4 86	1 15	1 74
Jönköpings	775	1 337	854	1 489	1 015	1 633	539	1 059	4 58	3 46	5 05	1 85	.
Kronobergs	735	1 243	835	1 427	950	1 525	470	902	4 85	.	.	1 27	.
Kalmar	718	1 197	846	1 476	983	1 606	451	863	4 96	3 30	4 17	1 32	2 30
norra hush.-sällsk.	732	1 223	843	1 469	964	1 572	442	859	5 02	3 04	4 04	1 29	.
södra » »	696	1 157	850	1 483	1 009	1 652	458	867	4 93	3 56	4 30	1 37	.
Gotlands	643	1 125	853	1 560	966	1 641	424	878	5 11	3 66	4 88	.	.
Blekinge	673	1 064	849	1 446	967	1 640	463	877	4 50	3 66	4 67	.	.
Kristianstads	749	1 249	848	1 588	1 045	1 759	513	975	5 30	4 57	5 65	2 21	2 82
Malmöhus	739	1 218	854	1 574	1 116	1 830	494	945	5 51	4 57	5 58	2 42	3 09
Hallands	727	1 248	867	1 558	1 003	1 702	485	957	4 93	4 27	5 64	1 98	2 22
Göteborgs och Bohus	593	1 100	895	1 558	1 020	1 654	.	.	4 31	2 94	3 83	.	.
Älvsborgs	708	1 270	868	1 492	1 026	1 663	455	925	4 65	3 36	4 81	1 47	.
norra hush.-sällsk.	.	.	927	1 577	1 086	1 724	.	.	4 67	3 45	4 79	.	.
södra » »	713	1 276	836	1 444	986	1 623	453	928	4 62	3 29	4 82	1 19	—
Skaraborgs	727	1 263	836	1 481	976	1 612	464	874	4 52	3 74	4 83	1 37	2 41
Värmlands	669	1 162	905	1 556	1 187	1 800	403	863	4 92	3 99	5 07	1 47	2 19
Örebro	792	1 291	870	1 535	1 052	1 718	503	926	5 09	4 06	5 20	1 57	3 29
Västmanlands	707	1 234	888	1 540	1 077	1 742	481	952	4 98	4 15	5 32	1 32	2 64
Kopparbergs	912	1 386	1 315	1 737	1 457	1 882	471	917	5 89	4 41	5 51	.	2 81
Gävleborgs	657	1 163	—	—	—	—	382	834	5 73	4 39	5 72	2 09	2 72
Västernorrlands	562	983	—	—	—	—	398	797	5 59	3 88	4 83	1 40	2 40
Jämtlands	.	.	—	—	—	—	396	838	.	4 23	5 65	—	—
Västerbottens	.	.	—	—	—	—	413	863	.	4 33	5 29	—	—
Norrbottnens	.	.	—	—	—	—	—	.	5 06	6 41	—	—	2 76
Hela riket	718	1 221	862	1 526	1 021	1 679	459	912	5 03	3 99	5 08	1 81	2 66
Östra Sverige	715	1 235	863	1 530	1 001	1 669	475	948	4 94	4 02	5 02	1 47	2 44
Småland och Gärna	714	1 218	847	1 483	983	1 602	467	924	4 89	3 41	4 54	1 49	2 46
Södra Sverige	730	1 199	851	1 569	1 081	1 792	498	949	5 37	4 48	5 51	2 34	3 00
Västra Sverige	715	1 245	858	1 512	1 024	1 666	460	914	4 75	3 77	4 91	1 75	2 56
Norra Sverige	699	1 184	1 315	1 737	1 457	1 882	404	839	5 67	4 33	5 53	1 83	2 65
Egend. m. koll.-avtal	800	1 333	864	1 543	1 016	1 694	492	932	5 15	4 33	5 22	1 99	2 81
» utan »	701	1 199	855	1 481	1 028	1 657	456	910	4 71	3 71	4 97	1 41	2 48
Egendomar belägna i jordbrukskommuner	705	1 218	852	1 511	1 010	1 657	469	921	4 85	3 88	4 93	1 77	2 67
bland. kommuner	730	1 221	860	1 530	1 021	1 686	450	905	5 12	3 98	5 12	1 90	2 70
industrikommuner	716	1 231	889	1 559	1 049	1 723	460	909	5 20	4 22	5 31	1 74	2 56
Egend. med en åker- areal av under 20 ha	644	1 126	929	1 497	.	.	418	865	4 74	3 68	5 02	1 33	2 46
20—49 »	719	1 220	879	1 519	1 024	1 676	474	933	5 09	3 67	5 02	1 58	2 60
50—99 »	755	1 276	855	1 508	1 064	1 711	483	919	5 04	3 98	4 97	1 75	2 57
100 ha o. däröver	778	1 305	861	1 586	992	1 661	533	991	5 02	4 33	5 19	1 93	2 79

¹ Inkl. minderåriga. — ² Jordbruksarbetare, som ej köra häst (övr. jordbruksarbetare). — ³ Stall- och ladugårdspersonal (mjölkerskor). — ⁴ Inkl. extraförtjänster (rykt, jordtid, ackord, ersättartjänstgöring, provision). Årslönerna grunda sig på uppgifter för arbetare med minst 250 arbetsdagar under året.

med stat eller fri kost m. m. redovisats årslöner, medan för dag- eller timavlönade arbetare angivits daglöner.

Tabellen ger tydligt uttryck åt lönesplittringen inom jordbruket. Även om man bortser från de avvikande löneförhållandena i norra Sverige, där antalet uppgifter äro fåtaliga, uppgick skillnaden mellan högsta och lägsta genomsnittliga årsinkomsten för kördrängar i arbetsgivarens kost till 25·7 % och för samma arbetargrupp med stat till 11·3 % mellan de redovisade hushållnings-sällskapsområdena. Motsvarande skillnad utgjorde för statavlönade kreaturs-skötare 20·0 % och för landsjungfrur 23·3 %. För tim- eller dagavlönade jordbruksarbetare med naturaförmåner utgjorde differensen mellan högsta och lägsta daglönenivån (Gävleborgs resp. Göteborgs o. Bohus län) nära 50 %. I stort sett lågo såväl års- som dagsförtjänsterna högst inom Kristianstads och Malmöhus län och lägst inom Göteborgs och Bohus, Kronobergs samt Kalmar län.

Ett utmärkande drag i lönedifferentieringen å jordbrukets arbetsmarknad är vidare den skillnad i lönenivå man finner mellan kommuner av olika närings-typ. Som framgår av tab. 9, var lönenivån för manliga arbetare fyllda 18 år 6·5 % högre i industrikommunerna än i de mer utpräglade jordbrukssocknarna. Angivna löneskillnad synes dock vara mera markerad för dagsverkare med naturaförmåner (18·3 %) och dagsverkare utan naturaförmåner (7·4 %) än för statare (4·2 %) och tjänare (3·6 %). — För kvinnliga arbetare framträdde däremot inga liknande lönetendenser.

Tab. 9 och 10 ge även möjligheter att bedöma löneläget vid större och mindre brukningsdelar. Något samband mellan egendomens storlek och lönenivån framträder egentligen endast bland tjänare i arbetsgivarens kost, för vilka årsavlöningen regelmässigt ökas med gårdens storlek. Merendels torde det här vara fråga om personer av olika ålder och med växlande arbetsför-måga.

5. Arbetslöner inom olika åldrar.

I tab. 11 meddelas genomsnittliga löneinkomster (kontant och natura-förmåner) per dag och år för manliga och kvinnliga arbetare i olika ålders-klasser.

Tabellen belyser det samband, som förefinnes mellan lön och levnadsålder inom en och samma arbetargrupp. Inom respektive löneformer och yrkes-grupper tar sig detta uttryck i en relativt stark successiv stegring av genom-snittslönerna i de yngre åldersklasserna. För de flesta lantarbetargrupperna fortsätter denna stegring, ehuru i långsammare tempo, upp till 45-årsåldern. Nedgången i löneinkomsten efter 50 år synes försiggå tämligen långsamt och först efter 60 år framträder en mera väsentlig lönereducering. — Vad de kvinnliga arbetarna beträffar synas de i regel uppnå sin toplön vid betyd-ligt lägre ålder än vad fallet är bland männen.

För att belysa sambandet mellan lön och anställningsform meddelas här

nedan lönesiffror inom olika åldersklasser för kördrängar inom samtliga löneformer, varvid åtskillnad gjorts mellan arbetare å egendomar med kollektivavtal (m. k.) och dylika vid egendomar, som ej tillämpa kollektivavtal (u. k.).

Genomsnittlig total årslön (i kr.) för kördrängar med en ålder av	T j ä n a r e i arbetsgiv. kost		S t a t a r e		D a g s v e r k a r e			
	m. k.	u. k.	m. k.	u. k.	med nat.-förm.		utan nat.-förm.	
	m. k.	u. k.	m. k.	u. k.	m. k.	u. k.	m. k.	u. k.
under 18 år	1 044	979	—	—	1 014	.	1 054	.
18—20 »	1 203	1 117	1 518	.	1 377	1 098	1 239	1 086
21—29 »	1 351	1 212	1 541	1 493	1 632	1 364	1 576	1 313
30—39 »	1 403	1 257	1 558	1 491	1 691	1 568	1 535	1 359
40—49 »	.	1 210	1 552	1 486	1 694	1 659	1 570	.
50—59 »	.	1 191	1 524	1 443	1 616	1 512	1 420	.
60 år o. däröver	—	.	1 475	1 420	1 485	.	1 524	.
ej angiven ålder	1 238	1 206	1 518	1 466	1 523	.	1 440	.
Samtliga	1 312	1 183	1 543	1 481	1 584	1 491	1 500	1 279

Det visar sig, att rätt avsevärda löneskillnader föreligga inom olika löneformer, även om man tar i betraktande varje yrkes- och åldersgrupp för sig. Redan av föregående avsnitt torde också ha framgått, att även andra faktorer än löneform, yrkesställning, ålder och förekomsten av kollektivavtal äro av betydelse för lönenivån, såsom t. ex. den geografiska belägenheten, bygdens ekonomiska karaktär, bruksdelarnas storlek etc. Samtliga dessa faktorer utöva inflytande på lönenivån, och i verkligheten äro de givetvis ännu flera.

6. De individuella lönevariationerna.

För att komplettera de i det föregående anförda medeltalen lämnas i tab. 12 en fördelning av vuxna årsarbetare efter deras individuella löneinkomster.

Lantarbetarnas löner karakteriseras på det hela taget av en betydande spridning icke endast med avseende på lönedifferenserna mellan olika löneformer utan också i fråga om de löner, som utgå till arbetare tillhörande en och samma yrkestyp. Av vuxna manliga arbetare hade å ena sidan 4·4 % en total årslön understigande 1 000 kr. och för tillhoppa 28·5 % understeg beloppet 1 400 kr., medan å andra sidan lönen uppgick till minst 1 600 kr. för 41·2 % och till 2 000 kr. eller mer för 6·7 %. En viss koncentration äger dock rum omkring lönegrupperna 1 400—1 600 kr., inom vilket intervall omkring en tredjedel av samtliga arbetare befinna sig. De lägre lönegrupperna äro givetvis i första hand besatta av arbetare tillhörande mindre kvalificerade yrkes-specialiteter; bland exempelvis kördrängar och övriga jordbruksarbetare understeg lönen 1 400 kr. för 38·1 resp. 50·9 %.

För arbetare vid egendomar med kollektivavtal märkes en förhållandevis starkare beläggning av de högre lönelägena men framför allt en anhopning till den typiska lönen (avtalslönen), under vilken endast ett mindre antal lönesättningar förekommo. För arbetare vid egendomar utan kollektivavtal är löne-

Tab. 11. Genomsnittliga arbetsförtjänster i kontant och naturaförmåner under år 1938 för lantarbetare inom olika åldersgrupper.

Totallön per dag. Manliga arbetare.	Antal redo- visade arbeta- rare	Medelavlönning (i kr.) för arbetare i åldern:												
		un- der 18 år	18— 20 år	21— 24 år	25— 29 år	30— 34 år	35— 39 år	40— 44 år	45— 49 år	50— 54 år	55— 59 år	60— 64 år	65 år o. där- över	ej an- given ålder
Tjänare i arbets- giv. kost	4 558	3 18	3 77	4 08	4 31	4 33	4 29	4 28	4 13	4 16	4 22	3 90	3 55	4 17
Statäre	7 137	4 53	4 82	5 14	5 32	5 41	5 43	5 49	5 44	5 37	5 33	5 23	4 90	5 23
Dagsverkare utan nat.-förm.	3 774	2 99	4 46	5 08	5 26	5 28	5 32	5 33	5 45	5 25	4 92	4 88	3 88	5 13
Dagsverkare med nat.-förm.	2 785	3 37	4 53	5 00	5 54	5 74	5 68	5 73	5 65	5 47	5 41	4 90	4 34	5 30
Samtliga	18 254	3 14	4 08	4 56	4 97	5 22	5 29	5 37	5 36	5 28	5 20	5 00	4 37	5 03
därav:														
med koll.-avtal	10 107	3 16	4 56	5 09	5 39	5 50	5 55	5 63	5 59	5 46	5 38	5 20	4 51	5 20
utan koll.-avtal	8 147	3 12	3 83	4 20	4 53	4 84	4 89	4 94	4 99	4 92	4 82	4 54	4 06	4 76
Jordbruksarbetare Stall- o. ladugårds- personal	12 180	3 19	4 10	4 55	4 90	5 11	5 19	5 27	5 25	5 18	5 11	4 91	4 22	4 95
Yrkesmän	4 818	3 06	3 96	4 60	5 07	5 37	5 32	5 39	5 43	5 27	5 19	4 90	4 41	5 05
Övriga arbetare	925	2 65	3 79	4 67	5 51	5 90	6 09	6 36	6 05	5 91	5 81	5 25	5 25	5 99
	331	2 82	4 58	4 97	5 44	5 43	5 89	4 78	5 48	5 06	5 25	4 96	4 12	5 33
Kvinnliga arbetare.	2 808	2 59	2 75	2 73	2 54	2 50	2 30	2 42	2 47	2 37	2 51	2 34	2 42	2 57
<i>Totallön per år.¹</i> Manliga arbetare.														
Tjänare i arbets- giv. kost	3 048	980	1 133	1 250	1 319	1 325	1 316	1 307	1 247	1 271	1 275	1 108	1 048	1 264
Statäre	6 591	1 484	1 573	1 641	1 665	1 675	1 695	1 670	1 661	1 642	1 604	1 503	1 620	
Dagsverkare utan nat.-förm.	1 578	890	1 241	1 435	1 547	1 546	1 564	1 561	1 547	1 532	1 452	1 390	1 189	1 438
Dagsverkare med nat.-förm.	1 440	929	1 289	1 504	1 653	1 757	1 723	1 789	1 716	1 680	1 670	1 499	1 369	1 638
Samtliga	12 657	948	1 190	1 362	1 508	1 598	1 626	1 654	1 633	1 621	1 607	1 530	1 398	1 532
därav:														
med koll.-avtal	7 620	976	1 321	1 507	1 627	1 670	1 692	1 713	1 681	1 666	1 643	1 578	1 431	1 578
utan koll.-avtal	5 037	926	1 116	1 254	1 372	1 474	1 509	1 541	1 540	1 514	1 507	1 387	1 278	1 442
Jordbruksarbetare Stall- o. ladugårds- personal	7 597	952	1 179	1 323	1 443	1 517	1 543	1 571	1 558	1 532	1 522	1 473	1 314	1 456
Yrkesmän	4 164	971	1 240	1 486	1 636	1 727	1 728	1 739	1 732	1 710	1 677	1 571	1 431	1 636
Övriga arbetare	737	755	1 104	1 391	1 629	1 720	1 798	1 860	1 766	1 712	1 726	1 674	1 629	1 656
	159	809			1 341	1 534	1 563	1 473	1 572	1 492	1 560	1 489	1 254	
Kvinnliga arbetare	1 718	818	876	877	813	721	724	712	789	748	773	638		694

spridningen betydligt starkare, ej minst utöver nedre delen av löneskalan. — Av kvinnliga arbetare hade flertalet (35 1 %) en årslön understigande 700 kr. Bland ladugårdspersonalen var detta fallet för 55 5 %, medan de flesta landsjungfrurna (69 6 %) förekommo i lönegruppen 800—1 000 kr.

¹ Årslönerna grunda sig på uppgifter från arbetare med minst 250 dagsverken under året.

Tab. 12. Redovisade lantarbetare fyllda 18 år fördelade efter löneinkomstens storlek år 1938.

		Antal redov. arb. m. minst 250 dagsv.	Därv med totallön (kontant och naturaförmåner) per år, kr.														
			under 900	900 — 999	1 000 — 1 099	1 100 — 1 199	1 200 — 1 299	1 300 — 1 399	1 400 — 1 499	1 500 — 1 599	1 600 — 1 699	1 700 — 1 799	1 800 — 1 899	1 900 — 1 999	2 000 — 2 099	2 100 — 2 199	2 200 och däruöver
<i>Män.</i>																	
Jordbruksarbetare	{ m. k. ¹ u. k.	4 142 3 090	30 62	40 267	171 728	520 874	1 814 719	724 183	364 110	196 46	97 45	74 13	29 9	83 34			
därv:																	
rättare	{ m. k. u. k.	359 170	— —	1 —	— 2	2 12	22 39	35 23	59 29	61 15	45 13	44 6	20 7	70 24			
födrängar	{ m. k. u. k.	406 257	— 1	— 6	4 17	33 60	150 98	127 32	42 21	35 12	13 8	1 1	— —	— 1			
ködrängar	{ m. k. u. k.	2 250 1 810	6 24	11 132	84 465	269 556	1 184 458	394 86	187 45	66 12	23 20	9 5	6 —	11 7			
övr. jordbruks- arbetare	{ m. k. u. k.	1 127 853	24 37	28 129	83 244	216 246	458 124	168 42	76 15	34 7	16 4	20 1	2 2	2 2			
Stall- o. ladugårds- personal	{ m. k. u. k.	2 508 1 523	10 24	11 70	48 141	117 217	524 409	572 197	426 177	253 108	185 67	113 37	77 26	172 50			
därv:																	
ladugårdsförm.	{ m. k. u. k.	448 146	— —	— —	— —	1 3	13 17	28 11	66 20	57 30	76 17	53 12	42 11	110 24			
kreatursskötare	{ m. k. u. k.	1 330 1 257	6 18	9 60	35 116	72 177	290 308	370 150	242 132	140 67	75 43	32 20	23 13	36 21			
fodermarskar	{ m. k. u. k.	125 63	1 —	— —	2 1	9 6	75 18	63 11	54 9	19 5	11 5	10 5	2 —	11 —			
stalldrängar	{ m. k. u. k.	403 168	2 3	2 9	10 23	28 31	131 60	102 22	58 12	26 3	14 1	12 —	8 —	10 4			
övr. djurskö- tare	{ m. k. u. k.	70 21	1 2	— —	1 —	7 —	15 6	9 3	6 4	11 3	9 1	4 —	2 —	5 1			
Yrkesmän	{ m. k. u. k.	610 111	3 2	2 3	16 8	34 19	122 26	144 12	106 4	73 10	38 4	19 11	18 2	33 10			
Övriga arbetare	{ m. k. u. k.	133 13	3 1	4 1	11 1	16 4	59 4	24 —	6 2	6 —	2 —	1 —	— —	1 —			
Samtliga	{ m. k. u. k. tillh.	7 393 4 737 12 130	46 89 135	57 341 398	246 878 1 124	687 1 801 3 677	2 519 1 158 1 856	1 464 392 1 195	902 293 694	530 164 438	322 116 268	207 61 161	124 37 383	289 94			
därv:																	
tjänare		2 770	69	298	831	864	455	109	59	29	22	4	8	22			
statare		6 584	2	13	75	506	2 411	1 353	894	496	298	186	114	236			
dagsv. u. nat.-förm.		1 393	38	58	118	250	481	211	103	63	28	18	7	18			
» m. »		1 383	26	29	100	181	330	183	139	106	90	60	32	107			
<i>Kvinnor.</i>																	
Jordbruksarbetare	{ m. k. u. k.	7 2	2 1	1 —	1 —	1 —	— —	1 —	— —	— —	— —	— —	1 —	— —			
Stall- o. ladugårds- personal	{ m. k. u. k.	565 370	360 272	104 61	59 25	28 11	8 1	2 —	2 —	1 —	1 —	— —	— —	— —			
Yrkesmän	{ m. k. u. k.	15 3	3 —	4 —	2 —	3 —	3 —	— —	— —	— —	— —	— —	— —	— —			
Landsjungfrur	{ m. k. u. k.	54 590	6 137	28 277	17 151	3 20	— 5	— —	— —	— —	— —	— —	— —	— —			
Övriga arbetare	{ m. k. u. k.	1 2	— 1	— —	— —	— —	— —	— —	— —	— —	— —	— —	— —	— —			
Samtliga	{ m. k. u. k. tillh.	642 967 1 609	371 411 782	137 339 476	79 178 257	36 33 69	11 6 17	3 — 3	2 — 2	1 — 1	1 — 1	1 — 1	— — —	— — —			

¹ m. k. = med kollektivavtal, u. k. = utan kollektivavtal.

Liksom för den genomsnittliga årslönen äro också avvikelserna från medelnivån betydande i fråga om daglönen, såsom nedanstående tablå utvisar.

	Procentuell fördelning av manliga arbetare fyllda 18 år med en daglön (i kontant o. nat.-förm.) av kr.							Genomsnittlig daglön, kr.
	intill 3:00	3:00— 3:99	4:00— 4:99	5:00— 5:99	6:00— 6:99	7:00— 7:99	8:00 o. däröver	
<i>Löneformer:</i>								
Tjänare	8:0	38:2	39:5	11:3	2:4	0:4	0:2	4:12
Statare	0:3	2:0	30:5	50:6	12:6	2:8	1:2	5:36
Dagsverkare utan nat.-förm.	3:9	8:4	22:8	49:5	12:3	1:8	1:3	5:06
Dagsverkare med nat.-förm.	3:0	10:1	24:0	35:8	18:1	6:2	2:8	5:32
<i>Yrkesgrupper:</i>								
Jordbruksarbetare	3:5	15:5	30:6	38:0	9:7	1:9	0:8	4:89
Stall- o. ladugårdspersonal	2:5	9:4	32:3	39:6	11:7	3:3	1:2	5:13
Yrkesmän	1:8	3:5	15:5	43:1	23:0	7:7	5:4	5:78
Övriga arbetare	4:2	8:3	27:1	41:0	12:8	3:1	3:5	5:14

De individuella dagsförtjänsterna koncentrerade sig till lönegrupperna 3—5 kr. bland tjänarna, medan bland statare och dagsverkare lönebelopp på 4—6 kr. voro allmännast.

I samtliga yrkesgrupper voro dagsförtjänster på 5—6 kr. i majoritet. Bland jordbruksarbetare, stall- och ladugårdspersonal samt övriga arbetare voro även lönebelopp på 4—5 kr. rätt allmänna, medan bland yrkesmännen relativt många uppnådde dagsförtjänster på 6 à 7 kr.

Av det anförda torde framgå, att begreppet lönenivå beträffande lantarbetare icke får fattas i alltför bokstavig betydelse. Men även om den genomsnittliga lönen sålunda ger ett skäligen ofullständigt uttryck för löneförhållandena inom resp. yrkesgrupper, torde den likväl vara fullt användbar för en jämförelse mellan olika lantarbetargrupperns lönestandard.

B. Trädgårdsarbetare.

Undersökningens primärmaterial. Vid sidan av den trädgårdsproduktion, som bedrivs i samband med jordbruk och som med avseende på löneförhållandena behandlats ovan under avd. A, finnes en allt mera betydelsefull fristående trädgårdsodling vid handelsträdgårdarna, vilka för närvarande torde uppgå till omkring 5 000 och sysselsätta c:a 15 000 arbetare.¹ Till de undersökningar rörande löneförhållanden inom svenskt näringsliv, som varje år företages av socialstyrelsen, har därför numera även trädgårdsnäringen inrangerats. Uppgifterna ha lämnats av trädgårdsodlarna å av socialstyrelsen tillhandahållna blanketter (se sid. 116—117), vilka upprättats i samråd med representanter för arbetsgivar- och arbetarorganisationerna. För varje arbetare ha efterfrågats ålder, yrkesspecialitet, antal arbetstimmar eller dagsverken under år 1938 samt under denna tid uppuren kontant årslön jämte uppskattat värde av under året erhållna naturaförmåner. Uppgifter

¹ Betänkande med utredning och förslag rörande produktions- och avsättningsförhållandena inom trädgårdsnäringen. Statens offentliga utredningar 1938:5, sid. 10 o. f.

ha erhållits från 992 företag med sammanlagt 5 341 arbetare, varigenom redovisning skett för omkring $\frac{1}{5}$ av samtliga företag och $\frac{1}{3}$ av samtliga arbetare. En redogörelse för resultatet av 1938 års undersökning har publicerats i Sociala Meddelanden (årg. 1939, sid. 637 o. f.).

Om de redovisade företagen utgöra ett för den kommersiella trädgårdsodlingen representativt urval, kan icke med full säkerhet avgöras. Redan det faktum, att undersökningen torde omspänna $\frac{1}{5}$ av samtliga trädgårdsföretag men c:a $\frac{1}{3}$ av samtliga trädgårdsarbetare, visar, att den i huvudsak omfattar de större företagen. Detta framgår även därav, att antalet arbetare per företag uppgår till 5.4 i förevarande undersökning mot endast 2.3 vid företagsräkningen år 1931.¹ Av nedanstående tablå framgår vidare, att å ena sidan över en tredjedel av företagen hade en trädgårdsareal överstigande 2 hektar, medan å andra sidan blott en fjärdedel hade mindre än 1 hektar.

	Redovisade företag med en trädgårdsareal av nedanstående storlek (i ha)					
	istill 1	1—2	2—5	5 och däröver	ej angiven	samtliga grupper
Antal företag	268	243	236	132	113	992
därav: med kollektivavtal	67	77	104	73	54	375
utan kollektivavtal	201	166	132	59	59	617
Antal arbetare	786	859	1 285	1 537	874	5 341
därav: män	748	798	1 184	1 306	732	4 768
kvinnor	38	61	101	231	142	573

Den redovisade trädgårdsarealen uppgick till sammanlagt 2 506 hektar, vilket enligt 1932 års jordbruksräkning skulle innebära, att endast c:a 7 % av hela trädgårdsarealen omfattas av undersökningen. Att jämföra den totala trädgårdsarealen med jordbruksräkningens siffror är dock tämligen meningslöst, då dessa omfatta även jordbrukarnas trädgårdar. I fråga om växthus och bänkgårdar har däremot detta mindre att betyda, eftersom dylika anläggningar förekomma huvudsakligen i handelsträdgårdar. Den i förevarande undersökning redovisade arealen av växthus och bänkgårdar utgjorde 68 resp. 36 hektar. Därest växthus- resp. bänkgårdsarealen vore densamma som år 1932, skulle över hälften av växthusarealen samt inemot en tredjedel av bänkgårdsarealen vara redovisad i undersökningen. Även om sedan 1932 en icke obetydlig ökning av såväl växthus- och bänkgårdsareal har ägt rum, varför de angivna relationstalen sannolikt måste anses för höga, tyda dock siffrorna på att en betydande del av den kommersiella trädgårdsodlingen är representerad i det föreliggande primärmaterialet.

De redovisade företagens belägenhet belyses närmare av efterföljande tablå:

	Östra Sverige	Småland o. öarna	Södra Sverige	Västra Sverige	Norra Sverige	Hela riket	med koll.-avtal	utan koll.-avtal
Antal företag	343	107	246	227	69	992	375	617
Antal arbetare	1 876	458	1 663	1 069	275	5 341	3 110	2 231
därav: män	1 687	438	1 391	1 002	250	4 768	2 763	2 005
kvinnor	189	20	272	67	25	573	347	226

¹ Härvidlag ha även specialarbetare, såsom chaufförer, eldare o. dyl. medräknats.

De flesta trädgårdsodlarna återfinnas sålunda i östra och södra Sverige. Av de redovisade företagen voro vidare 382 eller 39 % belägna i städer och 102 eller 10 % i köpingar och municipalsamhällen. Betraktas endast trädgårdar med odling under glas var koncentrationen kring städer och andra befolkningscentra ännu mer markerad.

Jämföres antalet trädgårdsodlare länsvis med motsvarande siffror enligt folkräkningen 1930, finner man, att de olika länen på det hela taget äro ganska jämnt företrädda i materialet. Starkt överrepresenterade äro dock Västerbottens, Hallands, Kronobergs och Jönköpings län, medan Stockholms, Jämtlands och Kalmar län utvisa en mera obetydlig underrepresentation. Om man jämför den geografiska fördelningen av den redovisade växthus- resp. bänkgårdsarealen med den, som jordbruksräkningen utvisar, finner man, att de olika länen äro ganska olikformigt företrädda. Överrepresenterade äro med avseende på växthusarealen framför allt Västerbottens län, där så gott som hela arealen synes vara företrädd, Norrbottens (85 %), Västmanlands (84 %), Malmöhus (78 %) och Hallands län (78 %), medan däremot Jämtlands (18 %), Kopparbergs (27 %), Örebro (28 %), Skaraborgs (33 %), Göteborgs och Bohus (34 %) samt Uppsala län (35 %) förete väsentligt lägre representation än den genomsnittliga (53 %). Beträffande bänkgårdsarealen finner man, att bl. a. Blekinge, Västerbottens och Gävleborgs län, inom vilka över hälften av arealen synes vara företrädd, samt Värmlands län (41 %) äro överrepresenterade, medan däremot Örebro (11 %), Uppsala, Gotlands samt Göteborgs och Bohus län (23 %) äro underrepresenterade.

Kollektivavtal uppgives ha tillämpats vid 375 eller 38 % av de redovisade egendomarna. Liksom beträffande lantarbetarna var det företrädesvis vid större företag, som arbetsvillkoren reglerades av kollektivavtal. Bland handelsträdgårdar med minst 5 hektar trädgårdsareal hade t. ex. 55 % kollektivavtal, medan proportionen nedgick till 25 % för företag med intill 1 hektars areal.

Av de 5 341 arbetarna voro 89 % män och 11 % kvinnor. Bland männen hade 58 % kollektivavtal och bland kvinnorna 61 %. Arbetarnas fördelning på olika landsdelar framgår vidare av föregående tablå. Jämfört med 1930 års folkräkning får på det hela taget uppgiftsmaterialet anses tämligen representativt ur synpunkten av trädgårdsarbetarnas regionala fördelning.

Av betydelse för den bild av trädgårdsarbetarnas löneförhållanden, som föreliggande material lämnar, är deras fördelning efter ålder. I efterföljande tablå meddelas den relativa fördelningen på olika åldersgrupper bland manliga och kvinnliga arbetare.

	Manliga arbetare	trädgårdsarb.	D ä r a v			övriga arbetare	Kvinnliga arbetare
			specialarbetare	jordbr.- o. trädgårdsarb.	övriga arbetare		
Antal arbetare	4 768	4 450	266	39	13	573	
därav (i %) under 16 år	4.3	4.6	—	—	—	11.7	
16—17 >	7.2	7.6	2.3	2.6	—	8.7	
18—19 >	9.1	9.6	3.4	5.1	—	8.0	
20—22 >	13.4	13.9	6.0	10.2	—	8.2	
23—29 >	25.8	26.3	19.5	12.8	—	14.3	
30—39 >	19.0	18.4	27.8	28.2	23.0	14.3	
40—49 >	6.7	6.1	12.8	15.4	30.8	11.9	
50—59 >	4.4	3.6	14.7	12.8	30.8	8.7	
60—64 >	1.7	1.6	2.6	7.7	7.7	3.2	
65 år o. däröver	1.7	1.6	3.0	2.6	7.7	1.2	
ej angiven ålder	6.7	6.7	7.9	2.6	—	9.8	
Medelålder, år	28.8	28.2	36.8	36.7	48.4	30.4	

Över en tredjedel av de manliga trädgårdsarbetarna voro under 22 år, d. v. s. den åldersgräns, som är stipulerad i kollektivavtalet för utlärda trädgårdsarbetare (jfr sid. 48), medan för 3.2 % åldern översteg 60 år. I åldrarna 23—59 år voro i det närmaste $\frac{3}{5}$ av trädgårdsarbetarna. Av specialarbetarna, d. v. s. snickare, eldare, chaufförer och hästkörare, voro däremot endast $\frac{1}{10}$ under 22 år, medan omkring $\frac{3}{4}$ voro i åldern 23—59 år. En liknande åldersfördelning hade även de fåtaliga trädgårdsarbetarna, som vid sidan av trädgårdsarbetet uppgivits deltaga i jordbruket. Av de kvinnliga trädgårdsarbetarna voro $\frac{1}{5}$ under 18 år, omkring $\frac{1}{6}$ mellan 18—22 år och inemot hälften i åldern 23—59 år.

I vad mån de redovisade arbetarnas åldersfördelning kan anses representativ, framgår av nedanstående sammanställning med folkräkningssiffrorna för 1930.

	Antal anställda	under 20	Därav (i %) i nedanstående ålder (år)					
			20—30	30—40	40—50	50—60	60—65	65 och däröver
<i>Män:</i>								
Enligt folkräkningen 1930 ¹ . . .	13 720	26.0	46.1	11.8	5.2	4.7	2.3	3.9
” löneundersökn. 1938 . . .	4 768	22.1	42.0	20.4	7.1	4.7	1.8	1.9
<i>Kvinnor:</i>								
Enligt folkräkningen 1930 ¹ . . .	3 695	13.1	41.8	18.7	13.0	7.9	2.8	2.7
” löneundersökn. 1938 . . .	573	31.5	25.0	15.9	13.1	9.7	3.5	1.3

För de manliga trädgårdsarbetarna överensstämmer åldersfördelningen ganska väl med den, som 1930 års folkräkning utvisar. Emellertid framträder en tydlig överrepresentation i åldrarna 30—50 år, medan de lägre åldersklasserna synas vara underrepresenterade, vilket sannolikt torde bero på att de i undersökningen ingående trädgårdsföretagen så gott som samtliga äro handelsträdgårdar, vilka ha behov av en mera yrkeskunnig och därmed något äldre personal än trädgårdsodlingen i övrigt.

¹ I 1930 års folkräkningssiffror ingå även mejeriarbetare resp. mejerskor. De manliga arbetarnas åldersfördelning torde emellertid icke i allt för hög grad påverkas härav, medan däremot de anförda procenttalen för åldersfördelningen bland kvinnorna måste anses tämligen osäkra.

Löneförhållandena år 1938. En sammanfattning av löneuppgifterna rörande inom trädgårdsverksamheten sysselsatta arbetare lämnas i tab. 13, vari meddelas genomsnittliga löneinkomster (kontant och naturaförmåner) inom olika yrkesgrupper per timme, dag och år under 1938, varjämte arbetare med och utan kollektivavtal särredovisats. Vid uträknande av årsförtjänsterna ha endast medtagits uppgifter från arbetare, som utgjort minst 250 arbetsdagar under året. Medellöner, som grunda sig på uppgifter för mindre än 10 arbetare, ha uteslutits.

Den genomsnittliga timförtjänsten (inkl. övertidsersättning, naturaförmåner o. dyl.) uppgick för år 1938 till 0·77 kr. för samtliga i undersökningen representerade män och till 0·52 kr. för samtliga kvinnor. För vuxna manliga arbetare var timförtjänsten 0·81 kr. och för minderåriga 0·37 kr., medan motsvarande timlöner för kvinnor utgjorde 0·55 kr. och 0·33 kr. Den genomsnittliga dagsförtjänsten under redogörelseåret uppgick till 6·37 kr. för män och 4·35 kr. för kvinnor, medan den totala årsförtjänsten var 1 957 resp. 1 182 kr. För enbart vuxna manliga arbetare var årsinkomsten 2 022 kr., vilket är 53 % högre än för i lantarbetarstatistiken redovisade trädgårdsarbetare (sid. 26) och 31 % högre än för samtliga lantarbetare men 34 % lägre än för arbetare inom industri, hantverk m. m.

Högst på löneskalan kommo givetvis trädgårdsmästare och förmän, vilkas tim- och årslöner lågo mellan 38—45 % över genomsnittslönerna för yrkeskunniga trädgårdsarbetare (0·80 resp. 1 931 kr.). Grovarbetarlönerna understego däremot yrkesarbetarnas genomsnittslöner med omkring 10 %, medan elevernas arbetsförtjänster kommo ända till 34—36 % under desamma. Av specialarbetarna inom trädgårdsnäringsen uppnådde snickare, chaufförer och eldare löner, som betydligt överstego de utlärda trädgårdsarbetarnas, medan hästkörarnas lönestandard överensstämde med grovarbetarnas.

Tab. 13 ger vidare vid handen, att lönenivån är betydligt högre vid företag med kollektivavtal än vid företag utan dylikt avtal. Vid de senare uppgick den totala årslönen för vuxna yrkesarbetare till i genomsnitt 1 625 kr., men vid de avtalsberörda trädgårdsföretagen var den 2 122 kr. eller 31 % högre. Motsvarande löneskillnad var 26 % för trädgårdsmästare och 44 % för grovarbetare, medan differensen var betydligt mindre (14 %) för elever.

Liksom för lantarbetarna, fast i mindre utsträckning, utgår även för trädgårdsarbetare lönen ofta i form av naturaförmåner. Av årsarbetarna hade 719 bland männen (36 %) och 18 bland kvinnorna (33 %) erhållit naturaförmåner av något slag. Vanligast var kost och logi, vilket över hälften åtnjöt, men även fristående bostad med eller utan andra förnödenheter förekom relativt talrikt. Naturaförmånernas storlek för arbetare med dylika förmåner framgår av nedanstående tablå.

Uppskattat värde (i kr.) av under år 1938 erhållna
nat.-förm. bestående av

I genomsnitt per årsarbetare fyllda 18 år	kost o. logi	endast kost	endast bostad	andra för- nödenheter	bostad o. andra för- nödenheter	till- hopa
Män	639	369	277	397	490	505
Kvinnor	561	480	285	—	—	526

Tab. 13. Genomsnittliga löneinkomster (kontant och naturaförmåner) för trädgårdsarbetare år 1938.

	Antal redovisade arbetare		Genomsnittlig timlön (kr.)		Genomsnittlig daglön (kr.)			Genomsnittlig årslön (kr.)			
	samtliga	med minst 250 dagsverken	därav		samtliga arbetare	därav		arbet. med minst 250 dagsv.	därav		
			med koll.-avt.	utan koll.-avt.		med koll.-avt.	utan koll.-avt.		med koll.-avt.	utan koll.-avt.	
<i>Vuxna arbetare fyllda 18 år.</i>											
Män	4 221	1 897	0·81	0·90	0·68	6·70	7·43	5·61	2 022	2 224	1 725
Trädgårdsarbetare	3 910	1 681	0·81	0·90	0·68	6·70	7·44	5·59	2 024	2 231	1 721
därav: trädgårdsmästare	215	189	1·15	1·29	1·01	9·35	10·46	8·26	2 807	3 135	2 490
förmän	150	132	1·10	1·19	0·95	8·95	9·62	7·73	2 676	2 884	2 290
yrkesarbetare	2 401	1 065	0·80	0·88	0·67	6·63	7·32	5·49	1 931	2 122	1 625
grovarbetare	843	189	0·72	0·81	0·56	5·94	6·64	4·70	1 752	1 929	1 341
elever	301	106	0·53	0·58	0·50	4·47	5·11	4·11	1 229	1 346	1 179
Specialarbetare	260	189	0·83	0·91	0·72	6·81	7·42	5·91	2 026	2 188	1 786
därav: snickare	22	14	1·11	1·14	.	8·96	9·16	.	2 614	2 658	.
chaufförer	81	56	0·91	1·00	0·76	7·53	8·30	6·25	2 258	2 477	1 863
eldare	28	24	0·92	0·90	.	7·40	7·25	.	2 225	2 130	.
hästkörare	129	95	0·73	0·79	0·66	5·93	6·48	5·33	1 753	1 896	1 606
Jordbruks- o. trädg.-arb.	38	19	0·65	0·66	0·62	5·30	5·43	5·07	1 585	1 615	.
Övriga arbetare	13	8	1·10	.	.	9·03	.	.	.	.	.
<i>Kvinnor . . . . .</i>											
Trädgårdsarbetare	456	51	0·55	0·60	0·47	4·60	4·93	3·96	1 220	1 162	1 346
därav: yrkesarbetare	153	35	0·54	0·55	0·53	4·44	4·49	4·37	1 275	1 195	1 426
grovarbetare	290	14	0·57	0·63	0·41	4·79	5·26	3·59	1 113	1 099	.
elever	13	2	0·43	.	.	3·59	.	.	.	.	.
<i>Minderåriga arbetare.</i>											
Manliga trädgårdsarbetare	547	118	0·37	0·42	0·34	3·08	3·41	2·84	909	978	840
därav: grovarbetare	380	70	0·38	0·41	0·35	3·17	3·37	2·95	920	958	863
elever	167	48	0·36	0·45	0·33	2·91	3·54	2·72	893	1 028	819
Kvinnliga trädgårdsarbetare	117	4	0·33	0·34	0·32	2·82	2·94	2·67	.	.	.
<i>Samtliga arbetare.</i>											
Män	4 768	2 015	0·77	0·87	0·64	6·37	7·17	5·26	1 957	2 162	1 662
Kvinnor	573	55	0·52	0·56	0·44	4·35	4·69	3·73	1 182	1 135	1 288

I genomsnitt kan för ifrågavarande arbetare naturaförmånernas andel av totallönen uppskattas till c:a 500 kr. eller omkring en fjärdedel för manliga och två femtedelar för kvinnliga arbetare.

Av de många faktorer, som utöva inflytande på lönenivån inom trädgårdsnäringen, har i undersökningen förutom yrke och förekomsten av kollektivavtal även hänsyn tagits till företagets huvudslag av odling och geografiska belägenhet samt arbetarnas åldersfördelning. Beträffande uppdelningen av de redovisade trädgårdsföretagen efter olika huvudslag av

odling har man i första hand urskilt odlare med enbart köksväxt- eller blomsterodling, vidare sådana med enbart eller huvudsakligen fruktodling, plantskolerörelse eller anläggnings- och parkarbeten. I en del företag äro dessa huvudslag av odling emellertid kombinerade i sådana proportioner, att de ej kunnat föras till den ena eller andra av ovannämnda grupper utan inordnats under självständiga grupper, nämligen kombinerad köksväxt- och blomsterodling samt »allsidig trädgårdsrörelse». De redovisade företagens fördelning på de nämnda grupperna framgår av nedanstående tablå. Som synes, äro de ej specialiserade formerna av trädgårdsodlingen de vanligast förekommande.

	Köks- växt- odling	Blomster- od- ling	Frukt- od- ling	Plant- skole- rörelse	Anläggn.- o. park- arbeten	Köksväxt- o. blomster- odling	»Allsidig trädgårds- rörelse»	Samt- liga
Företag, %	6·9	15·4	10·6	8·3	6·4	25·5	26·9	100·0
Arbetare, %	5·9	15·1	8·1	15·9	10·6	17·9	26·5	100·0

I tab. 14 meddelas, hur medellönerna per timme och år för redovisade yrkesgrupper variera inom dessa huvudslag av odling. Om man bortser från gruppen anläggnings- och parkarbeten, vars löneförhållanden äro påverkade av alldeles speciella orsaker, äro lönerna vid plantskolerörelsen nästan genomgående högre än vid de andra slagen av odlingar. Genomsnittslönen per timme för arbetare fyllda 18 år utgjorde 84 öre och ligger 1 öre över gruppen blomsterodling men 9 öre högre än gruppen allsidig trädgårdsrörelse samt 12 och 15 öre över grupperna fruktodling resp. köksväxt- och blomsterodling.

De regionala och lokala lönedifferenserna åskådliggöras av nedanstående sammanställning, som visar löneinkomsterna per timme och år inom olika landsdelar och ortsgupper.

Genomsnittliga arbetsförtjänster för arbetare fyllda 18 år (kr.)	Östra Sverige	Småland o. öarna	Södra Sverige	Västra Sverige	Norra Sverige	Hela riket	D ä r a v		
							städer	köp. o. m:en	övriga lands- kom.
Timlön: Män	0·85	0·73	0·80	0·82	0·73	0·81	0·90	0·81	0·72
Kvinnor	0·57	0·44	0·55	0·61	0·38	0·55	0·65	0·48	0·48
Årslön: Män	2 098	1 819	1 966	2 110	1 892	2 022	2 238	2 041	1 808
Kvinnor	.	.	1 224	1 261	.	1 220	1 203	.	1 249

Lönenivån synes vara högst i de östra och västra landsdelarna samt lägst i Småland och öarna och norra Sverige, medan södra Sverige intager en mellanställning. Tablåen visar vidare, att den genomsnittliga arbetsförtjänsten för vuxna manliga arbetare vid företag belägna i städer låg 10 à 11 % över motsvarande i köpingar och municipalsamhällen och 24—25 % över lönenivån vid företag i övriga landskommuner. De höga lönesiffrorna för städerna bero emellertid till en del på att här äro inräknade sådana grupper som anläggnings- och parkarbeten, vilka äro helt lokaliserade till städerna. För enbart handelsträdgårdsverksamheten skulle löneskillnaden sannolikt bli något mindre.

Tab. 14. Genomsnittliga löneinkomster år 1938 för trädgårdsarbetare inom olika huvudslag av odling.

	Köks- växt- o. blom- sterod- ling ¹	Blom- sterod- ling	Fruktod- ling (inkl. köks- växtod- ling)	Plant- skole- rörelse	Anlägg- nings- o. parkar- beten	Allsidig träd- gårds- rörelse ²	Samt- liga
Genomsnittlig timlön kr.							
<i>Män fyllda 18 år . . . . .</i>	0·69	0·83	0·72	0·84	1·28	0·75	0·81
Trädgårdsarbetare	0·68	0·83	0·71	0·84	1·27	0·75	0·81
däruv: trädgårdsmästare	1·09	1·12	1·17	1·32	1·57	1·03	1·15
förmän	0·99	·	0·93	1·18	1·66	1·10	1·10
yrkesarbetare	0·67	0·80	0·65	0·84	1·25	0·76	0·80
grovarbetare	0·58	0·69	0·58	0·71	1·22	0·64	0·72
elever	0·50	0·51	0·59	0·58	0·85	0·50	0·53
Specialarbetare	0·72	0·94	0·77	0·89	·	0·77	0·83
Jordbruks- o. trädgårds- arbetare	·	·	·	·	—	0·66	0·65
<i>Minderåriga män . . . . .</i>	0·37	0·41	0·38	0·34	0·45	0·36	0·37
<i>Kvinnor fyllda 18 år . . . . .</i>	0·47	0·57	0·44	0·57	0·83	0·47	0·55
<i>Minderåriga kvinnor . . . . .</i>	0·30	·	0·32	0·45	—	0·32	0·33
Genomsnittlig årslöns² kr.							
<i>Män fyllda 18 år . . . . .</i>	1 729	2 138	1 799	2 215	3 082	1 859	2 022
Trädgårdsarbetare	1 729	2 121	1 798	2 216	3 069	1 861	2 024
däruv: trädgårdsmästare	2 704	2 804	2 791	3 125	3 803	2 556	2 807
förmän	2 400	·	2 402	2 812	·	2 652	2 676
yrkesarbetare	1 636	2 022	1 553	2 160	2 926	1 779	1 931
grovarbetare	1 370	1 611	1 395	1 647	2 993	1 468	1 752
elever	1 180	·	1 282	1 352	·	1 212	1 229
Specialarbetare	1 759	2 323	1 868	2 207	·	1 896	2 026
Jordbruks- o. trädgårds- arbetare	·	—	·	—	—	1 637	1 585
<i>Minderåriga män . . . . .</i>	905	977	883	·	·	874	909
<i>Kvinnor fyllda 18 år . . . . .</i>	1 159	·	·	·	—	1 240	1 220

I nedanstående tablå meddelas de beräknade genomsnittstimlönerna för arbetare i olika åldersklasser.

	Genomsnittlig timlön (i kr.) för arbetare i åldern									
	under 16 år	16— 17 år	18— 19 år	20— 22 år	23— 29 år	30— 39 år	40— 49 år	50— 59 år	60— 64 år	65 år o. däröver
<i>Manliga arbetare . . . . .</i>	0·29	0·40	0·51	0·64	0·80	0·95	1·03	0·97	0·90	0·67
trädgårdsmästare	—	—	—	—	1·08	1·09	1·25	1·25	·	·
förmän	—	—	—	—	0·94	1·08	1·20	1·32	·	·
yrkesarbetare	·	·	0·53	0·66	0·80	0·93	1·02	0·94	0·96	0·70
elever	0·27	0·39	0·46	0·57	0·66	—	—	—	—	—
grovarbetare	0·30	0·41	0·52	0·63	0·72	0·87	0·85	0·76	0·69	0·55
specialarbetare	—	·	·	0·69	0·82	0·88	0·89	0·89	·	·
<i>Kvinnliga arbetare . . . . .</i>	0·29	0·36	0·41	0·45	0·55	0·64	0·60	0·72	0·61	·

¹ Därav 68 företag med uteslutande köksväxtodling.

² Årslönerna grunda sig på uppgifter från arbetare med minst 250 arbetsdagar under året.

Inom respektive yrkesgrupper tar sig sambandet mellan lön och ålder uttryck i en mer eller mindre stark successiv stegring av genomsnittslönen upp till omkring 40—49 år, varefter en stagnation eller löneminskning inträder utom för gruppen förmän. Av eleverna ha de äldre (upp till 30 år) betydligt högre lön än de yngre men dock alltid lägre än motsvarande åldersklasser bland grov- och yrkesarbetare.

Vid sidan av ovan anförda genomsnittssiffror är fördelningen efter löneinkomst av särskilt intresse. Detta belyses i tab. 15, som utvisar arbetarnas fördelning efter yrke i olika tim- och årslönegrupper, varvid arbetare med och utan kollektivavtal redovisats särskilt.

De individuella tim- och årslönerna förete, som synes, en mycket kraftig spridning. Av samtliga vuxna manliga arbetare hade sålunda å ena sidan 5·1 % timlöner understigande 0·40 kr. och för tillhopa 26·6 % understeg lönen 0·60 kr., medan å andra sidan timlönen uppgick till åtminstone 1·00 kr. för 22·6 % och till 1·20 kr. eller mer för 10·9 %. En viss koncentration äger dock rum omkring lönegrupperna 0·60—0·79 kr., inom vilket intervall omkring $\frac{1}{3}$ av samtliga arbetare befunno sig. För kvinnor framträder en mera utpräglad koncentration. Nära $\frac{3}{5}$ av samtliga vuxna kvinnor hade sålunda timförtjänster mellan 0·40—0·59 kr.

Värd uppmärksamhet är slutligen olikheten i lönespridningen mellan arbetare med kollektivavtal och övrig personal. För manliga arbetare utan kollektivavtal understego timlönerna 0·60 kr. för 43·2 %, och blott 11·5 % hade en lön överstigande 1·00 kr., medan motsvarande andelar för arbetare med kollektivavtal uppgingo till 15·5 % resp. 30·0 %. Det bör anmärkas, att timförtjänster överstigande 1·20 kr. i regel hänförde sig till de så gott som helt organisationsanslutna arbetarna inom gruppen anläggnings- och parkarbeten, varför den redovisade löneskillnaden mellan arbetare med och utan kollektivavtal sannolikt är något för stor för den egentliga handelsträdgårdsverksamheten.

I samband härmed kan nämnas, att för ungefär 2 500—3 000 handelsträdgårdsarbetare, anställda hos omkring 500 arbetsgivare, äro löneförhållandena reglerade genom kollektivavtal mellan å ena sidan dels svenska trädgårdsarbetsgivareföreningen, dels allmänna arbetsgivareföreningen (i Malmö, Landskrona och Ystad) samt å andra sidan svenska lantarbetareförbundet.¹ I avtalen indelas de egentliga trädgårdsarbetarna i 5 grupper, varvid grupp 1 omfattar utlärdade trädgårdsarbetare, som fyllt 22 år och ha minst 6 års praktik i yrket, grupp 2 arbetare, som fyllt 21 år och ha minst 4 års praktik, samt grupperna 3—5 arbetare, som fyllt resp. 20, 18 och 16 år. Även för övriga manliga arbetare, sysselsatta med grävnings-, hacknings-, rensnings- samt frukt- och bärplockningsarbeten o. dyl., samt för kvinnor utgår lönen efter vissa åldersgrupper. Å sid. 50 lämnas en översikt av de i riksavtalen för åren 1937 och 1938—39 fastställda lönesatserna för olika delar av landet.

¹ För arbetare hos trädgårdsanläggare gälla särskilda avtal.

Tab. 15. Redovisade trädgårdsarbetare fördelade efter löneinkomstens storlek år 1938.

	Samtliga redovisade arbetare	Därfv med en timlön (kontant och naturaförmåner) av, kr.						Redovisade arbet. med minst 250 dagsv.	Därfv med en årslön (kontant och naturaförmåner) av, kr.					
		0-40	40-69	69-99	99-119	119-140	140 och därfv		1 000	1 500	1 600	2 000	2 700	2 800 och därfv
Vuxna arbetare fyllda 18 år.														
<i>Män.</i>														
Trädgårdsarbet.	{ m. k. 2 342	59	324	702	546	330	372	999	19	205	321	241	213	
	{ u. k. 1 568	147	542	528	174	115	62	682	68	292	169	97	56	
därfv:														
trädgårdsmäst.	{ m. k. 107	—	—	6	17	23	61	93	—	—	18	19	56	
	{ u. k. 108	—	4	25	24	29	26	96	—	9	26	33	28	
förmän	{ m. k. 93	—	2	8	13	31	39	85	—	2	8	35	40	
	{ u. k. 57	1	4	17	12	13	10	47	1	7	15	12	12	
yrkesarbetare .	{ m. k. 1 512	36	180	421	440	234	201	657	12	124	255	178	86	
	{ u. k. 889	62	299	319	122	63	24	408	33	198	112	50	15	
elever	{ m. k. 117	12	56	28	12	9	—	32	4	24	1	3	—	
	{ u. k. 184	39	101	41	3	—	—	74	18	52	4	—	—	
grovarbetare .	{ m. k. 513	11	86	239	64	42	71	132	3	55	39	6	29	
	{ u. k. 330	45	134	126	13	10	2	57	16	26	12	2	1	
Specialarbetare	{ m. k. 155	1	6	52	55	26	15	113	1	11	55	31	15	
	{ u. k. 105	4	30	37	19	10	5	76	5	26	26	14	5	
därfv:														
snickare	{ m. k. 14	—	—	3	2	4	5	10	—	—	2	5	3	
	{ u. k. 8	—	—	2	1	3	2	4	—	—	1	2	1	
chaufförer . . .	{ m. k. 50	—	1	8	20	13	8	36	—	2	11	13	10	
	{ u. k. 31	1	7	10	6	6	1	20	1	6	8	4	1	
eldare	{ m. k. 23	1	1	3	11	7	—	19	1	1	8	9	—	
	{ u. k. 5	—	—	1	2	1	1	5	—	—	1	2	2	
hästkörare . . .	{ m. k. 68	—	4	38	22	2	2	48	—	8	34	4	2	
	{ u. k. 61	3	23	24	10	—	1	47	4	20	16	6	1	
Jordbruks- och trädgårdsarb.	{ m. k. 24	1	—	22	1	—	—	13	—	7	6	—	—	
	{ u. k. 14	2	4	6	1	1	—	6	1	2	3	—	—	
Övriga arbetare .	{ m. k. 9	—	1	1	—	4	3	6	—	—	1	—	5	
	{ u. k. 4	—	1	1	1	—	1	2	—	1	1	—	—	
Samtliga	{ m. k. 2 530	61	331	777	602	369	390	1 131	20	223	333	272	233	
	{ u. k. 1 691	153	577	572	195	126	68	766	74	321	199	111	61	
	tillh. 4 221	214	908	1 349	797	495	458	1 897	94	544	532	383	294	
<i>Kvinnor.</i>														
Trädgårdsarbet.	{ m. k. 283	20	154	51	41	11	6	35	9	21	5	—	—	
	{ u. k. 173	44	117	8	4	—	—	16	4	7	5	—	—	
därfv:														
yrkesarbetare .	{ m. k. 85	7	58	15	4	—	1	23	5	14	4	—	—	
	{ u. k. 68	8	50	6	4	—	—	12	3	4	5	—	—	
elever	{ m. k. 7	1	6	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
	{ u. k. 6	3	3	—	—	—	—	2	1	1	—	—	—	
grovarbetare .	{ m. k. 191	12	90	36	37	11	5	12	4	7	4	—	—	
	{ u. k. 99	33	64	2	—	—	—	2	—	2	—	—	—	
Samtliga	{ m. k. 283	20	154	51	41	11	6	35	9	21	5	—	—	
	{ u. k. 173	44	117	8	4	—	—	16	4	7	5	—	—	
	tillh. 456	64	271	59	45	11	6	51	13	28	10	—	—	
Minderåriga arbetare.														
Manliga	{ m. k. 233	116	107	8	2	—	—	59	31	28	—	—	—	
	{ u. k. 314	231	77	6	—	—	—	59	44	15	—	—	—	
	tillh. 547	347	184	14	2	—	—	118	75	43	—	—	—	
Kvinnliga	{ m. k. 64	51	13	—	—	—	—	3	3	—	—	—	—	
	{ u. k. 53	34	19	—	—	—	—	1	1	—	—	—	—	
	tillh. 117	85	32	—	—	—	—	4	4	—	—	—	—	

¹ m. k. = med kollektivavtal, u. k. = utan kollektivavtal.

	Stockholms och Göteborgs om-givningar		T i m l ö n, ö r e Övriga områden i södra och mellersta Sverige		Norrländ	
	1937	1938—39	1937	1938—39	1937	1938—39 ¹
Utlärda trädgårdsarbetare över 22 år	87	98	80	89	—	93
Grovarbetare över 20 år	70	77	63	70	—	74
Kvinnor över 20 år	50	56	40	46	—	50

De höjningar av timlönen med 10—12 % för män och 12—15 % för kvinnor, som genomfördes i det från den 1 januari 1938 gällande riksavtalet för trädgårdsyrket, utgjorde till väsentlig del kompensation för den beräknade förkortning av arbetstiden från i genomsnitt 9·6 till 8·8 timmar per dag under sommarhalvåret och från 8·7 till 7·2 timmar under vinterhalvåret, som efter ändringen av lantarbetstidslagen trädde i kraft den 1 november 1937.

C. Skogsarbetare.

I mellersta och norra Sverige, å sydsvenska höglandet m. fl. landsdelar, där skogsbruket är en huvudnäring, sker för vissa arbetarkategorier en regelmässig växling i sysselsättning under olika årstider mellan jordbruk och skogshantering, så att arbetare på landsbygden, vilka sommartid arbetat vid jordbruket, på vintern pläga finna arbete i skogen. Det är därför av intresse att såsom komplement till löneuppgifterna för den mera tillfälliga arbetskraften inom jordbruket även ge en översikt över skogsarbetarnas löneförhållanden.² Framhållas må, att skogsarbetena i vårt land så gott som uteslutande utföras på ackord.

Alltsedan vintern 1917/1918 har socialstyrelsen årligen från jägmästarna i reviren (f. n. 102) inhämtat uppgifter rörande normala dagsförtjänster vid skogsarbete för huggare och körare (häst och karl).³ På grundval av dessa uppgifter, vilka pläga avse förhållandena under februari månad, ha översikter över löneförhållandena vid skogsbruket under resp. vintersäsonger utarbetats och publicerats i Sociala Meddelanden. Dessutom ha under de senare åren i juni månad från jägmästarna införskaffats kompletterande löneuppgifter på grundval av erfarenheterna från drivningarnas slutlikvidering. Uppgifterna avse närmast medelförtjänster under normala drivningsförhållanden vid arbete å kronoparker o. dyl. men belysa även arbetsvillkoren å enskilda skogar. En sammanfattning av de sålunda publicerade löneuppgifterna, vilka så gott som uteslutande avse arbete på ackord, lämnas i efterföljande tab. 16, i vilken löneförändringarna för riket i dess helhet åskådliggöras från och med vintern 1918/1919.

Såsom härav framgår, nådde arbetsförtjänsterna inom skogsbruket sin höjdpunkt under åren 1918—1920, varefter löneinkomsterna fram till 1930-

¹ I Gästrikland är minimilönen 2 öre lägre än den för övriga områden av Norrländ angivna.

² En närmare belysning av skogsarbetarnas löne- och arbetsförhållanden erhålles i en av socialstyrelsen verkställd specialundersökning, »Skogsbygdens arbets- och levnadsvillkor», del I (utg. 1937).

³ Se Lönestatistisk årsbok för Sverige 1937, sid. 110.

Tab. 16. Skogsarbetarnas löneförhållanden vintersäsongerna 1918/19—1938/39.

Vintern	Medelförtjänst för						Vintern	Medelförtjänst för					
	huggare			körare				huggare			körare		
	Kr. per dag	Indextal		Kr. per dag	Indextal			Kr. per dag	Indextal		Kr. per dag	Indextal	
		1918/ 19 =100	1929/ 30 =100		1918/ 19 =100	1929/ 30 =100			1918/ 19 =100	1929/ 30 =100		1918/ 19 =100	1929/ 30 =100
1918/19	11·68	100	212	29·00	100	282	1929/30	15·51	47	100	10·28	35	100
1919/20	9·99	86	181	23·73	82	231	1930/31	5·19	41	94	9·78	34	95
1920/21	10·67	91	194	23·44	81	228	1931/32	4·66	40	85	8·72	30	85
1921/22	5·00	43	91	10·17	35	99	1932/33	1·40	38	80	1·82	28	80
1922/23	5·22	45	95	10·41	36	101	1933/34	4·68	40	85	8·73	30	85
1923/24	5·47	47	99	10·80	37	105	1934/35	1·489	42	89	1·8·95	31	87
1924/25	5·27	45	96	10·13	35	99	1935/36	1·4·97	43	90	1·9·03	31	88
1925/26	5·37	46	97	10·39	36	101	1936/37	1·6·25	54	113	111·70	40	114
1926/27	5·28	45	96	10·08	35	98	1937/38	1·7·51	64	136	113·93	48	136
1927/28	5·28	45	96	10·12	35	98	1938/39	2·6·92	59	126	12·96	45	126
1928/29	5·16	44	94	9·96	34	97							

talet i stort sett hållit sig på en nivå, utgörande en tredjedel till hälften av toppårens. Från och med vintern 1933/34 ha emellertid arbetsförtjänsterna företett en ökning, som under åren 1936/37 och 1937/38 varit särskilt stark. Innevarande drivningssäsong har däremot medfört en reducering av arbetsförtjänsterna med c:a 7 å 8 %.

Löneförändringarna ha dock ställt sig ganska växlande inom olika landsdelar. Detta belyses närmare genom tab. 17, vari lämnas en översikt av skogsarbetarnas genomsnittliga arbetsförtjänster inom olika län under åren 1929/1930—1938/1939. Beträffande de i tabellen beräknade länssiffrorna bör det emellertid framhållas, att dessa i åtskilliga fall grunda sig på mycket fåtaliga primäruppgifter.

Sin största betydelse har skogsbruket för rikets norra delar (Värmland, Dalarna och Norrland), där under normala förhållanden närmare 150 000 personer vintertid torde sysselsättas med skogsarbete. I slutraderna av tab. 17 ha därför även uträknats vissa indextal belysande löneförhållandenas utveckling inom detta område under åren 1929/1930—1938/1939. Av dessa framgår bl. a., att de senaste årens löneförändringar varit mera markerade inom de nordliga skogsdistrikten än inom övriga områden. För reviren tillsammans synes arbetsprisnivån vintern 1938/39 ha legat c:a 26 % högre än arbetssäsongen 1929/30. Som även synes av tab. 17, varierade dock löneförändringarna betydligt inom olika landsdelar, bl. a. beroende på väx-

¹ De ursprungliga data kompletterade medelst i juni månad införskaffade uppgifter om likvidavräkningarnas faktiska resultat.

² Enligt uppgifter avgivna efter slutlikvideringen i juni. — Enligt de i februari inkomna uppgifterna utgjorde medelförtjänsten för körare 12·68 och för huggare 6·85 kr. per dag, vilka allmänna genomsnitt sålunda ligga något lägre än motsvarande junisiffror. Vad beträffar förhållandena i de olika reviren, har i fråga om körarnas dagsförtjänster i 66 revir ingen förändring ansetts böra vidtagas i de tidigare uppgifterna på grundval av erfarenheterna från slutlikvideringen, medan de ansetts böra sänkas i 8 och höjas i 28. I fråga om huggarna voro dagsförtjänsterna oförändrade i 75 revir men hade sänkts i 9 och höjts i 18.

Tab. 17. Skogsarbetarnas arbetsförtjänster inom olika län 1929/30—1938/39.

L ä n	Medelförtjänst (i kr.) per dag vintern											
	1929 /30	1934 /35 ¹	1935 /36 ¹	1936 /37 ¹	1937 /38 ¹	1938 /39 ²	1929 /30	1934 /35 ¹	1935 /36 ¹	1936 /37 ¹	1937 /38 ¹	1938 /39 ²
	<i>Huggare</i>						<i>Körare</i>					
Stockholms	5:50	4:50	4:63	4:75	5:63	5:80	9:00	7:50	7:45	8:30	8:50	10:00
Uppsala	4:83	4:50	4:50	4:75	6:25	6:00	8:83	7:00	7:50	7:80	9:00	10:00
Södermanlands	4:75	3:90	4:13	4:75	5:65	5:63	7:88	6:70	6:75	7:50	9:10	8:88
Östergötlands	4:23	3:86	3:84	4:24	5:65	5:34	7:00	6:09	6:63	6:81	8:75	8:20
Jönköpings	4:44	4:03	3:92	4:75	5:33	6:19	7:69	6:50	6:58	8:33	9:17	10:75
Kronobergs	4:17	3:89	4:33	4:50	5:05	5:08	7:33	6:08	7:17	8:00	8:00	9:00
Kalmar	4:10	3:74	3:82	4:51	5:67	5:44	7:13	6:08	6:20	7:56	9:83	8:98
Gotlands	4:00	3:75	4:20	4:50	5:50	5:00	7:50	7:00	6:20	6:50	9:00	12:00
Blekinge	4:50	3:50	3:50	4:75	5:75	5:50	7:00	5:50	5:50	8:00	9:75	10:00
Kristianstads	4:25	3:88	3:75	4:63	5:50	5:25	8:25	5:75	5:75	7:50	9:00	9:50
Malmöhus	4:50	4:00	4:25	5:25	6:00	6:00	9:00	7:00	7:00	8:50	10:00	10:00
Hallands	4:50	4:25	4:00	4:50	6:00	6:00	7:50	7:50	8:00	8:50	12:00	10:50
Göteborgs o. Bohus	4:07	3:80	3:75	3:70	4:50	4:40	7:63	6:50	6:00	7:04	7:70	7:40
Älvsborgs	4:06	4:00	4:00	4:25	5:00	5:13	8:13	6:50	7:50	8:25	8:53	9:00
Skaraborgs	3:86	3:76	3:93	4:13	5:43	5:47	6:77	6:25	6:50	7:17	8:60	8:75
Värmlands	5:13	4:50	4:01	5:19	6:38	6:00	8:79	7:00	6:63	8:63	10:98	9:25
Örebro	4:80	4:32	3:99	5:10	6:48	6:31	7:15	7:23	7:04	8:28	9:99	10:03
Västmanlands	4:00	4:46	4:33	4:75	5:95	5:78	7:96	7:63	7:75	9:18	10:64	10:00
Kopparbergs	5:67	5:96	5:76	7:01	8:17	7:79	12:39	11:16	11:21	13:78	14:99	13:96
Gävleborgs	5:90	5:42	5:67	6:83	8:60	7:50	11:83	10:20	11:00	14:67	15:53	14:83
Västernorrlands	6:04	5:14	5:70	7:15	8:65	7:77	11:71	10:22	9:33	14:40	17:30	15:81
Jämtlands	6:47	4:96	4:48	7:00	8:50	7:36	12:77	9:75	8:62	13:36	16:50	14:50
Västerbottens	6:46	6:00	6:14	8:09	9:16	8:32	12:26	11:39	11:27	15:48	17:93	16:96
Norrbottnens	6:07	5:10	5:40	7:01	8:74	7:70	11:66	10:02	10:20	13:44	17:30	15:36
Hela riket	5:51	4:89	4:97	6:25	7:51	6:92	10:28	8:95	9:03	11:70	13:93	12:96
Indextal:												
basår 1929/30	100	89	90	113	136	126	100	87	88	114	136	126
Därav <i>Norra Sverige</i> ³	6:22	5:45	5:56	7:27	8:67	7:80	11:87	10:45	10:40	14:02	16:81	15:31
Indextal:												
basår 1929/30	100	88	89	117	139	125	100	88	88	118	142	129

lande väderleksbetingelser för skogsdrivningarna. Jämföres huggarnas genomsnittsförtjänst per dag under vintersäsongen 1938/39 med den genomsnittliga dagsförtjänsten för dagsverkare i egen kost inom jordbruket under år 1938, befinnes skogsarbetarlönen överstiga lantarbetarlönen med 1:86 kr.,⁴ vilket innebär, att arbetspriserna i skogsbruket skulle ligga c:a 37 % över jordbrukets arbetslöner. Tages hänsyn endast till mansdagspriset för tillfällig arbetskraft inom jordbruket (5:53 kr.), nedgår emellertid löneskillnaden till 25 %.

Nämnas må i detta samband, att i vissa delar av landet äro skogsarbetarnas arbets- och löneförhållanden reglerade genom kollektivavtal, av vilka lära förefinnas c:a 125, berörande omkring 150 arbetsgivare med c:a 37 000 skogsarbetare. Omkring 12 000 av dessa sysselsattes inom Värmlands län och västra Bergslagen, 11 700 inom Gävleborgs och 4 200 inom Kopparbergs län, medan de övriga mestadels hemmahörde i Örebro, Kronobergs, Södermanlands, Hallands och Östergötlands län.

¹ Se not 1 å sid. 51. — ² Se not 2 å sid. 51. — ³ Värmland, Dalarna och Norrland. — ⁴ Jfr sid. 32.

I avtalen finnas i regel upptagna såväl ackordspriser som dag- eller timlöner. I efterföljande tablå lämnas en sammanställning med avseende på vissa län, där kollektivavtalen äro av mera normerande betydelse, av gällande lägsta, resp. högsta mansdagsverkspris samt ackordspris för huggning av brännved.

Lönesatser enl. kollektivavtal för mansdagsverke, kr. ²	Uppsala län	Östergötlands län	Hallands län	Värmlands län ¹	Örebro län	Västmanl. län	Kopparb. län	Gävleborgs län
5·60	5·60	5·04—6·00	5·36—5·76	4·80—6·00	5·04—6·00	5·20—5·60	4·40—5·60	5·20—7·50
huggn. av brännved, kr. pr kbm	1·40—1·80	1·40—1·75	1·45—1·75	1·60—2·27	1·50—2·15	1·10—2·09	1·70—1·95	1·75—2·27

D. Vägarbetare.

Angående vägarbetarnas löneförhållanden har socialstyrelsen sedan år 1927 från vägstyrelser och vägentreprenörer inhämtat årliga uppgifter, i regel avseende förhållandena under sommarsäsongen. Även för år 1939 har en sådan undersökning verkställt. Liksom vid föregående undersökningstillfälle begärdes vissa uppgifter angående vägstyrelsernas personal, varjämte efterfrågades sedvanlig arbetsförtjänst för med vägunderhållsarbete sysselsatta grovarbetare vid tidlöns- och ackordsarbete, ävensom hur stor del av arbetet som utförts såsom ackordsarbete.³

En sammanfattning av löneuppgifterna rörande med vägunderhållsarbete sysselsatta grovarbetare lämnas i följande tablå:

	Timförtjänst (kr.) för med vägunderhållsarbete sysselsatta arbetare inom samtliga vägdistrict										Därav district med koll- utan koll-avtal avtal			
	1930	1931	1932	1933	1934	1935	1936	1937	1938	1939	1938	1939		
Vid tidlönsarb.	0·72	0·73	0·72	0·72	0·72	0·72	0·73	0·83	0·88	0·91	0·88	0·92	0·91	0·87
Vid ackordsarb.	0·89	0·87	0·85	0·83	0·84	0·87	0·88	1·01	1·09	1·13	1·09	1·13	1·01	1·07
Oavs. löneform ⁴	0·79	0·79	0·78	0·77	0·77	0·77	0·79	0·89	0·95	0·98	0·95	0·98	0·95	0·93

Lönerna, som i stort sett höllo sig oförändrade under åren 1930—1931, visade någon tillbakagång 1932—1933. Under åren 1934—1935 avstannade nedgången och förbyttes för ackordsförtjänsternas vidkommande i uppgång. Under åren 1936—1938 stego förtjänsterna vid såväl tidlöns- som ackordsarbete. Ökningen har fortsatt även under år 1939 men har varit mindre markerad än de närmast föregående åren. Den genomsnittliga timförtjänsten 1939 utgjorde 0·91 kr. vid tidlönsarbete, 1·13 kr. vid ackordsarbete och 0·98 kr. i medeltal för allt arbete oavsett löneform, vilka lönebelopp inne-

¹ Inkl. västra Bergslagen.

² Där timlön faststälts, har daglönen satts = 8 gånger denna.

³ En redogörelse för resultatet av denna undersökning har lämnats i Soc. Medd. årg. 1939, sid. 734 o. f. Det använda formuläret finnes avtryckt i föreg. årgång av denna årsbok (sid. 111).

⁴ Dessa siffror ha med användande av vissa uppgifter om hur stor del av arbetet, som utföres mot tidlön resp. på ackord, approximativt beräknats på grundval av uppgifterna om tid- och ackordslöner.

bära stegring från föregående år med resp. 3·4, 3·7 och 3·2 %.

En bild av löneökningens styrka inom olika vägdistrikt erhålles i nedanstående tablå, där vägdistrikten fördelats efter timförtjänsternas procentuella ökning eller minskning sedan år 1938.

	Antal distrikt med uppgift både 1938 och 1939	Därav distrikt, där timförtjänsten år 1939 i jämförelse med 1938 uppgivits vara:					
		lägre, %		oförändrad		högre, %	
		6 och däröver	1—5	1—5	6—16	16—	
Vid tidlönsarbete	170	3	4	54	41	65	3
Vid ackordsarbete	134	11	15	20	35	43	10
Oavsett löneform	166	10	17	18	53	62	6

Stigande genomsnittsförtjänster föredde 121 av de 166 vägdistrikt, från vilka uppgifter föreligga för både 1938 och 1939, medan 18 distrikt uppvisade oförändrade och 27 distrikt fallande förtjänster. I de distrikt, där genomsnittsförtjänsterna minskats, torde detta antingen bero på en minskning av ackordsförtjänsterna per timme eller en minskning av ackordsarbetets relativa betydelse. Tidlönsatserna ha nämligen, enligt vad tablå utvisar, beräknats vara fallande endast i 7, oförändrade i 54 men stigande i 109 distrikt. Arbetsförtjänsterna för vägunderhållsarbete voro i medeltal c:a 66 % högre än inom jordbruket, där dagsverkare i egen kost i genomsnitt för år 1938 erhöilo 0·59 kr. per timme,¹ men några procent lägre än inom industri, hantverk m. m., även om man inskränker denna jämförelse till genomsnittliga timförtjänsten för manliga industriarbetare o. d. på landsbygden (1·03 kr. i dyrortsgrupp A; jfr tab. 28, sid. 94—95).

Man finner, att genomsnittsförtjänsterna 1939 såväl vid tidlöns- som ackordsarbete voro betydligt högre än under år 1930. Medräknar man endast sådana vägdistrikt, där både tidlöns- och ackordsarbete förekommit, befinnes medelförtjänsten år 1939 ha varit 23 % högre (år 1938 likaledes 23 %) vid ackordsarbete än vid tidlönsarbete. I detta sammanhang kan det nämnas, att enligt erhållna upplysningar i medeltal 32 % av vägunderhållsarbetet utföres på ackord. Både beträffande ackordsarbetets relativa betydelse och den relativa merförtjänsten vid ackordsarbete förefinnas emellertid betydande olikheter mellan olika vägdistrikt.

Av tab. 18 framgår, att medellönerna inom olika län förete betydande olikheter. Högsta genomsnittliga timförtjänsten (oavsett löneform) uppvisade under år 1939 Stockholms län (1·27 kr.), medan Blekinge (0·86 kr.), Kalmar, Kristianstads och Hallands län (0·88 kr.) kommo lägst på skalan. Genomsnittliga timförtjänsten var i Södermanlands, Östergötlands, Kristianstads och Kopparbergs län oförändrad i jämförelse med år 1938. I Stockholms län hade den sjunkit med 2 %, vilket berodde på en sänkning av ackordsförtjänsten per timme. I alla övriga län hade genomsnittsförtjänsterna (oavsett löneform) stigit. I Södermanlands, Östergötlands och Kristianstads län voro timförtjänsterna vid tidlönsarbete oförändrade sedan år 1938, medan de i Skaraborgs län hade nedgått med 1 öre. Timförtjänsterna vid ackordsarbete hade

¹ Jfr sid. 32.

Tab. 18. Genomsnittliga timförtjänster inom olika län för med vägunderhållsarbete sysselsatta grovarbetare.

L ä n	Genomsnittlig timförtjänst (i kr.) för grovarbetare								
	vid tidlöns- arbete			vid ackords- arbete			vid allt arbete oavsett löneform		
	1937	1938	1939	1937	1938	1939	1937	1938	1939
Stockholms	1'07	1'12	1'18	1'53	1'63	1'57	1'14	1'29	1'27
Uppsala	0'88	0'95	0'98	0'99	1'14	1'26	0'91	1'02	1'12
Södermanlands	0'83	0'87	0'87	1'02	1'06	1'09	0'88	0'94	0'94
Östergötlands	0'82	0'87	0'87	1'04	1'09	1'11	0'85	0'91	0'91
Jönköpings	0'80	0'86	0'88	0'87	0'99	1'03	0'80	0'89	0'91
Kronobergs	0'77	0'81	0'86	0'90	1'01	1'02	0'83	0'91	0'93
Kalmar	0'76	0'79	0'85	0'89	0'95	1'03	0'77	0'83	0'88
Gotlands	0'72	0'75	0'84	0'97	1'04	1'09	0'88	0'91	0'96
Blekinge	0'80	0'80	0'85	1'00	0'90	0'93	0'84	0'81	0'86
Kristianstads	0'79	0'84	0'84	0'98	1'01	1'01	0'85	0'88	0'88
Malmöhus	0'82	0'83	0'89	0'92	0'95	0'99	0'83	0'83	0'89
Hallands	0'79	0'84	0'85	0'93	0'96	1'04	0'80	0'85	0'88
Göteborgs o. Bohus	0'90	0'90	0'99	0'96	1'11	1'16	0'91	0'96	1'06
Älvsborgs	0'82	0'86	0'89	0'96	1'10	1'13	0'87	0'92	0'96
Skaraborgs	0'75	0'85	0'84	1'01	1'03	1'08	0'85	0'91	0'93
Värmlands	0'77	0'83	0'88	0'94	1'01	1'00	0'83	0'89	0'91
Örebro	0'87	0'88	0'93	1'03	1'07	1'14	0'91	0'93	1'02
Västmanlands	0'85	0'90	0'91	0'97	1'08	1'14	0'87	0'93	0'95
Kopparbergs	0'83	0'91	0'92	1'05	1'12	1'16	0'93	1'01	1'01
Gävleborgs	0'88	0'92	0'95	1'02	1'17	1'16	0'93	1'05	1'06
Västernorrlands	0'97	0'97	1'03	1'15	1'23	1'29	1'04	1'05	1'13
Jämtlands	0'76	0'87	0'91	0'98	1'02	1'04	0'81	0'93	0'97
Västerbottens	0'80	0'90	0'94	0'98	1'05	1'08	0'87	0'95	0'99
Norrbottnens	0'92	0'96	1'02	1'12	1'11	1'19	1'00	1'03	1'10
Samtl. vägdistrikt	0'83	0'88	0'91	1'01	1'09	1'13	0'89	0'95	0'98
därav med koll.-avtal	0'84	0'88	0'92	1'02	1'09	1'13	0'90	0'95	0'98
» utan » »	0'77	0'91	0'87	0'93	1'01	1'07	0'82	0'95	0'93

sjunkit i Värmlands, Gävleborgs och, såsom ovan nämnts, i Stockholms län samt voro oförändrade i Kristianstads län. Övriga län föredde såväl högre tidlöns- som ackordsförtjänster än förra året.

Ett uttryck för lönenivån inom samtliga vägdistrikt ger nedanstående tablå:

	Antal	vägdistrikt (%), där genomsnittliga timförtjänsten för grovarbetare utgjorde (i kr.)								
		under 0'80	0'80—0'84	0'85—0'89	0'90—0'94	0'95—0'99	1'00—1'04	1'05—1'14	1'15—1'24	1'25 o. däröver
Vid tidlönsarbete	1938	7'7	24'7	28'2	22'9	7'1	5'3	2'3	1'2	0'6
	1939	—	12'9	30'0	22'9	15'9	11'2	4'1	1'2	1'8
Vid ackordsarbete	1938	—	2'2	0'7	7'9	7'2	26'6	30'9	18'0	6'5
	1939	—	—	2'1	4'2	5'0	19'7	35'2	20'4	13'4
Oavsett löneform	1938	2'4	14'4	20'3	27'5	10'8	9'6	9'6	3'6	1'8
	1939	—	4'7	21'3	20'7	15'4	14'8	14'8	5'3	3'0

De lägsta och de högsta genomsnittliga timförtjänsterna (oavsett löneform) utgjorde år 1938 resp. 0'65 och 1'70 samt år 1939 0'80 och 1'48 kr. Om man frånräknar de båda fjärdedelar av vägdistriktet, där de högsta och de lägsta

Tab. 19. Antal arbetsdagar och förtjänst per säsong för vägarbetare 1939.

L ä n	Medel- antalet arbets- dagar per säsong	Medel- förtjänst per säsong, kr.	Genom- snittlig timförtj. (oavsett löneform) kr.	L ä n	Medel- antalet arbets- dagar per säsong	Medel- förtjänst per säsong, kr.	Genom- snittlig timförtj. (oavsett löneform) kr.
Skaraborgs	292	2 088	0·93	Gotlands	250	1 800	0·96
Hallands	290	1 904	0·88	Kristianstads	241	1 960	0·88
Göteborgs o. Bohus	284	2 317	1·06	Uppsala	231	2 100	1·12
Blekinge	280	1 995	0·86	Jönköpings	230	1 786	0·91
Östergötlands	279	2 186	0·91	Värmlands	223	1 734	0·91
Kalmar	278	1 925	0·88	Kopparbergs	223	1 792	1·01
Södermanlands	275	2 171	0·94	Västernorrlands	186	1 725	1·13
Älvsborgs	275	2 031	0·96	Gävleborgs	161	1 410	1·06
Malmöhus	267	1 922	0·89	Norrbottnens	153	1 275	1·10
Örebro	266	2 244	1·02	Västerbottnens	152	1 236	0·99
Kronobergs	263	1 980	0·93	Jämtlands	132	1 064	0·97
Västmanlands	256	1 913	0·95	Hela riket	229	1 799	0·98
Stockholms	251	2 700	1·27				

timförtjänsterna förekommo, befinner timförtjänsten inom den återstående mellersta hälften av distrikten ha varierat mellan 0·89 och 1·03 kr. år 1939; för 1938 voro motsvarande tal 0·86 och 0·99 kr.

I syfte att närmare belysa, i vad mån timlönerna inom olika vägdistrikt sammanhänga med olikheter i arbetstidens längd, meddelas i tab. 19 siffror rörande den beräknade längden av den normala arbetssäsongen och medeluppskattningen av förtjänsten per säsong i olika län, varvid länen ordnats i sjunkande skala efter normalsäsongens längd. Till jämförelse har dessutom inlagts den genomsnittliga timförtjänsten för grovarbetare oavsett löneform. Medelförtjänsten per normalsäsong för vägarbetare uppskattas för riket i dess helhet till 1 799 kr. Den största inkomsten uppnåddes i Stockholms, Göteborgs och Bohus samt Örebro län (resp. 2 700, 2 317 och 2 244 kr.) och den lägsta i Norrbottens, Västerbottens och Jämtlands län (resp. 1 275, 1 236 och 1 064 kr.). Den normala säsongen för vägarbete utgjorde i genomsnitt 229 arbetsdagar, men var av naturliga skäl längre i södra och mellersta Sverige och kortare i norra Sverige; längst var säsongen i Skaraborgs län (292 dagar) och kortast i Jämtlands län (132 dagar). Något direkt samband mellan arbetssäsongens omfattning och den genomsnittliga timlönens storlek i olika län är knappast skönjbar, även om grovarbetarförtjänsten per timme i de norrländska vägdistrikten, där arbetssäsongen är kortast, i genomsnitt är högre än i flertalet syd- och mellansvenska distrikt.

Variationerna i vägarbetarnas löner torde delvis sammanhänga med vägarbetets olika karaktär inom olika vägdistrikt. På sina håll utgör det fortfarande — om också i betydligt mindre grad än förr — en bisyssla för jordbruksbefolkningen. Särskilt å starkare trafikerade vägar brukar emellertid numera vägunderhållet ombesörjas av yrkesmässiga vägarbetare, vilka i stor utsträckning äro fackligt organiserade och i ökad grad fått sina arbetsförhållanden reglerade genom kollektivavtal. År 1939 uppgåvos kollektivavtal

gälla inom 164 distrikt eller 96 % av samtliga mot inom resp. 96, 85 och 36 % under åren 1938, 1937 och 1936. Kollektivavtal saknas således nu endast i sex distrikt. Av tablån å sid. 53 framgår, att grovarbetarnas genomsnittliga timförtjänst (oavsett löneform) under år 1939 var 5 % högre inom distrikt med kollektivavtal än inom distrikt utan kollektivavtal.

Vad beträffar avlöningen för k ö r s l o r i samband med vägarbete föreliggande för år 1939 uppgifter över genomsnittliga timförtjänster för körare med en häst från 90 distrikt (år 1938 93 distrikt) och för körare med två hästar från 33 distrikt (år 1938 30 distrikt). I flertalet distrikt torde dock endast lastbilar användas för gruskörning och andra transporter vid vägarbeten. För att erhålla en uppfattning om löneutvecklingen för körare jämföres i nedanstående uppställning vägdistriktens fördelning efter körarens timförtjänster åren 1938 och 1939.

Antal vägdistrikt, där timförtjänsten för körare utgjorde (i kr.):

	under 1'00	1'00- 1'09	1'10- 1'19	1'20- 1'29	1'30- 1'39	1'40- 1'49	1'50- 1'59	1'60- 1'69	1'70- 1'79	1'80 och däröver
Körare med en häst:										
år 1938	2	6	8	19	5	14	21	3	11	4
> 1939	—	2	6	19	5	10	22	9	14	3
Körare med två hästar:										
år 1938	—	1	—	2	3	—	8	4	5	7
> 1939	—	1	—	—	3	—	9	5	3	12

I genomsnitt för hela riket har timförtjänsten för körare med en häst uppgivits till 1'46 kr. år 1939 och till 1'40 kr. 1938. Motsvarande medelförtjänster för körare med två hästar ha beräknats till 1'77 och 1'67 kr.

II. Löneförhållandena inom industri och hantverk, handel och transportväsen, allmän tjänst m. m.

A. Undersökningens primärmaterial.

Undersökningens innehåll. Efterföljande översikt av löneläget år 1938 innebär ett fullföljande av socialstyrelsens sedan år 1918 pågående årliga undersökningar angående löneförhållandena för förvaltnings- och arbetarpersonal inom industri och hantverk, handel och transportväsen, allmän tjänst m. m. En preliminär redogörelse för resultatet av årets undersökning har publicerats i juni månad 1939.¹

Insamlandet av undersökningens huvudsakliga primärmaterial, som avser faktiskt utbetalda löner inom industri och hantverk, handel och transportväsen, allmän tjänst m. m., har liksom tidigare skett genom utsändande av frågeformulär till vederbörande arbetsgivare, varvid förutsatts, att erforderligt material skulle kunna åstadkommas på frivillighetens väg. De kompletterande uppgifterna om löneförhållandena inom vissa grupper av sjömansyrket ävensom för i hotell- och restaurangrörelse samt i husligt arbete anställd personal härröra från de offentliga arbetsförmedlingsanstalterna. Lönematerialet rörande statens anläggningsarbetare har ställts till förfogande av statens järnvägars statistiska kontor samt av vattenfallsstyrelsens byggnadstekniska byrå.

Det frågeformulär, som använts vid införskaffande av undersökningens huvudsakliga primärmaterial, överensstämmer i huvudsak med det, som användes vid föregående års undersökning.² För förvaltningspersonalen upptog formuläret tre särskilda grupper, nämligen teknisk personal, kontorspersonal och butikspersonal, med fördelning på män och kvinnor. Å den för arbetarna avsedda delen av formuläret begärdes i likhet med föregående år uppgifter angående antalet vid resp. företag anställda arbetare i medeltal under verksamhetstiden (kalenderåret 1938 eller del därav), med fördelning på män, kvinnor och minderåriga, ävensom angående antalet av hela arbetsstyrkan utgjorda dagsverken, arbetsveckor och arbetstimmar samt totalsumman till arbetarna utbetald avlöning under motsvarande tidsperiod, specificerad på ordinarie tid och övertid samt efter tidlön och ackordslön. Vid beräkningen av sammanlagda löneinkomsten skulle liksom tidigare medtagas värdet av naturaförmåner samt kontant utbetalade, i den egentliga arbetslö-

¹ Soc. Medd. Årg. 1939, sid. 435 o. f. — ² Jfr Lönestatistisk årsbok för Sverige 1937, där formuläret avtryckts i förminskad skala å sid. 112—113.

nen ej ingående förmåner. Vidare skulle arbetsgivaren å formuläret uppgiva det antal veckor (arbetsdagar) företaget varit i gång under året och i samband därmed omfattningen och innebörden ur arbetstidssynpunkt av eventuellt förekommande arbetstidsförkortningar. Slutligen innehöll formuläret vissa frågor avsedda att möjliggöra företagens fördelning på dyrortsgrupper samt deras inordnande under någon av grupperna konkurrensindustri och skyddad hemmamarknadsindustri.

Primärmaterialets omfattning. Blanketterna utsändes av socialstyrelsen under januari månad 1939 till sammanlagt 12 441 arbetsgivare i olika delar av riket. Det övervägande flertalet av de tillskrivna återsände frågeformulären vederbörligen ifyllda. Sammanlagt ha till styrelsen inkommit lönestatistiska uppgifter från 11 361 arbetsgivare eller 91·3 % av de tillskrivna, däribland så gott som samtliga större företag.

Allteftersom löneuppgifterna inkommo till socialstyrelsen, underkastades de omedelbart en ingående granskning, varvid bl. a. jämförelse skett med lönesatser i gällande kollektivavtal.¹ Vid bearbetningen har det, för erhållande av ett så fullgott material som möjligt, befunnits lämpligt att av olika anledningar utgallra 213 formulär. Det till grund för undersökningen ligande primärmaterialet utgöres av uppgifter från 11 148 företag, av vilka 6 812 redovisat både förvaltningspersonal och arbetare, 1 376 enbart förvaltningspersonal och 2 960 enbart arbetare. Från dessa företag ha redovisats tillsammans 639 310 löntagare, av vilka 133 581 hänförts till förvaltningspersonal och 505 729 till arbetare. Av de redovisade arbetarna representerade 78·9 % den egentliga industrien och återstoden eller 21·1 % grupperna samfärdsel (inkl. kommunal spårvägs- och omnibusdrift), byggnadsverksamhet (inkl. statliga och kommunala byggnads- och anläggningsarbeten) samt handel och varulager. I förhållande till föregående år har antalet redovisade personer ökat beträffande förvaltningspersonalen med 3·7 och i fråga om arbetarna med 3·1 %.

Primärmaterialets beskaffenhet. I samband med den inom styrelsen verkställda granskningen av primäruppgifterna har kompletterande material införskaffats, varjämte uppenbart felaktiga uppgifter korrigerats. Särskilt för vissa näringsgrenar kvarstå likväl vissa bristfälligheter, vilka framför allt göra sig gällande vid beräkningen av årslönerna inom de s. k. säsongyrkena. I det följande skall göras ett försök att närmare utreda betydelsen av de viktigaste bland angivna felkällor.

Vad först beträffar kvantitativa ofullständigheter i fråga om redovisningen av förefintlig personal inom olika näringsgrenar föreligga vissa möjligheter att siffermässigt påvisa deras omfattning genom en jämförelse mellan antalsuppgifterna i förevarande löneundersökning å ena sidan samt 1931 års företagsräkning och den årliga industristatistiken å den andra.

¹ I fråga om arbetstiden föreligga kompletterande uppgifter i den undersökning rörande sysselsättning och arbetstid inom näringslivet, som verkställdes inom socialstyrelsen i juli 1938 (jfr Soc. Medd. Årg. 1938, sid. 742 o. f.).

I fråga om de privatanställda (förvaltningspersonal inkl. butikspersonal) uppgingo dessa — såsom ovan nämnts — vid de 8 188 företag, vilka till lönestatistiken redovisat dylik personal, till 133 581 personer, varav 87 450 voro män och 46 131 kvinnor. Då förvaltningspersonal i enskild tjänst inom berörda verksamhetsområden på grundval av 1931 års företagsräkning kan beräknas uppgå till omkring 270 000 personer år 1938, torde det insamlade materialet ungefär motsvara hälften av den samhällsgrupp, vars löneförhållanden här äro föremål för undersökning.¹ Inom de olika i löneundersökningen medtagna grupperna har emellertid redovisningen skett med rätt olika grad av fullständighet. Beträffande teknisk personal och kontorspersonal är representativiteten relativt god, i det att uppgifter lämnats för omkring $\frac{3}{5}$ av de anställda, medan motsvarande andel för butikspersonalen ej överstiger $\frac{2}{5}$.

Beträffande arbetarpersonalen är att märka, att 1931 års företagsräkning anger antalet arbetare (exkl. butiks-, serverings- och kökspersonal), som sysselsättas vid industriellt och hantverksmässigt arbete, till 639 810. Till jämförelse må nämnas, att i industristatistiken redovisas för år 1931 430 070 och för det sist tillgängliga året 1937 535 742 arbetare. Visserligen äro de anförda uppgifterna av något olika innebörd bl. a. i så måtto, att företagsräkningen avser personantalet vid en viss tidpunkt (25 september 1931), medan industristatistiken gäller medeltalet arbetare under verksamhetsåret. I stort sett kan dock skillnaden (för år 1931 c:a 200 000 arb.) anses hänföra sig till sådan hantverks- och småindustriell rörelse samt anläggningsverksamhet o. d., som icke redovisas i industristatistiken. Trots att en liknande uppdelning av lönestatistikens material endast kan genomföras för vissa grupper av företag, är det uppenbart, att lönestatistiken i alldeles övervägande grad avser den större och medelstora industrien och endast i mindre utsträckning berör småindustri och hantverk.² Vill man, i den mån så ske kan, siffermässigt fixera detta förhållande, ger en approximativ kalkyl vid handen, att i förevarande undersökning redovisade industriarbetare m. fl. motsvara omkring $\frac{3}{4}$ av den större industriens personal, medan exempelvis byggnadsverksamheten, som i 1931 års företagsräkning beräknats sysselsätta inemot 130 000 arbetare, i lönestatistiken företrädes av omkring tredjedelen av detta antal.

På grund av den starka stegringen i antalet uppgiftslämnare under senare år är representativiteten numera god även i fråga om de särskilda industrigrenarna, om också vissa variationer alltjämt kunna iakttagas. Starkast representerade äro kemisk-teknisk industri, pappers- och grafisk industri samt

¹ Härvid ha hänsyn ej tagits till i 1931 års företagsräkning redovisade c:a 38 000 anställda företagsledare samt ej heller till i företagsräkningen upptagna c:a 36 000 löntagare inom av lönestatistiken ej berörda verksamhetsområden (huvudsakligen post-, telegraf-, telefon- och radioväsen, sjöfart, bogsering, hotell-, restaurang-, kafé- och pensionatrörelse samt nöjes-, idrotts- o. d. företag).

² En fördelning av de till lönestatistiken redovisade arbetarna har företagits vid en specialbearbetning av ifrågakvarande uppgifter för år 1937, vilken utförts i samband med en inom socialstyrelsen pågående undersökning angående enligt lagen om arbetstidens begränsning uttaget övertidsarbete. Det visade sig därvid, att inom samtliga grupper (med undantag för torvindustri, flottning samt statliga verk och byggnadsarbeten) voro endast 7.6 % av de redovisade arbetarna sysselsatta vid företag med mindre än 10 arbetare men 92.4 % vid större företag. För den egentliga industrien enbart voro motsvarande jämförelsetal 6.2 resp. 93.8 %.

textil- och beklädnadsindustri, svagast företrädde läder-, hår- och gummi-varuindustri samt träindustri. Sistnämnda båda grupper företräddas dock i årets lönestatistik av $\frac{7}{10}$ resp. $\frac{3}{5}$ av de i industristatistiken redovisade arbetarna.

Även om sålunda årets lönestatistiska material torde representera en för statistikens huvudsyften tillräcklig andel av inom berörda arbetsområden anställd personal, får vid jämförelser med tidigare år den omständigheten ej lämnas obeaktad, att representativiteten i allmänhet blir svagare, ju längre tillbaka jämförelseåret väljes. Som komplettering till de på hela det redovisade materialet grundade siffrorna, ha därför särskilda kalkyler verkställts avseende åren fr. o. m. 1929 och framåt i samband med beräkningarna angående förändringarna i arbetarantal, sysselsättningsvolym och industriens totala lönebudget, för vilka närmare redogörelse lämnas å sid. 110. Dessa kalkyler tyda på, att de inträffade förskjutningarna bland uppgiftslämnarna i allmänhet varit relativt små och att de ej utövat något större inflytande på medellönernas utveckling, när man begränsar sig till den genomsnittliga lönenivån under kortare tidsperioder.¹ För vissa näringsgrenar och vid jämförelser över en längre följd av år torde förhållandena ligga något annorlunda till och påkalla därför särskild uppmärksamhet. Det är därvid särskilt nybildningar inom näringslivet och nedläggning av företag, som kunna tänkas påverka förskjutningarna i löneläget.

I detta samband bör uppmärksamheten riktas på det förhållandet, att även om lönestatistikens material för de särskilda åren i stort sett kan betraktas såsom härrörande från samma eller i varje fall likartade företag, föreligger alltid den möjligheten, att statistikens resultat kan röna inverkan av under en följd av år pågående förskjutningar i de representerade personalgruppernas sammansättning. För utronande av betydelsen av dylika förskjutningar, av vilka de viktigaste sammanhånga med förändringar i personalens sammansättning med hänsyn till kön och ålder samt fördelning på olika dyrtors- och yrkesgrupper, ha i det följande vissa särskilda bearbetningar av primärmaterialet verkställts.

De efter granskningen inom socialstyrelsen kvarstående kvalitativa bristerna hos primärmaterialet sammanhånga väsentligen med det använda frågeformulärets uppställning. Mot de på grundval av formulärets uppgifter beräknade genomsnittslönerna per timme och per dag torde dock ej några vägande erinringar kunna göras. Detsamma gäller i stort sett även i fråga om beräkningarna angående veckolönerna. Delvis annorlunda är förhållandet med den genomsnittliga årslönen, som framkommer genom division av den totala lönesumman med medelantalet arbetare under verksamhetstiden.² Alldenstund detta medeltal i regel understiger totalantalet under året faktiskt sysselsatta personer, tenderar den i lönestatistiken beräknade löneinkomsten att överstiga de under året sysselsatta arbetarnas faktiska medellön. Denna felkälla blir av mindre betydelse

¹ Jfr även Statens offentliga utredningar 1931:20, sid. 168. — ² Jfr beträffande privatanställda sid. 66.

i fråga om de företag, som året om sysselsätta en någorlunda konstant arbetsstyrka, men särskilt i fråga om säsongföretag ger den framräknade medelförtjänsten mera ett mått på löneinkomsten för de inom dessa fack relativt fåtaliga årsarbetarna än på den arbetsinkomst, som faktiskt intjänas under yrkets normalsäsong. Med hänsyn härtill ha också i det följande inga årslöner beräknats inom mera utpräglade säsongyrken, såsom byggnadsarbete, målning, flottning, stenbrott och stenhuggerier samt torvindustri.¹ Vidare lämnas förutom de på hela materialet uträknade medellönerna per timme, dag och vecka dessutom dylika med uteslutande av säsongbetonade branscher.

Även i ett annat hänseende kan det lönestatistiska materialet göras till föremål för vissa erinringar. De erhållna uppgifterna medge nämligen allenast ett fastställande av avlöningsbelopp för manliga, kvinnliga och minderåriga arbetare inom vissa näringsgrupper och näringsgrenar men icke för arbetare med skiljaktig sysselsättning, utbildning och kompetens, varför det icke är möjligt att exempelvis särskilja löner för yrkes- och grovarbetare. Då olika industrier sysselsätta yrkes- och grovarbetare i växlande proportioner, måste därför med frågeformulärets nuvarande innehåll även jämförbarheten mellan genomsnittslönerna för olika näringsgrenar bli till en viss grad lidande. Härtill kommer slutligen, att någon fördelning av arbetarna efter deras individuella löneinkomster ej är möjlig.²

Såsom slutresultat av omprövningen av primäruppgifternas beskaffenhet kvarstår dels att arbetare inom fabriksindustrien blivit fullständigare redovisade än inom småindustrien och hantverket, dels att det summariska tillvägagångssättet vid löneredovisningen visserligen ej nämnvärt påverkar tillförlitligheten av de beräknade tim-, dags- och veckoförtjänsterna men däremot nödvändiggör försiktighet vid årslönestatistikens användning. Varsamhet påkallas även vid jämförelse mellan lönenivån inom olika näringsgrupper och näringsgrenar, på grund av att primärmaterialet ej möjliggör en sammanställning av jämförbara yrkesspecialiteter. Vid studiet slutligen av löneutvecklingen i tiden måste hänsyn tagas till det lönestatistiska materialets svagare representativitet under tidigare år.

¹ Önskvärt vore givetvis att även för dessa näringsgrenar erhålla tillförlitliga uppgifter om års- eller säsongförtjänsten, men härför krävas ingående specialundersökningar med individuella uppgifter för varje arbetare rörande faktisk arbetstid och arbetslön. I avsaknad av dylika ha å sid. 89 anförts några siffror rörande säsongens normala längd inom vissa hithörande yrken. Genom att multiplicera den sålunda angivna arbetstiden med lönestatistikens genomsnittliga tim- eller dagsförtjänster kan en ungefärlig föreställning om de faktiska årsförtjänsterna i dessa yrken erhållas. Jfr även Byggnadsindustrien i Sverige. Utredning och förslag avgivet av 1934 års byggnadsindustrisakkunniga. II. Arbetares och löntagares inkomster. — ² Jfr Utredning och förslag rörande viss omläggning av socialstyrelsens lönestatistik. Statens offentliga utredningar 1931: 32.

B. Löneförhållandena för privatanställda.

(Förvaltningspersonal o. d.)

Antal redovisade privatanställda. Såsom förut nämnts, utgjorde år 1938 förvaltningspersonalen m. fl. vid de i undersökningen ingående 8 188 företag, som redovisat dylik personal, tillsammans 133 581 personer. Härav voro 65·5 % män och 34·5 % kvinnor. Motsvarande fördelningstal för män och kvinnor utgjorde närmast föregående år resp. 66·4 och 33·6 % samt utgångsåret 1913 resp. 77·0 och 23·0 %, vilket innebär, att kvinnornas betydelse under perioden i fråga ökats rätt väsentligt på männens bekostnad.

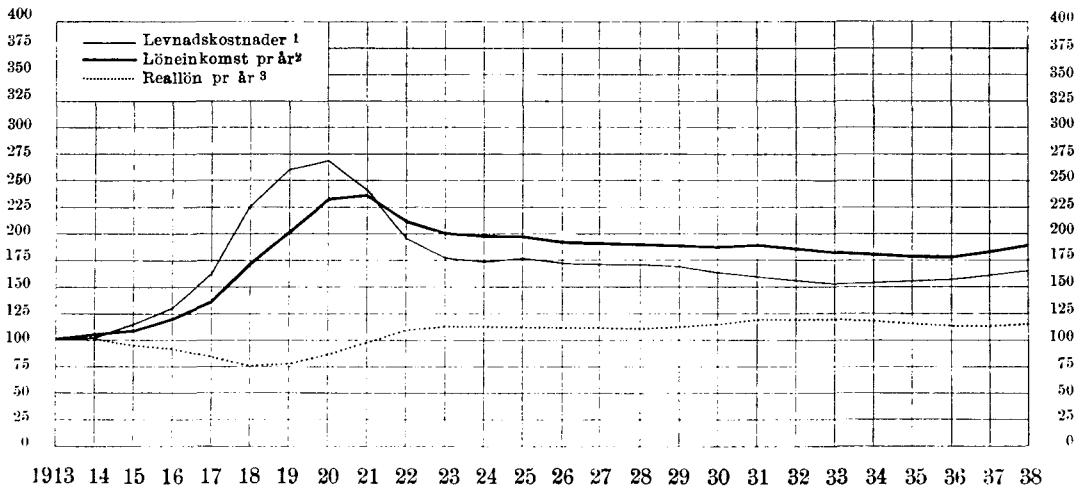
Löneutvecklingen i allmänhet. En första översikt av resultatet av 1938 års lönestatistiska beräkningar lämnas med avseende på i enskild tjänst anställd förvaltningspersonal o. d. i tab. 20 (avd. a), som redovisar den i genomsnitt per anställd utbetalade årsavlönings storlek för vart och ett av åren 1913 och 1929—1938.¹ Härvid ha de anställda uppdelats på män och kvinnor inom trenne huvudgrupper, nämligen teknisk personal (ingenjörer, kemister, verkmästare, förmän o. d.), kontorspersonal o. d. (exkl. direktörer, disponenter m. fl. företagsledare) samt butiks- och lagerpersonal. För var och en av dessa personalgrupper meddelas i tabellen motsvarande indextal för årslönen, varvid avlöningen år 1913 satts = 100 (avd. b). Därjämte ha — för att underlätta ett detaljstudium av löneutvecklingen under de senaste åren — särskilda indextal beräknats, varvid år 1929 valts till basår (avd. c). De i tabellen meddelade medellönerna för män och kvinnor dels tagna var för sig och dels tillsammans ha beräknats under antagande av att personalens fördelning på yrkesgrupper och sammansättning efter kön varit densamma under hela perioden som under redogörelseåret 1938 (s. k. standardberäkning). Då siffrorna för manlig kontorspersonal m. fl. rönt inverkan i sänkande riktning genom viss år 1931 nyttillkommen grupp (linjepersonal vid enskilda järnvägar), ha i tabellen särskilda tal meddelats inom parentes, där nämnda grupp ej medräknats.

Tabellen visar, att de anställdas löner år 1938 i genomsnitt undergått en ökning av omkring 89 % sedan år 1913, om hänsyn ej tages till linjepersonalen vid enskilda järnvägar. Ett närmare studium av tabellen ger emellertid vid handen, att löneförskjutningarna företett betydande olikheter inom skilda områden. Medan exempelvis lönen för den lägst avlönade gruppen, butiks- och lagerpersonal, stigit mest eller med 103 %, ha tekniker och kontorister fått sina löner ökade med resp. 78 och 93 %. Ökningen har i allmänhet varit högre för kvinnorna (102 %) än för männen (85 %). Vid här gjorda jämförelser, som ju spänna över en tidrymd av 25 år, måste reservation göras för under mellantiden inträffade förändringar i personalens sammansättning.

¹ För mellanliggande år hänvisas till föregående årgång av denna årsbok.

Diagram III. Löneutvecklingen för privatanställda (förvaltningspersonal o. d.) åren 1913—1938.

Indextal   Mouvement général du traitement des employés des entreprises privées, de 1913 à 1938.   Indextal

En jämförelse åter med löneläget under 1929, som för stora delar av näringslivet kan betecknas som gränsåret, innan den senaste lågkonjunkturen satte in, ger vid handen, att medelinkomsten per år och anställd sedan dess varit praktiskt taget oförändrad för männen, medan den sjunkit med i genomsnitt 5 % för kvinnorna — låt vara att även här (ehuru i mindre utsträckning än vid jämförelsen med år 1913) vissa förändringar i personalens sammansättning troligen påverkat siffrorna. Nedgången i lönerna var störst under åren 1932 och 1933, men en viss om också svagare tendens till sänkning av lönerna har varit märkbar även under de följande åren fram till 1936, som betecknar vändpunkten, varefter en stegring inträtt under åren 1937 och 1938. Den tendens till höjning av lönerna, som siffrorna för 1938 återspeglar i förhållande till 1937 års löner, är något större för männen (3,3 %) än för kvinnorna (2,4 %).

Reallöne- och standardberäkningar. Nu utförda beräkningar hänföra sig emellertid uteslutande till penninglönerna och avse således endast de nominella förändringar i årslönerna, som inträffat under redogörelseperioden. Ett försök till beräkning av i vad mån dessa fluktuationer i penninglönerna äro reella och således innebära förfogande över en större eller mindre kvantitet varor och tjänster, har därför även verkställts i tab. 20 (avd. e, f och g) genom en sammanställning av nyssnämnda löneindextal med socialstyrelsens indexsiffror för levnadskostnadernas stegring, omräknade med år

¹ Nombre indice du coût de la vie (villes et agglomérations urbaines). — ² Salaire nominal par an.
— ³ Salaire réel par an.

1913 som bas (i stället för 1 juli 1914).¹ Kalkylen, som grafiskt åskådliggöres i diagram III (sid. 64), ger vid handen, att den genomsnittliga reallönen för samtliga redovisade anställda skulle under redogörelseåret ligga omkring 14 % över 1913 års nivå.² Huru reallönens utveckling tett sig för de olika personalgrupper, i vilka undersökningsmaterialet i förevarande statistik uppdelats, belyses närmare i tabellen.

Beträffande de i tab. 20 redovisade lönefluktuationerna bör emellertid beaktas, dels att siffrorna på grund av beräkningssättet närmast återspegla förhållandena vid resp. års mitt och dels att den genomsnittliga lönenivån även påverkas av förändringar i materialets representativitet, beroende bl. a. av växlingar i materialets fördelning på olika dyrorts- och åldersgrupper. Det måste därför anses vara av intresse att, i den mån materialet det medger, söka eliminera även inverkan av dylika faktorer. Till den under redovisningsperioden eventuellt förändrade ålderssammansättningen kan dock f. n. ingen hänsyn tagas. Uppmärksammas måste därför att — särskilt inom sådana grupper av anställda, där avståndet mellan begynnelse- och slutlön är stort och tjänsteåldern merendels medför successiva löneuppflyttningar — årsmedeltalens förändringar kunna återspegla icke blott faktiska löneförhöjningar eller lönenedsättningar utan även växlingar i personalens åldersfördelning.

För undersökning av i vad mån växlingarna i primärmaterialets fördelning på olika dyrortsgrupper påverka de privatanställdas genomsnittslöner ha — med utgångspunkt från socialstyrelsens dyrortsgrupperingar och med år 1929 som basår — i efterföljande tab. 21 uträknats nya indextal för penninglönerna under förutsättning, att proportionen mellan de anställda inom ortsgруппerna A—C, D—F och G samtliga år varit densamma som år 1938 (a-siffror).² Till jämförelse ha motsvarande indextal i tab. 20 omräknats med samma år till basår (b-tal).

En jämförelse mellan a- och b-talen visar, att de förra i regel ej nämnvärt avvika från de senare, vilket tyder på att under här berörda 10-årsperiod inga större förskjutningar i materialets fördelning på dyrortsgrupper ägt rum. För enstaka år är emellertid skillnaden mellan a- och b-talen ej alldeles oväsentlig, såsom närmare framgår av tablån.

Löneinkomster per år inom olika personalgrupper. I det föregående ha statistiskt åskådliggjorts de allmänna förskjutningarna i lönenivån för privatanställda. De medeltal, med vilka man därvid rört sig, dölja emellertid stora olikheter i de faktiskt utgående lönebeloppen, beroende på betydande olikheter i utbildning, arbetsuppgifter, ställning till yrket, tjänsteår, levnadsålder och kön o. s. v. Primärmaterialet för den årliga lönestatistiken medger emellertid icke någon mera ingående undersökning av sambandet mellan ovannämnda faktorer och lönevillkoren, utan möjliggör endast en summarisk

¹ Härvid bör dock beaktas, att sistnämnda indextal närmast avse tjänstemän och arbetare med en medelinkomst av ca 2 000 kr. år 1914 och ej ta hänsyn till de särdrag konsumtionen kan förete inom högre avlönade yrkesgrupper. — ² Linjepersonalen vid enskilda järnvägar ej medräknad. Jfr sid. 63.

Tab. 21. Årslönernas förändringar för privatanställda (förvaltningspersonal o. d.) åren 1929—1938.¹

Indextalen äro beräknade på grundval av personalens sammansättning år 1938 a) med hänsyn tagen till fördelningen på dyrtorsgrupper, b) utan hänsyn tagen till fördelningen på dyrtorsgrupper.

Index tal (1929=100)	1930	1931	1932	1933	1934	1935	1936	1937	1938
<i>Män</i>	{a 98.1 b 99.7	{a 98.8 b 99.2	{a 96.3 b 96.9	{a 95.2 b 95.6	{a 94.9 b 95.0	{a 94.5 b 94.8	{a 94.5 b 94.6	{a 96.7 b 96.6	{a 99.8 b 99.9
därav:									
teknisk personal . .	{a 98.0 b 99.5	{a 99.0 b 99.9	{a 95.3 b 96.4	{a 93.5 b 94.4	{a 93.0 b 93.9	{a 93.4 b 94.4	{a 93.6 b 94.7	{a 95.0 b 96.1	{a 97.3 b 98.6
kontorspersonal . .	{a 96.7 b 98.3	{a 101.3 b 100.9	{a 100.2 b 99.8	{a 100.1 b 99.5	{a 99.9 b 99.3	{a 100.1 b 99.3	{a 100.1 b 99.0	{a 102.1 b 100.9	{a 105.8 b 104.7
butikspersonal . .	{a 103.1 b 105.2	{a 89.6 b 90.8	{a 85.9 b 88.4	{a 83.5 b 85.8	{a 83.7 b 83.6	{a 79.1 b 80.1	{a 78.4 b 79.1	{a 84.0 b 83.2	{a 87.4 b 87.0
<i>Kvinnor</i>	{a 98.9 b 99.9	{a 99.3 b 98.5	{a 98.3 b 97.0	{a 95.6 b 94.5	{a 94.3 b 93.4	{a 92.8 b 91.4	{a 91.3 b 89.5	{a 94.9 b 93.1	{a 97.5 b 95.4
därav:									
teknisk personal . .	{a 96.6 b 97.2	{a 98.9 b 101.1	{a 95.7 b 98.3	{a 94.0 b 95.8	{a 93.5 b 95.7	{a 96.9 b 98.1	{a 96.2 b 97.5	{a 96.0 b 97.4	{a 102.1 b 103.6
kontorspersonal . .	{a 95.9 b 97.9	{a 99.8 b 98.5	{a 99.2 b 97.8	{a 97.9 b 96.4	{a 97.0 b 95.6	{a 95.5 b 93.7	{a 94.7 b 92.4	{a 96.6 b 94.0	{a 98.7 b 96.3
butikspersonal . .	{a 104.1 b 103.4	{a 98.3 b 98.1	{a 97.1 b 95.4	{a 92.0 b 91.4	{a 90.1 b 89.7	{a 88.1 b 87.2	{a 85.5 b 84.2	{a 92.0 b 91.4	{a 95.2 b 93.3
<i>Samt. anställda</i>	{a 98.3 b 99.7	{a 98.9 b 99.0	{a 96.8 b 96.9	{a 95.3 b 95.4	{a 94.7 b 94.6	{a 94.1 b 94.0	{a 93.8 b 93.4	{a 96.3 b 95.8	{a 99.3 b 98.8
därav:									
teknisk personal . .	{a 97.9 b 99.4	{a 99.0 b 99.9	{a 95.4 b 96.4	{a 93.5 b 94.5	{a 93.0 b 93.9	{a 93.4 b 94.5	{a 93.6 b 94.7	{a 95.0 b 96.1	{a 97.4 b 98.7
kontorspersonal . .	{a 96.5 b 98.2	{a 100.9 b 100.2	{a 99.9 b 99.2	{a 99.5 b 98.6	{a 99.0 b 98.2	{a 98.8 b 97.6	{a 98.6 b 97.1	{a 100.5 b 98.9	{a 103.7 b 102.2
butikspersonal . .	{a 103.5 b 104.3	{a 93.7 b 94.3	{a 91.2 b 91.7	{a 87.5 b 88.5	{a 86.7 b 86.5	{a 83.4 b 83.5	{a 81.7 b 81.5	{a 87.7 b 87.1	{a 91.0 b 90.0

jämförelse i lönehänseende mellan vissa mer eller mindre homogena grupper. En mera ingående belysning av löneförhållandena för hithörande personal (avseende år 1935) erhålles däremot genom en inom socialstyrelsen verkställd sammanställning av från personalhåll meddelade individuella uppgifter.²

Resultatet av en sammanställning på grundval av den årliga lönestatistikens primärmaterial meddelas i tab. 22, vars förra del (avd. A) berör hela det lönestatistiska materialet, medan dess senare del (avd. B) begränsats till de företag, varifrån uppgifter inkommit både för år 1937 och 1938. I tabellen ha de anställda liksom förut i denna undersökning delats i tre personalgrupper, nämligen teknisk personal, kontorspersonal o. d. samt butikspersonal, och inom var och en av dessa i män och kvinnor. För att därjämte möjliggöra en inblick i löneförhållandena för kontorspersonalen inom olika näringsgrenar har i tabellens förra del (avd. A) åtskillnad gjorts mellan industri, handel och samfärdsel samt bank- och försäkringsrörelse. Kontorspersonal o. d. har i tabellens båda avdelningar uppdelats i egentlig kontors-

¹ Linjepersonalen vid enskilda järnvägar ej medräknad. Jfr sid. 63. — ² Undersökningens resultat har framlagts i publikationen »Undersökningar rörande arbetstidsförhållanden och lönevillkor för privatanställda», utg. 1938 (sid. 108 o. f.). Jfr även Lönestatistisk årsbok för Sverige 1937 (sid. 57 o. f.).

Tab. 22. Genomsnittslöner för olika grupper av privatanställda (förvaltningspersonal o. dyl.) år 1938.(a=samtliga anställda, b=egentlig kontors- resp. butikspersonal, c=vaktmästare, springpojkar o. dyl., d=övrig personal.¹)

Yrkesgrupper (siffrorna inom klammer [] angiva antalet företag)	Medelantal anställda under år 1938		Genomsnittlig löne- inkomst under år 1938, kr.			Löneökning (+) eller löneminskning (-) 1937—1938 i procent			
	Män	Kv.	Män	Kv.	S:a	Män	Kv.	S:a ²	
<i>A. Samtliga redovisade företag.</i>									
Teknisk personal [4 251]	25 953	1 181	5 539	2 718	5 416	+ 2·6	+ 6·3	+ 2·6	
därav: ingenjörer, ritare o. d.	11 768	546	6 408	2 374	6 229	+ 3·0	+ 6·3	+ 3·0	
verkmästare, förmän	14 185	635	4 818	3 013	4 741	+ 2·2	+ 6·2	+ 2·4	
Kontorspersonal o. d. [6 815] a	46 260	25 075	4 154	2 492	3 570	+ 3·6	+ 2·4	+ 3·3	
b	31 599	24 365	4 838	2 533	3 835	+ 3·7	+ 2·6	+ 3·4	
c	5 409	710	1 869	1 066	1 776	+ 3·7	+ 9·9	+ 4·1	
d	9 252	.	3 153	.	3 153	+ 0·9	.	+ 0·9	
Därav inom:									
Industri [4 915]	a	20 754	13 851	4 050	2 288	3 345	+ 4·3	+ 4·4	+ 4·3
b	17 775	13 384	4 474	2 332	3 554	+ 4·7	+ 4·2	+ 4·6	
c	2 979	467	1 520	1 034	1 455	+ 3·8	+ 7·7	+ 4·2	
Handel [1 474]	a	5 487	6 085	4 165	2 442	3 259	+ 3·5	+ 3·3	+ 3·4
b	4 860	5 967	4 476	2 468	3 869	+ 1·6	+ 3·6	+ 2·4	
c	627	118	1 752	1 152	1 657	+ 7·8	.	+ 8·1	
Samfärdsel [202]	a	12 282	290	3 403	2 249	3 376	+ 1·4	.	+ 1·1
b	2 807	264	4 404	2 414	4 233	+ 1·4	.	+ 1·0	
c	223	26	1 169	584	1 108	- 6·5	.	- 8·1	
d	9 252	.	3 153	.	3 153	+ 9·9	.	+ 0·9	
Banker [158]	a	5 889	2 324	5 573	3 312	4 933	+ 3·6	+ 2·6	+ 3·4
b	4 887	2 324	6 113	3 312	5 211	+ 3·9	+ 2·6	+ 3·6	
c	1 002	.	2 935	.	2 935	+ 2·3	.	+ 2·3	
Försäkringsföretag [66]	a	1 848	2 525	5 758	2 998	4 164	+ 5·6	- 5·0	+ 0·9
b	1 270	2 426	7 371	3 070	4 548	+ 4·0	- 2·8	+ 0·9	
c	578	99	2 213	1 237	2 071	+ 7·2	.	+ 0·3	
Butikspersonal [3 173]	a	15 237	19 875	2 536	1 879	2 164	+ 4·6	+ 2·1	+ 3·3
b	10 124	18 507	3 346	1 962	2 451	+ 2·5	+ 1·9	+ 2·2	
c	5 113	1 368	932	761	896	+ 9·6	+ 4·5	+ 8·7	
Samtliga företag [8 188]		87 450	46 131	4 233	2 234	3 575	+ 3·3	+ 2·4	+ 3·1
<i>B. Företag, varifrån uppgifter föreliggas både för 1937 och 1938.</i>									
Teknisk personal	24 713	1 150	5 555	2 714	5 429	+ 2·5	+ 5·6	+ 2·6	
därav: ingenjörer, ritare o. d.	11 319	534	6 400	2 363	6 219	+ 2·6	+ 5·3	+ 2·6	
verkmästare, förmän	13 394	616	4 841	3 018	4 761	+ 2·5	+ 5·6	+ 2·6	
Kontorspersonal o. d.	a	44 194	23 930	4 173	2 498	3 585	+ 3·4	+ 2·2	+ 3·1
b	30 037	23 232	4 871	2 541	3 855	+ 3·7	+ 2·5	+ 3·4	
c	5 176	698	1 888	1 061	1 790	+ 4·3	+ 13·0	+ 4·9	
d	8 981	.	3 157	.	3 157	+ 0·3	.	+ 0·3	
Butikspersonal	a	14 170	18 944	2 555	1 886	2 172	+ 4·5	+ 2·2	+ 3·3
b	9 432	17 608	3 365	1 971	2 457	+ 2·5	+ 2·0	+ 2·2	
c	4 738	1 336	942	761	902	+ 9·8	+ 4·4	+ 8·7	
Samtliga företag [7 318]		83 077	44 024	4 308	2 240	3 592	+ 3·2	+ 2·3	+ 3·0

¹ Linjepersonal vid enskilda järnvägar (lokförare, konduktörer, eldare, stationskarlar, banvakter, extra linjearbetare o. dyl. Jfr tab. 20 sid. 65). — ² Standardberäknade tal, se sid. 65.

personal (b), vaktmästare, springpojkar o. dyl. (c) samt övrig personal (d). På motsvarande sätt har butikspersonalen fördelats i försäljningspersonal (b) samt vaktmästare, springpojkar o. dyl. (c). Även för teknisk personal har verkställts en liknande uppdelning, nämligen i dels ingenjörer, kemister, ritare e. dyl., dels verkstästare och förmän.

Avd. A av tabellen visar, att i fråga om den egentliga kontorspersonalen (b-gruppen) ligger den genomsnittliga lönenivån både för män och kvinnor avsevärt lägre inom industri, handel och samfärdsel än vid banker och försäkringsanstalter. Även för den till kontorspersonalen hänfödda vakt- och budpersonalen (c-gruppen) råder i lönehänseende en avsevärd skillnad mellan olika näringsgrupper, såsom närmare framgår av tabellen, låt vara att skiljaktigheterna till väsentlig del torde återgå på olikheter i fråga om ålder m. m. En mellanställning i lönehänseende mellan den egentliga kontorspersonalen och vaktgruppen intager linjepersonalen vid enskilda järnvägar, som redovisats som särskild grupp (d-gruppen). — En närmare granskning av avd. B i tabellen, som omfattar företag, varifrån uppgifter föreligga både för 1938 och 1937 och som berör 95 % av i årets statistik redovisade privatanställda, visar, att medellönerna för de olika grupperna icke nämnvärt avvika från motsvarande grupper i avd. A.

Löneutvecklingen inom samtliga redovisade personalgrupper belyses genom relativa tal för tiden 1937—1938 i tab. 22, där linjepersonalen vid enskilda järnvägar ingår som särskild grupp (d). För tidigare år föreligga siffror endast för samtliga anställda (a), och för studiet av de genomsnittliga inkomstförändringarna inom dessa grupper under perioderna 1913—1938, 1929—1938 och 1937—1938 hänvisas till tab. 20.

Löneinkomster inom olika dyrortsgrupper. En på grundval av 1935 års officiella dyrortsgruppering utförd redovisning av de privatanställdas löner inom olika dyrortsgrupper¹ lämnas i efterföljande tablå.

Ortsgrupp	Levnadskostnader (riksmedeltal = 1 000)		Genomsnittlig löneinkomst per år (kr.)		Indextal (medeltal i D-grupp = 1 000)		
	gruppgränser	medeltal	män	kvinnor	löneinkomst per år män	kvinnor	levnads- kostnader
Ortsgrupp A	t. o. m. 930	870	3 895	1 741	931	935	806
› B	931—990	960	4 395	1 782	1 051	957	889
› C	991—1 050	1 020	4 047	1 794	967	963	944
› D	1 051—1 110	1 080	4 183	1 862	1 000	1 000	1 000
› E	1 111—1 170	1 140	3 837	1 808	917	971	1 056
› F	1 171—1 230	1 200	3 987	1 927	953	1 035	1 111
› G	1 231 o. däröver	1 360	4 817	2 493	1 152	1 339	1 259

Tablån ger vid handen, att personalens löner visserligen påverkas av dyrortsförhållandena, men att andra faktorer synas utöva större inflytande på lönesättningen. En del ojämnheter i tablåns sifferserier torde dock sammanhånga med att speciella uppgifter icke alltid kunnat avgivas i sådana fall, då vissa tjänstemän äro placerade på annan ort än den, som utgör stationsort för personalens huvudmassa.

Efter dyrortsförhållandena differentierade lönesiffror för olika huvudgrupper av anställda meddelas i efterföljande tab. 23. Lönenivån för dessa ka-

¹ Jfr sid. 91, not 1.

Tab. 23. Genomsnittliga löneinkomster år 1938 för privatanställda (förvaltningspersonal o. d.) inom olika dyrortsgrupper.

(Siffror i mediealstil ange, att medeltalet avser mindre än 150 arbetare.)

Grupper av förvaltningspersonal	Antal redovisade anställda	Genomsnittlig löneinkomst i kronor per år vid företag inom dyrortsgrupp								Genomsnittlig ink. (kr. per år) vid	
		A	B	C	D	E	F	G (inkl. Stockholm)	Stockholm	ej dyrortsgrup- perade företag	samt- liga företag
Män.											
Teknisk personal	25 953	4 529	5 163	5 168	5 477	5 211	5 445	6 087	6 271	6 062	5 539
därav ingenjörer, ritare o. d.	11 768	6 008	7 049	6 444	6 395	5 717	6 102	6 460	6 611	8 184	6 408
verkmästare, förmän	14 185	3 913	4 159	4 395	4 557	4 724	4 848	5 682	5 883	4 837	4 818
Kontorspersonal o. d.	46 260	3 588	3 815	3 628	3 792	3 648	3 824	4 874	5 154	3 952	4 154
därav egentlig kontorspersonal	31 599	3 762	4 058	3 984	4 135	4 122	4 255	5 483	5 881	5 190	4 838
inom industri	17 775	3 771	4 080	4 051	4 178	4 117	4 303	5 131	5 395	4 774	4 474
» handel	4 860	3 243	3 383	3 386	3 847	4 074	4 120	4 769	4 967	4 580	4 476
» samfärdsel	2 807	1 769	3 255	3 092	5 283	3 906	4 034	4 097	4 470	4 404	4 404
» banker	4 887	.	.	.	.	.	7 462	7 462	5 632	6 113	6 113
» försäkringsföretag	1 270	.	.	.	.	.	7 461	7 461	7 081	7 371	7 371
vaktmästare, springpojkar o. d.	5 409	1 361	1 312	1 376	1 406	1 110	1 395	2 112	2 228	2 366	1 869
övrig hithörande personal ¹	9 252	.	.	.	.	.	.	.	.	3 153	3 153
Butikspersonal	15 237	2 102	2 121	2 022	2 082	2 110	2 220	3 083	3 377	2 304	2 536
därav försäljare o. d.	10 124	2 522	2 676	2 753	2 806	2 931	3 051	3 936	4 138	2 984	3 346
springpojkar o. d.	5 113	703	718	692	760	746	819	1 203	1 382	723	932
Samtliga	87 450	3 895	4 395	4 047	4 183	3 837	3 987	4 817	5 028	4 027	4 283
Kvinnor.											
Teknisk personal	1 181	2 393	2 032	2 436	2 405	2 310	2 645	2 962	3 073	3 280	2 718
därav ingenjörer, ritare o. d.	546	2 123	1 575	2 279	1 931	2 016	1 979	2 726	2 795	2 835	2 374
verkmästare, förmän	635	2 459	2 277	2 633	2 991	2 377	2 923	3 247	3 420	3 536	3 013
Kontorspersonal o. d.	25 075	1 827	1 869	1 975	2 032	2 013	2 110	2 767	2 906	2 849	2 492
därav egentlig kontorspersonal	24 265	1 846	1 889	1 998	2 047	2 074	2 174	2 802	2 943	2 879	2 533
inom industri	13 384	1 842	1 898	1 985	2 017	2 064	2 171	2 663	2 840	2 790	2 332
» handel	5 967	2 065	1 694	2 077	2 160	2 098	2 170	2 637	2 710	2 431	2 468
» samfärdsel	264	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.
» banker	2 324	.	.	.	.	.	3 825	3 825	3 037	3 312	3 312
» försäkringsföretag	2 426	.	.	.	.	.	3 083	3 083	2 986	3 070	3 070
vaktpersonal, springflickor o. d.	710	495	1 129	1 053	1 544	812	844	1 291	1 341	752	1 066
Butikspersonal	19 875	1 437	1 326	1 489	1 571	1 597	1 684	2 128	2 266	1 661	1 879
därav försäljare o. d.	18 507	1 452	1 356	1 561	1 620	1 652	1 747	2 229	2 365	1 774	1 962
springflickor o. d.	1 368	735	594	602	607	589	683	840	938	732	761
Samtliga	46 131	1 741	1 782	1 794	1 862	1 808	1 927	2 493	2 643	2 415	2 234

tegorier synas i något olika grad påverkas av en förskjutning i levnadskostnaderna. För mera homogena personalgrupper, exempelvis manliga verkmästare och förmän, kvinnlig kontorspersonal samt manlig och kvinnlig försäljningspersonal, framträda dock ganska tydliga lönevariationer i enlighet med resp. företags lokalisering.

¹ Linjepersonal vid enskilda järnvägar (lokförare, konduktörer, eldersare, stationskarlar, banvakter, extra linjearbetare o. d.). Jfr tab. 20, sid. 65 not 1.

C. Löneförhållandena för arbetare inom industri och hantverk, handel och transportväsen, allmän tjänst m. m.

a. Antal redovisade arbetare.

Antalet redovisade arbetare vid 1938 års löneundersökning utgör, såsom tidigare omnämnts och även framgår av tab. 27, tillhopa 505 729 fördelade på 9 772 företag emot 490 362 arbetare och 9 736 företag år 1937. De i avd. D (sid. 110) verkställda beräkningarna rörande sysselsättningsvolymens förändringar göra det möjligt att approximativt ange, att ungefär $\frac{1}{3}$ av tillväxten i arbetarantalet sammanhänger med konjunkturutvecklingen under redogörelseåret.

Av de för år 1938 redovisade arbetarna voro 77.1 % vuxna män, 15.4 % vuxna kvinnor och 7.5 % minderåriga av båda könen (i regel under 18 år). Motsvarande procenttal uppgingo föregående år till resp. 76.6, 15.3, 8.1 samt år 1913 till resp. 65.9, 10.4 och 8.5 (samt dessutom 15.2 %, som ej fördelats efter ålder och kön). Förutsätter man, att sistnämnda antal ej specificerade fördelade sig proportionellt på de övriga redovisade grupperna, finner man, att männens andel av totalantalet arbetare ej undergått någon nämnvärd förändring under perioden 1913—1938, men att kvinnorna relativt taget ej oväsentligt ökats på de minderårigas bekostnad.

b. Löneutvecklingen i allmänhet.

I efterföljande tab. 24 meddelas genomsnittssiffror för löneinkomster per arbetstimme, dag och år dels för redogörelseåret 1938 och dels för vart och ett av åren 1913 och 1929—1937,¹ varvid särskilda lönesiffror beräknats för män, kvinnor och minderåriga. För arbetarpersonalen i dess helhet har därvid, liksom förut beträffande förvaltningspersonalen (se sid. 63), medellönerna standardberäknats under antagande av oförändrad sammansättning under hela perioden med avseende på kön (= 1938). I avsaknad av mera fullständiga uppgifter om medellönen för tidigare år inom olika dyrortsgrupper ha däremot några korrigeringar med hänsyn till förskjutningar i arbetarpersonalens fördelning på olika dyrortsgrupper icke kunnat ifrågakomma.

För belysande av löneutvecklingen sedan tiden före världskriget förefinnes direkt jämförelsematerial endast i fråga om dags- och årsinkomster. I syfte att kunna jämföra även timförtjänster vid olika tidpunkter har en approximativ beräkning av den genomsnittliga arbetslönen per utgjord arbetstimme verkställts på grundval av föreliggande uppgifter angående löneinkomsten per dag och med ledning av från arbetstidsundersökningar, kollektivavtal m. m. erhållna siffror rörande arbetsdagens längd. Å andra

¹ För mellanliggande år hänvisas till föregående årgång av denna årsbok.

sidan har för åren 1921—1925, för vilka uppgifter om antalet utgjorda dagsverken ej inhämtats, daglönerna beräknats genom att multiplicera den genomsnittliga timförtjänsten med normalantalet arbetstimmar per dag, d. v. s. 8. På detta sätt ha indextal för tim-, dags- och årsförtjänster kunnat beräknas för varje år under perioden 1913—1938.

I anslutning härtill ha vissa beräkningar utförts för att belysa prisutvecklingens betydelse för arbetslönens faktiska höjd. Ett bedömande av löneutvecklingen förutsätter nämligen en jämförelse i första hand mellan penninglönerna och rådande prisläge. Genom en omräkning av penninglönerna med socialstyrelsens levnadskostnadsindex (jfr ovan) erhållas reallöner, utvisande förändringarna i arbetslönernas köpkraft. I syfte att giva en föreställning om löneförändringarna ur arbetskostnadssynpunkt har därjämte jämförelse skett med kostnaden för övriga produktiva hjälpmedel och med produktprisen i allmänhet.

Av tab. 24 framgår, att stegringen i den genomsnittliga timförtjänsten för samtliga redovisade arbetare från 1913 till 1938 beräknats till 207 %. Liksom för förvaltningspersonalen kan även för arbetarna konstateras en tendens till utjämning i lönenivån för män och för kvinnor. Från 1913 till 1938 ha sålunda timlönerna för manliga arbetare stigit med i genomsnitt 204 %, medan kvinnornas löneinkomst per timme räknat under motsvarande tid ökats med 233 %. Begränsar man undersökningen till den egentliga industrien, sådan denna redovisas i kommerskollegii årliga industristatistik, och alltså utesluter arbetare inom byggnadsverksamhet, handel och varulager samt samfärdsel (inkl. spårvägsdrift), framträder denna tendens än starkare, i det att stegringssiffran för timförtjänsten för män sjunker till 187, medan motsvarande siffra för kvinnor blir oförändrad (233 %). Sedan år 1929, som särskilt för den s. k. konkurrensindustrien kan betecknas som gränsåret före den senaste lågkonjunkturen, har den nominella timförtjänsten ökat med i genomsnitt 9 %. Den större delen av denna ökning i lönenivån ägde rum under 1938 men även under 1939 var stegringen ej oväsentlig. Lägst låg den genomsnittliga timlönen åren 1933 och 1934.

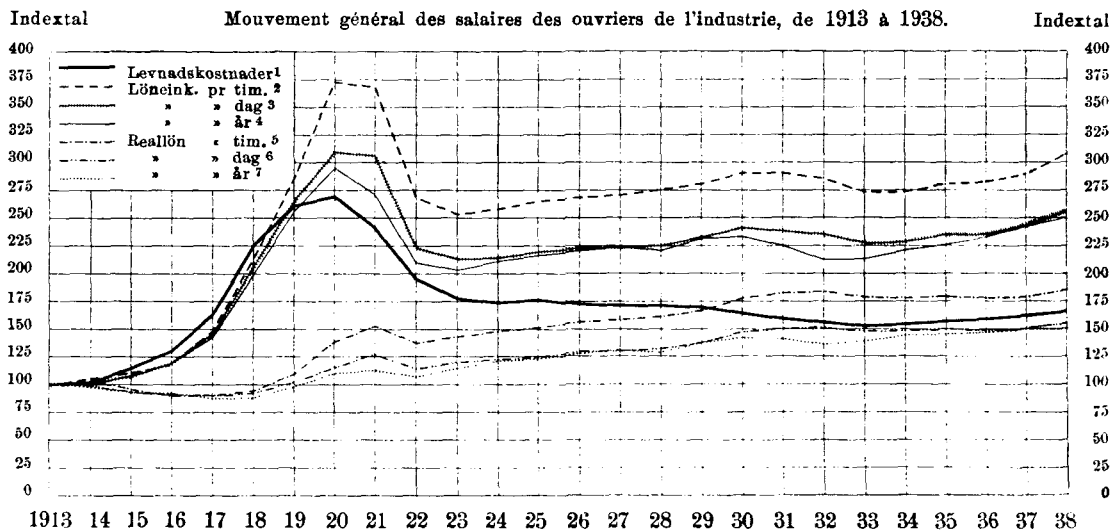
Dagsförtjänsten har, såsom tab. 24 även utvisar, företett en likartad utveckling som timlönen, men fluktuationerna ha i regel varit avsevärt mindre. Medan timförtjänsten från 1913 till 1938 beräknats ha stigit med 207 %, stannade dagsinkomsten vid ett belopp, som med 156 % översteg 1913 års siffra. Orsaken till ifrågavarande skiljaktighet är i huvudsak att söka i minskad genomsnittlig arbetstid per dag. Vid jämförelse med år 1913 inverkar väsentligen, att år 1920 infördes åttatimmarsdag med bibehållande av i huvudsak oförändrad dagsförtjänst, varigenom denna kom att utslås på ett mindre antal arbetstimmar än tidigare. Särskilt för åren 1931—1933 tillkommo av den ekonomiska krisen föranledda inskränkningar i arbetstiden, som även vid oförändrade timlöner verkat sänkande på den faktiska dagsförtjänsten.

Ännu större betydelse i lönehänseende ha dylika inskränkningar i an-

Tab. 24. Lönenivåns förändringar för arbetare inom industri och hantverk, handel och transportväsen, allmän tjänst m. m. åren 1913—1938.

År	M ä n			K v i n n o r			M i n d e r å r i g a			S a m t l i g a a r b e t a r e		
	L ö n e i n k o m s t p e r											
	timme	dag	år	timme	dag	år	timme	dag	år	timme	dag	år
	a) Absoluta tal, kr.											
1913	0.45	4.32	1 241	0.24	2.34	651	0.18	1.76	485	0.40	3.82	1 078
1929	1.25	9.99	2 846	0.74	5.80	1 637	0.51	3.92	1 099	1.12	8.89	2 496
1930	1.29	10.40	2 865	0.75	5.95	1 671	0.51	3.95	1 096	1.15	9.23	2 516
1931	1.29	10.26	2 767	0.75	5.88	1 582	0.49	3.87	1 016	1.15	9.10	2 421
1932	1.27	10.12	2 597	0.74	5.86	1 583	0.47	3.71	967	1.13	8.98	2 290
1933	1.22	9.75	2 612	0.73	5.75	1 555	0.47	3.67	970	1.09	8.68	2 297
1934	1.22	9.79	2 715	0.73	5.75	1 609	0.47	3.64	1 010	1.09	8.70	2 386
1935	1.24	10.10	2 770	0.74	5.84	1 661	0.48	3.73	1 036	1.11	8.96	2 438
1936	1.25	10.11	2 848	0.75	5.91	1 691	0.48	3.78	1 062	1.12	8.99	2 504
1937	1.29	10.44	2 974	0.77	6.08	1 740	0.50	3.93	1 128	1.15	9.28	2 612
1938	1.37	11.03	3 071	0.80	6.30	1 758	0.55	4.26	1 180	1.23	9.79	2 691
	b) Index tal för penninglönen, om avlöningen år 1913 sättes = 100											
1929	277.8	231.2	229.3	308.3	247.9	251.4	283.3	222.7	226.6	280.8	232.5	231.5
1930	286.7	240.7	230.9	312.5	254.3	256.7	283.3	224.4	226.0	289.0	241.4	233.4
1931	286.7	237.4	223.0	312.5	251.3	243.0	272.2	219.9	209.4	288.6	238.2	224.6
1932	282.2	234.3	209.3	308.3	250.4	243.2	261.1	210.8	199.4	283.9	235.0	212.4
1933	271.1	225.7	210.4	304.2	245.7	238.9	261.1	208.5	200.0	273.9	227.0	213.1
1934	271.1	226.6	218.8	304.2	245.7	247.2	261.1	206.8	208.2	273.9	227.7	221.4
1935	275.6	233.8	223.2	308.3	249.6	255.1	266.7	211.9	213.6	278.3	234.5	226.2
1936	277.8	234.0	229.5	312.5	252.6	259.8	266.7	214.8	219.0	280.6	235.1	232.3
1937	286.7	241.7	239.6	320.8	259.8	267.5	277.8	223.3	232.6	289.6	242.7	242.3
1938	304.4	255.3	247.5	333.3	269.2	270.0	305.6	242.0	243.3	307.2	256.2	249.7
	c) Index tal för penninglönen, om avlöningen år 1929 sättes = 100											
1930	103.2	104.1	100.7	101.4	102.6	102.1	100.0	100.8	99.7	102.9	103.8	100.8
1931	103.2	102.7	97.2	101.4	101.4	96.6	96.1	98.7	92.4	102.8	102.4	97.0
1932	101.6	101.3	91.3	100.0	101.0	96.7	92.2	94.6	88.0	101.1	101.1	91.8
1933	97.6	97.6	91.8	98.6	99.1	95.0	92.2	93.6	88.3	97.5	97.6	92.0
1934	97.6	98.0	95.4	98.6	99.1	98.3	92.2	92.9	91.9	97.5	97.9	95.6
1935	99.2	101.1	97.3	100.0	100.7	101.4	94.1	95.2	94.3	99.1	100.9	97.7
1936	100.0	101.2	100.1	101.4	101.9	103.3	94.1	96.4	96.6	99.9	101.1	100.3
1937	103.2	104.5	104.5	104.1	104.8	106.3	98.0	100.3	102.6	103.1	104.4	104.6
1938	109.6	110.4	107.9	108.1	108.6	107.4	107.8	108.7	107.4	109.4	110.2	107.8
	d) Index tal för penninglönen, om avlöningen år 1937 sättes = 100											
1938	106.2	105.7	103.3	103.9	103.6	101.0	110.0	108.4	104.6	107.0	105.5	103.0
	e) Index tal för reallönen, om avlöningen år 1913 sättes = 100											
1929	164.4	136.8	135.7	182.4	146.7	148.8	167.7	131.8	134.1	166.2	137.6	137.0
1930	174.8	146.8	140.8	190.6	155.0	156.5	172.8	136.8	137.8	176.2	147.2	142.3
1931	180.3	149.4	140.2	196.5	158.0	152.8	171.2	138.3	131.8	181.5	149.8	141.2
1932	180.9	150.2	134.1	197.7	160.5	155.9	167.4	135.1	127.8	182.0	150.6	136.2
1933	177.2	147.5	137.6	198.8	160.6	156.1	170.7	136.3	130.7	179.0	148.4	139.3
1934	176.0	147.1	142.1	197.5	159.6	160.4	169.6	134.3	135.2	177.8	147.9	143.7
1935	176.6	149.9	143.1	197.6	160.0	163.6	170.9	135.9	136.9	178.4	150.3	145.0
1936	175.8	148.1	145.2	197.8	159.9	164.4	168.8	135.9	138.6	177.6	148.8	147.0
1937	177.0	149.2	147.9	198.0	160.4	165.0	171.5	137.8	143.6	178.7	149.8	149.6
1938	183.4	153.8	149.1	200.8	162.2	162.7	184.1	145.8	146.6	185.1	154.3	150.4
	f) Index tal för reallönen, om avlöningen år 1929 sättes = 100											
1930	106.3	107.3	103.7	104.4	105.7	105.2	103.0	103.8	102.8	106.1	107.0	103.9
1931	109.7	109.2	103.3	107.7	107.8	102.7	102.1	104.9	98.3	109.2	108.9	103.1
1932	110.1	109.7	98.9	108.3	109.5	104.8	99.8	102.5	95.3	109.5	109.5	99.4
1933	107.8	107.8	101.4	109.0	109.5	104.9	101.8	103.4	97.4	107.7	107.8	101.6
1934	107.1	107.5	104.7	108.3	108.8	107.9	101.1	101.9	100.9	107.0	107.5	104.9
1935	107.4	109.6	105.4	108.3	109.1	109.9	102.0	103.1	102.1	107.4	109.3	105.8
1936	107.0	108.2	107.0	108.4	109.0	110.5	100.7	103.1	103.4	106.9	108.2	107.3
1937	107.7	109.0	109.0	108.5	109.4	110.9	102.3	104.6	107.1	107.6	108.9	109.2
1938	111.6	112.4	109.9	110.0	110.6	109.3	109.8	110.6	109.3	111.4	112.2	109.8
	g) Index tal för reallönen, om avlöningen år 1937 sättes = 100											
1938	103.6	103.1	100.8	101.4	101.1	98.6	107.3	105.8	102.1	103.6	103.0	100.5

Diagram IV. Löneutvecklingen för industriarbetare m. fl. åren 1913—1938.

talet arbetstimmar fått i fråga om den genomsnittliga årsförtjänsten, för vilken tabellen redovisar en stegring mellan åren 1913 och 1933 med 113 %, medan löneinkomsten per dag under samma tid ökades åtskilligt mer eller med 127 %. Under de därpå följande åren har emellertid en utjämnings ägt rum mellan dessa stegringsstal på grund av den ökade sysselsättningen, varigenom årsförtjänstens stegring t. o. m. redogörelseåret 1938 i förhållande till år 1913 uppgår till 150 % (mot 156 % för dagsförtjänsten).

I tab. 25 ha för vinnande av större överskådliggheit ur tab. 24 och från tidigare årgångar av årsboken sammanställts indextal, som — under förutsättning av oförändrad proportion av manliga, kvinnliga och minderåriga arbetare — ange den genomsnittliga stegringen under åren 1913—1938 av nominal- och reallönen per timme, per dag och per år, kompletterade med socialstyrelsens ovannämnda indextal för levnadskostnadernas förändringar.

Det framgår av diagram IV. att till och med år 1918 var stegringen av såväl tim- som daglöner mindre än levnadskostnadsökningen, vilket innebär, att motsvarande reallöner under denna period voro lägre än utgångsåret 1913. Från och med år 1919 har förhållandet blivit det motsatta. Även årslönerna ha varit underkastade en liknande utveckling, fastän jämvikt mellan löner och levnadskostnader i detta fall inträdde först ett år senare eller 1920. Sedan sålunda de tre reallöneserierna — ehuru delvis under olika år — ånyo passerat basårets löneläge (100), ha de fortsatt att stiga under den återstående delen av undersökningsperioden — med undantag allenast för enstaka år.

¹ Nombre indice du coût de la vie (villes et agglomérations urbaines). — ² Salaire nominal par heure. — ³ Salaire nominal par jour. — ⁴ Salaire nominal par an. — ⁵ Salaire réel par heure. — ⁶ Salaire réel par jour. — ⁷ Salaire réel par an.

Tab. 25. Arbetslönernas och levnadskostnadernas förändringar åren 1913—1938.

Samtliga arbetare.

Indextal (1913=100)	1913	1914	1915	1916	1917	1918	1919	1920	1921	1922	1923	1924	1925
Löneinkomst:													
per timme . . .	100	105	109	118	147	213	284	371	366	266	253	257	265
» dag	100	102	108	119	145	206	265	309	306	223	213	214	219
» år	100	101	109	119	142	198	256	295	271	209	203	211	216
Levnadskostnader	100	102	115	130	162	225	261	269	241	195	177	174	176
Reallön:													
per timme . . .	100	102	95	91	91	95	109	138	152	137	143	148	151
» dag	100	100	94	91	90	92	102	115	127	114	120	123	125
» år	100	99	95	92	88	88	98	110	112	107	115	121	123

Indextal (1913=100)	1926	1927	1928	1929	1930	1931	1932	1933	1934	1935	1936	1937	1938
Löneinkomst:													
per timme . . .	268	270	274	281	289	289	284	274	274	278	281	290	307
» dag	223	223	225	233	241	238	235	227	228	235	235	243	256
» år	220	224	220	232	233	225	212	213	221	226	232	242	250
Levnadskostnader	172	171	171	169	164	159	156	153	154	156	158	162	166
Reallön:													
per timme . . .	156	158	160	166	176	182	182	179	178	178	178	179	185
» dag	130	130	132	138	147	150	151	148	148	150	149	150	154
» år	128	131	129	137	142	141	136	139	144	145	147	150	150

För redogörelseåret 1938 beräknas reallönen ligga i fråga om årslöner 50, daglöner 54 och timlöner 85 % över 1913 års nivå. — Begränsar man, som förut skett i fråga om penninglönerna, undersökningen till att avse endast den egentliga industrien, finner man, att reallönens stegringsciffror bli lägre eller för årslöner 45, daglöner 45 och för timlöner 72 % sedan förkrigstiden.

Enär stegringen är betydligt större för arbetsinkomsten per timme än beträffande förtjänsten per år, kan löneutvecklingen antagas ha medfört en större fördyring av produktionens arbetskostnader än som motsvarar uppgången i arbetarnas köpkraft. För att mera direkt visa, huru förändringarna i prisrelationerna påverkat utvecklingen av lönerna ur arbetar-, resp. företags synpunkt, ha i efterföljande tab. 26 indextalen för den genomsnittliga årsförtjänsten för manliga arbetare inom den egentliga industrien omräknats över levnadskostnadsindex, medan samtidigt arbetarnas genomsnittliga timförtjänster dividerats med kommerskollegii indexserier för industriproduktpris resp. råvarupris.¹

En jämförelse mellan sifferserierna visar, att den reala årsförtjänsten för manliga industriarbetare stigit med 43 % till år 1938 i förhållande till år 1913, medan timförtjänsten omräknad med industriprodukt- resp. råvaruprisen under motsvarande tid visat en stegring med resp. 207 och 227 %.

¹ Jfr Statens offentliga utredningar 1931:20, sid. 166.

Tab. 26. Arbetslönernas och arbetskostnadernas förändringar åren 1926 (1913)—1938.
(Manliga arbetare inom den egentliga industrien.)

Indextal (1913=100)	1926	1927	1928	1929	1930	1931	1932	1933	1934	1935	1936	1937	1938
Löneinkomst:													
per timme . . .	251	253	256	262	269	269	262	258	258	262	264	271	287
» år	204	209	202	217	219	210	195	197	208	213	220	230	237
Reallön per år . .	119	122	118	128	134	132	125	129	135	137	139	142	143
Löneinkomsten omräknad med:													
industriprodukt- index	155	159	162	171	188	212	213	213	208	210	206	183	207
råvaruprisindex	177	183	178	194	228	251	240	242	235	232	227	203	227

Det torde emellertid böra framhållas, att i det föregående anförda genomsnittstal icke kunna göra anspråk på annat än att giva en ungefärlig bild av förändringarna i löner och prisutveckling. Härtill kommer, att beträffande särskilda orter och industrigrenar speciella förhållanden kunna åstadkomma betydande avvikelser från de allmänna genomsnittstalen. För närmare belysning härav hänvisas till följande kapitel.

c. Löneinkomster per timme.

Genomsnittliga timförtjänster. Givetvis inrymma de i det föregående meddelade genomsnittstalen för timlönerna rätt betydande olikheter i de faktiskt utgående lönebeloppen. Förutom efter ålder och kön samt dyrtidsförhållanden (jfr sid. 91) växla lönevillkoren allt efter de anställdas olika yrken, och även inom samma yrke variera lönerna bl. a. med hänsyn till arbetarens kompetens och ställning till yrket. I viss utsträckning ha kollektivavtalen verkat normerande och utjämnande. Olikheterna i de faktiska lönebeloppen äro emellertid fortfarande ganska stora, att döma bl. a. av vissa undersökningar över lönerna »spridning» i fråga om arbetare m. fl.¹ På grund av det summariska primärmaterialet för förevarande undersökning måste man emellertid här begränsa sig till den jämförelse mellan medellönerna för män, kvinnor och minderåriga inom olika näringsgrenar och näringsgrupper, som lämnas i tab. 27. Beträffande de i tabellen meddelade lönesiffrorna för minderåriga arbetare bör särskilt beaktas, att de icke utan vidare kunna läggas till grund för en jämförelse mellan lönenivån inom olika näringsgrenar, enär åtskilliga skiljaktigheter torde föreligga med hänsyn bl. a. till de redovisade arbetarnas medelålder. Medan de vid spårvägs- och omnibusdrift, övriga kommunala verk och byggnadsarbeten samt skeppsvarv m. fl. anställda minderåriga, vilka haft de högsta genomsnittliga löneinkomsterna per timme, merendels torde vara ynglingar, som nalkas

¹ Se härom: Sveriges officiella statistik: socialstatistik. Anställnings- och avlöningsförhållandena för lägre personal i allmän tjänst (utg. 1931). — Betänkande med förslag till civilt avlöningsreglemente. Statens offentliga utredningar 1937: 48, sid. 552 o. f.

adertonårsåldern och mången gång utföra en vuxen mans arbete, synes inom glasindustrin m. fl. näringsgrenar, där lönenivån är avsevärt lägre, i betydande utsträckning sysselsättas yngre personer.

Såsom i översiktstabellen över lönenivåns förändringar meddelats, har den genomsnittliga timförtjänsten för samtliga redovisade arbetare, oavsett ålder och kön, år 1938 beräknats till 1·23 kr., varav enligt tab. 27 1·18 kr. (95·9 %) intjänats på ordinarie tid och återstoden utgjort ersättning för övertidsarbete, värde av åtnjutna naturaförmåner m. m. För vuxna manliga arbetare har medellönen (1·37 kr.) legat över men för kvinnor (0·80 kr.) och minderåriga (0·55 kr.) avsevärt under den genomsnittliga timförtjänsten för samtliga arbetare. Den ordinarie timförtjänsten utgjorde i genomsnitt för män 1·32 kr., för kvinnor 0·78 kr. och för minderåriga 0·53 kr. eller resp. 96·4, 97·5 och 96·4 % av totala löneinkomsten.

Timlönernas fluktuationer inom olika näringsgrenar. Tidigare har påvisats, att löneutvecklingen sett sig rätt olika för manliga och för kvinnliga arbetare. Från år 1913 till år 1938 har sålunda för vuxna manliga arbetare timlönen stigit med i genomsnitt 204 %, medan kvinnornas timförtjänst under motsvarande tid ökats med 233 %. En närmare undersökning visar dock, att denna utvecklingstendens hänför sig till första delen av perioden 1913—1938. Inskränker man jämförelsen till det senaste decenniet, synas däremot de genomsnittliga löneförskjutningarna för män och kvinnor ej nämnvärt avvika från varandra: stegringen i timlönerna från 1929 till år 1938 uppgick i genomsnitt till 9·6 % för män och 8·1 % för kvinnor. Lönefluktuationerna bli givetvis mera varierande, om man med hjälp av tab. 27 undersöker motsvarande förändringar inom de särskilda företagsgrupperna, varvid konstateras, att även betydande lönesänkningar förekommit under perioden i fråga. För att underlätta ett närmare studium av löneutvecklingen ha i tablån här nedan sammanställts högsta och lägsta variationerna i fråga om timförtjänster under perioden 1929—1938.

Timförtjänstens procentuella förändringar åren 1929—1938.

Män.		Löneökning (+) eller löneminskning (-).		Kvinnor.	
	%		%		%
Fönsterglasbruk	+42	Kakel-, sten- o. lergodsfa-	- 6	Råsockerbruk	+13
Sprängämnesfabriker	+28	briker	- 6	Choklad- o. karamellfabriker	+13
Stenbrott och stenhuggerier	+26	Skrädderier o. sömnadsfa-	- 7	Bomullsindustri	+13
Grafiska anstalter	+20	briker	- 7	Linne-, hamp- o. juteindustri	+13
Mineralvatten- och läske-		Järnvägsdrift (banarb. o. d.)	-10	Ylleindustri	+13
drycksfabriker	+20	Mejerier o. margarinfabriker	-12	— — — — —	—
Järn-, stål- och kopparverk	+19	Guld- o. silvervarufabriker	-12	Bryggerier	+ 2
Kristall- o. småglasbruk . . .	+17	Väg- o. vattenbyggnadsarb.	-24	Band-, gardin- o. bindgarns-	
Linne-, hamp- o. juteindustri	+16			fabriker	+ 1
Trikåfabriker	+16			Handel och varulager . . .	+ 1
Tegelbruk	+14			Porslinsfabriker	± 0
— — — — —	—			Spisbrödsfabriker	- 1
Gruvor o. anrikningsverk i		Järn- o. stålmanufaktur. . .	+27	Päls- o. skinnvarufabriker	- 4
norra Sverige	- 1	Mineralvatten- och läske-		Färg- o. fernisfabriker . . .	- 6
Porslinsfabriker	- 4	drycksfabriker	+25	Guld- o. silvervarufabriker	- 6
Spisbrödsfabriker	- 5	Finpappersbruk	+24	Kakel-, sten- o. lergodsfa-	
Band-, gardin- o. bindgarns-		Grovpappersbruk	+15	briker	- 7
fabriker	- 6	Slakterier o. charkuterifa-			
		briker	+15		

(Forts. å sid. 87.)

Tab. 27. Arbetstid och löneinkomster för arbetare inom olika näringsgrenar år 1938.

Näringsgrenar (Siffrorna inom parentes angiva antalet företag)	Medel- antal arbeta- re under verk- sams- hets- tiden	Medeltal arbetstim- mar per år och arbetare	Genomsnittlig löneinkomst												
			per timme						per dag (inkl. över- tid, natu- ra- för- mån- er o. d.), kr.	per vecka (inkl. över- tid, natu- ra- för- mån- er o. d.), kr.	per år				
			ordinarie tid			inkl. över- tid, natu- raför- mån- er o. d.					ordi- narie tid, kr.	inkl. över- tid, natu- raför- mån- er o. d. kr.			
			antal	där- av på ac- kord %	tid- lön, kr.	ac- kord, kr.	i ge- nom- snitt, kr.	in- dex- tal 1929 =100	in- dex- tal 1929 =100						
<i>Malmbrytning o. metallin- dustri</i> . . . . . (1 741)	148 723	2 278	59.9	.	.	.	.	.	.	.	10.34	60.24	2 769	2 923	107
män	128 270	2 286	61.2	1.14	1.44	1.33	1.37	110	11.11	64.70	2 962	3 137	108		
kvinnor	7 361	2 228	55.9	0.75	0.99	0.89	0.91	111	7.23	42.15	1 954	2 052	111		
minderåriga	13 092	2 222	49.0	0.46	0.71	0.58	0.59	105	4.62	26.98	1 233	1 316	105		
Gruvor o. anriktningsverk (51)	9 670	2 166	74.6	.	.	.	.	.	12.99	76.58	3 458	3 607	103		
män	9 205	2 165	76.1	1.28	1.78	1.66	1.72	104	13.38	79.10	3 562	3 717	103		
minderåriga	426	2 202	47.3	0.52	0.72	0.62	0.63	97	5.00	28.12	1 352	1 389	93		
Därav i															
mellersta Sverige . . (38)	5 488	2 200	73.2	.	.	.	.	.	9.65	56.35	2 617	2 702	109		
män	5 142	2 199	74.8	0.91	1.35	1.25	1.27	110	9.99	58.54	2 710	2 798	109		
minderåriga	329	2 222	49.6	0.45	0.66	0.56	0.57	108	4.54	25.16	1 233	1 271	102		
norra Sverige . . . . (13)	4 181	2 121	76.5	.	.	.	.	.	17.45	104.29	4 564	4 795	98		
män	4 063	2 121	77.8	1.83	2.32	2.22	2.30	99	17.76	106.15	4 644	4 881	98		
minderåriga	97	2 133	39.4	0.72	0.99	0.82	0.84	92	6.60	39.18	1 750	1 788	90		
Järn-, stål- o. kopparverk (46)	22 921	2 271	76.0	.	.	.	.	.	10.17	59.08	2 685	2 828	116		
män	21 901	2 273	77.1	0.94	1.31	1.23	1.27	119	10.42	60.48	2 747	2 895	115		
minderåriga	1 007	2 224	50.8	0.46	0.75	0.61	0.63	121	4.95	29.09	1 355	1 392	119		
Järn- o. stålmanufaktur (399)	22 137	2 229	51.0	.	.	.	.	.	9.18	53.38	2 495	2 597	110		
män	18 565	2 234	52.2	1.06	1.38	1.23	1.26	112	9.97	57.98	2 711	2 825	107		
kvinnor	1 244	2 220	47.9	0.63	0.86	0.74	0.76	127	6.01	34.82	1 635	1 680	121		
minderåriga	2 328	2 194	42.2	0.46	0.70	0.56	0.58	116	4.51	26.24	1 224	1 266	116		
Mekaniska verkstäder (924)	70 819	2 310	58.5	.	.	.	.	.	10.42	61.31	2 819	3 002	109		
män	62 518	2 319	59.4	1.17	1.43	1.33	1.38	111	11.12	65.46	2 991	3 202	110		
kvinnor	2 326	2 240	52.6	0.72	0.88	0.80	0.90	102	7.08	41.71	1 764	2 049	105		
minderåriga	5 975	2 233	49.3	0.43	0.69	0.56	0.57	98	4.44	25.95	1 244	1 282	96		
Skeppsvarv . . . . . (70)	13 121	2 342	76.0	.	.	.	.	.	11.11	65.17	2 997	3 201	113		
män	12 369	2 348	76.4	1.19	1.44	1.39	1.41	111	11.48	67.56	3 092	3 307	113		
minderåriga	736	2 247	72.1	0.47	0.70	0.64	0.64	102	5.00	29.24	1 434	1 442	92		
Övriga verkstäder . . (854)	57 698	2 302	54.0	.	.	.	.	.	10.27	60.43	2 775	2 957	108		
män	50 149	2 311	54.9	1.16	1.43	1.31	1.38	111	11.03	64.99	2 964	3 176	110		
kvinnor	2 310	2 238	53.3	0.72	0.88	0.80	0.90	102	7.09	41.75	1 764	2 051	105		
minderåriga	5 239	2 231	45.9	0.43	0.69	0.55	0.56	100	4.36	25.48	1 216	1 260	100		
Elektriska verkstäder . (93)	14 584	2 329	52.2	.	.	.	.	.	10.25	60.51	2 825	2 961	106		
män	9 886	2 361	47.6	1.29	1.58	1.43	1.46	106	11.83	70.17	3 269	3 445	107		
kvinnor	2 626	2 255	65.3	0.86	1.07	1.00	1.02	106	8.09	47.11	2 230	2 289	110		
minderåriga	2 072	2 268	58.5	0.54	0.74	0.65	0.66	120	5.24	30.91	1 480	1 502	124		
Metallmanufaktur . . (182)	7 432	2 236	49.1	.	.	.	.	.	8.83	51.22	2 426	2 507	100		
män	5 483	2 259	48.9	1.12	1.37	1.24	1.27	103	10.04	58.26	2 765	2 864	99		
kvinnor	811	2 185	56.5	0.73	0.99	0.88	0.90	107	7.03	39.98	1 907	1 956	103		
minderåriga	1 138	2 159	45.1	0.44	0.66	0.54	0.55	.	4.19	24.61	1 164	1 179	.		
Guld- och silvvervarufabri- ker . . . . . (46)	1 160	2 173	32.0	.	.	.	.	.	9.32	53.63	2 564	2 654	91		
män	712	2 195	39.4	1.30	1.74	1.48	1.50	88	11.48	65.06	3 187	3 301	88		
kvinnor	304	2 129	19.3	0.78	1.12	0.83	0.87	94	6.65	39.01	1 782	1 850	94		

Tab. 27 (forts.). Arbetstid och löneinkomster för arbetare inom olika näringsrener år 1938.

Näringsrener (Siffrorna inom parentes angiva antalet företag)	Medel- antal arbe- tare under verk- sam- hets- tiden	Genomsnittlig löneinkomst											
		Medeltal arbetstim- mar per år och arbetare		per timme						per år			
		antal	där- av på ac- kord %	tid- lön, kr.	ac- kord, kr.	i ge- nom- snitt, kr.	inkl. över- tid, natu- raförmån- er o. d.		per dag (inkl. över- tid, natu- raför- mån- er o. d.), kr.	per vecka (inkl. över- tid, natu- raför- mån- er o. d.), kr.	ordi- narie tid, kr.	inkl. över- tid, natu- raförmån- er o. d.	
							kr.	in- dex- tal 1929 =100				kr.	in- dex- tal 1929 =100
<i>Jord- o. stenindustri</i> . . . . . (662)	31 532	.	46·7	.	.	.	.	8·07	46·17	.	.	.	
män	27 643	.	47·9	0·97	1·14	1·05	1·09	112	8·55	48·79	.	.	
kvinnor	1 931	.	51·9	0·57	0·75	0·67	0·68	103	5·33	31·83	.	.	
minderåriga	1 958	.	25·1	0·46	0·63	0·51	0·51	116	4·04	23·09	.	.	
<i>Kolgruvor</i> . . . . . (4)	1 299	2 186	48·7	.	.	.	.	.	9·17	55·00	2 349	2 546	111
män	1 270	2 184	49·6	0·89	1·31	1·10	1·18	109	9·29	55·70	2 376	2 577	110
<i>Torvindstri</i> . . . . . (83)	1 200	.	82·0	.	.	.	.	.	5·85	32·68	.	.	.
män	1 105	.	81·5	0·71	0·78	0·77	0·78	110	6·03	33·58	.	.	.
<i>Stenbrott o. stenhuggerier</i> (167)	7 791	.	53·4	.	.	.	.	.	7·79	40·26	.	.	.
män	7 667	.	53·5	0·99	1·00	1·00	1·02	126	7·83	40·61	.	.	.
<i>Byggnadsämnesindustri</i> (329)	11 906	2 141	47·4	.	.	.	.	.	8·67	51·36	2 445	2 552	115
män	11 200	2 143	48·3	1·00	1·21	1·10	1·13	111	8·91	52·84	2 483	2 593	112
<i>Cementfabriker</i> . . . . . (19)	1 713	2 353	21·7	.	.	.	.	.	9·42	55·92	2 606	2 768	114
män	1 635	2 355	22·6	1·09	1·42	1·17	1·21	111	9·65	57·35	2 671	2 838	113
<i>Tegelbruk</i> . . . . . (180)	5 872	.	57·8	.	.	.	.	.	8·47	50·14	.	.	.
män	5 363	.	59·1	0·94	1·20	1·09	1·12	114	8·81	52·32	.	.	.
<i>Kalkbruk o. cementvaru- fabriker</i> . . . . . (130)	4 321	2 241	45·7	.	.	.	.	.	8·60	50·97	2 381	2 467	107
män	4 202	2 239	46·6	0·99	1·19	1·09	1·11	103	8·71	51·62	2 410	2 497	107
<i>Porslins-, kakel- o. lergods- fabriker</i> . . . . . (20)	4 292	2 252	44·6	.	.	.	.	.	7·29	43·40	1 981	2 058	102
män	2 243	2 328	39·4	1·02	1·23	1·10	1·13	94	9·12	54·42	2 529	2 641	100
kvinnor	1 417	2 148	60·9	0·61	0·76	0·70	0·71	99	5·62	33·60	1 484	1 534	101
<i>Porslinsfabriker</i> . . . . . (8)	2 584	2 223	48·3	.	.	.	.	.	7·14	42·53	1 872	1 971	99
män	1 118	2 324	45·3	1·04	1·22	1·12	1·17	96	9·52	56·96	2 552	2 720	101
kvinnor	1 076	2 131	60·0	0·60	0·76	0·70	0·71	100	5·65	33·81	1 463	1 521	101
<i>Kakel-, sten- o. lergods- fabriker</i> . . . . . (12)	1 708	2 296	39·1	.	.	.	.	.	7·50	44·65	2 148	2 188	100
män	1 125	2 331	33·5	1·01	1·24	1·09	1·10	94	8·73	51·97	2 506	2 562	105
kvinnor	341	2 204	63·6	0·63	0·75	0·71	0·71	93	5·55	33·00	1 553	1 574	95
<i>Glasbruk</i> . . . . . (59)	5 044	2 160	31·8	.	.	.	.	.	7·84	46·58	1 964	2 138	136
män	4 158	2 171	36·2	0·92	1·20	1·02	1·10	116	8·78	52·15	2 190	2 394	135
minderåriga	568	2 098	10·2	0·37	0·61	0·40	0·41	128	3 14	18·69	833	853	157
<i>Kristall- o. småglasbruk</i> (31)	2 971	2 114	38·8	.	.	.	.	.	7·08	42·14	1 786	1 917	148
män	2 408	2 116	46·2	0·84	1·11	0·96	1·03	117	8·08	48·05	2 026	2 180	145
<i>Fönsterglasbruk</i> . . . . . (5)	515	1 961	44·1	.	.	.	.	.	9·96	59·56	2 330	2 442	120
män	459	1 967	40·9	1·12	1·47	1·27	1·32	142	10·63	62·95	2 468	2 585	124
<i>Buteljglasbruk</i> . . . . . (8)	1 034	2 340	20·4	.	.	.	.	.	9·19	54·61	2 288	2 643	105
män	955	2 351	20·4	0·94	1·38	1·04	1·17	100	9·57	56·84	2 376	2 758	108
<i>Träindustri</i> . . . . . (937)	39 936	2 232	43·0	.	.	.	.	.	8·10	48·33	2 111	2 245	104
män	36 035	2 239	44·7	0·92	1·13	1·02	1·06	101	8·52	50·91	2 228	2 374	103
kvinnor	373	2 104	40·6	0·65	0·74	0·69	0·70	101	5·46	32·12	1 424	1 478	97
minderåriga	3 528	2 190	25·5	0·47	0·62	0·51	0·51	96	4·02	23·79	1 092	1 112	103

Tab. 27 (forts.). Arbetstid och löneinkomster för arbetare inom olika näringsgrenar år 1933.

Näringsgrenar (Siffrorna inom parentes angiva antalet företag)	Medel- antal arbeta- re under verk- sams- hets- tiden	Genomsnittlig löneinkomst												
		Medeltal arbetstim- mar per år och arbetare	per timme						per dag (inkl. över- tid, natu- raför- månar o. d.), kr.	per vecka (inkl. över- tid, natu- raför- månar o. d.), kr.	per år			
			antal	där- av på ac- kord %	tid- lön, kr.	ac- kord, kr.	i ge- nom- snitt, kr.	inkl. över- tid, natu- raförmån- er o. d.			ordi- narie tid, kr.	inkl. över- tid, natu- raförmån- er o. d.	in- dex- tal 1929 =100	
								kr.						in- dex- tal 1929 =100
Flottnings . . . . . (15)	2 973	40.6	.	.	.	.	.	9.29	55.36	.	.	.		
män	2 921	40.3	0.92	1.33	1.09	1.10	101	9.37	55.81	.	.	.		
Sågverk o. hyvlerier . (413)	19 358	55.6	.	.	.	.	.	8.06	48.15	2 080	2 250	109		
män	17 752	57.3	0.88	1.07	0.99	1.06	102	8.39	50.11	2 163	2 343	106		
minderåriga	1 599	36.6	0.50	0.63	0.55	0.56	100	4.38	26.11	1 166	1 197	106		
Snickeri- o. möbelfabriker (451)	15 435	29.1	.	.	.	.	.	7.88	46.60	2 135	2 230	100		
män	13 604	30.6	0.95	1.19	1.03	1.05	99	8.42	49.81	2 275	2 383	98		
minderåriga	1 631	16.0	0.46	0.60	0.48	0.48	112	3.76	22.14	1 052	1 063	115		
Annat trävaruindustri . (58)	2 170	44.9	.	.	.	.	.	8.34	49.11	2 157	2 312	103		
män	1 758	48.0	0.93	1.26	1.10	1.15	99	9.20	54.16	2 382	2 562	98		
Pappers- och grafisk indu- stri . . . . . (713)	48 949	46.0	.	.	.	.	.	10.16	59.85	2 503	2 759	104		
män	39 866	50.3	1.34	1.23	1.28	1.37	114	11.18	66.04	2 752	3 046	107		
kvinnor	5 420	34.8	0.75	0.88	0.79	0.83	112	6.71	38.89	1 650	1 782	106		
minderåriga	3 663	12.6	0.46	0.70	0.49	0.51	109	3.97	23.31	1 030	1 075	99		
Pappersmassfabriker . . (97)	17 145	60.5	.	.	.	.	.	10.36	61.79	2 562	2 823	103		
män	16 442	62.1	1.15	1.26	1.22	1.29	110	10.58	63.11	2 622	2 891	104		
minderåriga	642	16.8	0.53	0.81	0.58	0.60	103	4.80	28.49	1 154	1 221	94		
Pappersbruk o. pappfabri- ker . . . . . (66)	14 248	75.0	.	.	.	.	.	9.08	53.03	2 257	2 436	102		
män	11 994	76.5	1.02	1.18	1.14	1.20	112	9.78	57.29	2 405	2 610	101		
kvinnor	1 537	80.7	0.63	0.81	0.77	0.80	119	6.17	35.03	1 594	1 640	112		
minderåriga	717	38.2	0.50	0.70	0.57	0.59	123	4.18	24.56	1 192	1 236	113		
Finpappersbruk . . . . . (10)	4 574	84.3	.	.	.	.	.	9.09	53.54	2 360	2 551	111		
män	3 708	85.2	1.13	1.15	1.15	1.22	114	9.80	57.79	2 522	2 743	108		
kvinnor	689	85.8	0.69	0.81	0.79	0.82	124	6.35	37.13	1 744	1 807	122		
minderåriga	177	57.5	0.56	0.70	0.64	0.66	132	5.00	29.77	1 370	1 411	123		
Grovpappersbruk . . . . . (56)	9 674	70.4	.	.	.	.	.	9.08	52.78	2 207	2 381	98		
män	8 286	72.3	1.00	1.19	1.14	1.20	112	9.77	57.04	2 352	2 550	98		
kvinnor	848	76.0	0.60	0.80	0.76	0.78	115	6.01	33.19	1 470	1 505	103		
minderåriga	540	31.7	0.48	0.70	0.55	0.57	121	3.92	22.98	1 134	1 179	111		
Annat pappersindustri (153)	5 595	14.6	.	.	.	.	.	7.70	45.18	1 907	2 043	94		
män	2 017	11.5	1.21	1.94	1.30	1.34	106	11.01	64.87	2 783	2 983	98		
kvinnor	2 522	20.7	0.73	1.04	0.79	0.83	109	6.76	39.70	1 646	1 780	99		
Tapetfabriker . . . . . (15)	515	1.0	.	.	.	.	.	7.58	45.12	2 126	2 188	104		
män	373	0.4	1.06	1.90	1.06	1.07	104	8.74	51.98	2 452	2 523	103		
kvinnor	64	2.5	0.72	0.82	0.72	0.72	106	5.69	34.00	1 587	1 617	97		
Annat hithörande indu- stri . . . . . (138)	5 080	16.0	.	.	.	.	.	7.71	45.18	1 885	2 028	93		
män	1 644	14.2	1.25	1.94	1.36	1.41	106	11.57	68.00	2 853	3 087	96		
kvinnor	2 458	21.2	0.78	1.04	0.80	0.83	109	6.79	39.86	1 647	1 784	99		
Grafisk industri . . . . . (397)	11 961	2.0	.	.	.	.	.	12.23	71.62	3 024	3 386	111		
män	9 413	1.5	1.59	2.24	1.60	1.71	113	13.98	81.91	3 479	3 887	111		
kvinnor	1 299	6.7	0.81	1.01	0.82	0.89	111	7.28	42.28	1 746	1 971	104		
minderåriga	1 249	1.3	0.47	0.53	0.47	0.49	117	3.94	23.11	1 004	1 076	110		

Tab. 27 (forts.). Arbetstid och löneinkomster för arbetare inom olika näringsgrenar år 1938.

Näringsgrenar (Siffrorna inom parentes angiva antalet företag)	Medel- antal arbeta- re under verk- sams- hets- tiden	Genomsnittlig löneinkomst												
		Medeltal arbetstim- mar per år och arbetare		per timme						per år				
				ordinarie tid			inkl. över- tid, natu- raförmå- ner o. d.	per dag (inkl. över- tid, natu- raför- måner o. d.), kr.	per vecka (inkl. över- tid, natu- raför- måner o. d.), kr.	ordi- narie tid, kr.	inkl. över- tid, natu- raförmåner o. d.			
		antal	där- av på ackord %	tid- lön, kr.	ac- kord, kr.	i ge- nom- snitt, kr.					in- dex- tal 1929 =100	kr.	in- dex- tal 1929 =100	
Grafiska anstalter . . . (47)	1 663	2 208	5·6	.	.	.	.	.	.	10·57	62·07	2 577	2 823	113
män	1 146	2 222	2·8	1·46	2·24	1·48	1·55	120	12·94	76·19	3 137	3 452	108	
kvinnor	277	2 205	17·3	0·76	0·98	0·80	0·83	111	6·92	40·06	1 666	1 822	104	
minderåriga	240	2 147	5·6	0·44	0·52	0·45	0·45	115	3·58	21·08	957	977	106	
Bok- och accidenstryckerier . . . . . (248)	6 927	2 217	2·0	.	.	.	.	.	11·55	67·24	2 769	3 156	110	
män	5 264	2 235	2·1	1·48	2·23	1·50	1·63	114	13·35	77·67	3 222	3 657	107	
kvinnor	871	2 181	3·0	0·82	1·07	0·82	0·91	112	7·42	43·07	1 740	2 003	105	
minderåriga	792	2 140	0·2	0·47	0·61	0·47	0·50	116	4·02	23·46	993	1 087	108	
Tidningsstryckerier . . . . . (102)	3 371	2 318	0·4	.	.	.	.	.	14·32	84·66	3 731	4 136	116	
män	3 003	2 323	0·1	1·79	2·42	1·79	1·92	113	15·40	91·09	4 021	4 455	121	
kvinnor	151	2 333	5·7	0·84	1·01	0·85	0·89	87	7·17	41·75	1 922	2 068	85	
minderåriga	217	2 241	0·1	0·49	0·64	0·49	0·51	119	4·03	24·03	1 094	1 143	113	
Livsmedelsindustri . . . . . (1010)	33 999	2 301	13·4	.	.	.	.	.	9·72	57·10	2 585	2 802	101	
män	21 696	2 350	5·1	1·30	1·99	1·84	1·43	104	11·49	67·73	3 078	3 353	102	
kvinnor	10 434	2 223	31·9	0·79	0·93	0·84	0·88	102	6·94	40·52	1 842	1 959	100	
minderåriga	1 869	2 180	11·4	0·47	0·62	0·49	0·50	106	3·96	22·98	1 061	1 098	103	
Kvarnar . . . . . (54)	1 535	2 314	1·5	.	.	.	.	.	10·59	62·84	2 866	3 082	96	
män	1 389	2 319	0·3	1·31	.	1·31	1·39	100	11·07	65·78	2 995	3 226	99	
Pressjästfabriker . . . . . (6)	200	2 320	0·3	.	.	.	.	.	12·02	71·56	3 200	3 478	108	
män	185	2 321	0·3	1·45	2·70	1·45	1·56	112	12·47	74·35	3 319	3 613	107	
Bagerier . . . . . (262)	5 669	2 304	3·3	.	.	.	.	.	10·62	62·90	2 971	3 077	102	
män	3 642	2 318	0·0	1·51	.	1·51	1·55	101	12·36	73·05	3 480	3 600	98	
kvinnor	1 776	2 284	9·4	0·95	1·08	0·97	0·99	101	7·87	46·84	2 197	2 264	102	
Mjukbrödsbagerier . . . . . (209)	3 617	2 329	.	.	.	.	.	.	11·35	67·04	3 204	3 321	100	
män	2 744	2 331	.	1·55	.	1·55	1·59	101	12·67	74·70	3 587	3 710	99	
kvinnor	734	2 323	.	0·94	.	0·94	0·97	103	7·75	46·01	2 167	2 255	111	
Spisbrödsbagerier . . . . . (50)	1 404	2 258	0·4	.	.	.	.	.	10·23	60·90	2 825	2 915	103	
män	798	2 272	.	1·41	.	1·41	1·45	95	11·50	68·60	3 196	3 299	91	
kvinnor	593	2 242	1·0	1·06	.	1·06	1·08	99	8·62	51·10	2 372	2 433	99	
Käxfabriker . . . . . (3)	648	2 265	27·3	.	.	.	.	.	7·23	43·29	2 019	2 069	113	
män	100	2 326	0·2	1·26	1·82	1·26	1·28	112	10·43	61·96	2 850	2 988	112	
kvinnor	449	2 277	35·5	0·77	1·10	0·89	0·90	111	7·09	42·67	2 013	2 054	121	
Råsockerbruk och raffinaderier . . . . . (26)	4 514	2 369	8·0	.	.	.	.	.	9·14	54·35	2 592	2 698	110	
män	3 751	2 399	4·6	1·15	1·52	1·17	1·20	108	9·73	57·76	2 767	2 885	111	
kvinnor	601	2 266	31·7	0·75	0·96	0·82	0·84	109	6·49	38·87	1 847	1 897	112	
Råsockerbruk . . . . . (21)	1 977	.	1·7	.	.	.	.	.	9·24	54·78	.	.	.	
män	1 911	.	1·7	1·13	1·48	1·13	1·16	106	9·36	55·51	.	.	.	
kvinnor	57	.	1·5	0·69	0·75	0·69	0·71	113	5·47	33·01	.	.	.	
Raffinaderier och komb. fabriker . . . . . (5)	2 537	2 335	13·0	.	.	.	.	.	9·07	54·00	2 529	2 647	111	
män	1 840	2 377	7·7	1·18	1·53	1·21	1·25	110	10·11	60·14	2 823	2 968	113	
kvinnor	544	2 269	34·8	0·76	0·96	0·83	0·85	108	6·60	39·47	1 880	1 929	112	

Tab. 27 (forts.). Arbetstid och löneinkomster för arbetare inom olika näringsgrenar år 1933.

Näringsgrenar (Siffrorna inom parentes angiva antalet företag)	Medel- antal arbeta- re under verk- sams- hets- tiden	Genomsnittlig löneinkomst											
		Medeltal arbetstim- mar per år och arbetare	per timme						per dag (inkl. över- tid, na- tura- för- mån- er o. d.), kr.	per vecka (inkl. över- tid, na- tura- för- mån- er o. d.), kr.	per år		
			antal	där- av på ac- kord %	ordinarie tid			inkl. över- tid, natu- raförmån- er o. d. kr.			ordi- narie tid, kr.	inkl. över- tid, natu- raförmån- er o. d. kr.	in- dex- tal 1929 =100
					tid- lön, kr.	ac- kord, kr.	i ge- nom- snitt, kr.						
Choklad- o. karamellfabr. (80)	4 384	2 277	22.0	.	.	.	.	6.81	39.33	1 864	1 939	108	
män	1 019	2 320	6.3	1.27	1.64	1.29	1.33	10.79	62.66	2 928	3 095	108	
kvinnor	2 631	2 277	31.0	0.69	0.90	0.75	0.77	6.14	35.47	1 696	1 752	109	
minderåriga	734	2 217	11.8	0.42	0.63	0.45	0.45	3.59	20.58	989	1 004	106	
Bryggerier och läskedrycks- fabriker . . . . . (248)	6 311	2 342	10.9	.	.	.	.	11.72	67.92	2 916	3 405	103	
män	5 048	2 357	10.1	1.25	2.41	1.37	1.58	12.77	74.36	3 153	3 721	102	
kvinnor	1 115	2 281	15.8	0.86	1.26	0.93	0.99	7.87	44.97	2 034	2 260	105	
Brännerier och destillerings- verk . . . . . (11)	409	2 235	4.3	.	.	.	.	11.83	70.73	2 943	3 261	100	
män	351	2 243	5.0	1.41	1.32	1.40	1.53	12.41	74.12	3 098	3 427	98	
kvinnor	58	2 184	.	0.92	.	0.92	1.03	8.30	49.83	2 004	2 257	107	
Bryggerier . . . . . (190)	5 129	2 352	10.7	.	.	.	.	11.71	67.80	2 902	3 420	103	
män	4 161	2 369	10.3	1.24	2.39	1.36	1.57	12.71	73.89	3 128	3 724	102	
därav utkörare	1 334	2 313	33.1	1.13	2.40	1.55	1.99	15.85	92.28	3 575	4 606	.	
övriga	2 827	2 395	0.1	1.27	1.69	1.27	1.38	11.25	65.34	2 923	3 309	.	
kvinnor	831	2 281	14.7	0.86	1.27	0.92	0.99	7.79	44.45	2 059	2 249	103	
Mineralvatten- och läske- drycksfabriker . . . . . (47)	773	2 328	15.4	.	.	.	.	11.73	67.37	3 000	3 332	122	
män	536	2 333	12.2	1.27	2.85	1.47	1.67	13.46	77.63	3 387	3 890	118	
därav utkörare	223	2 357	28.9	1.25	2.87	1.72	2.13	17.12	100.24	4 021	5 008	.	
övriga	313	2 317	0.6	1.28	2.15	1.29	1.34	10.80	61.62	2 952	3 094	.	
kvinnor	226	2 310	23.7	0.87	1.23	0.96	1.00	8.06	45.81	2 198	2 301	125	
Tobaksfabriker . . . . . (10)	2 275	2 133	83.3	.	.	.	.	8.46	49.55	2 160	2 370	99	
män	527	2 188	56.5	1.24	1.72	1.52	1.67	12.77	74.87	3 273	3 653	100	
kvinnor	1 641	2 111	94.4	0.71	0.90	0.89	0.96	7.30	42.83	1 865	2 033	100	
Slakterier och konserverfabri- ker . . . . . (164)	4 995	2 251	10.2	.	.	.	.	10.09	59.02	2 645	2 812	106	
män	3 223	2 371	1.3	1.40	1.48	1.40	1.45	11.85	69.92	3 223	3 435	108	
kvinnor	1 498	2 048	30.4	0.84	0.93	0.87	0.89	7.00	40.20	1 736	1 816	99	
Slakterier och charkuteri- fabriker . . . . . (121)	3 267	2 375	0.0	.	.	.	.	11.46	67.82	3 176	3 356	109	
män	2 710	2 383	0.1	1.46	.	1.46	1.51	12.26	72.48	3 388	3 590	108	
kvinnor	488	2 352	.	0.99	.	0.99	1.02	8.11	48.14	2 315	2 387	118	
Konserverfabriker . . . . . (43)	1 728	2 020	32.4	.	.	.	.	7.08	40.15	1 655	1 782	87	
män	513	2 306	7.8	1.06	1.45	1.09	1.13	9.42	55.05	2 361	2 616	96	
kvinnor	1 010	1 902	48.6	0.66	0.93	0.80	0.81	6.34	35.70	1 458	1 540	88	
Annat livsmedelsindustri (160)	4 116	2 335	1.0	.	.	.	.	8.92	53.22	2 357	2 618	85	
män	2 912	2 346	0.5	1.19	1.39	1.19	1.28	10.22	61.06	2 746	3 000	88	
kvinnor	1 076	2 314	2.3	0.64	0.82	0.64	0.76	6.01	35.80	1 474	1 768	.	
Mejerier och margarin- fabriker . . . . . (126)	3 490	2 347	0.4	.	.	.	.	8.96	53.58	2 359	2 644	86	
män	2 530	2 354	0.2	1.19	1.46	1.19	1.28	10.21	61.07	2 739	3 009	86	
kvinnor	869	2 332	0.7	0.60	0.91	0.61	0.75	5.90	35.22	1 403	1 748	.	
Annat hithör. industri (34)	626	2 268	4.7	.	.	.	.	8.69	51.19	2 349	2 470	111	
män	332	2 289	2.4	1.24	1.33	1.24	1.28	10.35	61.04	2 790	2 941	107	
kvinnor	207	2 236	9.1	0.80	0.79	0.80	0.83	6.50	38.29	1 770	1 853	.	

Tab. 27 (forts.). Arbetstid och löneinkomster för arbetare inom olika näringsgrenar år 1938.

Näringsgrenar (Siffrorna inom parentes angiva antalet företag)	Medel- antal arbeta- re under verk- sam- hets- tiden	Genomsnittlig löneinkomst														
		Medeltal arbetstim- mar per år och arbetare	per timme							per dag (inkl. över- tid, na- tura- för- mån- er o. d.), kr.	per vecka (inkl. över- tid, na- tura- för- mån- er o. d.), kr.	per år				
			ordinarie tid				inkl. över- tid, natu- raförmån- er o. d.	ordi- narie tid, kr.	inkl. över- tid, natu- raförmån- er o. d.			in- dex- tal 1929 =100				
			antal	där- av på ac- kord, %	tid- lön, kr.	ac- kord, kr.							i ge- nom- snitt, kr.	kr.	in- dex- tal 1929 =100	
<i>Textil- och beklädnadsindu- stri</i> . . . . . (659)	66 047	2 200	50·6	.	.	.	.	.	.	.	.	6·48	37·52	1 737	1 813	107
män	19 839	2 267	34·1	0·98	1·12	1·03	1·07	1·09	8·57	49·49	2 289	2 429	107			
kvinnor	39 157	2 176	62·0	0·68	0·77	0·73	0·75	1·10	5·87	34·02	1 581	1 636	108			
minderåriga	7 051	2 142	35·8	0·43	0·60	0·49	0·50	1·14	3·86	22·42	1 048	1 065	116			
Spinnerier, väverier o. d. (345)	42 194	2 207	52·0	.	.	.	.	.	6·40	36·80	1 703	1 784	110			
män	16 148	2 269	34·9	0·92	1·08	0·97	1·02	1·11	8·14	46·76	2 169	2 304	108			
kvinnor	21 708	2 172	67·8	0·61	0·73	0·69	0·71	1·11	5·58	32·04	1 486	1 539	109			
minderåriga	4 338	2 157	39·4	0·42	0·60	0·49	0·50	1·14	3·91	22·49	1 054	1 076	115			
Bomullsindustri . . . . . (72)	15 758	2 211	56·5	.	.	.	.	.	6·59	37·43	1 742	1 826	115			
män	6 894	2 288	39·4	0·91	1·04	0·96	1·01	1·12	8·14	46·53	2 164	2 303	111			
kvinnor	7 354	2 157	74·6	0·60	0·72	0·69	0·71	1·13	5·60	31·67	1 480	1 526	113			
minderåriga	1 510	2 122	51·5	0·43	0·59	0·51	0·52	1·11	4·08	22·89	1 086	1 112	116			
Linne-, hamp- och jute- industri . . . . . (21)	5 997	2 211	55·2	.	.	.	.	.	6·26	35·99	1 680	1 749	115			
män	2 073	2 236	30·1	0·92	1·11	0·98	1·02	1·16	8·14	46·41	2 162	2 279	114			
kvinnor	3 292	2 203	73·5	0·58	0·71	0·68	0·70	1·13	5·50	31·72	1 487	1 536	112			
minderåriga	632	2 172	43·3	0·42	0·62	0·51	0·52	1·27	4·04	23·43	1 107	1 126	132			
Ylleindustri . . . . . (61)	8 916	2 168	47·6	.	.	.	.	.	6·38	36·48	1 678	1 767	105			
män	3 937	2 229	33·5	0·91	1·04	0·95	0·99	1·05	7·87	45·12	2 080	2 469	113			
kvinnor	4 287	2 108	64·5	0·59	0·72	0·68	0·70	1·13	5·39	30·69	1 411	1 469	104			
minderåriga	692	2 186	29·8	0·43	0·60	0·48	0·49	1·23	3·81	22·06	1 044	1 064	118			
Triåfabriker . . . . . (110)	8 443	2 222	54·3	.	.	.	.	.	6·12	36·02	1 646	1 719	104			
män	1 681	2 286	41·1	0·94	1·25	1·07	1·11	1·16	8·86	51·95	2 399	2 545	113			
kvinnor	5 519	2 213	63·2	0·63	0·76	0·71	0·73	1·04	5·79	34·10	1 559	1 622	103			
minderåriga	1 243	2 173	32·6	0·41	0·58	0·47	0·47	1·00	3·74	22·08	1 013	1 032	100			
Band-, gardin- o. bindgarns- fabriker . . . . . (50)	2 123	2 234	37·8	.	.	.	.	.	6·28	36·22	1 715	1 781	101			
män	840	2 285	28·1	0·94	1·12	1·00	1·02	94	8·12	46·83	2 248	2 338	92			
kvinnor	1 052	2 208	49·3	0·61	0·72	0·67	0·68	101	5·38	30·91	1 464	1 511	99			
minderåriga	231	2 172	20·4	0·40	0·59	0·44	0·45	110	3·55	20·69	960	988	115			
Färgerier, blekerier o. im- pregneringsfabriker . (31)	957	2 295	7·8	.	.	.	.	.	7·34	42·31	1 910	2 064	109			
män	723	2 330	5·3	0·93	1·00	0·93	0·98	109	8·06	46·64	2 091	2 279	108			
kvinnor	204	2 187	16·7	0·61	0·84	0·65	0·66	103	5·25	29·86	1 391	1 453	96			
Skrädderier o. sömnadsfabri- ker . . . . . (276)	22 230	2 188	47·4	.	.	.	.	.	6·65	39·02	1 808	1 873	98			
män	3 516	2 259	29·7	1·26	1·32	1·28	1·30	93	10·39	61·66	2 818	2 968	91			
kvinnor	16 226	2 182	54·0	0·76	0·82	0·79	0·81	103	6·25	36·58	1 704	1 760	101			
minderåriga	2 488	2 125	29·2	0·45	0·62	0·50	0·50	116	3·83	22·55	1 055	1 062	122			
Hatt- och mössfabriker . (38)	1 623	2 161	58·6	.	.	.	.	.	6·15	36·16	1 688	1 739	97			
män	175	2 219	50·3	1·14	1·57	1·36	1·39	100	10·66	63·06	2 978	3 074	95			
kvinnor	1 223	2 174	64·1	0·71	0·81	0·77	0·79	110	5·98	35·13	1 659	1 709	103			
Läder-, hår- och gummivarv- fabriker . . . . . (344)	17 307	2 171	46·0	.	.	.	.	.	7·67	45·18	2 096	2 156	108			
män	9 325	2 182	48·1	1·10	1·35	1·22	1·24	105	9·62	56·65	2 625	2 704	108			
kvinnor	5 390	2 163	53·5	0·70	0·88	0·80	0·81	108	6·21	36·67	1 701	1 749	112			
minderåriga	2 592	2 144	22·6	0·43	0·63	0·48	0·48	98	3·68	21·60	1 018	1 031	103			

Tab. 27 (forts.). Arbetstid och löneinkomster för arbetare inom olika näringsgrenar år 1938.

Näringsgrenar (Siffrorna inom parentes angiva antalet företag)	Medel- antal arbeta- re under verk- sams- hets- tiden	Genomsnittlig löneinkomst														
		Medeltal arbetstim- mar per år och arbetare		per timme						per dag (inkl. över- tid, na- tura- för- mån- er o. d.)			per vecka (inkl. över- tid, na- tura- för- mån- er o. d.)		per år	
				ordinarie tid			inkl. över- tid, natu- raförmån- er o. d.			ordi- narie tid, kr.	inkl. över- tid, natu- raförmån- er o. d.	kr.	inkl. över- tid, natu- raförmån- er o. d.	kr.	inkl. över- tid, natu- raförmån- er o. d.	
		antal	där- av på ac- kord %	tid- lön, kr.	ac- kord, kr.	i ge- nom- snitt, kr.	kr.	in- dex- tal 1929 =100								
Garverier . . . . . (30)	1 740	2 287	48.1	.	.	.	.	.	8.87	52.28	2 513	2 590	116			
män	1 459	2 284	51.6	1.03	1.35	1.20	1.22	107	9.56	56.20	2 705	2 789	111			
Päls- o. skinnvarufabriker (50)	1 038	2 245	26.9	.	.	.	.	.	6.84	40.85	1 812	1 943	93			
män	350	2 209	15.6	1.22	1.11	1.21	1.24	104	9.81	58.28	2 629	2 757	99			
kvinnor	586	2 270	33.5	0.73	0.72	0.72	0.73	96	5.80	34.76	1 613	1 664	99			
Skofabriker . . . . . (145)	9 007	2 096	51.9	.	.	.	.	.	7.49	43.84	2 033	2 078	111			
män	4 572	2 102	59.8	1.11	1.35	1.26	1.27	106	9.64	56.55	2 617	2 670	112			
kvinnor	2 936	2 093	53.9	0.68	0.92	0.81	0.83	111	6.21	36.36	1 681	1 727	117			
minderåriga	1 499	2 082	23.7	0.40	0.63	0.46	0.46	96	3.45	20.10	946	960	102			
Gummivarufabriker . . (39)	2 494	2 222	51.1	.	.	.	.	.	8.21	48.60	2 232	2 305	113			
män	1 292	2 234	33.1	1.12	1.45	1.23	1.26	105	10.08	59.49	2 701	2 807	99			
kvinnor	984	2 219	77.5	0.74	0.86	0.83	0.85	113	6.60	39.18	1 837	1 880	113			
Annan hithörande industri (80)	3 028	2 266	29.4	.	.	.	.	.	7.33	43.61	2 013	2 089	97			
män	1 652	2 272	31.0	1.08	1.24	1.13	1.16	100	9.21	54.83	2 513	2 632	103			
Kemisk-teknisk industri (219)	12 757	2 277	32.2	.	.	.	.	.	9.26	54.75	2 480	2 636	114			
män	8 671	2 322	30.5	1.20	1.47	1.29	1.34	117	10.83	65.07	2 928	3 122	114			
kvinnor	3 080	2 176	42.2	0.74	0.83	0.78	0.81	114	6.48	36.16	1 680	1 762	108			
minderåriga	1 006	2 194	17.2	0.46	0.67	0.50	0.51	94	3.95	23.47	1 093	1 120	92			
Färg-, olje- o. parfymfabr. (90)	3 458	2 295	5.9	.	.	.	.	.	8.66	50.28	2 320	2 499	108			
män	2 062	2 325	3.1	1.25	1.73	1.26	1.33	112	10.67	61.59	2 859	3 090	111			
kvinnor	993	2 247	12.7	0.75	1.03	0.79	0.83	108	6.52	38.02	1 739	1 860	105			
Färg- o. fernissfabriker (32)	678	2 309	3.2	.	.	.	.	.	9.24	51.05	2 468	2 650	108			
män	520	2 317	1.3	1.22	1.67	1.22	1.29	112	10.38	56.63	2 771	2 981	107			
kvinnor	96	2 286	13.3	0.70	1.00	0.74	0.78	94	6.28	36.10	1 678	1 796	93			
Olje-, tvål-, ljus- o. parfym- fabriker . . . . . (58)	2 780	2 292	6.5	.	.	.	.	.	8.51	50.08	2 287	2 463	109			
män	1 542	2 327	3.7	1.26	1.74	1.28	1.34	112	10.76	63.38	2 886	3 126	112			
kvinnor	897	2 243	12.6	0.76	1.03	0.79	0.83	111	6.54	38.23	1 745	1 866	107			
Konstgödningsfabriker . (6)	585	2 391	28.5	.	.	.	.	.	11.21	66.72	3 019	3 285	110			
män	561	2 393	29.6	1.18	1.73	1.35	1.41	114	11.50	68.44	3 095	3 371	109			
Sprängämnesfabriker . . (9)	1 645	2 311	80.8	.	.	.	.	.	11.71	69.47	3 183	3 355	129			
män	1 244	2 324	80.3	1.19	1.68	1.59	1.65	128	13.29	78.92	3 621	3 825	128			
Tändsticksfabriker . . . (8)	2 220	2 131	55.1	.	.	.	.	.	7.70	40.38	1 954	2 035	99			
män	1 225	2 218	42.9	1.02	1.18	1.09	1.12	105	9.09	49.29	2 383	2 493	98			
kvinnor	883	2 011	75.4	0.64	0.75	0.73	0.75	109	6.00	29.85	1 451	1 498	92			
minderåriga	112	2 130	43.1	0.53	0.64	0.58	0.59	100	4.70	25.13	1 225	1 255	94			
Annan kemisk-teknisk industri män . . . . . (106)	4 849	2 305	24.6	.	.	.	.	.	9.29	55.16	2 530	2 686	110			
kvinnor	3 579	2 345	24.6	1.22	1.34	1.25	1.31	114	10.52	62.42	2 886	3 073	114			
kvinnor	860	2 231	28.5	0.76	0.88	0.80	0.83	.	6.51	38.76	1 765	1 841	.			
Samtl. industrigrupper inkl. säsongsindustri . . . . (6 285)	399 250	2 228	48.3	0.99	1.18	1.09	1.14	.	9.08	53.12	.	.	.			
män	291 345	2 246	48.8	1.13	1.34	1.23	1.29	.	10.37	60.74	.	.	.			
kvinnor	73 146	2 182	53.1	0.72	0.82	0.77	0.80	.	6.26	36.40	.	.	.			
minderåriga	34 759	2 166	34.0	0.45	0.67	0.53	0.54	.	4.18	24.48	.	.	.			

Tab. 27 (forts.). Arbetstid och löneinkomster för arbetare inom olika näringsgrenar år 1933.

Näringsgrenar (Siffrorna inom parentes angiva antalet företag)	Medel- antal arbe- tare under verk- sam- hets- tiden	Genomsnittlig löneinkomst											
		Medeltal arbetstim- mar per år och arbetare	per timme						per dag (inkl. över- tid, na- tura- för- mån- er o. d.), kr.	per vecka (inkl. över- tid, na- tura- för- mån- er o. d.), kr.	per år		
			ordinarie tid			inkl. över- tid, natu- raförmån- er o. d.	ordi- narie tid, kr.	inkl. över- tid, natu- raförmån- er o. d.					
			antal	där- av på ac- kord %	tid- lön, kr.						ac- kord, kr.	i ge- nom- snitt, kr.	kr.
<i>Samtliga industrigrupper exkl. säsongindustri</i> (5 702)	377 728	2 245	48·0	0·99	1·20	1·09	1·14	-	9·13	53·51	2 409	2 565	-
män	270 931	2 271	48·4	1·14	1·35	1·25	1·30	-	10·51	61·71	2 768	2 960	-
kvinnor	73 009	2 183	53·1	0·72	0·82	0·77	0·80	-	6·26	36·42	1 665	1 743	-
minderåriga	33 788	2 178	33·7	0·45	0·67	0·52	0·54	-	4·17	24·46	1 139	1 167	-
<i>Byggnadsverksamhet</i> (1 704)	34 057	-	47·2	-	-	-	-	-	13·85	81·64	-	-	-
män	33 325	-	47·8	1·32	2·27	1·78	1·79	101	14·02	82·66	-	-	-
minderåriga	732	-	18·4	0·61	1·27	0·74	0·74	119	5·65	33·39	-	-	-
Egentl. byggnadsarbete (814)	23 398	-	43·0	-	-	-	-	-	14·09	82·94	-	-	-
män	23 122	-	43·1	1·32	2·39	1·79	1·79	102	14·16	83·36	-	-	-
Husbyggnadsarbete (746)	20 058	-	43·0	-	-	-	-	-	14·52	85·34	-	-	-
män	19 796	-	43·1	1·34	2·49	1·85	1·85	108	14·61	85·83	-	-	-
Väg- o. vattenbyggnadsarbete . . . . . (68)	3 340	-	42·9	-	-	-	-	-	11·30	67·27	-	-	-
män	3 326	-	43·1	1·19	1·71	1·42	1·43	76	11·33	67·42	-	-	-
Installationsarbete . . . . . (299)	7 027	-	59·1	-	-	-	-	-	13·06	77·19	-	-	-
män	6 924	-	59·5	1·28	1·90	1·65	1·69	-	13·17	77·87	-	-	-
Elektriska installationsarbeten . . . . . (62)	1 394	-	48·2	-	-	-	-	-	13·02	76·41	-	-	-
män	1 348	-	48·8	1·28	1·96	1·62	1·65	-	13·31	78·06	-	-	-
Rörledningsarbeten . . . . . (237)	5 633	-	62·0	-	-	-	-	-	13·07	77·38	-	-	-
män	5 576	-	62·3	1·29	1·89	1·66	1·69	-	13·14	77·82	-	-	-
Målning och glasmästeri (591)	3 632	-	50·8	-	-	-	-	-	14·01	82·86	-	-	-
män	3 279	-	56·0	1·43	2·51	2·04	2·04	111	15·03	88·96	-	-	-
<i>Statliga verk o. byggnadsarbeten m. m.</i> . . . . . (207)	25 445	2 249	45·3	-	-	-	-	-	10·99	65·66	2 877	3 106	-
män	22 704	2 266	44·5	1·18	1·57	1·36	1·44	-	11·49	68·82	3 014	3 265	-
kvinnor	1 708	2 163	54·4	0·77	1·05	0·92	0·97	-	7·55	44·70	1 983	2 100	-
minderåriga	1 033	2 012	47·4	0·59	0·69	0·64	0·63	-	4·97	28·52	1 262	1 283	-
Mek. o. elektr. verkstäder samt skeppsvarv . . . . . (57)	9 099	2 195	65·5	-	-	-	-	-	12·15	70·79	3 134	3 356	-
män	7 609	2 214	68·7	1·42	1·64	1·57	1·66	-	13·29	77·69	3 436	3 688	-
kvinnor	855	2 096	43·2	0·78	1·09	0·91	0·95	-	7·35	43·43	1 896	1 984	-
minderåriga	635	2 111	58·6	0·50	0·65	0·59	0·58	-	4·53	25·51	1 237	1 232	-
Elektriska linjearbeten och kraftverk . . . . . (24)	6 997	2 280	21·9	-	-	-	-	-	10·66	68·07	2 752	3 013	-
män	6 696	2 286	22·2	1·13	1·71	1·26	1·35	-	10·86	69·56	2 807	3 076	-
Sågverk o. d. . . . . (17)	1 261	-	58·7	-	-	-	-	-	8·52	50·98	-	-	-
män	1 147	-	58·5	0·97	1·14	1·07	1·12	-	8·82	52·83	-	-	-
Ban- o. byggnadsarbeten (37)	6 531	2 349	42·8	-	-	-	-	-	10·45	60·52	2 912	3 117	-
män	6 489	2 351	42·7	1·11	1·47	1·26	1·33	-	10·47	60·63	2 922	3 128	-
Intendenturverkstäder, förråd o. d. . . . . (72)	1 557	2 217	50·4	-	-	-	-	-	10·04	59·38	2 663	2 832	-
män	763	2 249	31·4	1·43	1·54	1·47	1·54	-	12·24	72·10	3 273	3 461	-
kvinnor	773	2 224	69·4	0·79	1·03	0·96	1·02	-	7·93	47·11	2 116	2 269	-

Tab. 27 (forts.). Arbetstid och löneinkomster för arbetare inom olika näringsgrenar år 1938.

Näringsgrenar (Siffrorna inom parentes angiva antalet företag)	Medel- antal arbete- tare under verk- samt- hets- tiden	Genomsnittlig löneinkomst												
		Medeltal arbetstim- mar per år och arbetare		per timme						per år				
				ordinarie tid			inkl. över- tid, natu- raförmå- ner o. d.	per dag (inkl. över- tid, natu- raför- måner o. d.), kr.	per vecka (inkl. över- tid, natu- raför- måner o. d.), kr.	ordi- narie tid, kr.	inkl. över- tid, natu- raförmå- ner o. d. kr.	in- dex- tal 1929 = 100		
		antal	där- av på ac- kord %	tid- lön, kr.	ac- kord, kr.	ge- nom- snitt, kr.							kr.	kr.
<i>Kommunala verk o. byggnads- arbeten m. m. . . . .</i> (259)	23 868	2 286	27.0	.	.	.	.	.	.	13.56	79.44	3 609	3 873	107
män	23 087	2 286	27.5	1.48	2.00	1.62	1.72	107	13.78	80.67	3 643	3 935	109	.
kvinnor	250	2 231	0.2	0.95	1.47	0.95	0.98	.	8.02	48.13	2 068	2 191	.	.
minderåriga	531	2 274	5.9	0.61	1.14	0.64	0.86	115	6.77	40.00	1 452	1 953	116	.
<i>Kraft-, belysnings- och vatten- verk . . . . .</i> (143)	7 304	2 294	24.0	.	.	.	.	.	12.67	74.58	3 375	3 613	106	.
män	7 224	2 295	24.2	1.38	1.93	1.52	1.58	107	12.76	75.13	3 401	3 639	106	.
minderåriga	80	2 252	4.9	0.54	0.73	0.55	0.56	95	4.35	25.52	1 220	1 253	92	.
<i>Byggnads- o. anläggningsar- beten . . . . .</i> (93)	10 948	2 290	37.8	.	.	.	.	.	13.32	79.57	3 572	3 845	111	.
män	10 618	2 292	38.9	1.34	2.02	1.61	1.70	110	13.49	80.60	3 621	3 900	112	.
kvinnor	250	2 231	0.2	0.95	1.47	0.95	0.98	.	8.02	48.13	2 068	2 191	.	.
minderåriga	80	2 297	7.2	0.69	1.40	0.74	0.75	109	5.95	35.61	1 689	1 723	105	.
<i>Spårvägsdrift . . . . .</i> (14)	4 132	2 259	3.1	.	.	.	.	.	16.38	89.83	4 090	4 511	113	.
män	4 127	2 259	3.1	1.83	2.03	1.84	2.00	107	16.39	89.89	4 092	4 514	112	.
<i>Omnibusföretag . . . . .</i> (9)	1 484	2 291	.	.	.	.	.	.	12.28	72.64	.	3 586	.	.
män	1 118	2 297	.	.	.	.	1.76	.	13.82	81.81	.	4 052	.	.
minderåriga	366	2 272	.	.	.	.	0.95	.	7.50	44.26	.	2 163	.	.
<i>Handel o. varulager . . . . .</i> (997)	10 459	2 353	4.1	.	.	.	.	.	9.82	58.31	2 750	2 883	105	.
män	8 040	2 360	3.4	1.31	1.81	1.33	1.37	107	10.97	65.21	3 078	3 228	105	.
kvinnor	1 929	2 338	7.4	0.79	0.81	0.80	0.82	101	6.67	38.93	1 833	1 917	103	.
minderåriga	490	2 304	2.7	0.43	0.50	0.43	0.44	126	3.49	20.69	989	1 015	116	.
<i>Samfärdsel . . . . .</i> (299)	11 478	2 183	47.6	.	.	.	.	.	12.48	74.26	3 154	3 363	106	.
män	10 968	2 183	48.4	1.09	1.96	1.53	1.58	121	12.88	76.65	3 187	3 464	109	.
minderåriga	508	2 222	0.5	0.52	0.63	0.52	0.53	139	4.26	25.22	1 145	1 197	127	.
<i>Järnvägsdrift¹ . . . . .</i> (54)	2 940	2 288	15.4	.	.	.	.	.	7.82	47.03	2 228	2 263	.	.
män	2 916	2 288	15.5	0.92	1.31	0.98	0.99	90	7.85	47.22	2 237	2 273	.	.
<i>Omnibusföretag² . . . . .</i> (142)	2 559	2 255	.	.	.	.	.	.	9.84	57.96	.	2 790	.	.
män	2 121	2 256	.	.	.	.	1.38	.	10.99	64.69	.	3 118	.	.
minderåriga	438	2 247	.	.	.	.	0.53	.	4.25	25.10	.	1 200	.	.
<i>Åkeritörelse . . . . .</i> (43)	767	2 376	1.3	.	.	.	.	.	11.82	70.29	3 167	3 452	112	.
män	722	2 387	1.4	1.44	1.63	1.44	1.50	114	12.25	72.77	3 307	3 591	108	.
<i>Lastning o. lossning . . . . .</i> (60)	5 210	2 091	79.2	.	.	.	.	.	17.14	101.89	.	.	.	.
män	5 209	2 091	79.2	1.21	2.04	1.92	2.03	107	17.14	101.89	.	.	.	.

¹ Härunder redovisas huvudsakligen endast banarbetare, medan verkstadsarbetare hänförs till mekaniska verkstäder och s. k. linjepersonal (lokförare, konduktörer, eldare, stationskarlar, banvakter, extra linjearbetare o. d.) till förvaltnings- och befälspersonal. Jfr sid. 63, 65 och 68.

² Då löneläget är skäligen olika vid mindre och vid större företag, har här nedan verkställts en fördelning av hithörande företag efter antalet anställda vuxna män:

Företag	Antal företag	Antal anställda	Genomsnittlig löneinkomst för vuxna män i kr. per			
			timme	dag	vecka	år
med mindre än 5 anställda	34	100	1.11	8.86	52.06	2 492
med 5—10	50	346	1.35	10.77	63.82	3 037
med 10 och fl.	58	1 675	1.41	11.16	65.72	3 173

Tab. 27 (forts.). Arbetstid och löneinkomster för arbetare inom olika näringsgrenar år 1938.

Näringsgrenar (Siffrorna inom parentes angiva antalet företag)	Medel- antal arbeta- re under verk- sam- hets- tiden	Genomsnittlig löneinkomst												
		Medeltal arbetstim- mar per år och arbetare		per timme						per år				
				ordinarie tid			inkl. över- tid, natu- raförmän- ner o. d.	per dag (inkl. över- tid, natu- raför- män o. d.), kr.	per vecka (inkl. över- tid, natu- raför- män o. d.), kr.	ordi- narie tid, kr.	inkl. över- tid, natu- raförmän o. d.			
		antal	där- av på ac- kord %	tid- lön, kr.	ac- kord, kr.	i ge- nom- snitt, kr.					kr.	in- dex- tal 1929 = 100	kr.	in- dex- tal 1929 = 100
<i>Tvättinrättningar . . . . .</i> (21)	1 174	2 286	14·5	-	-	-	-	-	-	7·48	43·97	1 990	2 119	99
män	278	2 326	2·5	1·30	1·15	1·30	1·36	102	11·17	66·23	2 917	3 168	99	
kvinnor	882	2 276	18·5	0·74	0·93	0·77	0·79	103	6·36	37·53	1 711	1 803	98	
minderåriga	14	2 139	.	0·56	.	0·56	0·57	.	4·37	19·04	1 182	1 220	.	
<i>S:a övriga grupper inkl. säsongindustri . . . . .</i> (3 487)	106 479	2 204	37·1	1·26	1·93	1·52	1·57	.	12·47	73·76	.	.	.	
män	98 402	2 204	38·0	1·32	1·98	1·58	1·63	.	12·99	76·84	.	.	.	
kvinnor	4 769	2 258	25·3	0·79	1·00	0·84	0·87	.	6·95	41·15	.	.	.	
minderåriga	3 308	2 085	23·1	0·55	0·82	0·61	0·65	.	5·09	29·78	.	.	.	
<i>S:a övriga grupper exkl. säsongindustri . . . . .</i> (1 783)	72 422	2 269	32·5	1·25	1·72	1·41	1·48	.	11·86	70·27	3 118	3 351	.	
män	65 077	2 273	33·2	1·31	1·78	1·47	1·55	.	12·49	74·03	3 270	3 531	.	
kvinnor	4 769	2 258	25·3	0·79	1·00	0·84	0·87	.	6·95	41·15	1 877	1 976	.	
minderåriga	2 576	2 139	24·9	0·52	0·69	0·56	0·62	.	4·94	28·83	1 192	1 353	.	
Samtliga grupper inkl. säsongindustri . . . . . (9 772)	505 729	2 223	46·0	1·05	1·32	1·18	1·23	109	9·79	57·40	.	.	.	
män	389 747	2 236	46·2	1·18	1·47	1·32	1·37	110	11·03	64·75	.	.	.	
kvinnor	77 915	2 187	51·3	0·73	0·82	0·78	0·80	108	6·30	36·69	.	.	.	
minderåriga	38 067	2 161	33·2	0·46	0·67	0·53	0·55	108	4·26	24·92	.	.	.	
Samtliga grupper exkl. säsongindustri . . . . . (7 485)	450 150	2 249	45·6	1·04	1·26	1·14	1·20	.	9·57	56·19	2 519	2 691	108	
män	336 008	2 271	45·6	1·18	1·41	1·29	1·35	.	10·89	64·08	2 862	3 071	108	
kvinnor	77 778	2 187	51·3	0·73	0·82	0·78	0·80	.	6·30	36·71	1 678	1 758	107	
minderåriga	36 364	2 176	33·3	0·46	0·67	0·53	0·54	.	4·23	24·76	1 141	1 180	107	

Arbetslönerna inom de industriella näringsgrenarna äro i allmänhet fastställda genom kollektiva avtal, ingångna mellan vederbörande arbetsgivar- och arbetarorganisationer. De under år 1938 ingångna avtalen ha i allmänhet medfört förbättringar för arbetarna. I fråga om lönerna ha i vissa fall generella höjningar genomförts, i andra jämkningar uppåt för särskilda grupper av arbetare, företrädesvis de lägst avlönade.¹

Vill man undersöka i vad mån tendensen till stegring i avtalslönerna under redogörelseåret även påverkat de faktiska timförtjänsterna, framträder i tab. 27 i jämförelse med motsvarande tab. 22 i föregående årsbok beträffande manliga arbetare ökning särskilt inom följande näringsgrenar: statens sågverk (13·1 %), spårvägsdrift (11·0 %), omnibusföretag (10·4 %), flottning (10·0 %), kolgruvor (9·3 %), byggnadsämnesindustri (8·7 %), sprängämnesfabriker (8·6 %), annan trävaruindustri (8·5 %) samt målning och glasmästeri (8·5 %). För kvinnornas del märkes ökning av timförtjänsterna inom malmbrytning och metallindustri (9·6 %), tändsticksfabriker (7·1 %), pappersbruk och pappfabriker (6·7 %), färg-, olje- och parfymfabriker (6·4 %), jord- och stenindustri (6·3 %) samt handel och varulager (5·1 %).

För närmare upplysningar hänvisas till de kvartalsredogörelser för ingångna kollektivavtal, som meddelas i Sociala Meddelanden (årg. 1938, sid. 214, 595, årg. 1939, sid. 301).

Ackords- och tidlön. Vid en lönestatistisk undersökning av de genomsnittliga timförtjänsternas höjd inom olika företagsgrupper bör beaktas även deras samband med avlöningsformen och särskilt utbredningen av ackordsarbete.

Beträffande arbetstidens användning ger tab. 27 vid handen, att i genomsnitt för samtliga redovisade arbetare 46·0 % av antalet arbetstimmar beräknas ha använts för ackordsarbete. Under ackordsarbete inbegripes därvid även arbete mot premielön, tonlön o. d. lönesystem, genom vilka lönen i väsentlig mån göres beroende av arbetsprestationen eller arbetsprodukten. Tabellen visar, att riksnedeltalet för männen (46·2 %) låg obetydligt över men för kvinnorna (51·3 %) rätt avsevärt över det allmänna genomsnittet. Inom de särskilda i tabellen redovisade arbetargrupperna växlade motsvarande tal från så gott som ingenting till över 90 %. För att mera överskådligt belysa, inom vilka arbetsområden ackordsarbetet dominerar, ha i tabeln här nedan sammanställts de yrken och fack, inom vilka ackordstimmarna under redogörelseåret uppgått till minst hälften av totala timantalet.

Ackordsyrken.

	Ackords- tim., %		Ackords- tim., %		Ackords- tim., %
<i>Män.</i>					
Lastning o. lossning . . .	79·2	Statliga sågverk	58·5	Statens intendenturverk- städer, förråd o. d. . .	69·4
Järn-, stål- o. kopparverk	77·1	Sågverk o. hyvlerier . . .	57·3	Spinnerier, väverier o. d. .	67·8
Pappersbruk o. pappfabri- ker	76·5	Målning och glasmästeri .	56·0	Elektriska verkstäder . .	65·3
Gruvor o. anrikningsverk	76·1	Stenbrott o. stenhuggerier	53·5	Hatt- o. mössfabriker . .	64·1
Statliga mek. o. elektriska verkstäder	68·7	Järn- o. stålmanufaktur .	52·2	Porlins-, kakel- o. lergods- fabriker	60·9
Pappersmassefabriker . . .	62·1	Garverier	51·6	Metallmanufaktur	56·5
Skofabriker	59·8	Hatt- och mössfabriker .	50·3	Skrädderier o. sömnadsfab- riker	54·0
Installationsarbete	59·5	<i>Kvinnor.</i>			
Mekaniska verkstäder . . .	59·4	Gummivarufabriker	77·5	Skofabriker	53·9
		Tändsticksfabriker	75·4	Mekaniska verkstäder . .	52·6

Avlöningsformens betydelse för löneläget inom olika näringsgrenar sammanhänger med att arbetsförtjänsterna i regel ställa sig väsentligt olika, allteftersom avlöningsformen är tid- eller ackordslön. Vid en undersökning av timlönernas växlingar i tab. 27, till vilken hänvisas för närmare detaljer, bör dock beaktas, att de högre ackords- och tidlönsförtjänsterna företrädesvis avse företag å större och dyrare orter, medan de lägre i ganska stor utsträckning härröra från sådana företag, som äro förlagda till landsbygden.¹ För samtliga i tabellen redovisade arbetargrupper var den genomsnittliga timförtjänsten vid tidlönsarbete 1·05 kr., medan den vid ackordsarbete uppgick till 1·32 kr. eller 26·0 % mera. Motsvarande tal för vuxna män voro resp. 1·18 och 1·47 kr. (överskott 24·6 %) samt för kvinnliga arbetare resp. 0·73 och 0·82 kr. (överskott 12·3 %). Dessa allmänna genomsnitt påverkas emellertid, förutom av det skiftande antalet tidlöns- och ackordsarbetare, även av fluktuationerna i arbetsförtjänsterna per timme inom olika industrigrenar.

Den för hela undersökningsområdet eller för en viss del därav erhållna genomsnittliga tidlönen och motsvarande ackordslön avse vidare ej sällan olika arbetargrupper och äro därför ej alltid jämförbara. Med nuvarande primärmaterial för den

¹ Beträffande arbetslönerna inom olika dyrortsgrupper hänvisas till sid. 91 o. f.

industriella lönestatistiken kan denna felkälla endast till en del elimineras därigenom, att man begränsar undersökningen till arbetargrupper, som i större omfattning arbetat både på ackord och tidlön (i genomsnitt för varje grupp minst 20 och högst 80 % av arbetstiden på ackord). Efter sådan bearbetning av de i tab. 27 publicerade uppgifterna finner man, att merförtjänsten vid ackordsarbete växlar för män mellan 5—81 % och för kvinnor mellan 8—43 %. Ordnar man dessa procenttal i tvenne stigande serier och söker gränserna för deras mittersta hälfter (genom bortskärande av första och sista fjärdedelen eller »kvartilen»), befinnas de på sådant sätt beräknade normala överskottsvariationerna utgöra för män 18—39 % och för kvinnor 16—32 %.

d. Löneinkomster per dag, vecka och år.

Antal utgjorda arbetstimmar. I syfte att närmare belysa, i vad mån lönerna inom olika näringsgrenar sammanhånga med olikheter i arbetstidens längd, har med ledning av i tab. 27 meddelade siffror verkställts en bearbetning av primärmaterialets uppgifter om arbetstimmarnas antal per dag, per vecka och per år under redogörelseåret. Beräkningarna, som omfatta 96·3 % av samtliga i lönestatistiken redovisade arbetare, visa, att den genomsnittliga arbetstiden per arbetare (inberäknat övertid¹) år 1938 uppgått till per dag 8·0, per vecka 46·8 och per år 2 223 timmar (mot resp. 8·0, 47·3 och 2 282 timmar året därförut).²

För ett närmare klarläggande, hur motsvarande siffror variera för de olika i undersökningen ingående industrigrenarna, hänvisas till tabellen.

I fråga om de s. k. säsongyrkena, för vilka av förut angivna skäl årsförtjänstuppgifter ej publicerats, kunna ur andra tillgängliga källor anföras några siffror rörande arbetssäsongens normala längd inom vissa hithörande yrken bl. a. för att möjliggöra en beräkning av den normala medelförtjänsten per år eller säsong. En tidigare undersökning av arbetssäsongens längd inom byggnadsfacket utvisar, att byggnadsarbetarnas arbetstid skulle i genomsnitt utgöra c:a 1 800 timmar eller ungefär $\frac{3}{4}$ av den möjliga arbetstiden, medan den faktiska arbetstiden inom målaryrket torde vara något kortare eller normalt c:a 1 600 timmar per år. Ifrågavarande uppgifter synas därvid överensstämma med de beräkningar angående byggnadsarbetarnas arbetstid, vilka kunna göras på grundval av 1934 års byggnadsindustrisakkunnigas utredning.³ För arbetare inom sten- och torvindustri lär den faktiska arbetstiden per år vara än mera inskränkt, och torde den normala säsongen ej böra sättas högre än till resp. 180 och 100 arbetsdagar. I fråga om sockerfabrikernas arbetspersonal bör skiljas mellan de säsongarbetare, som någon tid på hösten anställas för råsockertillverkningen, och den personal, som under hela eller större delen av året sysselsättes vid råsockrets raffinering samt med olika lager- och transportarbeten etc. För de förra eller de s. k. kampanjarbetarna beräknades den normala arbetssäsongen under åren 1927—1929 innefatta 40—47 dagsverken (skift) per år.⁴

¹ Övertidsarbetets andel av den totala arbetstiden utgjorde under 1938 1·9 %. Motsvarande procenttal under vart och ett av åren 1929—1937 uppgick till resp. 2·0, 1·8, 1·5, 1·3, 1·5, 1·9, 2·0, 2·1 och 2·2.

² Dessa siffror torde giva ett något för högt uttryck för den genomsnittliga arbetstiden under året. På grund av redovisningssättet komma de närmast att avse sådana arbetare, som varit i arbete oavbrutet under året eller den del därav företagen varit i gång (jfr sid. 62).

³ Statens offentliga utredningar 1938: 3, del II, sid. 16 o. f.

⁴ Statens offentliga utredningar 1930: 35, sid. 196.

Löneinkomster per dag. I tab. 27 föreligga även beräkningar om den genomsnittliga löneinkomsten per dagsverke för samtliga i lönestatistiken redovisade näringsgrenar. Den genomsnittliga löneinkomsten per dagsverke (inkl. säsongindustrier) utgjorde för män 11·03 kr. och för kvinnor 6·30 kr. mot resp. 10·44 och 6·08 kr. föregående år. Begränsar man undersökningen till den egentliga industrien, bli de genomsnittliga dagsförtjänsterna lägre eller för 1938 för män 10·37 kr. och för kvinnor 6·26 kr. mot resp. 9·88 och 6·04 kr. år 1937.

Löneinkomster per vecka. I tab. 27 har även uträknats den normala veckoinkomsten, varvid som sådan ansetts den genomsnittliga arbetsförtjänsten per vecka under den tid, arbetaren sysselsatts inom vederbörande företag.

Tabellen visar, att den genomsnittliga veckoinkomsten år 1938 i genomsnitt för samtliga redovisade näringsgrenar (inkl. säsongindustrier) uppgick till för män 64·75 kr. och för kvinnor 36·69 kr. mot resp. 61·48 och 35·40 kr. föregående år. För den egentliga industrien voro motsvarande veckolöner år 1938 resp. 60·74 och 36·40 kr. samt år 1937 resp. 58·08 och 35·15 kr.

Löneinkomster per år. Enär, såsom ovan framhållits, för arbetare med säsonganställning den faktiska genomsnittsinkomsten per år ej kan med nöjaktig noggrannhet beräknas (jfr sid. 62), har man funnit lämpligt att för vissa säsongyrken endast meddela uppgifter om arbetsförtjänster per vecka och per dag. För övriga arbetargrupper återfinnas i tab. 27 beräknade genomsnittliga årslöner, av vilka här nedan återges några sammanfattningssiffror.

För samtliga undersökta grupper ger tabellen vid handen, att den genomsnittliga totala arbetsförtjänsten under år 1938 var för män 3 071 och för kvinnor 1 758 kr. mot resp. 2 974 och 1 740 kr. föregående år. Tages endast hänsyn till arbete å ordinarie tid (och bortses från naturaförmåner), uppgick medelförtjänsten för år 1938 till resp. 2 862 och 1 678 kr. (mot resp. 2 763 och 1 669 kr. år 1937), medan återstoden eller resp. 209 och 80 kr. (mot resp. 211 och 71 kr. år 1937) utgjorde värdet av åtnjutna naturaförmåner, ersättning för övertidsarbete o. d. — Vid begränsning till den egentliga industrien bli siffrorna lägre för männen, i det att den totala arbetsförtjänsten utgjorde år 1938 för män 2 960 och för kvinnor 1 743 kr. samt år 1937 för män 2 866 och för kvinnor 1 729 kr.

e. Arbetslöner inom olika dyrortsgupper, inom konkurrens- och hemmamarknadsindustri samt å olika orter.

Arbetslöner inom olika dyrortsgupper. De till lönestatistiken redovisade arbetslönerna ha, såsom förut antytts, rönt inflytande av arbetsplatsens förläggning i dyrortshänseende. För att undersöka hur långt sambandet mellan löner och levnadskostnader sträcker sig för här redovisade arbetargrupper, jämföras i det följande de genomsnittliga löneförhållandena inom de olika dyrortsgupperna (efter 1935 års dyrortsguppering), och denna jämförelse utsträcker även till de särskilda näringsgrenarna. I likhet med föregående års lönestatistik ha därvid de sju i den officiella dyrortsgupperingen utskilda grupperna (A, B, C, D, E, F och G) redovisats var för sig, ehuru de i vissa tabeller sammandragits till tre, nämligen grupperna A—C, D—F och G.¹ Därvid bör emellertid beaktas, att den år 1935 företagna dyrortsgupperingen medfört vissa förändringar, som försvåra jämförelser med tidigare år.

Beträffande manliga (m) och kvinnliga (kv) arbetare ger en jämförelse mellan lönenivån inom olika dyrortsgupper följande resultat:

Ortsgrupp	Levnadskostnader (riksmedeltal=1 000)		Genomsnittlig löneinkomst år 1938 för vuxna arbetare				Indextal (medeltal i D:grupp =1 000)				
	grupp- gränser	medel- tal	kr. per år		kr. per timme		per år		per timme		levnads- kostna- der
			m	kv	m	kv	m	kv	m	kv	
A	t. o. m. 930	870	2 298	1 423	1·03	0·67	771	870	786	893	806
>	B 931— 990	960	2 581	1 520	1·16	0·71	866	929	885	947	889
>	C 991—1 050	1 020	2 791	1 583	1·24	0·73	937	968	947	973	944
>	D 1 051—1 110	1 080	2 980	1 636	1·31	0·75	1 000	1 000	1 000	1 000	1 000
>	E 1 111—1 170	1 140	3 131	1 656	1·37	0·75	1 051	1 012	1 046	1 000	1 056
>	F 1 171—1 230	1 200	3 138	1 712	1·42	0·79	1 053	1 046	1 084	1 053	1 111
>	G 1 231 o. däröver	1 360	3 943	2 045	1·76	0·92	1 323	1 250	1 344	1 227	1 259

Medeltalen för de särskilda ortsgupperna visa både för män och för kvinnor en tendens till stegring av löneinkomsterna från billigaste till dyraste ortsgrupp i fråga om såväl årslöner som timlöner. Förhållandet mellan lönenivå och levnadskostnader inom de olika dyrortsgupperna åskådliggöres närmare genom i tablån inlagda indextal. Till bas för dessa har valts medellönen och medelindextalet för levnadskostnaderna i ortsgrupp D, bl. a. för att minska verkningarna av det förhållandet, att den till stadssamhällena lokaliserade industrien upptar den övervägande delen (c:a $\frac{3}{4}$) av den kvinnliga arbetarstammen, medan de manliga arbetarna mera jämnt fördela sig på land och stad.

En föreställning om i vad mån liknande divergenser i lönehänseende även framträda för särskilda näringsgrupper och viktigare näringsgrenar, erhålles

(Forts. å sid. 97.)

¹ Ortsgrupperna A och B omfatta i stort sett landsbygd, grupperna C, D och E flertalet städer och tätare bebyggda samhällen, grupp F en del större städer och industrisamhällen samt grupp G Stockholm (med förstäder), Göteborg och ett fåtal dyrorter i norra Sverige. Såsom framgår av tabellerna, ha vid redovisningen efter dyrortsgupper järnvägspersonal och vissa andra kategorier av anställda och arbetare måst utslutas, enär primäruppgifternas art ej möjliggör en sådan uppdelning. Sådana lönesiffror, som gälla blott ett mindre antal (färre än 150) personer, och vilka därför knappast kunna tillmätas mera allmän betydelse, ha i tabellen betecknats med mediealstil.

Tab. 28. Genomsnittliga löneinkomster år 1938 per arbetstimme och

(Siffror i medievalstil ange, att medel-

Näringsgrenar (m = män kv = kvinnor)		Antal redovisade arbetare							Samtliga
		Dyrortsgrupp							
		A	B	C	D	E	F	G	
1	Malmbrytning och metallindustri . . . m	11 953	20 696	13 328	17 342	17 378	15 350	30 387	128 270
2	kv	266	183	486	448	859	736	4 310	7 361
	därav:								
3	Gruvor och anrikningsverk . . . . . m	982	2 387	1 937	156	9	.	3 263	9 205
4	mellersta Sverige . . . . . m	982	2 387	1 753	11	9	.	.	5 142
5	norra Sverige . . . . . m	.	.	184	145	.	.	3 263	4 063
6	Järn-, stål- och kopparverk . . . . . m	1 644	8 585	3 441	4 801	2 646	784	.	21 901
7	Järn- och stålmanufaktur . . . . . m	4 637	3 578	1 144	1 983	3 608	2 205	1 610	18 565
8	Mek. och elektriska verkstäder . . . m	3 804	5 192	6 027	10 077	10 247	11 881	23 822	72 404
9	Metallmanufaktur . . . . . m	878	1 154	724	325	624	431	1 347	5 483
10	Jord- och stenindustri . . . . . m	11 181	4 632	3 904	1 708	832	1 189	700	27 643
11	kv	503	108	639	174	144	126	204	1 931
	därav:								
12	Kolgruvor . . . . . m	635	512	123	.	.	.	.	1 270
13	Stenbrott och stenhuggerier . . . . m	2 027	1 037	429	406	159	324	143	7 667
14	Byggnadsämnesindustri . . . . . m	4 316	2 387	1 931	995	380	615	241	11 200
15	Porcelins-, kakel- och lergodsfabriker m	761	49	696	240	126	185	186	2 243
16	Glasbruk . . . . . m	2 467	548	718	64	167	64	130	4 158
	därav:								
17	Kristall- och smäglasbruk . . . . . m	2 125	180	.	64	.	28	11	2 408
18	Träindustri . . . . . m	8 635	7 968	6 693	3 506	1 952	2 696	1 461	36 035
19	kv	83	55	22	4	39	55	116	373
	därav:								
20	Sågverk och hyvlerier . . . . . m	3 315	5 237	4 361	2 625	531	1 216	263	17 752
21	Snickeri- och möbelfabriker . . . . m	4 986	2 079	2 194	879	1 082	1 354	1 029	13 604
22	Pappers- och grafisk industri . . . . m	5 237	11 157	7 629	3 371	2 010	4 091	6 371	39 866
23	kv	503	903	201	198	445	1 152	2 018	5 420
	därav:								
24	Pappersmassfabriker . . . . . m	1 961	6 283	5 697	2 189	266	96	.	16 442
25	Pappersbruk och pappfabriker . . . m	3 174	4 686	1 426	433	532	1 707	36	11 994
26	kv	418	743	114	37	50	173	2	1 537
27	Kartongvarufabr., bokbinderier o. d. m	84	104	36	127	174	545	947	2 017
28	kv	50	107	37	82	244	659	1 343	2 522
29	Grafisk industri . . . . . m	18	134	470	622	1 038	1 743	5 388	9 413
30	kv	2	30	47	75	151	320	674	1 299
31	Livsmedelsindustri . . . . . m	1 939	1 363	2 072	2 183	2 629	3 279	7 284	21 696
32	kv	191	330	1 012	915	679	2 562	4 412	10 434
	därav:								
33	Kvarnar . . . . . m	123	76	175	88	535	271	121	1 389
34	Bagerier . . . . . m	68	131	371	284	326	985	1 477	3 642
35	kv	4	33	301	81	49	577	731	1 776
36	Råsockerbruk och raffinaderier . . . m	1 167	401	366	530	639	.	648	3 751
37	Choklad- och karamellfabriker . . . kv	16	33	124	110	128	868	1 352	2 631
38	Bryggerier och läskedrycksfabriker m	155	368	546	540	493	841	2 055	5 048
39	utkörare . . . . . m	57	98	155	185	183	290	569	1 557
40	övriga . . . . . m	98	270	391	355	310	551	1 486	3 491
41	kv	19	51	104	111	100	190	537	1 115
42	Tobaksfabriker . . . . . m	.	.	25	53	8	164	277	527
43	kv	.	.	37	77	14	710	803	1 641
44	Slakterier och konserverfabriker . . m	214	278	358	474	295	267	1 231	3 223
45	Annan livsmedelsindustri . . . . . m	162	98	152	120	278	418	892	2 912
46	Textil- och beklädnadsindustri . . . m	2 172	4 053	512	2 135	817	7 490	2 459	19 839
47	kv	3 013	4 435	1 409	4 866	2 518	13 658	8 843	39 157
	därav:								
48	Spinnerier, väverier o. d. . . . . m	1 811	3 931	373	1 455	639	6 545	1 268	16 148
49	kv	1 620	3 747	709	2 332	1 110	9 047	2 984	21 708
50	Skrädderier och sömnadsfabriker . . m	358	116	136	660	160	849	1 162	3 516
51	kv	1 374	658	663	2 349	1 353	3 961	5 611	16 226
52	Hatt- och mössfabriker . . . . . kv	19	30	37	185	55	650	247	1 223

per år för arbetare (fyllda 18 år) inom olika dyrortsgrupper.

talet avser mindre än 150 arbetare.)

Genomsnittlig löneinkomst (inklusive övertidsersättning, naturaförmåner o. d.), kronor																
per timme								per år								
A	B	C	D	E	F	G	Hela riket	A	B	C	D	E	F	G	Hela riket	
1:06	1:19	1:25	1:34	1:36	1:40	1:66	1:37	2 384	2 669	2 836	3 062	3 157	3 202	3 864	3 137	1
0:72	0:69	0:71	0:79	0:81	0:82	1:01	0:91	1 544	1 549	1 590	1 825	1 732	1 864	2 279	2 052	2
1:08	1:22	1:46	1:74	1:38	.	2:42	1:72	2 498	2 695	3 081	3 562	3 193	.	5 163	3 717	3
1:08	1:22	1:46	1:32	1:38	.	.	1:27	2 498	2 695	3 101	3 125	3 193	.	.	2 798	4
.	.	1:48	1:78	.	.	2:42	2:30	.	.	2 887	3 595	.	.	5 163	4 881	5
0:97	1:22	1:29	1:30	1:38	1:88	.	1:27	2 202	2 734	2 939	2 904	3 294	4 508	.	2 895	6
1:14	1:11	1:10	1:29	1:34	1:38	1:68	1:26	2 532	2 427	2 541	2 913	3 036	3 096	3 758	2 825	7
1:00	1:20	1:21	1:36	1:36	1:37	1:58	1:39	2 312	2 718	2 771	3 165	3 182	3 150	3 708	3 235	8
0:99	1:17	1:20	1:24	1:36	1:22	1:54	1:27	2 128	2 615	2 721	2 856	3 023	2 802	3 583	2 864	9
1:02	1:08	1:14	1:13	1:44	1:30	1:56	1:09	.	.	.	.	.	.	.	.	10
0:57	0:62	0:69	0:76	0:74	0:79	0:77	0:68	.	.	.	.	.	.	.	.	11
1:24	1:08	1:29	.	.	.	.	1:18	2 675	2 402	2 800	.	.	.	.	2 577	12
1:04	1:02	1:09	1:00	1:35	1:27	1:68	1:02	.	.	.	.	.	.	.	.	13
1:03	1:12	1:10	1:16	1:50	1:34	1:75	1:13	2 177	2 338	2 391	2 571	3 249	3 141	3 806	2 593	14
1:05	0:97	1:13	1:25	1:22	1:25	1:25	1:13	2 486	2 243	2 646	2 749	2 757	2 968	2 814	2 641	15
1:01	1:06	1:25	1:14	1:57	1:28	1:56	1:10	2 166	2 169	2 948	2 713	2 759	2 787	3 805	2 394	16
1:02	1:08	.	1:14	.	1:43	1:59	1:03	2 155	2 105	.	2 713	.	2 696	3 784	2 180	17
0:91	1:03	1:10	1:11	1:21	1:16	1:41	1:06	2 078	2 281	2 485	2 423	2 761	2 571	3 110	2 374	18
0:57	0:48	0:62	0:75	0:72	0:71	0:94	0:70	1 262	1 022	1 369	1 719	1 565	1 543	1 796	1 478	19
0:87	1:05	1:11	1:12	1:13	1:16	1:38	1:06	1 964	2 332	2 482	2 409	2 602	2 459	3 230	2 343	20
0:94	0:98	1:08	1:07	1:18	1:15	1:39	1:05	2 145	2 186	2 494	2 455	2 655	2 622	3 080	2 383	21
1:09	1:24	1:32	1:37	1:39	1:46	1:80	1:37	2 367	2 732	2 912	3 174	3 106	3 328	4 049	3 046	22
0:72	0:76	0:80	0:80	0:72	0:79	0:94	0:83	1 458	1 597	1 688	1 656	1 571	1 666	2 079	1 782	23
1:13	1:28	1:32	1:37	1:30	1:22	.	1:29	2 463	2 862	2 937	3 262	2 718	2 809	.	2 891	24
1:07	1:19	1:30	1:44	1:18	1:34	1:39	1:20	2 309	2 564	2 723	3 009	2 548	3 113	2 767	2 610	25
0:73	0:79	0:91	1:01	0:72	0:85	0:96	0:80	1 465	1 646	1 848	2 136	1 600	1 811	1 532	1 640	26
1:04	1:08	1:10	1:08	1:25	1:28	1:49	1:34	2 242	2 407	2 455	2 359	2 793	2 833	3 338	2 983	27
0:65	0:65	0:69	0:67	0:73	0:79	0:90	0:83	1 344	1 475	1 554	1 296	1 556	1 629	1 971	1 780	28
1:22	1:24	1:37	1:39	1:54	1:63	1:85	1:71	2 734	2 803	3 205	3 146	3 544	3 723	4 192	3 887	29
0:54	0:48	0:64	0:82	0:71	0:76	1:03	0:89	1 121	1 093	1 453	1 850	1 585	1 663	2 296	1 971	30
1:14	1:17	1:24	1:27	1:39	1:52	1:67	1:43	2 705	2 739	2 875	3 006	3 271	3 539	3 934	3 353	31
0:64	0:72	0:81	0:82	0:80	0:86	0:97	0:88	1 392	1 510	1 701	1 764	1 826	1 897	2 202	1 959	32
1:13	0:97	1:25	1:22	1:53	1:39	1:65	1:39	2 587	2 281	2 900	2 869	3 545	3 201	3 846	3 226	33
1:40	1:30	1:31	1:35	1:52	1:58	1:66	1:55	3 447	3 009	3 002	3 117	3 509	3 660	3 883	3 600	34
1:18	0:97	0:93	0:96	0:80	0:98	1:04	0:99	2 776	2 165	2 123	2 076	1 868	2 178	2 439	2 264	35
1:14	1:18	1:15	1:15	1:23	.	1:37	1:20	2 751	2 814	2 722	2 784	2 966	.	3 266	2 885	36
0:69	0:47	0:70	0:66	0:65	0:74	0:82	0:77	1 549	1 021	1 578	1 457	1 493	1 714	1 862	1 752	37
1:06	1:24	1:29	1:37	1:42	1:60	1:84	1:58	2 436	2 820	3 026	3 236	3 358	3 774	4 376	3 721	38
1:38	1:50	1:62	1:68	1:66	2:04	2:50	2:01	3 241	3 418	3 766	3 910	3 868	4 775	5 760	4 663	39
0:83	1:14	1:16	1:22	1:28	1:37	1:60	1:39	1 965	2 603	2 734	2 884	3 056	3 247	3 846	3 301	40
0:63	0:82	0:80	0:82	0:85	0:92	1:14	0:99	1 351	1 873	1 811	1 880	1 916	2 090	2 620	2 260	41
.	.	1:32	1:36	1:43	1:59	1:81	1:67	.	.	2 919	3 008	3 301	3 501	3 941	3 653	42
.	.	0:78	0:82	0:83	0:90	1:04	0:96	.	.	1 734	1 770	1 977	1 847	2 236	2 033	43
1:21	1:15	1:23	1:28	1:47	1:46	1:69	1:45	2 883	2 782	2 837	3 047	3 408	3 472	4 016	3 435	44
0:95	0:90	1:09	1:02	1:26	1:44	1:62	1:28	2 161	2 091	2 469	2 411	2 923	3 334	3 812	3 000	45
0:92	0:94	0:99	1:05	1:08	1:09	1:36	1:07	2 050	2 117	2 238	2 370	2 434	2 494	3 167	2 429	46
0:67	0:69	0:65	0:72	0:71	0:76	0:85	0:75	1 429	1 488	1 459	1 572	1 572	1 648	1 851	1 636	47
0:92	0:93	0:97	0:99	1:01	1:06	1:20	1:02	2 052	2 107	2 172	2 260	2 287	2 431	2 727	2 304	48
0:65	0:68	0:65	0:69	0:67	0:74	0:74	0:71	1 408	1 466	1 416	1 509	1 475	1 604	1 592	1 539	49
0:92	1:10	1:07	1:20	1:28	1:26	1:52	1:30	2 038	2 489	2 429	2 607	2 925	2 903	3 637	2 968	50
0:70	0:75	0:66	0:75	0:73	0:80	0:90	0:81	1 453	1 608	1 496	1 612	1 644	1 750	1 991	1 760	51
0:67	0:70	0:80	0:79	0:76	0:79	0:81	0:79	1 474	1 572	1 613	1 850	1 773	1 648	1 798	1 709	52

Tab. 28 (forts.). **Genomsnittliga löneinkomster år 1938 per arbetstimme och**

(Siffror i medievalstil ange, att medel-

N ä r i n g s g r e n a r (m = män kv = kvinnor)		Antal redovisade arbetare							Samt- liga
		Dyrortsgrupp							
		A	B	C	D	E	F	G	
1	Läder-, hår- och gummivarufabriker . m	818	1 705	1 962	1 708	346	2 108	678	9 325
2	kv	355	922	602	998	242	1 834	437	5 390
	däruv:								
3	Garverier . . . . . m	66	438	531	343	31	29	21	1 459
4	Skofabriker . . . . . m	255	418	600	1 325	219	1 635	120	4 572
5	Gummivarufabriker . . . . . m	286	613	11	30	25	204	123	1 292
6	kv	126	498	.	35	.	311	14	984
7	Kemisk-teknisk industri . . . . . m	261	1 141	1 596	1 422	1 462	1 045	1 734	8 671
8	kv	90	448	249	309	604	480	900	3 080
	däruv:								
9	Färg-, olje- och parfymfabriker . m	7	81	455	55	270	331	861	2 062
10	kv	.	3	60	5	172	210	543	993
11	Konstgödningsfabriker . . . . . m	5	.	.	.	305	234	17	561
12	Tändsticksfabriker . . . . . m	32	500	89	109	495	.	.	1 225
13	kv	22	313	116	108	324	.	.	883
14	Samtliga industrigrupper . . . . . m	42 196	52 715	37 696	33 375	27 426	37 248	51 074	291 345
15	kv	5 004	7 384	4 620	7 912	5 530	20 603	21 240	73 146
16	Byggnadsverksamhet . . . . . m	1 232	1 335	1 992	1 925	2 238	6 874	9 961	33 325
	däruv:								
17	Husbyggnadsarbete . . . . . m	917	756	1 128	900	1 021	4 421	5 414	19 796
18	Väg- och vattenbyggnadsarbete . m	38	282	109	112	131	27	171	3 326
19	Installationsarbete . . . . . m	33	73	354	506	764	1 710	3 418	6 924
20	Målning och glasmästeri . . . . . m	244	224	401	407	322	716	958	3 279
	Statliga verk och byggnadsarbeten								
21	m. m. . . . . m	1 112	1 351	2 521	2 749	2 838	5 880	4 237	22 704
22	kv	.	210	152	62	161	388	699	1 708
	däruv:								
23	Mek. o. elektriska verkstäder samt								
24	skeppsvarv . . . . . m	30	166	203	435	1 616	2 955	2 202	7 609
25	kv	.	196	87	.	.	355	217	855
26	Elektr. linjearbeten och kraftverk . m	55	346	797	854	450	1 760	817	6 696
27	Sågverk o. d. . . . . m	316	62	372	135	.	261	.	1 147
28	Ban- och byggnadsarbeten . . . . . m	711	763	1 066	1 214	545	850	944	6 489
29	Intendenturverkstäder, förråd o. d. m	.	14	83	111	227	54	274	763
	kv	.	14	65	62	161	29	441	773
	Kommunala verk och byggnadsarbeten								
30	m. m. . . . . m	82	482	1 001	1 432	2 441	4 146	12 045	23 087
31	kv	.	.	.	.	.	.	250	250
	däruv:								
32	Kraft-, belysnings- och vattenverk m	82	468	454	568	811	1 550	2 674	7 224
33	Byggnads- och anläggningsarbeten m	.	14	547	864	1 403	2 128	5 662	10 618
34	Spårvägsdrift . . . . . m	.	.	.	.	221	393	3 513	4 127
35	Omnibusdrift . . . . . m	.	.	.	.	6	75	196	1 118
36	Handel och varulager . . . . . m	91	143	374	513	750	1 564	4 069	8 040
37	kv	1	2	30	25	86	272	1 490	1 929
38	Samfärdsel . . . . . m	44	191	668	316	364	1 264	2 998	10 968
	däruv:								
39	Lastning och lossning . . . . . m	44	191	668	316	350	1 162	2 393	5 209
40	Tvättinrättningar . . . . . m	.	.	.	5	14	12	247	278
41	kv	.	.	.	64	70	49	699	882
42	Samtliga övriga grupper . . . . . m	2 561	3 502	6 556	6 940	8 645	19 740	33 557	98 402
43	kv	1	212	182	151	317	709	3 138	4 769
44	Samtliga grupper år 1938 . . . . . m	44 757	56 217	44 252	40 315	36 071	56 988	84 631	389 747
45	kv	5 005	7 596	4 802	8 063	5 847	21 312	24 378	77 915
46	Samtliga grupper år 1937 . . . . . m	43 911	54 941	45 242	39 482	34 352	54 857	83 738	375 761
47	kv	4 928	7 489	4 956	7 926	5 689	20 958	22 706	75 101

¹ Härav ha 5 123 manliga arbetare vid enskilda järnvägar och omnibusföretag ej kunnat fördelas på räknas dessa, fördelar sig återstoden på dyrortsgrupper på följande sätt: män gr. A 12·3 %, gr. B 15·5 %, gr. C 6·2 %, gr. D 10·5 %, gr. E 7·6 %, gr. F 27·7 %, gr. G 31·6 %.

per år för arbetare (fyllda 18 år) inom olika dyrortsgrupper.

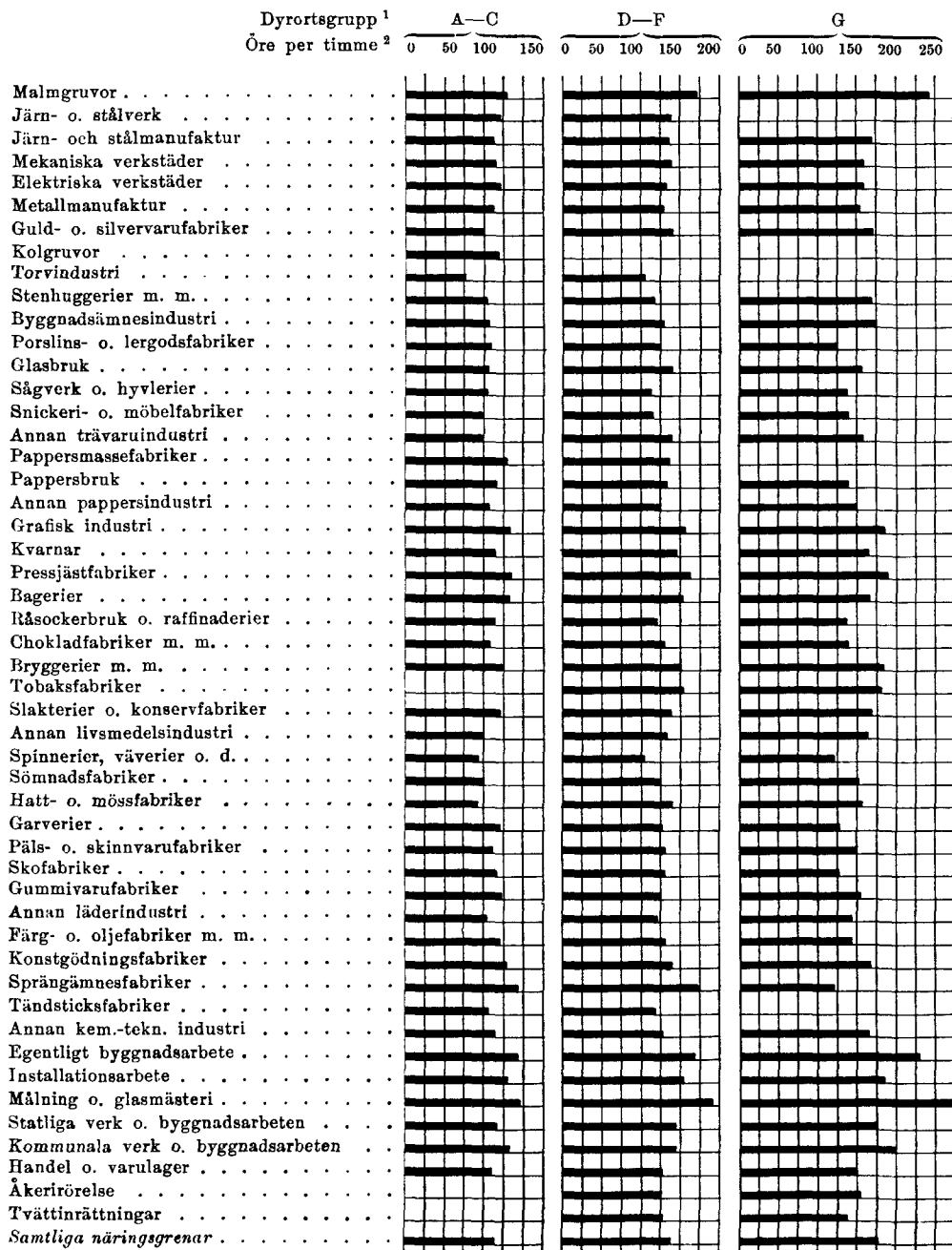
talet avser mindre än 150 arbetare.)

Genomsnittlig löneinkomst (inklusive övertidsersättning, naturaförmåner o. d.), kronor																
per timme								per år								
A	B	C	D	E	F	G	Hela riket	A	B	C	D	E	F	G	Hela riket	
1'07	1'19	1'17	1'23	1'22	1'36	1'43	1'24	2 327	2 667	2 619	2 569	2 577	2 920	3 231	2 704	1
0'73	0'77	0'79	0'78	0'76	0'84	0'92	0'81	1 575	1 726	1 713	1 642	1 665	1 801	2 061	1 749	2
1'04	1'26	1'18	1'28	1'07	1'23	1'27	1'22	2 380	2 894	2 734	2 888	2 049	2 811	2 713	2 789	3
1'14	1'05	1'27	1'22	1'24	1'39	1'26	1'27	2 326	2 330	2 735	2 481	2 558	2 954	2 672	2 670	4
1'10	1'29	0'98	1'06	1'18	1'26	1'55	1'26	2 477	2 845	2 238	2 519	2 771	2 831	3 479	2 807	5
0'85	0'87	. 0'80	. 0'80	. 0'80	0'81	1'01	0'85	1 873	1 925	.	1 936	.	1 792	2 141	1 880	6
0'96	1'13	1'22	1'57	1'28	1'30	1'54	1'34	2 068	2 572	2 887	3 649	2 987	3 020	3 601	3 122	7
0'61	0'71	0'75	0'86	0'80	0'77	0'89	0'81	1 321	1 492	1 624	1 863	1 722	1 723	1 992	1 762	8
1'35	1'00	1'23	1'22	1'38	1'25	1'43	1'33	1 838	2 197	2 923	2 827	3 228	2 868	3 330	3 090	9
.	0'46	0'76	0'70	0'79	0'74	0'88	0'83	.	1 023	1 737	1 637	1 839	1 673	1 959	1 860	10
1'29	.	.	.	1'41	1'39	1'67	1'41	3 067	.	.	.	3 424	3 277	3 809	3 371	11
1'02	1'04	1'20	1'18	1'19	.	.	1'12	1 960	2 275	2 789	2 556	2 682	.	.	2 493	12
0'72	0'71	0'76	0'74	0'78	.	.	0'75	1 336	1 417	1 607	1 407	1 578	.	.	1 498	13
1'02	1'15	1'22	1'29	1'34	1'33	1'65	1'29	2 294	2 570	2 769	2 955	3 098	3 035	3 822	2 960	14
0'67	0'71	0'73	0'75	0'75	0'78	0'92	0'80	1 423	1 528	1 581	1 633	1 648	1 703	2 040	1 743	15
1'24	1'39	1'54	1'60	1'64	1'70	2'17	1'79	.	.	.	.	.	.	.	.	16
1'26	1'43	1'58	1'61	1'72	1'70	2'31	1'85	.	.	.	.	.	.	.	.	17
1'46	1'35	1'31	1'47	1'20	1'66	1'83	1'43	.	.	.	.	.	.	.	.	18
1'23	1'23	1'33	1'43	1'52	1'60	1'85	1'69	.	.	.	.	.	.	.	.	19
1'16	1'40	1'67	1'80	1'82	2'01	2'75	2'04	.	.	.	.	.	.	.	.	20
1'04	1'13	1'24	1'32	1'39	1'52	1'75	1'44	2 322	2 580	2 829	3 039	3 189	3 380	3 987	3 265	21
.	0'65	0'77	1'04	1'02	1'11	1'02	0'97	.	1 239	1 669	2 314	2 141	2 306	2 333	2 100	22
1'44	1'30	1'41	1'63	1'42	1'72	1'83	1'66	3 569	2 959	3 187	3 653	3 236	3 710	4 100	3 688	23
.	0'63	0'75	.	.	1'12	1'00	0'95	.	1 197	1 805	.	.	2 313	2 227	1 984	24
1'05	1'16	1'18	1'21	1'29	1'25	1'70	1'35	2 108	2 529	2 655	2 848	2 973	2 832	3 899	3 076	25
1'03	0'96	1'15	1'16	.	1'16	.	1'12	.	.	.	.	.	.	.	.	26
1'03	1'09	1'28	1'30	1'34	1'57	1'63	1'33	2 443	2 590	3 059	2 994	3 147	3 705	3 338	3 128	27
.	1'46	1'37	1'47	1'46	1'34	1'72	1'54	.	3 260	3 022	3 231	3 374	2 996	3 860	3 461	28
.	0'84	0'81	1'04	1'02	1'02	1'05	1'02	.	1 827	1 485	2 314	2 141	2 274	2 437	2 269	29
1'41	1'44	1'25	1'33	1'43	1'47	1'99	1'72	3 285	3 356	2 890	3 077	3 272	3 348	4 538	3 935	30
.	.	.	.	.	.	0'98	0'98	.	.	.	.	.	.	2 191	2 191	31
1'41	1'44	1'31	1'41	1'42	1'48	1'90	1'58	3 285	3 351	3 063	3 252	3 283	3 448	4 279	3 639	32
.	1'50	1'20	1'29	1'42	1'42	1'99	1'70	.	3 531	2 746	2 962	3 239	3 213	4 579	3 900	33
.	.	.	.	1'58	1'63	2'06	2'00	.	.	.	.	3 474	3 581	4 683	4 514	34
.	.	.	.	1'27	1'73	1'90	1'76	.	.	.	.	2 847	3 919	4 282	4 052	35
0'96	1'09	1'14	1'19	1'22	1'30	1'49	1'37	2 212	2 491	2 668	2 767	2 864	3 064	3 547	3 228	36
0'50	0'71	0'66	0'63	0'57	0'72	0'86	0'82	1 104	1 630	1 520	1 496	1 299	1 604	2 030	1 917	37
2'61	2'27	1'75	2'04	2'06	2'03	1'93	1'58	2 755	3 655	3 756	4 904	4 709	4 383	4 131	3 464	38
2'61	2'27	1'75	2'04	2'10	2'11	2'05	2'03	.	.	.	.	.	.	.	.	39
.	.	.	1'12	1'20	1'43	1'37	1'36	.	.	.	2 532	2 817	3 281	3 196	3 168	40
.	.	.	0'59	0'67	0'73	0'83	0'79	.	.	.	1 376	1 557	1 694	1 875	1 803	41
1'15	1'31	1'37	1'42	1'47	1'59	1'94	1'63	2 388	2 841	2 965	3 139	3 268	3 490	4 202	3 531	42
0'50	0'65	0'75	0'77	0'81	0'93	0'90	0'87	1 104	1 243	1 644	1 782	1 783	1 995	2 076	1 976	43
1'03	1'16	1'24	1'31	1'37	1'42	1'76	1'37	2 298	2 581	2 791	2 980	3 131	3 138	3 943	3 071	44
0'67	0'71	0'73	0'75	0'75	0'79	0'92	0'80	1 423	1 520	1 583	1 636	1 656	1 712	2 045	1 758	45
0'97	1'09	1'18	1'24	1'30	1'35	1'67	1'29	2 223	2 522	2 743	2 857	3 034	3 066	3 814	2 974	46
0'64	0'68	0'69	0'72	0'72	0'76	0'88	0'77	1 433	1 527	1 553	1 619	1 624	1 722	2 009	1 740	47

dyrortsgrupper. — Härav ha 26 516 män och 912 kvinnor ej kunnat fördelas på dyrortsgrupper. Från-
gr. C 12'2 %, gr. D 11'1 %, gr. E 9'9 %, gr. F 15'7 % och gr. G 23'3 %; kvinnor gr. A 6'5 %, gr. B 9'9 %.

Diagram V. Löneläget för manliga industriarbetare m. fl. inom olika dyrortsgrupper.

Salaires des ouvriers de l'industrie, etc., suivant le coût de la vie des différentes localités.

¹ Groupes de localités. — ² Öre par heure.

genom tab. 28. Tabellen utvisar, att lönedifferenser mellan olika dyrortsgrupper göra sig gällande även inom de särskilda näringsgrenarna, om också i växlande grad.

För att ge en siffermässig överblick av förhållandet mellan lönenivån inom olika dyrortsgrupper ha indextal beräknats för medeltimlönen inom hela dyrortsgrupp G (resp. Stockholm enbart), när motsvarande medellön inom de tre grupperna A, B och C tillsammanantagna sättas lika med 100. I genomsnitt för samtliga redovisade arbetare visa beräkningarna, att den standardberäknade medellönen i den högsta ortgruppen (G) ligger 54 % högre för män och 31 % högre för kvinnor än medeltalet för grupp A—C, medan motsvarande skillnad i levnadskostnadshänseende torde kunna uppskattas till omkring 40 %. Begränsar man jämförelsen till enbart Stockholm, stiger skillnaden mellan lönenivåerna till 64 % för män och 36 % för kvinnor och mellan levnadskostnadslägena till c:a 50 %. — En åskådlig bild av löneläget inom olika dyrortsgrupper ges i diagram V, som visar timlönerna för manliga industriarbetare m. fl. inom olika näringsgrenar, sedan dessa fördelats på de tre dyrortsgrupperna A—C, D—F och G.

Det relativa löneläget för arbetare inom olika näringsgrenar. Såsom framgår av det föregående måste vid en mera ingående jämförelse mellan löneläget inom olika näringsgrenar hänsyn tagas till deras olikformiga lokalisering i dyrortshänseende. I sådant syfte ha lönesummorna för företag, som kunnat hänföras till en viss ort, omräknats med användande av socialstyrelsens för 1935 års dyrortsgruppering uträknade dyrortsindextal för denna ort, varvid man begränsat sig till vuxna manliga och kvinnliga arbetare inom den egentliga industrien. Sedan lönerna på detta sätt, i den mån dyrortsindextalen ge uttryck för de faktiska olikheterna i levnadskostnader för här ifrågakarande arbetargrupper, reducerats till samma levnadskostnadsnivå (riksmedeldyrhet), ha beloppen inom företag tillhörande samma näringsgren adderats, varefter nya medeltimförtjänster framräknats, som ställts i relation till en på motsvarande sätt beräknad genomsnittlig timlön för samtliga grupper. I omstående tab. 29 representera b-talen dylika till medeldyrhet omräknade timlöner jämte motsvarande indextal, efter vilkas höjd näringsgrenarna ordnats i sjunkande skala, medan a-talen återgiva på vanligt sätt beräknade genomsnittliga timlöner utan hänsyn tagen till näringsgrenarnas olika lokalisering i dyrortshänseende.

En närmare granskning av siffrorna visar, att de olika näringsgrenarnas placering på löneskalan merendels blir en annan, om man — såsom skett i tabellen — utgår från b-talen, än om man låter a-talen vara bestämmande för graderingen. Endast 9 (för män 7, för kvinnor 2) av de i tabellen redovisade industrigrupperna behålla sina platser oförändrade, oavsett om man tar hänsyn till dyrortsförhållandena eller ej, medan 27 grupper (för män 17, för kvinnor 10) flyttas upp och 30 (för män 18, för kvinnor 12) ned på skalan. Av de 57 grupper, vilkas ordningsföljd sålunda förändras, äro förflyttningarna för 26 (för män 20, för kvinnor 6) av större betydelse. Såsom avse-

Tab. 29. Jämförelse mellan medelförtjänster för manliga och kvinnliga arbetare inom olika näringsgrenar.

a = utan hänsyn tagen till näringsgrenarnas olika lokalisering i dyrortshänseende;
b = med hänsyn tagen till näringsgrenarnas olika lokalisering i dyrortshänseende.

Näringsgrenar	Genomsnittlig löneinkomst i kr. per timme		Index-tal		Näringsgrenar	Genomsnittlig löneinkomst i kr. per timme		Index-tal	
	a	b	a	b		a	b	a	b
	<i>Män.</i>								
Sprängämnesfabriker	1.65	1.63	128	137	Tändsticksfabriker	1.12	1.08	87	91
Gruvor och anrikningsverk	1.72	1.54	133	129	»Annan» läder-, hår- o. gummi- varuindustri	1.16	1.07	90	90
Pressjästfabriker	1.56	1.44	121	121	Sågverk o. hyvlerier	1.06	1.05	82	88
Grafisk industri	1.71	1.33	133	121	Snickeri- och möbelfabriker	1.05	1.05	81	88
Bryggerier o. läskedrycksfabriker	1.58	1.31	122	110	Elektriska verkstäder	1.46	1.04	113	87
Kolgruvor	1.18	1.30	91	109	Spinnerier, väverier o. d.	1.02	0.95	79	80
Pappersmassfabriker	1.29	1.30	100	109	Torvindustri	0.78	0.88	60	74
Tobaksfabriker	1.67	1.30	129	109	Samtliga grupper	1.29	1.19	100	100
Bagerier	1.55	1.28	120	108	<i>Kvinnor.</i>				
Järn-, stål- o. kopparverk	1.27	1.26	98	106	Gummivarufabriker	0.85	0.85	106	123
Kvarnar	1.39	1.25	108	105	Pappersbruk o. pappfabriker	0.80	0.82	100	119
Gummivarufabriker	1.26	1.25	98	105	Bagerier	0.99	0.81	124	117
Pappersbruk och pappfabriker	1.20	1.23	93	103	Bryggerier o. läskedrycksfabr.	0.99	0.80	124	116
Slakterier och konserverfabriker	1.45	1.23	112	103	Elektriska verkstäder	1.02	0.75	128	109
Konstgödningsfabriker	1.41	1.23	109	103	Slakterier o. konserverfabriker	0.89	0.75	111	109
Garverier	1.22	1.22	95	103	Skofabriker	0.83	0.75	104	109
Mekaniska verkstäder	1.38	1.21	107	102	Mekaniska verkstäder	0.90	0.74	113	107
Järn- o. stålmanufaktur	1.26	1.20	98	101	Råsockerbruk o. raffinaderier	0.84	0.74	105	107
Guld- o. silfvervarufabriker	1.50	1.20	116	101	Tobaksfabriker	0.96	0.74	120	107
Råsockerbruk o. raffinaderier	1.20	1.17	93	98	Metallmanufaktur	0.90	0.73	113	106
Hatt- och mössfabriker	1.39	1.17	108	98	Tändsticksfabriker	0.75	0.71	94	103
Metallmanufaktur	1.27	1.15	98	97	Grafisk industri	0.89	0.70	111	101
Byggnadsämnesindustri	1.13	1.15	88	97	Järn- o. stålmanufaktur	0.76	0.69	95	100
Glasbruk	1.10	1.16	85	97	Skrädderier o. sömnadsfabriker	0.81	0.69	101	100
Skofabriker	1.27	1.16	98	97	Guld- o. silfvervarufabriker	0.87	0.68	109	99
»Annan» kemisk-teknisk industri	1.31	1.16	102	97	Porslins-, kakel- o. lergodsfabr.	0.71	0.68	89	99
Porslins-, kakel- o. lergodsfabr.	1.13	1.14	88	96	»Annan» livsmedelsindustri	0.76	0.68	95	99
»Annan» livsmedelsindustri	1.28	1.13	99	95	Hatt- och mössfabriker	0.79	0.67	99	97
Päls- o. skinnvarufabriker	1.24	1.12	96	94	»Annan» pappersindustri	0.83	0.65	104	94
Stenbrott o. stenhuggerier	1.02	1.11	79	93	Spinnerier, väverier o. d.	0.71	0.65	89	94
Färg-, olje- o. parfymfabriker	1.33	1.11	103	93	Päls- o. skinnvarufabriker	0.73	0.65	91	94
Skrädderier och sömnadsfabriker	1.30	1.10	101	92	Färg-, olje- o. parfymfabriker	0.83	0.64	104	93
»Annan» trävaruindustri	1.15	1.09	89	92	Choklad- o. karamellfabriker	0.77	0.63	96	91
»Annan» pappersindustri	1.34	1.08	104	91	Choklad- o. karamellfabriker	0.77	0.63	96	91
Choklad- o. karamellfabriker	1.33	1.08	103	91	Samtliga grupper	0.80	0.69	100	100

värt bättre ställda i löneavseende än vad de vanliga riksmedel-talen ge vid handen visa sig följande näringsgrenar: 1) i fråga om lönerna för manliga arbetare: kolgruvor, pappersbruk och pappfabriker, gummivarufabriker, glasbruk, garverier, pappersmassfabriker, järn-, stål- och kopparverk samt byggnadsämnesindustri, 2) i fråga om kvinnolönerna: pappersbruk och pappfabriker, gummivarufabriker, tändsticksfabriker, skofabriker samt porslins-, kakel- och lergodsfabriker. Motsatsen äger rum beträffande timlönerna för manliga arbetare bl. a. vid elektriska verkstäder, choklad- och karamellfabri-

ker, »annan» pappersindustri, färg-, olje- och parfymfabriker, skrädderier och sömnadsfabriker, guld- och silvervarufabriker, hatt- och mössfabriker samt »annan» kemisk-teknisk industri, vilka näringsgrenar skjutas ned på skalan, om lönen ställes i relation till levnadskostnaderna. Detsamma gäller för de kvinnliga arbetarna vid färg-, olje- och parfymfabriker, »annan» pappersindustri, guld- och silvervarufabriker, tobaksfabriker, grafisk industri samt choklad- och karamellfabriker.

För flertalet industrier blir emellertid icke endast den inbördes rangordningen förändrad, utan även avståndet mellan medellönerna minskas i regel. De gränser, inom vilka löneindexalen variera, ligga sålunda närmare varandra hos b-talen än hos a-talen. I fråga om männen växla sålunda b-talen mellan 74—137 och a-talen mellan 60—133, medan motsvarande intervall för kvinnornas vidkommande bliva för de förra 91—123 och för de senare 89—128. Att denna tendens till hopträngning av b-serien icke endast gäller gränsvärdena, visas av efterföljande tablå, som återger spridningen av samtliga i tab. 29 förekommande indextal.

Löneindextal	under 60	60— 69	70— 79	80— 89	90— 99	100— 109	110— 119	120— 129	130— 139	140 o. däröver
Män:										
b-tal	—	—	1	4	18	14	1	3	1	—
a-tal	—	1	2	7	12	10	3	5	2	—
Kvinnor:										
b-tal	—	—	—	—	9	11	3	1	—	—
a-tal	—	—	—	2	6	8	4	4	—	—

Som slutresultat av dessa överbåganden kvarstår, att lönenivån för industriarbetarna ter sig något mindre söndersplittrad, sedan lönera korrikerats med hänsyn till industriens lokalisering i dyrortshänseende. Sannolikt är därjämte, att olikheterna i löneläget inom olika industrier skulle ytterligare reduceras, om hänsyn även kunde tagas till arbetarpersonalens skiljaktiga sammansättning bland annat med hänsyn till ålder och yrke. Såsom närmare framgår av det följande, är emellertid även de särskilda industriernas betalningsförmåga en viktig faktor vid lönesättningen.

Arbetslöner inom konkurrens- och skyddad hemmamarknadsindustri. I likhet med föregående år ha vissa beräkningar verkställt i syfte att erhålla en åtminstone ungefärlig föreställning om löneläget inom å ena sidan den del av industrien, som är direkt beroende av den utländska konkurrensen, och å andra sidan den, som är någorlunda skyddad för dylik konkurrens. Därvid ha de i undersökningen ingående företagen, med ledning av å frågeformulären erhållna särskilda uppgifter om företagens avsättningsförhållanden och beroende av utländsk konkurrens, fördelats i tvenne grupper, nämligen konkurrensindustri och skyddad hemmamarknadsindustri. Till den första gruppen ha hänförts dels de företag, som till överbågande del producera exportvaror (exportindustrien), och dels sådana företag, som visserligen huvudsakligen ha avsättning å den inhemska marknaden men där möta kännbar konkurrens genom utländsk import (s. k. blandad industri).

Tab. 30. Arbetsförtjänster inom konkurrens- och hemmamarknadsindustri.

K = konkurrensindustri (d. v. s. exportindustri¹ och blandad industri), H = skyddad hemmamarknadsindustri.²

År och dyrortsgrupp	Antal manliga arbetare			Medelförtjänst (kr.) för manliga arbetare						Skillnad i lön mellan H och K (i % av K) betr. medelförtj.	
	Samtliga arbetare	Därav i % inom		per år			per timme				
		K	H	Samtliga arbetare	Därav inom		Samtliga arbetare	Därav inom			
					K	H		K	H		
1929	244 813	58·9	41·1	2 846	2 657	3 183	1·25	1·16	1·38	+19·8	+19·0
därav grupp A—C	97 123	78·7	21·3	2 386	2 405	2 318	1·05	1·05	1·04	- 3·6	- 1·0
" " D—F	90 803	57·7	42·3	2 920	2 754	3 147	1·27	1·19	1·38	+14·3	+16·0
" " G . .	36 991	36·2	63·8	3 987	3 730	4 133	1·76	1·66	1·82	+10·8	+ 9·6
1930	287 023	53·5	46·5	2 865	2 635	3 255	1·29	1·17	1·44	+23·5	+23·1
därav grupp A—C	117 401	75·0	25·0	2 365	2 382	2 313	1·06	1·07	1·04	- 2·9	- 2·8
" " D—F	79 582	52·2	47·8	2 903	2 719	3 104	1·27	1·19	1·37	+14·2	+15·1
" " G . .	63 474	31·2	68·8	3 937	3 578	4 100	1·73	1·58	1·80	+14·6	+13·9
1931	276 939	51·1	48·9	2 767	2 484	3 093	1·29	1·15	1·44	+24·5	+25·2
därav grupp A—C	117 286	68·7	31·3	2 234	2 251	2 195	1·04	1·05	1·03	- 2·5	- 1·9
" " D—F	83 550	46·8	53·2	2 814	2 579	3 043	1·29	1·20	1·37	+18·0	+14·2
" " G . .	65 102	28·2	71·8	3 763	3 296	3 979	1·75	1·55	1·83	+20·7	+18·1
1932	267 285	47·1	52·9	2 597	2 202	3 003	1·27	1·10	1·40	+36·4	+27·3
därav grupp A—C	112 712	64·2	35·8	2 052	2 023	2 113	1·01	1·02	1·00	+ 4·4	- 2·0
" " D—F	81 737	43·3	56·7	2 672	2 306	2 991	1·27	1·14	1·37	+29·7	+20·2
" " G . .	61 573	25·7	74·3	3 557	2 780	3 884	1·73	1·45	1·81	+39·7	+24·8
1933	255 090	48·3	51·7	2 612	2 330	2 901	1·22	1·09	1·34	+24·5	+22·9
därav grupp A—C	110 099	64·6	35·4	2 126	2 154	2 070	1·02	1·02	1·00	- 3·9	- 2·0
" " D—F	79 078	43·3	56·7	2 714	2 452	2 935	1·24	1·12	1·34	+19·7	+19·6
" " G . .	54 481	27·7	72·3	3 495	2 876	3 767	1·63	1·41	1·71	+31·0	+21·3
1934	279 602	45·7	54·3	2 715	2 519	2 902	1·22	1·11	1·31	+15·2	+18·0
därav grupp A—C	113 896	61·0	39·0	2 271	2 332	2 167	1·02	1·04	0·99	- 7·1	- 4·8
" " D—F	91 185	42·8	57·2	2 782	2 633	2 909	1·23	1·14	1·30	+10·5	+14·0
" " G . .	59 650	25·3	74·7	3 563	3 084	3 760	1·60	1·41	1·66	+21·9	+17·7
1935	312 008	45·3	54·7	2 770	2 613	2 924	1·24	1·14	1·34	+11·9	+17·5
därav grupp A—C	121 528	59·0	41·0	2 324	2 394	2 212	1·03	1·05	1·01	- 7·6	- 3·8
" " D—F	105 248	45·3	54·7	2 821	2 712	2 925	1·24	1·17	1·31	+ 7·9	+12·0
" " G . .	66 643	24·3	75·7	3 628	3 286	3 765	1·64	1·45	1·70	+14·6	+17·2
1936	352 734	42·8	57·2	2 848	2 708	2 968	1·25	1·16	1·32	+ 9·6	+13·8
därav grupp A—C	139 632	55·7	44·3	2 395	2 467	2 301	1·04	1·07	1·01	- 6·7	- 5·6
" " D—F	118 376	40·0	60·0	2 854	2 777	2 967	1·26	1·18	1·31	+ 6·8	+11·0
" " G . .	76 876	26·6	73·4	3 687	3 425	3 805	1·64	1·48	1·70	+11·1	+14·9
1937	375 761	44·2	55·8	2 974	2 824	3 112	1·29	1·20	1·37	+10·2	+14·2
därav grupp A—C	144 094	54·9	45·1	2 506	2 557	2 431	1·08	1·10	1·05	- 4·9	- 4·5
" " D—F	128 691	43·2	56·8	2 992	2 876	3 096	1·30	1·23	1·36	+ 7·6	+10·6
" " G . .	83 738	30·0	70·0	3 814	3 537	3 960	1·67	1·51	1·73	+12·0	+14·6
1938	389 747	41·2	58·8	3 071	2 941	3 178	1·37	1·28	1·44	+ 8·1	+12·5
därav grupp A—C	145 226	53·6	46·4	2 563	2 622	2 484	1·14	1·17	1·12	- 5·3	- 4·3
" " D—F	133 374	39·5	60·5	3 088	3 003	3 151	1·37	1·31	1·42	+ 4·9	+ 8·4
" " G . .	84 631	29·9	70·1	3 943	3 767	4 033	1·76	1·62	1·82	+ 7·1	+12·3

¹ Arbetslönernas utveckling enbart inom exportindustrien belyses av nedanstående uppställning:

	1929	1930	1931	1932	1933	1934	1935	1936	1937	1938
Proc. av samtl. redov. antal manl. arb.	31·3	30·0	26·3	24·8	27·9	25·6	24·6	24·0	24·2	21·5
Medelförtjänst per timme för manl. arb., kr.	1·19	1·22	1·19	1·13	1·11	1·14	1·15	1·20	1·25	1·32

² Till den skyddade hemmamarknadsindustrien ha hänförts dels byggnadsverksamhet, statliga och kommunala arbeten samt handel och samfärdsel (tillhopa 25·7 % av redovisade manliga arbetare), dels viss fabriksindustri utan nämnvärd utländsk konkurrens (33·1 % av arbetarna), nämligen grafisk industri, bagerier, bryggerier, tobaksfabriker samt flertalet företag inom byggnadsämnesindustri, snickeri- och möbelindustri m. m.

Den andra huvudgruppen omfattar företag med i regel mera lokalt begränsad avsättning utan nämnvärd kännning av utländsk konkurrens. Det ligger i sakens natur, att stora svårigheter möta vid ett försök till detaljerad uppdelning av de redovisade företagen efter deras produktionsinriktning, beroende dels på uppgiftens art och dels på det skick, vari primärmaterialet föreligger. Mellan ren export- och typisk hemmamarknadsindustri finnes en mångfald övergångsformer, vartill ytterligare kommer, att produktionsinriktningen i viss grad växlar med konjunkturerna.

En sammanfattande överblick över beräkningarnas resultat lämnas i tab. 30, som utvisar fördelningen av de i årets löneundersökning ingående manliga arbetarna på konkurrensindustri (K) och skyddad hemmamarknadsindustri (H) samt den genomsnittliga löneinkomsten per år och per timme för nämnda arbetargrupper, varjämte motsvarande tal även beräknats för de olika dyrortsgrupperna, som dock i detta fall sammanslagits till tre, nämligen A—C, D—F och G. Dessutom återges i tabellen motsvarande huvudsiffror för åren 1929—1937.

Av tabellen framgår, att konkurrensindustrien år 1938 skulle omfatta 41·2 och den skyddade hemmamarknadsindustrien 58·8 % av samtliga i lönestatistiken redovisade manliga arbetare. Inom dyrortsgrupperna A—C tillhöra 53·6 % konkurrensindustrien, medan den skyddade industrien upptar 46·4 % av det inom gruppen redovisade antalet arbetare. Såväl i den mellersta som i den högsta dyrortsgruppen sjunker konkurrensindustriens relativa betydelse, medan den skyddade hemmamarknadsindustrien visar motsvarande tillväxt.

Tab. 30 ger ett siffermässigt uttryck för det kända förhållandet, att det nuvarande löneläget är förhållandevis högre inom den skyddade hemmamarknadsindustrien än inom konkurrensindustrierna, d. v. s. exportindustrien och den »blandade» gruppen, ehuru från år 1933 en tendens till utjämning gjort sig gällande att döma av procentsiffrorna i tabellens båda sista kolumner. Av intresse är att konstatera, att lönenivån inom samma dyrortsgrupp ingalunda alltid ligger högre för den skyddade industrien än för övriga industrier. För landsbygden (dyrortsgrupp A—C) synes fastner övervägande motsatsen vara fallet. Inom de båda övriga i tabellen redovisade dyrortsgrupperna, som omfatta medelstora städer och industrisamhällen, resp. Stockholm och Göteborg m. m., gör sig däremot den skyddade industriens högre lönenivå märkbart gällande.

Arbetslöner å vissa viktigare orter samt inom olika län. Den föregående redogörelsen har endast avsett medellönerna inom olika dyrorts- och avsättningsgrupper, tagna dels var för sig och dels i inbördes kombination. Under gruppmedeltalen dölja sig emellertid ej sällan ganska avsevärda variationer i lönesatserna, beroende på näringslivets lokala gestaltning samt organisationsförhållanden etc. För att, i den mån så kan ske utan obehörigt blottande av enskilda näringsidkares förhållanden, även belysa dylika avvikelser från det genomsnittliga löneläget, ha i tab. 31 sammanförts

Tab. 31. Löneinkomster i vissa större städer för arbetare inom olika näringsgrenar år 1938.

Orter och näringsgrenar (Siffrorna inom parentes angiva antalet redovisade arbetare)	Genomsnittlig löne- inkomst i kr. pr timme för				Orter och näringsgrenar (Siffrorna inom parentes angiva antalet redovisade arbetare)	Genomsnittlig löne- inkomst i kr. pr timme för			
	Manliga arbetare			Kvinnliga arbetare		Manliga arbetare			Kvinnliga arbetare
	Samtliga arbetare	K ¹	H ²			Samtliga arbetare	K ¹	H ²	
Ortsgrupp G.									
<i>Stockholm.</i>									
Samtl. arb. (m. 43 727, kv. 14 635)					Metallmanufaktur	1.55	1.26	1.72	.
Järn- o. stålmanufaktur	1.79	1.58	1.95	0.89	Porslins-, kakel- o. lergods- fabriker	1.25	1.27	0.99	0.77
Mekaniska verkstäder	1.76	1.85	1.73	1.00	Snickeri- o. möbelfabriker	1.30	1.25	1.47	.
Elektriska verkstäder	1.59	1.55	1.77	1.06	»Annan» pappersindustri	1.20	.	1.20	0.73
Metallmanufaktur	1.54	1.50	1.59	0.97	Grafisk industri	1.67	.	1.67	0.83
Guld- o. silvvervarufabriker	1.80	1.90	1.67	0.95	Bagerier	1.57	.	1.57	1.01
Snickeri- o. möbelfabriker	1.62	.	1.62	.	Choklad- o. karamellfabr.	1.40	.	1.40	0.77
»Annan» pappersindustri	1.61	1.22	1.63	0.92	Brygg. o. läskedrycksfabr. utkörare	1.76	.	1.76	1.04
Grafisk industri	1.90	.	1.90	1.14	övriga	2.25	.	2.25	.
Bagerier	1.70	.	1.70	1.05	Slakterier o. konserverfabriker	1.56	.	1.56	1.04
Choklad- o. karamellfabr.	1.42	.	1.42	0.79	»Annan» livsmedelsindustri	1.47	1.61	1.45	0.87
Brygg. o. läskedrycksfabr. utkörare	1.89	.	1.89	1.21	Spinnerier, väverier o. d.	1.43	1.35	1.50	0.91
övriga	1.63	.	1.63	1.21	Skrädderier o. sömn.-fabr.	1.20	1.18	1.29	0.74
Tobaksfabriker	1.83	.	1.83	1.05	»Annan» läder-, hår- o. gummivaruindustri	1.38	1.77	1.35	0.85
Slakterier o. konserverfabriker	1.75	.	1.75	1.15	Färg-, olje- o. parfymfabr.	1.40	1.32	1.41	0.88
»Annan» livsmedelsindustri	1.69	.	1.69	0.95	»Annan» kemisk-tekn. ind.	1.32	1.35	1.29	0.71
Spinnerier, väverier o. d.	1.24	1.18	1.29	0.76	Egentligt byggnadsarbete	1.61	1.72	1.39	0.87
Skrädderier o. sömn.-fabr.	1.64	1.55	1.65	0.93	Installationsarbete	1.96	.	1.96	.
Hatt- o. mössfabriker	.	.	.	0.85	Målning o. glasmästeri	1.65	.	1.65	.
»Annan» läder-, hår- o. gummivaruindustri	1.52	1.42	1.59	0.98	Stat. verkst. o. skeppsvarv	2.20	.	2.20	.
Färg-, olje- o. parfymfabr.	1.47	1.55	1.42	0.90	Statliga ban- o. bygn.-arb.	1.86	.	1.86	.
»Annan» kemisk-tekn. ind.	1.55	1.51	1.57	0.88	Kraft-, belysnings- o. vat- tenverk	1.68	.	1.68	.
Egentligt byggnadsarbete	2.45	.	2.45	.	Kommunala byggnads- o. anläggningsarbeten	1.78	.	1.78	.
Installationsarbete	2.00	.	2.00	.	Spårvägsdrift	1.83	.	1.83	.
Målning o. glasmästeri	3.10	.	3.10	.	Handel och varulager	1.79	.	1.79	.
Stat. verkst. o. skeppsvarv	1.74	.	1.74	1.00	Åkerirörelse	1.42	.	1.42	0.80
Statliga ban- o. bygn.-arb.	1.73	.	1.73	.	Lastning o. lossning	1.45	.	1.45	.
Försvarsväsendets intenden- turverkstäder, förråd o. d.	1.80	.	1.80	1.01	Ortsgrupp F.				
Kraft-, belysnings- o. vat- tenverk	1.99	.	1.99	.	<i>Malmö.</i>				
Kommunala byggnads- och anläggningsarbeten	2.13	.	2.13	0.98	Samtl. arb. (m. 13 952, kv. 6 658)	1.48	1.31	1.56	0.76
Spårvägsdrift	2.24	.	2.24	.	Järn- o. stålmanufaktur	1.81	1.24	1.35	0.73
Kommunala omnibusföre- tag	1.74	.	1.74	.	Mekaniska verkstäder	1.35	1.36	1.82	.
Handel och varulager	1.53	.	1.53	0.87	Metallmanufaktur	1.16	0.85	1.19	0.72
Åkerirörelse	1.60	.	1.60	.	Stenbrott o. stenhuggerier	1.28	1.28	1.22	.
Lastning o. lossning	2.41	.	2.41	.	Byggnadsämnesindustri	1.32	1.31	1.44	0.80
Tvättinrättningar	1.35	.	1.35	0.84	Grafisk industri	1.73	.	1.73	0.79
<i>Göteborg.</i>					Bagerier	1.82	.	1.82	0.91
Samtl. arb. (m. 29 190, kv. 8 168)	1.56	1.46	1.65	0.84	Choklad- o. karamellfabr.	1.35	.	1.35	0.75
Järn- o. stålmanufaktur	1.88	1.25	1.40	0.71	Spinnerier, väverier o. d.	1.20	1.14	1.31	0.73
Mekaniska verkstäder	1.49	1.50	1.37	0.96	Skrädderier o. sömnadsfabr.	1.41	1.55	1.39	0.75
Elektriska verkstäder	1.24	1.07	1.33	0.71	Hatt- o. mössfabriker	.	.	.	0.78
					Skofabriker	1.38	1.36	1.20	0.75
					Gummivarufabriker	1.28	1.30	1.19	0.81
					Färg-, olje- o. parfymfabr.	1.20	1.21	1.19	0.71
					Sprängämnesfabriker	1.39	1.40	1.29	.

¹ K = konkurrensindustri. — ² H = skyddad hemmamarknadsindustri.

Tab. 31 (forts.). Löneinkomster i vissa större städer för arbetare inom olika näringsgrenar år 1938.

Orter och näringsgrenar (Siffrorna inom parentes angiva antalet redovisade arbetare)	Genomsnittlig löne- inkomst i kr. pr timme för				Orter och näringsgrenar (Siffrorna inom parentes angiva antalet redovisade arbetare)	Genomsnittlig löne- inkomst i kr. pr timme för			
	Manliga arbetare			Kvinnliga arbetare		Manliga arbetare			Kvinnliga arbetare
	Samtliga arbetare	K ¹	H ²			Samtliga arbetare	K ¹	H ²	
»Annan» kemisk-tekn. ind.	1'24	1'23	1'24	0'74	Mekaniska verkstäder . .	1'19	1'20	1'17	0'61
Egentligt byggnadsarbete	1'77	.	1'77	.	Snickeri- o. möbelfabriker	1'10	1'04	1'11	.
Installationsarbete	1'67	.	1'67	.	Pappersbruk o. pappfabr.	1'39	1'39	.	0'89
Målning o. glasmästeri . .	2'00	.	2'00	.	»Annan» pappersindustri .	1'15	0'85	1'19	0'79
Stat. verkst. o. skeppsvarv	1'78	.	1'78	.	Grafisk industri	1'46	.	1'46	0'74
Kraft-, belysnings- o. vat- tenverk	1'45	.	1'45	.	»Annan» livsmedelsind.	1'42	.	1'42	0'95
Kommunala byggnads- o. anläggningsarbeten	1'49	.	1'49	.	Spinnerier, väverier o. d.	1'05	1'04	1'08	0'70
Spårvägsdrift	1'74	.	1'74	.	Egentligt byggnadsarbete .	1'74	.	1'74	.
Handel och varulager	1'35	.	1'35	0'70	Installationsarbete	1'63	.	1'63	.
Lastning o. lossning	1'76	.	1'76	.	Kraft-, belysnings- o. vat- tenverk	1'55	.	1'55	.
<i>Norrköping.</i>					Kommunala byggnads- o. anläggningsarbeten	1'40	.	1'40	.
Samtl. arb. (m. 6 294, kv. 2 785)	1'32	1'20	1'41	0'72	Spårvägsdrift	1'47	.	1'47	.
					Handel och varulager	1'32	.	1'32	.
					Lastning o. lossning	1'89	.	1'89	.

ett antal löneuppgifter för de fyra största städerna beträffande sådana näringsgrenar, inom vilka sysselsattes ett större antal (i regel minst 150) vuxna män eller kvinnor, härrörande från flera särskilda företag, varvid de olika näringsgrenarna fördelats med hänsyn tagen till företagets avsättningsförhållanden. Liksom i tab. 28 redovisas därvid den totala löneinkomsten per timme (inkl. övertidersättning, naturaförmåner o. d.).

En närmare granskning av tab. 31 kompletterar de i tab. 28 meddelade genomsnittslönerna för olika dyrortsgrupper genom att belysa det stundom rätt växlande löneläget å särskilda orter inom samma grupp. Vid dessa jämförelser måste dock reservation göras för bristande jämförbarhet på grund av de redovisade företagens växlande art och produktionsinriktning på olika orter.

För att ytterligare tillmötesgå uttalade önskemål om komplettering av lönestatistikens allmänna medeltal medelst regionala siffror, har i tab. 32 det lönestatistiska materialet fördelats på län och inom varje län — i den mån så kunnat ske — på de tre dyrortsgrupperna A—C, D—F och G. För var och en av dessa sammanfattningsgrupper meddelas i tabellen medelförtjänster under år 1938 per timme, dag, vecka och år. I fråga om timlönerna har därjämte skett en särredovisning länsvis för konkurrensindustri och hemmamarknadsindustri. Liksom eljest i detta kapitel har därvid undersökningen begränsats till vuxna manliga och kvinnliga arbetare, medan ingen hänsyn tagits till förekomsten av minderårig arbetskraft.

De särskilda länsmedeltalen måste användas med en viss försiktighet, särskilt när de grunda sig på fåtaliga primäruppgifter. De giva emellertid en

¹ K = konkurrensindustri. — ² H = skyddad hemmamarknadsindustri.

Tab. 32. Löneinkomster för industriarbetare m. fl. inom olika län och dyrortsgrupper år 1938.

(Siffror i medialvalstil ange, att medeltalet avser mindre än 10 arbetare.)

Län och dyrortsgrupp (Siffrorna inom parentes angiva antalet redovisade arbetare)	Genomsnittlig löneinkomst för vuxna manliga arbetare i kr. per						Genomsnittlig löneinkomst för vuxna kvinnlige arbetare i kr. per					
	t i m m e			dag	vecka	år ³	t i m m e			dag	vecka	år ³
	Samt- liga företag	K ¹	H ²				Samt- liga företag	K ¹	H ²			
Stockholm (58 362)	1·87	1·60	1·92	14·95	88·83	4 117	0·95	0·97	0·95	7·57	44·86	2 142
Stockholms län (17 175)	1·52	1·53	1·52	12·32	72·31	3 536	0·93	0·90	0·94	7·33	42·18	2 034
dyrortsgr. A—C (3 746)	1·22	1·24	1·19	9·87	58·22	2 834	0·74	0·74	0·73	5·87	34·47	1 669
, D—F (8 324)	1·58	1·62	1·56	12·84	75·02	3 642	0·95	0·86	0·96	7·57	43·93	1 998
, G (4 977)	1·68	1·63	1·72	13·45	79·25	3 899	0·97	1·09	0·94	7·65	43·45	2 196
Uppsala län (7 100)	1·34	1·25	1·40	10·57	62·24	2 951	0·83	0·85	0·82	6·41	37·74	1 821
dyrortsgr. A—C (2 299)	1·18	1·23	1·12	9·48	56·43	2 725	0·66	·	0·66	4·90	29·35	1 388
, D—F (4 780)	1·44	1·26	1·49	11·19	65·48	3 091	0·86	0·85	0·87	6·69	39·29	1 902
Södermanlands län (16 491)	1·32	1·32	1·33	10·56	61·65	2 975	0·77	0·78	0·76	5·81	33·30	1 593
dyrortsgr. A—C (4 125)	1·16	1·17	1·15	9·25	50·98	2 617	0·71	0·79	0·71	5·42	30·32	1 365
, D—F (12 204)	1·38	1·35	1·41	11·04	64·45	3 094	0·77	0·78	0·77	5·87	33·79	1 631
Östergötlands län (21 989)	1·23	1·18	1·27	9·81	54·54	2 719	0·71	0·71	0·70	5·45	32·25	1 535
dyrortsgr. A—C (9 247)	1·12	1·16	1·07	8·96	46·81	2 518	0·68	0·72	0·66	5·41	32·05	1 512
, D—F (12 494)	1·35	1·21	1·40	10·60	62·51	2 919	0·71	0·71	0·71	5·47	32·34	1 543
Jönköpings län (17 264)	1·18	1·19	1·17	9·30	54·17	2 599	0·74	0·69	0·76	5·77	32·95	1 585
dyrortsgr. A—C (12 613)	1·14	1·18	1·11	8·99	52·60	2 531	0·74	0·63	0·77	5·77	33·29	1 592
, D—F (4 286)	1·27	1·20	1·31	10·12	58·26	2 797	0·74	0·76	0·69	5·92	31·73	1 559
Kronobergs län (6 803)	1·02	1·03	1·02	8·21	48·69	2 271	0·61	0·62	0·59	4·79	28·49	1 327
dyrortsgr. A—C (6 792)	1·02	1·03	1·02	8·21	48·69	2 271	0·61	0·62	0·59	4·79	28·49	1 327
Kalmar län (10 188)	1·12	1·08	1·14	8·84	53·40	2 489	0·67	0·73	0·65	5·33	29·82	1 442
dyrortsgr. A—C (6 228)	1·00	1·04	0·98	7·87	48·58	2 228	0·63	0·62	0·63	4·93	28·48	1 363
, D—F (3 943)	1·31	1·20	1·36	10·50	61·24	2 986	0·70	0·77	0·66	5·53	30·44	1 480
Gotlands län (1 902)	1·21	1·13	1·23	9·60	57·08	2 774	0·96	0·67	0·98	7·62	42·68	2 160
dyrortsgr. A—C (1 200)	1·17	1·12	1·18	9·15	54·38	2 574	0·67	0·67	0·67	5·16	30·73	1 434
, D—F (684)	1·30	1·14	1·33	10·46	62·17	2 971	0·98	·	0·98	7·88	43·82	2 236
Blekinge län (7 334)	1·18	1·04	1·22	9·46	55·12	2 721	0·69	0·67	0·70	5·45	31·79	1 543
dyrortsgr. A—C (4 454)	1·08	1·08	1·08	8·62	50·77	2 506	0·62	0·64	0·61	4·91	28·39	1 413
, D—F (2 708)	1·38	1·16	1·40	11·14	63·69	3 144	0·83	0·72	0·90	6·41	37·93	1 764
Kristianstads län (9 813)	1·11	1·08	1·13	8·82	51·87	2 298	0·69	0·70	0·68	5·40	31·68	1 525
dyrortsgr. A—C (9 713)	1·11	1·08	1·13	8·81	51·81	2 294	0·69	0·70	0·68	5·39	31·67	1 524
Malmöhus län (43 717)	1·35	1·22	1·43	10·81	63·82	3 055	0·74	0·74	0·74	5·84	34·17	1 650
dyrortsgr. A—C (9 842)	1·15	1·11	1·19	9·22	54·67	2 698	0·66	0·68	0·64	5·23	30·54	1 490
, D—F (33 692)	1·42	1·28	1·50	11·37	67·03	3 165	0·75	0·75	0·75	5·92	34·63	1 669
Hallands län (6 739)	1·20	1·06	1·26	9·54	55·45	2 672	0·68	0·67	0·71	5·35	30·61	1 491
dyrortsgr. A—C (2 533)	1·09	1·00	1·13	8·65	50·16	2 391	0·65	0·65	0·65	5·17	28·83	1 451
, D—F (4 142)	1·26	1·11	1·33	10·09	58·75	2 818	0·70	0·68	0·74	5·45	31·63	1 513
Göteborgs o. Bohus län (48 268)	1·48	1·38	1·58	12·25	70·46	3 437	0·82	0·81	0·83	6·40	37·18	1 785
dyrortsgr. A—C (3 209)	1·07	1·05	1·09	8·45	49·82	2 501	0·77	0·78	0·77	6·05	35·59	1 540
, D—F (7 284)	1·24	1·18	1·34	9·96	58·57	2 861	0·77	0·74	0·82	6·04	35·10	1 678
, G (37 358)	1·56	1·46	1·65	13·01	74·38	3 587	0·84	0·84	0·84	6·55	38·04	1 845

¹ K = konkurrensindustri. — ² H = skyddad hemmamarknadsindustri. — ³ S. k. säsongindustri ej medräknad.

Tab. 32 (forts.). Löneinkomster för industriarbetare m. fl. inom olika län och dyrortsgrupper år 1938.

(Siffror i medievalstil ange, att medeltalen avse mindre än 10 arbetare.)

Län och dyrortsgrupp (Siffrorna inom parentes angiva antalet redovisade arbetare)	Genomsnittlig löneinkomst för vuxna manliga arbetare i kr. per						Genomsnittlig löneinkomst för vuxna kvinliga arbetare i kr. per					
	t i m m e			dag	vecka	år ³	t i m m e			dag	vecka	år ³
	Samt- liga företag	K ¹	H ²				Samt- liga företag	K ¹	H ²			
Älvsborgs län (31 745)	1·15	1·07	1·21	9·27	53·76	2 577	0·75	0·74	0·75	5·86	33·47	1 607
dyrortsgr. A—C (14 519)	1·05	1·05	1·04	8·42	48·87	2 336	0·70	0·71	0·69	5·55	31·07	1 486
› D—F (17 132)	1·25	1·10	1·32	10·01	58·02	2 797	0·78	0·77	0·79	6·08	35·28	1 699
Skaraborgs län (9 558)	1·12	1·09	1·14	8·94	52·64	2 484	0·69	0·70	0·68	5·54	31·81	1 467
dyrortsgr. A—C (7 937)	1·08	1·09	1·07	8·59	50·49	2 396	0·69	0·70	0·67	5·51	31·83	1 443
› D—F (1 621)	1·34	1·34	1·34	10·71	63·62	2 953	0·69	0·69	0·69	5·69	33·83	1 568
Värmlands län (17 138)	1·19	1·19	1·19	9·79	55·85	2 629	0·77	0·74	0·79	6·01	34·26	1 630
dyrortsgr. A—C (12 091)	1·14	1·15	1·09	9·45	53·25	2 500	0·82	0·76	0·90	6·38	36·98	1 665
› D—F (4 990)	1·32	1·31	1·32	10·66	62·74	3 001	0·75	0·72	0·76	5·79	32·68	1 607
Örebro län (21 877)	1·34	1·33	1·34	10·63	62·93	2 984	0·88	0·84	0·90	6·73	39·69	1 875
dyrortsgr. A—C (8 104)	1·12	1·13	1·12	8·92	52·76	2 499	0·83	0·75	0·86	6·42	37·34	1 763
› D—F (13 588)	1·48	1·48	1·48	11·80	69·89	3 309	0·89	0·85	0·91	6·81	40·21	1 898
Västmanlands län (13 961)	1·27	1·26	1·28	10·15	60·23	2 904	0·78	0·70	0·84	6·11	36·41	1 768
dyrortsgr. A—C (7 294)	1·17	1·15	1·19	9·38	54·90	2 641	0·70	0·79	0·66	5·37	32·11	1 577
› D—F (6 505)	1·38	1·37	1·41	11·11	66·52	3 205	0·83	0·86	0·73	6·55	38·98	1 865
Kopparbergs län (18 514)	1·26	1·30	1·17	10·04	59·41	2 846	0·77	0·74	0·79	6·11	36·29	1 704
dyrortsgr. A—C (12 662)	1·24	1·30	1·11	9·84	58·29	2 764	0·78	0·73	0·84	6·15	36·54	1 678
› D—F (5 616)	1·30	1·31	1·28	10·53	62·68	3 048	0·79	0·80	0·78	6·26	37·17	1 796
Gävleborgs län (21 979)	1·27	1·24	1·35	10·22	60·05	2 829	0·74	0·71	0·76	5·87	33·78	1 590
dyrortsgr. A—C (10 284)	1·20	1·23	1·10	9·68	57·42	2 670	0·63	0·58	0·64	4·93	29·62	1 333
› D—F (11 677)	1·35	1·25	1·52	10·75	62·56	2 991	0·74	0·71	0·77	5·92	34·00	1 604
Västernorrlands län (15 047)	1·34	1·27	1·54	10·89	65·21	3 022	0·73	0·82	0·73	5·82	35·01	1 582
dyrortsgr. A—C (7 275)	1·27	1·25	1·37	10·31	62·10	2 915	0·53	0·89	0·48	4·27	24·96	1 180
› D—F (5 954)	1·33	1·29	1·43	10·85	64·74	2 975	0·83	0·63	0·83	6·55	39·01	1 713
› G (1 723)	1·71	1·12	1·76	13·50	79·59	3 687	0·88	0·62	0·89	6·87	44·38	1 979
Jämtlands län (2 491)	1·37	1·21	1·46	10·88	64·12	3 011	0·79	0·79	0·79	6·22	37·20	1 771
dyrortsgr. A—C (1 144)	1·18	1·16	1·21	9·45	56·07	2 567	0·66	0·66	0·66	4·94	29·83	1 420
› D—F (578)	1·38	1·31	1·46	10·81	62·45	2 943	1·13	1·13	1·13	8·83	50·77	2 479
› G (769)	1·67	1·67	1·67	13·10	77·77	3 713	0·80	0·80	0·80	6·38	38·18	1 814
Västerbottens län (5 375)	1·41	1·44	1·38	11·29	66·87	3 108	0·83	0·54	0·84	6·65	39·49	1 904
dyrortsgr. A—C (2 730)	1·27	1·28	1·24	10·14	60·13	2 678	0·72	0·54	0·83	5·79	34·18	1 408
› D—F (2 082)	1·60	1·65	1·53	12·80	75·70	3 706	0·89	0·89	0·89	7·12	42·32	2 080
› G (501)	1·41	1·41	1·41	11·01	65·01	3 185	1·03	1·03	1·03	8·12	47·93	2 226
Norrbottnens län (8 343)	1·85	2·08	1·57	14·59	86·49	4 029	0·75	0·66	0·75	5·94	35·15	1 720
dyrortsgr. A—C (1 488)	1·25	1·24	1·29	10·02	59·49	2 725	0·67	0·66	0·67	5·38	32·08	1 590
› D—F (1 783)	1·40	1·14	1·47	11·32	67·16	3 087	0·57	0·57	0·57	4·60	27·59	1 377
› G (4 956)	2·19	2·41	1·74	16·98	100·60	4 741	0·96	0·96	0·96	7·57	44·04	2 101
Hela riket⁴ (467 662)	1·37	1·28	1·44	11·03	64·75	3 071	0·80	0·78	0·81	6·30	36·69	1 758
dyrortsgr. A—C (161 529)	1·14	1·17	1·12	9·13	53·40	2 563	0·70	0·70	0·70	5·52	31·80	1 508
› D—F (166 067)	1·37	1·31	1·42	11·02	64·70	3 088	0·77	0·75	0·79	6·05	35·21	1 687
› G (108 646)	1·76	1·62	1·82	14·27	83·59	3 943	0·92	0·91	0·92	7·22	42·45	2 045

¹ K = konkurrensindustri. — ² H = skyddad hemmamarknadsindustri. — ³ S. k. säsongindustri ej medräknad.
— ⁴ Inberäknat arbetare, som ej kunnat fördelas på dyrortsgrupper och län.

Tab. 33. Löneförhållanden år 1938 för sjöfolk och för i restaurangrörelse och husligt arbete anställd personal.

Yrkesgrupper	Genomsnittlig avlönning i kronor					Löneökning (+) eller löneminskning (-) i %						
	Stock- holm	Övriga dyrtorsgrupper				Samt- liga dyrtors- grup- per	Stockholm		Övriga dyrtors- ortgrupper		Samtliga dyrtors- grupper	
		G	D-F	A-C	S:a		1929- 1938	1937- 1938	1929- 1938	1937- 1938	1929- 1938	1937- 1938
<i>Sjöfolk</i>												
(normal månadshyra, vartill kommer fri kost och logi ombord)												
A. Ång- och motorfartyg												
I. Utrikes fart												
Timmermän (o. båtmän)	180	178	180	180	180	180	+ 13	0	+ 15	+ 1	+ 15	+ 1
Matrosor	170	170	170	170	170	170	+ 21	0	+ 18	0	+ 18	0
Lättmatrosor	115	115	115	115	115	115	+ 3	0	+ 5	0	+ 4	0
Jungmän	60	60	63	63	63	63	+ 9	0	+ 19	+ 2	+ 19	+ 2
Eldare och motormän	170	167	170	170	170	170	+ 21	0	+ 21	+ 1	+ 21	+ 1
Kollämpare	105	105	105	105	105	105	+ 12	0	+ 11	0	+ 11	0
Stuertar	255	245	239	258	242	243	+ 28	0	+ 14	+ 1	+ 14	+ 1
Kockar	200	178	183	187	183	184	+ 14	0	+ 10	+ 1	+ 10	+ 1
II. Inrikes fart												
Timmermän (o. båtmän)	.	177	180	180	179	179	.	.	.	0	.	0
Matrosor	150	153	164	170	164	163	.	0	.	- 1	.	- 1
Lättmatrosor	100	118	116	115	116	115	.	0	.	+ 1	.	+ 1
Jungmän	.	76	71	63	71	71	.	.	.	+ 11	.	+ 11
Eldare och motormän	150	155	163	170	163	162	.	0	.	- 1	.	- 1
Kollämpare	.	110	108	105	108	108	.	.	.	+ 1	.	+ 1
Stuertar	.	.	224	228	225	225	.	.	.	0	.	0
Kockar	.	.	174	183	175	175	.	.	.	- 2	.	- 2
B. Segelfartyg												
Timmermän (o. båtmän)	155	167	163	163	164	163	+ 3	0	+ 8	+ 1	+ 8	+ 1
Matrosor	140	150	143	143	144	144	0	0	+ 13	+ 3	+ 13	+ 3
Lättmatrosor	90	110	103	100	103	103	- 13	0	+ 21	+ 13	+ 21	+ 13
Jungmän	55	65	64	62	64	64	+ 22	0	+ 49	+ 16	+ 49	+ 16
Stuertar	.	.	162	.	162	162	.	.	+ 17	+ 22	+ 13	+ 22
Kockar	55	64	66	66	66	65	- 8	- 8	+ 12	+ 16	+ 10	+ 14
<i>Hotell- och restaurangrörelse samt husligt arbete m. m.</i>												
<i>Per månad.</i>												
Hotelldrängar med kost och logi . .	80	80	55	46	50	50	.	.	.	.	.	.
» » endast kost	.	131	118	118	119	119	.	.	.	.	.	.
Hotelldiskerskor, köksor m. fl. med kost och logi	60	54	51	48	50	50	.	.	.	.	.	.
Hotelldiskerskor, köksor m. fl. med endast kost	.	85	83	82	83	83	.	.	.	.	.	.
Hushållerskor med kost och logi . .	53	48	44	49	47	47	+ 6	+ 6	+ 2	+ 2	+ 2	+ 2
Husjungfrur » » » »	65	49	43	41	43	43	+ 44	+ 8	+ 26	+ 8	+ 26	+ 8
Ensamjungfrur » » » »	60	50	45	45	45	45	+ 33	+ 9	+ 29	+ 5	+ 29	+ 5
Kokerskor » » » »	75	66	63	62	63	63	.	.	.	.	.	.
Köksor » » » »	55	47	42	42	42	42	+ 83	+ 10	+ 20	+ 5	+ 20	+ 5
<i>Per vecka.</i>												
Tvätterskor och strykerskor	36	30	28	24	27	27	- 0	- 0	+ 8	- 4	+ 8	- 4
Springpojkar	25	16	14	13	14	14	+ 25	0	0	0	0	0
<i>Per dag.</i>												
Tvätt- o. rengöringsarbeterskor med kost	5.50	4.55	4.12	3.83	4.00	4.01	+ 22	+ 10	+ 9	+ 3	+ 9	+ 3

antydande om landets så att säga lönegeografiska struktur, särskilt om de här meddelade industrilönerna sammanställas med förut meddelade länsmedeltal för arbetslöner inom jordbruk (sid. 34—35), trädgårdsodling (sid. 45), skogsbruk (sid. 52) och vägarbete (sid. 55).

f. Löneförhållandena för sjöfolk, hotell- och restaurangpersonal samt hembiträden.

För att komplettera lönestatistiken för industriarbetare o. d. med motsvarande uppgifter för vissa ej tidigare berörda arbetargrupper har i tab. 33 beräknats dels genomsnittliga lönebelopp för sjöfolk, restaurangpersonal och hembiträden, dels de procentuella löneförändringar, som ägt rum under perioden 1929—1938, i den mån jämförelsetal för utgångsåret föreligga. I tabellen lämnade uppgifter grunda sig på av föreståndarna för de offentliga arbetsförmedlingskontoren gjorda uppskattningar av den normala kontanta lönen för ifrågakvarande grupper.

Såsom även angivits i tabellen, åtnjuta de inom sjömansyrket samt i restaurangrörelse och husligt arbete anställda månadslön, dock med undantag för tvätt- och rengöringsarbeterskor, vilka pläga erhålla dagspenning. Förutom angivna kontanta lönebelopp ingå i löneformånerna inom sjömansyrket och det husliga arbetet fri kost och logi. Naturainkomsterna för hemhjälpn utgjordes däremot endast av fri kost. Inom restaurangyrket, där tidigare fri kost och logi var regel, förekommer numera — som även framgår av tabellen — båda löneformerna fri kost och fri kost och logi. — I efterföljande tablå meddelas likaledes på grundval av uppgifter från arbetsförmedlingsanstalterna en beräkning av det uppskattade värdet av kvinnliga tjänarens naturaförmåner.

Dyrortsgrupp:	Stockholm	Övriga G-orter	F	E	D	C	B	A	Samtliga
Antal redovisade orter	1	10	19	16	30	37	31	15	159
Kost och logi, värde pr månad, kr.	85	61	51	49	46	45	39	38	46

Enligt denna sammanställning uppskattades det månatliga värdet av kost och logi för samtliga redovisade orter till 46 kr. år 1938. För orterna inom den lägsta dyrortsgruppen stannar motsvarande värde vid 38 kr. och stiger sedan successivt med växande levnadskostnader till 85 kr. i Stockholm.

g. Löneinkomster vid statens anläggningsarbeten.

Till komplettering av de i tab. 27 meddelade genomsnittslönerna vid statens anläggningsarbeten lämnas i det följande vissa uppgifter, vilka ställts till förfogande av järnvägsstyrelsens statistiska kontor och vattenfallsstyrelsens byggnadstekniska byrå. Hur år 1938 arbetsförtjänsterna beräknade i genomsnitt per arbetstimme gestaltat sig för året i dess helhet framgår av tab. 34.

Tab. 34. Medelförtjänster under år 1938 för arbetare vid statens järnvägars banavdelning och statens vattenfallsverks byggnadsföretag.

Arbetarkategorier samt byggnadsföretag	Löneinkomst i kr. per		Arbetarkategorier samt byggnadsföretag	Löneinkomst i kr. per	
	arbetstimme			arbets-timme	levnads-dag
	vid drift och underhåll	vid förändrings- och nybyggnadsarbeten			
A. Statens järnvägars banavdelning.			Maskinister, smeder med lägre yrkesskicklighet, rörläggare m. fl.	2:74	8:91
a. Arbeta mot tidlön & ordinarie tid	1:10	1:11	Elektr. montörer	1:05	8:40
1. Stadigvarande banarbetare	1:34	1:29	Grupp III	1:29	8:74
Grupp I (arb. utan särsk. yrkeskunnighet)	1:29	1:28	Byggnadssnickare	1:30	8:18
Grupp II (yrkesk. arb., såsom cementslipare, stenarb. m. fl.)	1:42	1:38	Fullt yrkeskunniga smeder (förråds- och borsmeder)	1:36	9:17
2. Ban- och byggnadsarbetare	1:09	1:11	Järn- o. metallarbetare (special-)	1:22	9:49
Grupp I (arb. utan särsk. yrkeskunnighet)	1:07	1:08	Div. yrkesutbildade specialarbetare	2:47	17:91
Grupp II (yrkesk. arb., såsom cementslipare, stenarb. m. fl.)	1:25	1:26	Trollhättan	1:30	9:33
Grupp III (särsk. yrkesk. arb., såsom byggnads- o. finsnickare, elektriker m. fl.)	1:07	1:08	Grupp I	1:12	8:26
b. Arbeta å ackord (eller enligt arbetsavtal) & ordinarie tid	1:35	1:55	Transport- och diversearbetare	1:11	8:28
1. Stadigvarande banarbetare	1:64	1:73	Hjälparbetare (även i verkstad)	1:15	8:14
Grupp I (arb. utan särsk. yrkeskunnighet)	1:77	1:72	Elektr. hjälparbetare	1:05	9:61
Grupp III (särsk. yrkesk. arb., såsom byggnads- o. finsnickare, elektriker m. fl.)	1:59	—	Grupp II	1:31	9:20
2. Ban- och byggnadsarbetare	1:34	1:55	Bergarb. (utom tunnelsprängare)	1:31	9:19
Grupp I (arb. utan särsk. yrkeskunnighet)	1:33	1:55	Tunnelsprängare	1:40	9:10
Grupp II (yrkesk. arb., såsom cementslipare, stenarb. m. fl.)	1:56	1:62	Gråstensmurare o. cementarbetare	1:31	9:58
Grupp III (särsk. yrkesk. arb., såsom byggnads- o. finsnickare, elektriker m. fl.)	1:56	1:62	Timmermän	1:29	9:22
Samtliga arbetare	1:18	1:35	Järn- o. metallarbetare (verkstadsarbetare)	1:27	9:34
därav: stadigvarande banarbetare	1:37	1:36	Maskinister, smeder med lägre yrkesskicklighet, rörläggare m. fl.	1:31	9:13
ban- och byggnadsarbetare	1:17	1:35	Elektriska montörer	1:13	10:05
			Chaufförer	1:21	8:62
B. Statens vattenfallsverks byggnadsföretag.			Grupp III	1:39	10:14
a. Götaälvsarbetena			Byggnadssnickare	1:38	9:73
Vänerns reglering. Kanal genom Huvudnäsön	1:25	9:07	Fullt yrkeskunniga smeder (förråds- och borsmeder)	1:55	11:06
Grupp I	1:04	8:38	Järn- och metallarbetare (special-)	1:36	10:77
Transport- och diversearbetare	1:04	8:52	Elektriska montörer	1:22	10:29
Hjälparbetare (även i verkstad)	1:05	8:04	Grävmaskinsmaskinister	1:56	11:25
Elektr. hjälparbetare	0:95	6:43	Cementarbetare och klinkermurare	1:44	10:20
Grupp II	1:32	8:74	Diverse yrkesutbildade specialarb.	2:44	16:58
Bergarb. (utom tunnelsprängare)	1:34	8:74	b. Luleälvsarbetena: Porjus	1:57	11:29
Timmermän	1:23	8:49	Grupp I	1:35	9:91
Järn- o. metallarbetare (verkstadsarbetare)	1:12	9:10	Betonggjutare	1:30	9:98
			Transport- och diversearbetare	1:35	9:91
			Grupp II	1:31	12:71
			Bergarb. (utom tunnelsprängare)	1:71	12:79
			Tunnelsprängare	2:07	14:30
			Gråstensmurare och cementarbetare	1:39	9:95
			Timmermän	1:49	10:35
			Maskinister, smeder med lägre yrkesskicklighet, rörläggare m. fl.	1:39	10:38
			Elektriska montörer	1:59	13:82
			Grupp III	1:34	12:77
			Byggnadssnickare	1:59	11:33
			Fullt yrkeskunniga smeder (förråds- och borsmeder)	2:12	14:52
			Järn- och metallarbetare (special-)	1:91	12:47
			Grävmaskinsmaskinist	2:59	17:40

Tab. 34 (forts.). Medelförtjänster under år 1938 för arbetare vid statens järnvägars banavdelning och statens vattenfallsverks byggnadsföretag.

Arbetarkategorier samt byggnadsföretag	Löneinkomst i kr. per		Arbetarkategorier samt byggnadsföretag	Löneinkomst i kr. per	
	arbets-timme	levnadsdag		arbets-timme	levnadsdag
Suorva	1.78	13.98	Järn- och metallarbetare (special-)	1.56	11.16
Grupp I	1.70	13.84	Diverse yrkesutbildade specialar-		
Betonggjutare	1.72	16.47	betare	1.53	11.55
Transport- och diversearbetare	1.68	12.90	d. Motalaströmsarbetena: Malfors	1.20	9.15
Makadamkrossarbetare	1.98	11.57	Grupp I	1.07	7.56
Hjälparbetare	1.65	13.04	Transport- och diversearbetare	1.07	7.56
Elektriska hjälparbetare	1.53	15.02	Grupp III	1.26	9.91
Armerare	1.83	14.48	Byggnadssnickare	1.11	7.50
Grupp II	1.85	13.25	Järn- och metallarbetare (special-)	1.27	10.14
Bergarb. (utom tunnelsprängare)	1.83	12.37	Elektriska montörer (special-)	1.20	9.29
Timmermän	1.86	13.54			
Järn- o metallarbetare (verkstads-			Borensberg	1.26	8.47
arbetare)	1.68	14.76	Grupp I	1.18	8.05
Maskinister, smeder med lägre yr-			Transport- och diversearbetare	1.18	8.05
kesskicklighet, rörläggare m. fl.	1.98	14.58	Grupp II	1.24	8.35
Grupp III	2.27	13.35	Timmermän	1.23	7.94
Byggnadssnickare	2.59	19.59	Elektriska montörer	1.24	8.56
Fullt yrkeskunniga smeder (för-			Grupp III	1.37	8.88
råds- och borsmeder)	1.89	17.09	Byggnadssnickare	1.37	8.74
Järn- och metallarbetare (special-)	1.79	16.09	Fullt yrkeskunniga smeder (för-		
Diverse yrkesutbildade specialarb.	1.73	15.26	råds- och borsmeder)	1.44	9.95
c. Stadsforsens kraftstationsbyggnad	1.47	10.15	Järn- och metallarbetare (special-)	1.27	8.10
Grupp I	1.39	9.58	Elektriska montörer (special-)	1.19	9.13
Jordarbetare	1.38	9.37	Diverse yrkesutbildade specialarb.	2.17	15.26
Betonggjutare	1.49	9.98			
Transport- och diversearbetare	1.23	8.62	Nykvarn	1.23	8.73
Hjälparbetare (även i verkstad)	1.37	9.79	Grupp I	1.15	8.18
Elektriska hjälparbetare	1.17	8.49	Transport- och diversearbetare	1.15	8.20
Armerare	1.58	11.59	Murarehantlangare	1.03	6.54
Grupp II	1.52	10.52	Dykarehantlangare	1.04	7.99
Bergarb. (utom tunnelsprängare)	1.59	10.15	Grupp II	1.24	8.90
Timmermän	1.51	10.68	Timmermän	1.29	9.14
Järn- oah metallarbetare (verk-			Järn- o. metallarbetare (verkstads-		
stadsarbetare)	1.48	10.17	arbetare)	1.20	8.70
Maskinister, smeder med lägre yr-			Grupp III	1.33	9.16
kesskicklighet, rörläggare m. fl.	1.47	11.21	Byggnadssnickare	1.34	9.19
Elektriska montörer	1.27	9.72	Järn- och metallarbetare (special-)	1.40	9.96
Grupp III	1.62	11.12	Elektriska montörer (special-)	1.23	9.10
Byggnadssnickare	1.62	11.10	Murare	1.23	7.86
Fullt yrkeskunniga smeder (för-			Diverse yrkesutbildade specialar-		
råds- och borsmeder)	1.80	11.62	betare	2.30	16.19

Vid statens järnvägars banavdelning¹ uppgick medelförtjänsten för samtliga vid drift och underhåll sysselsatta arbetare (i medeltal 3 299 man, varav 982 ackordsarbetare) till 1.18 kr. per timme; förtjänsten utgjorde i medeltal 1.10 kr. vid tidlöns- och 1.35 kr. vid ackordsarbete. — Löneinkomsterna för de arbetare, som varit sysselsatta med förändrings-, nybyggnads- och elektrifieringsarbeten (1 889 man, varav 1 013 ackordsarbetare), ha merendels legat något högre, nämligen vid 1.35 kr. i genomsnitt per timme för samtliga arbetare samt 1.11 kr. vid tidlöns- och 1.55 kr. vid ackordsarbete. Skillnaden i fråga om genomsnittsförtjänsterna mel-

¹ Härå ingår numera även den personal, som tidigare varit anställd vid statens järnvägsbyggnader.

lan de tvenne huvudkategorier, i vilka banarbetarna uppdelats efter anställningsform, nämligen stadigvarande banarbetare samt ban- och byggnadsarbetare, uppgick till 20 öre per timme vid drift- och underhålls- och 1 öre per timme vid förändrings- och nybyggnadsarbeten.

Vattenfallsverkets byggnadsföretag, vid vilka år 1938 sysselsattes i genomsnitt 1402 arbetare, redovisas i avdelning B av tab. 34. Siffrorna utvisa, att inom denna arbetargrupp de genomsnittliga arbetsförtjänsterna för samtliga arbetare vid de olika arbetsföretagen växlade mellan 1·20 och 1·78 kr. per timme samt 8·47—13·98 kr. per »levnadsdag».

D. Industriens sysselsättningsvolym och lönebudget åren 1929—1938.

De i föregående kapitel verkställda undersökningarna av årslönens fluktuationer komma, såsom förut påpekats, på grund av redovisningssättet närmast att avse sådana arbetare, som varit i arbete oavbrutet under redogörelseåret eller den del därav företagen varit i gång. Särskilt under tider med ogynnsamma förhållanden på arbetsmarknaden ger en sådan undersökning av löneutvecklingen för arbetare med anställning en i viss mån vilseledande bild av industriens försörjningsmöjligheter för landets industriarbetarstam som helhet betraktad. Under den av lönestatistiken berörda tidsperioden har tillgången på arbete varit underkastad betydande växlingar, varigenom arbetslönerna — om de beräknades i genomsnitt per arbetare både med och utan sysselsättning — skulle visat vida större fluktuationer än som kommit till synes i den i det föregående meddelade lönestatistiken. Det bidrag, lönestatistiken kan ge till dylika kalkyler, inskränker sig emellertid till vissa approximativa beräkningar rörande förändringarna i den totala lönebudgeten och i sysselsättningsvolymen, mätt i antalet utgjorda arbetstimmar. Härvid måste hänsyn tagas till det förhållandet, att lönestatistikens material vid resp. undersökningstillfällen icke omfattar alldeles samma företag. Dylika variationer i primärmaterialet ha mindre att betyda vid ett studium av de genomsnittliga förändringarna i tim-, dag- och veckolöner, men innebära däremot, att uppgifterna om antalet sysselsatta arbetare och utgjorda arbetstimmar samt företagens totala löneutgifter icke kunna utan vidare jämföras från det ena året till det andra. För att möjliggöra en dylik jämförelse har man i tab. 35 gjort en sammanställning av arbetarantal, arbetstimmar och lönesumma enbart vid de företag, som lämnat uppgift till lönestatistiken såväl för år 1937 som år 1938. Vid denna bearbetning har man begränsat sig till den egentliga industrien, som uppdelats i konkurrensindustri och skyddad hemmamarknadsindustri.

Med användande av dessa uppgifter, vilka under år 1938 avse 5 955 företag med över 385 151 arbetare och en lönebudget av över 979 milj. kr., ha med 1937 som basår i tabellen uträknats indextal för antalet sysselsatta arbetare och hela antalet utgjorda arbetstimmar samt totalsumman utbetalda arbetslöner.

Tab. 35. Arbetarantal, arbetstimmar och lönesumma vid industriella företag, varifrån uppgifter föreligga både för 1937 och 1938.

Näringsgrenar (Siffrorna inom parentes angiva antalet företag)	Antal arbetare		Summa utgjorda arbetstim- mar per år (milj.)		Totalsumma arbetslön i kronor un- der år (milj.)		Indextal för 1938 (1937=100)		
	1937	1938	1937	1938	1937	1938	Antal arbeta- re	S:a utgj. arbeta- stim- mar	Total- summa arb.- lön
<i>Malmbrytning o. metallind.</i> (1 616)	142 095	144 694	331·9	329·7	393·9	423·9	102	99	108
Gruvor o. anrikningsverk (47)	8 744	9 462	19·2	20·5	30·5	34·4	108	107	113
Järn-, stål- o. kopparverk (45)	23 142	22 918	54·1	52·0	62·6	64·8	99	96	104
Järn- o. stålmanufaktur. (380)	22 060	21 663	51·4	48·3	55·2	56·4	98	94	102
Mek. verkst. o. skeppsvarv (838)	65 670	68 026	154·6	157·0	186·4	204·7	104	102	110
Elektriska verkstäder . . . (86)	13 473	14 095	31·7	32·9	37·2	42·0	105	104	113
Metallmanufaktur . . . . . (177)	7 803	7 375	18·2	16·5	19·0	18·5	95	90	98
Guld- o. silvvervarubr. . . (43)	1 203	1 155	2·7	2·5	3·0	3·1	96	93	100
<i>Jord- o. stenindustri</i> . . . . . (723)	28 973	29 271	61·4	61·9	58·9	64·3	101	101	109
Kolgruvor . . . . . (4)	1 342	1 299	3·0	2·8	3·2	3·3	97	96	104
Torvindustri . . . . . (79)	1 321	1 137	2·0	1·8	1·4	1·3	86	86	94
Stenbrott o. stenhuggerier (254)	6 142	6 213	12·2	12·4	11·9	13·2	101	102	111
Byggnadsämnesindustri . . (307)	11 063	11 403	23·8	24·6	24·0	27·1	103	103	113
Porslins-, kakel- o. lergods-f. (20)	4 106	4 175	9·4	9·4	8·1	8·6	102	100	106
Glasbruk . . . . . (59)	4 999	5 044	11·0	10·9	10·3	10·8	101	99	105
<i>Träindustri</i> . . . . . (867)	39 317	37 986	86·5	82·0	82·8	82·7	97	95	100
Flottning . . . . . (15)	2 788	2 973	7·3	6·9	7·3	7·5	107	95	103
Sågverk o. hyvlerier . . . (388)	20 897	18 879	43·3	38·7	41·6	39·5	90	89	95
Snickeri- o. möbelfabr. . . (412)	13 861	14 373	31·9	32·5	30·2	32·0	104	102	106
»Annans» trävaruindustri . (52)	1 771	1 761	4·0	3·9	3·7	3·7	99	97	99
<i>Pappers- o. grafisk industri</i> . (669)	47 311	47 488	112·9	105·0	134·2	131·5	100	93	98
Pappersmassfabriker . . . (92)	17 013	16 710	40·8	37·4	49·7	47·4	98	92	95
Pappersbruk o. pappfabr. (63)	14 406	13 844	34·0	29·9	36·6	33·7	96	88	92
»Annans» pappersindustri . (139)	4 897	5 314	11·7	11·5	10·5	10·9	109	98	104
Grafisk industri . . . . . (375)	10 995	11 620	26·4	26·2	37·4	39·5	106	99	106
<i>Livsmedelsindustri</i> . . . . . (934)	31 982	33 289	74·7	76·6	88·1	93·3	104	103	106
Kvarnar . . . . . (54)	1 536	1 535	3·6	3·5	4·7	4·7	100	98	100
Pressjästfabriker . . . . . (6)	202	200	0·5	0·5	0·7	0·7	99	97	98
Bagerier . . . . . (241)	5 215	5 455	12·1	12·6	15·8	16·8	105	103	106
Råsockerbruk o. raffinad. (26)	4 548	4 515	11·1	10·7	12·0	12·2	99	96	102
Choklad- o. karamellfabr. (77)	4 093	4 373	9·5	9·9	7·7	8·5	107	105	110
Bryggerier o. läskedrycksf. (242)	6 120	6 251	14·3	14·6	20·1	21·3	102	103	106
Tobaksfabriker . . . . . (9)	2 232	2 253	4·8	4·8	5·3	5·3	101	101	100
Slakterier o. konserverfabr. (157)	4 478	4 876	10·2	11·0	12·4	13·8	109	107	111
»Annans» livsmedelsind. . (122)	3 558	3 531	8·6	9·0	9·4	10·0	108	104	107
<i>Textil- o. beklädnadsindustri</i> (623)	64 174	63 318	146·6	139·7	116·7	114·8	99	95	98
Spinnerier, väverier o. d. (335)	43 429	41 854	100·1	92·4	78·5	74·7	96	92	95
Skrädderier o. sömnadsf. (254)	19 249	19 981	43·2	44·1	35·6	37·5	104	102	105
Hatt- o. mössfabriker . . (34)	1 496	1 483	3·3	3·2	2·6	2·6	99	100	101
<i>Läder-, hår- o. gummiruvar- fabriker</i> . . . . . (320)	16 338	16 633	35·3	36·5	34·3	36·1	102	103	105
Garverier . . . . . (30)	1 869	1 740	4·8	4·0	4·7	4·5	93	93	96
Päls- o. skinnvarufabriker (43)	856	940	2·0	2·1	1·8	1·9	110	106	107
Skofabriker . . . . . (139)	8 549	8 950	17·4	18·8	17·2	18·6	105	108	108
Gummiruvarufabriker . . . (34)	2 221	2 163	5·0	5·0	4·8	5·0	97	101	105
»Annans» hithörande ind. . (74)	2 843	2 890	6·6	6·6	5·8	6·1	102	100	104
<i>Kemisk-teknisk industri</i> . . . (203)	11 692	12 422	27·2	28·3	29·8	32·7	106	104	110
Färg-, olje- o. parfymfabr. (81)	3 179	3 326	7·4	7·7	7·6	8·3	105	103	109
Konstgödningsfabriker . . (6)	503	586	1·3	1·4	1·7	1·9	117	111	112
Sprängämnesfabriker . . . (9)	1 330	1 645	3·2	3·8	4·3	5·5	124	118	128
Tändsticksfabriker . . . (8)	2 216	2 220	4·7	4·7	4·2	4·5	100	100	108
»Annans» kemisk-tekn. ind. (99)	4 464	4 645	10·6	10·7	12·0	12·5	104	101	104
Samtliga industrigrenar . (5 955)	381 882	385 151	876·5	859·7	968·7	979·3	100·9	98·1	104·3
därav konkurrensind. . (1 280)	192 689	194 832	443·4	435·5	476·5	504·8	101·1	98·2	105·9
skyddad hemma- marknadsind. . (4 675)	189 193	190 319	433·1	424·2	462·2	475·0	100·6	98·0	102·8

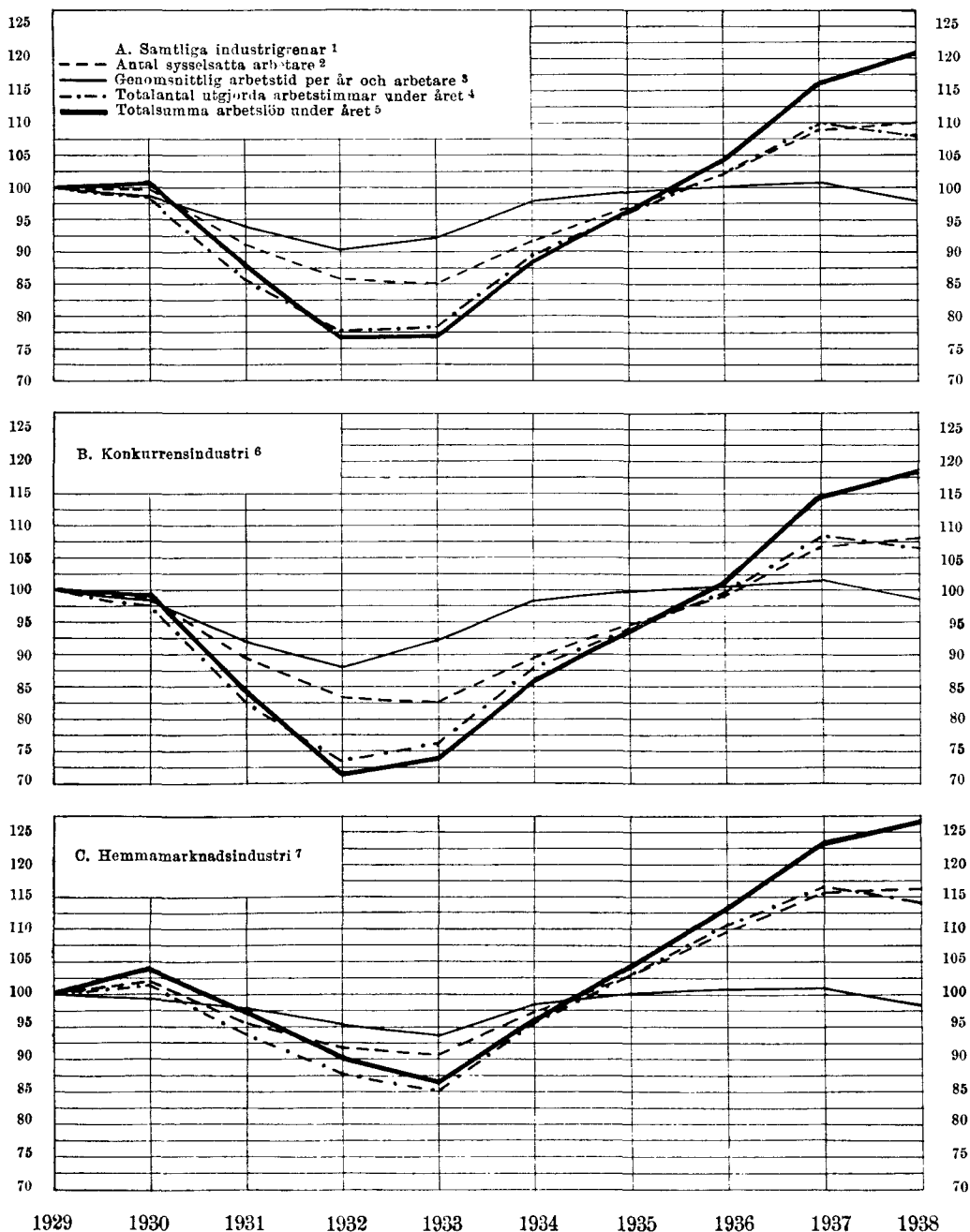
Vid samtliga i tab. 35 redovisade företag har antalet sysselsatta arbetare under år 1938 ökat med omkring 3 269 eller ungefär 0·9 % i förhållande till år 1937. Motsvarande siffror under år 1937 voro avsevärt högre eller resp. 23 704 och 6·8 %. Den absolut största tillväxten under redogörelseåret har — liksom vid föregående undersökningstillfälle — ägt rum inom gruppen malmbrytning och metallindustri, som ökat sitt arbetarantal med omkring 2 600 eller ungefär 2 %. Den genomsnittliga arbetstiden per år och arbetare, vilken inom samtliga industrigrenar utgjorde 2 232 timmar år 1938 och 2 295 timmar år 1937 samt inom konkurrensindustrien 2 235 resp. 2 301 timmar och inom hemmamarknadsindustrien 2 229 resp. 2 289 timmar, har under 1938 undergått en icke oväsentlig minskning. Den ovan konstaterade ökningen i antalet sysselsatta arbetare har dock medfört, att den relativa minskningen i totalantalet utgjorda arbetstimmar stannar vid 1·9 % sedan år 1937. Enär den genomsnittliga arbetslönen per timme inom den egentliga industrien undergått en betydande höjning under år 1938, kommer trots detta industriens totala lönebudget för nämnda år att visa en stegring på 4·3 % i förhållande till föregående år.

På samma sätt ha jämförelser anställts mellan företag, som lämnat uppgift både 1937 och 1936, resp. 1936 och 1935 och vidare bakåt i tiden till och med år 1929, varvid dock är att märka, att uppgifterna bliva ofullständigare, ju längre man går tillbaka. Med utgångspunkt från dessa jämförelser har man enligt den s. k. kedjemetoden med år 1929 som basår beräknat indexserier, vilka ge ett approximativt uttryck åt förändringarna under perioden 1929—1938 i arbetarantal, genomsnittlig arbetstid per år och arbetare, totalantal utgjorda arbetstimmar samt totalsumma arbetslön under året. Det må framhållas, att dessa indexserier, som meddelas i tab. 36 och diagram VI, icke fullständigt kunna återspegla förändringarna i sysselsättningsgraden, enär de ej omfatta nytillkomna företag eller sådana, där driften helt nedlagts. Detta medför framför allt i tider med uppåtgående konjunkturen, då antalet nytillkomna företag ofta bli mångdubbelt flera än de nedlagda, att den faktiska sysselsättningen växer hastigare än här beräknade indexserier utvisa.

De i tab. 36 anförda indextalen återspegla ett betydande uppsving i löneinkomster och sysselsättningsmöjligheter sedan depressionsåren 1932 och 1933 inom så gott som samtliga näringsgrenar. Bortsett från de förändringar i arbetarantal, som åstadkommas genom grundande av nya och nedläggande av äldre företag, skulle antalet arbetare inom det industriella näringslivet ha ökat med 28 % och den genomsnittliga arbetstiden med 8 % från år 1932 till år 1938, samtidigt som den totala sysselsättningsvolymen — mätt i antalet utgjorda arbetstimmar — utvisat en ökning av 38 %. Denna utökade sysselsättning tillsammans med en mindre höjning i timlönen har kommit industriens totala lönesumma att stiga med icke mindre än 56 % under perioden 1932—1938. Därmed torde, såsom även framgår av diagram VI, sysselsättningen och lönebudgeten år 1938 ha nått ej oväsentligt större omfång än under utgångsåret 1929.

Diagram VI. Industriens sysselsättningsvolym och lönebudget åren 1929—1938.

Nombre d'heures de travail effectuées et somme globale des salaires pendant les années 1929—1938.
1929 1930 1931 1932 1933 1934 1935 1936 1937 1938

¹ L'ensemble des branches industrielles. — ² Nombre moyen d'ouvriers employés. — ³ Nombre moyen d'heures de travail par ouvrier et par an. — ⁴ Somme globale des heures de travail effectuées. — ⁵ Somme globale des salaires. — ⁶ L'industrie d'exportation. — ⁷ L'industrie travaillant pour le marché intérieur.

Tab. 36. Sysselsättningsvolym och lönebudget vid vissa industriföretag under åren 1929—1938.

Indextal för:		Malm- bryt- ning o. metall- ind.	Jord- o. sten- ind.	Trä- ind.	Pap- pers- o. gra- fisk ind.	Livs- me- dels- ind.	Textil- o. be- kläd- nads- ind.	Läder- hår- o. gum- mi- varu- ind.	Ke- misk- teknisk ind.	Samt- liga indu- stri- grup- per	D ä r a v	
											kon- kur- rens- ind.	skyd- dad hem- markn- ind.
Antal syssel- satta arbetare	1929	100	100	100	100	100	100	100	100	100·0	100·0	100·0
	1930	101	102	93	95	103	102	104	98	99·8	98·9	102·3
	1931	89	81	86	90	99	100	101	88	91·3	89·6	95·8
	1932	80	75	76	87	99	100	101	82	86·0	83·5	92·0
	1933	81	71	73	85	97	100	104	82	85·0	82·6	90·8
	1934	92	74	79	87	97	111	108	79	91·6	89·4	97·3
	1935	105	82	78	89	99	111	111	81	96·9	94·6	102·8
	1936	114	85	80	92	103	116	113	83	102·1	98·9	109·7
	1937	127	90	84	95	106	120	118	85	109·1	106·8	115·6
1938	129	91	82	96	111	119	120	91	110·0	108·0	116·2	
Genomsnittl. arb.-tid per år o. arb.	1929	100	100	100	100	100	100	100	100	100·0	100·0	100·0
	1930	98	102	100	97	100	101	102	96	98·8	98·6	99·3
	1931	93	97	96	93	100	89	102	94	93·9	92·2	98·0
	1932	87	89	91	86	99	97	96	84	90·4	88·1	95·4
	1933	90	86	87	95	98	97	96	82	92·3	92·3	93·6
	1934	98	95	96	100	99	100	98	89	97·7	98·3	98·3
	1935	99	98	98	100	100	100	101	95	99·3	99·7	100·2
	1936	100	99	99	101	99	102	101	95	100·1	100·5	100·8
	1937	100	100	99	102	101	101	102	97	100·7	101·5	101·0
1938	98	100	98	95	99	98	103	95	97·9	98·6	98·3	
Totalantal ut- gjorda arb- tim. under året	1929	100	100	100	100	100	100	100	100	100·0	100·0	100·0
	1930	99	104	93	92	103	102	105	94	98·6	97·6	101·6
	1931	83	79	83	84	99	89	103	83	85·8	82·7	93·9
	1932	70	66	69	75	97	97	97	69	77·8	73·6	87·8
	1933	73	61	64	81	95	97	100	67	78·4	76·3	85·0
	1934	89	70	76	86	96	111	105	71	89·5	87·9	95·6
	1935	104	81	76	89	99	111	112	77	96·2	94·2	103·1
	1936	113	85	79	92	103	119	115	79	102·2	99·4	110·5
	1937	127	90	84	97	107	122	120	83	109·8	108·4	116·7
1938	127	91	80	90	110	116	124	86	107·7	106·5	114·3	
Totalsumma arbetslön under året	1929	100	100	100	100	100	100	100	100	100·0	100·0	100·0
	1930	101	106	95	95	104	104	109	98	100·6	99·4	103·8
	1931	85	82	83	87	102	91	105	89	88·2	84·5	97·5
	1932	69	68	67	74	100	98	99	73	77·3	71·6	90·2
	1933	71	62	61	79	97	97	101	70	77·3	73·8	86·5
	1934	87	72	72	86	98	111	106	74	88·2	85·7	96·0
	1935	102	83	75	89	100	113	114	81	96·3	93·7	104·0
	1936	114	90	77	95	105	122	118	85	104·0	101·1	113·2
	1937	131	97	86	104	111	131	127	91	115·7	114·5	123·1
1938	141	105	86	101	118	129	134	101	120·7	121·2	126·5	

Utvecklingen har emellertid varit rätt olikartad under olika år. Under år 1933 var arbetstillgången praktiskt taget oförändrad, i det att den något utökade arbetstiden per år och arbetare till större delen neutraliserades genom inskränkning i antalet sysselsatta arbetare. Däremot tog sig den förbättrade arbetstillgången under år 1934 i förhållande till år 1933 uttryck både i nyanställning eller återanställning av arbetare (8 %) och utökning av arbetstiden för den sysselsatta personalen (6 %). De tre därpå följande

åren i perioden har tillväxten i antalet sysselsatta arbetare (resp. 6, 5 och 7 %) varit proportionsvis större än ökningen av arbetstiden per arbetare, som endast utgjort resp. 2, 1 och 0.6 % om året. Under redogörelseåret 1938 har nyanställning av arbetare skett i väsentligt mindre utsträckning än närmast föregående år (1 %), varjämte arbetstiden per arbetare minskats (—2 %). För hela perioden 1932—1938 var, såsom ovan anförts, tillväxten i arbetarantal för samtliga industrigrenar tillhopa (28 %) avsevärt större än ökningen i arbetstiden per arbetare (8 %).

Särskilt intresse erbjuder ett jämförande studium av motsvarande utveckling inom de båda huvudgrupper, vari materialet delats i förevarande undersökning, nämligen konkurrensindustri och skyddad hemmamarknadsindustri (jfr diagram VI B och C). I fråga om nyanställning eller återanställning av arbetare föreligger under perioden 1932—1938 ingen nämnvärd skillnad (enl. tab. 36 resp. 29 och 26 %). Men medan utökningen av arbetstiden för den sysselsatta personalen under perioden stiger med 12 % för konkurrensindustrien, stannar motsvarande siffra för hemmamarknadsindustrien vid 3 %, varigenom sysselsättningsvolymen år 1938 växer med resp. 45 och 30 % i förhållande till år 1932. Samtidigt med sysselsättningsvolymens utökning har den genomsnittliga timlönen under perioden stigit mera för den förra än för den senare gruppen. Härigenom tillväxte konkurrensindustriens lönebudget med 69 % mot 40 % för den övriga industrien. Att märka är, att den här skisserade olikformigheten i utvecklingen mellan konkurrens- och hemmamarknadsindustrien väsentligen hänför sig till åren 1933 och 1934, medan utvecklingen under år 1935—1938 varit mera likartad för båda grupperna. Överhuvudtaget ger ett närmare studium av indextalen i tab. 36 (och motsvarande diagram) en bild av, huru olika den del av industrien, som är direkt beroende av den utländska konkurrensen, och den, där ett dylikt beroende ej föreligger, reagera inför förändringar i de ekonomiska konjunkturerna.

Det må framhållas, att de på grundval av det lönestatistiska materialet sålunda framräknade indextalen rätt väl överensstämmer med de i socialstyrelsens kvartalsvis utarbetade arbetsmarknadsstatistik meddelade sysselsättningsindextalen (utarbetade sedan 1932) samt löneindextalen (fr. o. m. 1935). Ävenledes föreligger rätt god samstämmighet med de undersökningar rörande sysselsättning och arbetstid inom näringslivet, vilka utarbetats för en vecka i november månad åren 1932—1937 samt en vecka i juli 1938.¹ Enligt denna statistik, som sistnämnda år avsett 2 614 industriella företag med 328 904 arbetare, skulle antalet arbetare inom industrien ha minskats med 4 % från november 1937 till juli 1938, men ökat med 23 % i förhållande till samma tid 1932. Den totala sysselsättningsvolymen i samma företag, mätt i antalet utgjorda arbetstimmar, utvisade en minskning från närmast föregående år med 5 % och en ökning från november 1932 med 33 %.

¹ Jfr Soc. Medd. årg. 1938, sid. 742 o. f.

Bil. 1.

K. SOCIALSTYRELSEN

FEMTE BYRÅN

Tel. Socialstyrelsen 72

(Därest utrymmet å ett formulär ej räcker till, användas flera formulär, vilka betecknas med »forts.» 1, 2 o. s. v.)

OBS! Å detta formulär angivna uppgifter äro till försäkrade skydd jämläkt lagen om viss inskränkning i rätten att utbekomma allmänna handlingar den 28 maj 1937 16 §.

Stockholm i mars 1939.

N:r . . . . .

(Torde återopas vid ev. skriftväxling.)

Till

.....
 .....
 .....

För fullföljande av de inom Socialstyrelsen under flera föregående år utförda löneundersökningarna får styrelsen härmed anhålla, att Ni ville för Eder rörelses vidkommande ifylla omstående formulär, avseende år 1938, samt därefter återsända det till styrelsen **senast den 21 mars 1939.**

Då det tidigare använda formuläret visat sig vara mindre lämpligt för redovisning av löne- och andra arbetsförhållanden inom trädgårdsnäringsen, har Socialstyrelsen i samråd med representanter för trädgårdsodlingens arbetsgivar- och arbetarorganisationer utarbetat ett för trädgårdsyrket särskilt anpassat frågeformulär.

I de fall då handelsträdgård, plantskola eller trädgårdsanläggningsverksamhet bedrivs i samband med varandra är det önskvärt, att de olika delarna av verksamheten redovisas var för sig å skilda exemplar av formuläret.

Ifrågavarande uppgifter befordras portofritt, därest för försändelsen användes bifogade kuvert eller, om annat kuvert användes, detsamma förses med påskrift om innehållet.

Formuläret utsändes i två exemplar, varav det ena är avsett att av uppgiftslämnaren behållas som avskrift. Skulle ytterligare exemplar av formuläret erfordras, kunna på begäran dylika erhållas från Socialstyrelsen.

SIGFRID HANSSON.

Anders Twengström.

Uppgift angående löneförhållanden för samtliga de arbetare m. fl., vilka under år 1938 (eller det bokföringsår, som närmast sammanfaller med nämnda kalenderår) varit anställda hos .....

(Företagets namn)

i .....

stad
köping
municipalsamhälle
kommun

OBS! Uppgifter behöva ej lämnas för förvaltare, kontorspersonal och hushållspersonal med huvudsakligen inomhusarbete samt ej heller för betalande elever eller för familjemedlemmar, som deltaga i arbetet.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15
För- och tillnamn	Ålder (senaste födelsedag), antal år	Praktik i yrket (för yrkesarbetare), antal år	Yrkesspecialitet (förman, yrkesarbetare, grovarbetare, natteldare, hästkörare, chaufför, försäljare o. s. v.) ¹	Antal under året utgjorda arbetstimmar ²			Antal under året utgjorda dagsverken	Uppburen <i>kontant lön</i> under året (inkl. övertidssättin., provision o. d.), kr.	Uppskattat värde av under året utgivna naturaförmåner, bestående av				Uppburen <i>totala löning</i> under året (kontant och in natura), kr.	Anmärkningar
				& ordinarie tid	& övertid	ordinarie tid och övertid tillhoppa			endast bostad (el. logi), kr.	både kost och logi, kr.	andra förmån- beten, kr. ³			
1														
2														
3														
4														
5														
6														
7														
8														
9														
10														

¹ Till yrkesarbetare hänföres icke endast s. k. trädgårdsbiträden utan även elever med lön.

² Därest uppgift om antalet arbetstimmar ej kan lämnas, torde i stället antalet under året utgjorda dagsverken uppgivas i kol. 8. Önskvärt vore dock, att åtminstone antalet uttagna övertidstimmar redovisades i kol. 6.

³ Värdet upptages efter ortens försäljningspris (icke självkostnadspris eller bokföringspris).

Tillämpas kollektivavtal? .....

(Ja eller nej)

Företagets specialitet: (köksväxt-, blomster-, fruktodling, plantskola, anläggningsarbeten o. s. v.) .....

Hela trädgårdsarealens storlek: ..... kvm.; växthus ..... kvm. markyta; bänkar: ..... kvm.

..... den / 1939.
(Postadress)

.....
(Uppgiftslämnarens namn)

Telefon: .....